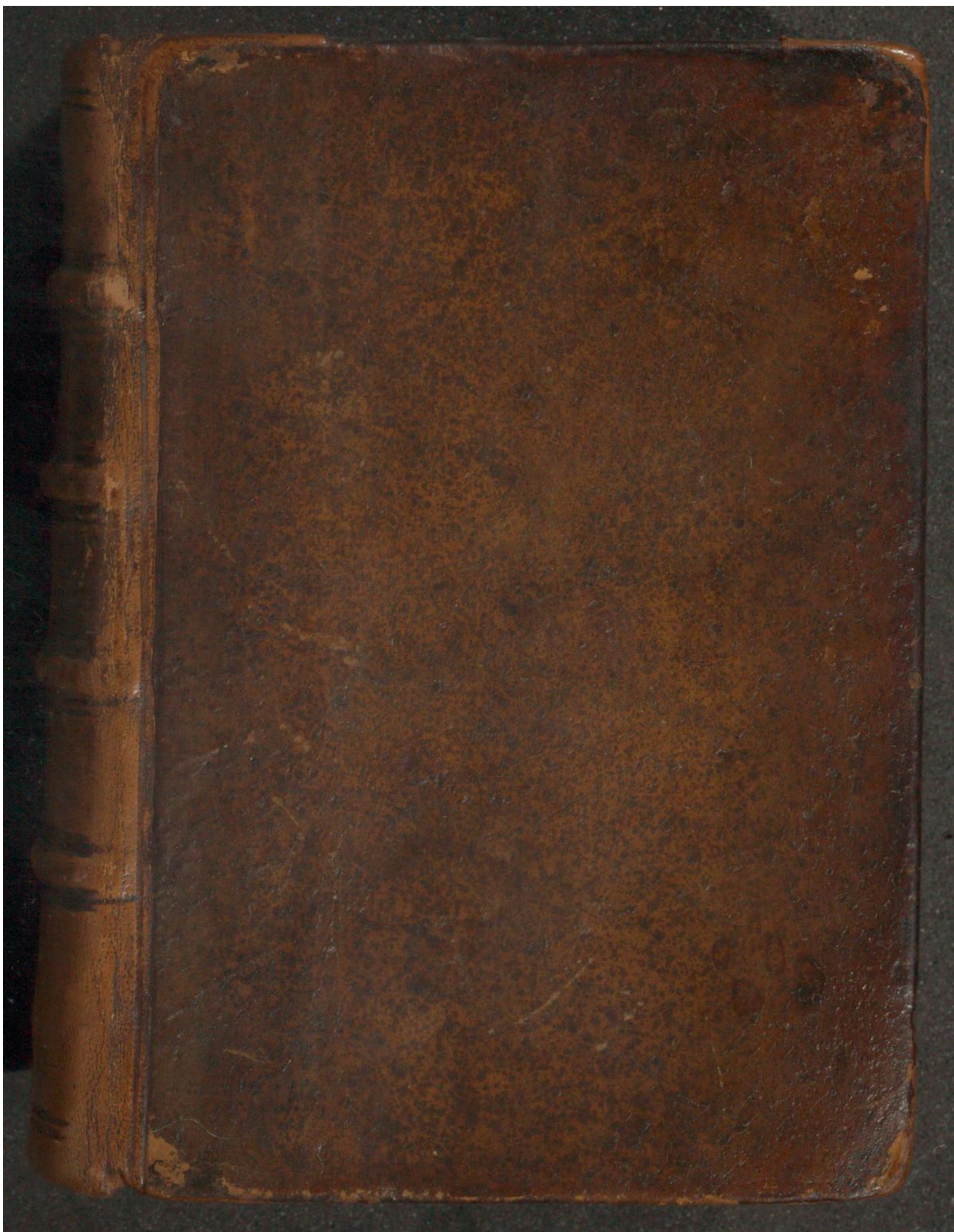
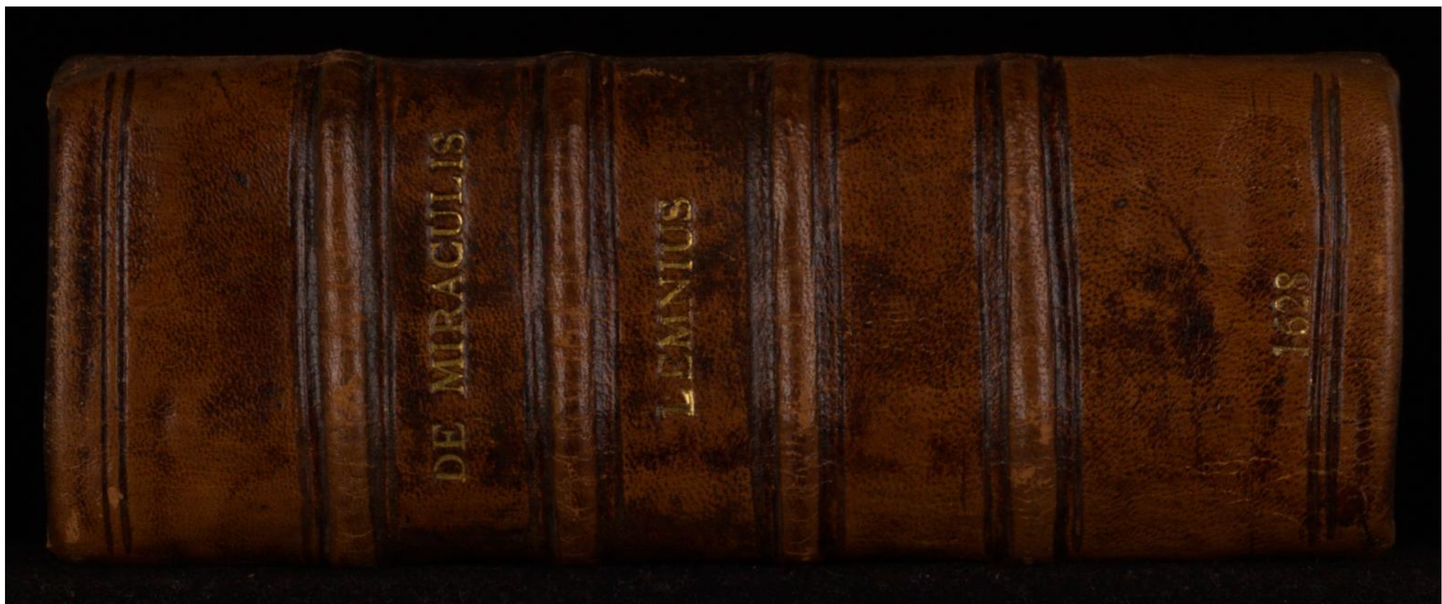

DE MIRACULIS
LEMNIUS
1628

IMILITVDINVM C PARABOLARVM, QVÆ BIBLIIS EX HERBIS ATQVE ARBORIBVS DESVMVNTVR, DILVCIDA EXPLICATIO:

qua narratione singula loca explanantur, quibus rophetæ, obseruata stirpium natura, conciones suas illustrant, diuinaq; oracula fulciunt: Auctore

LEVINO LEMNIO.

SEORSVM ACCESSERVNT

E GEMMIS ALIQVOT, IIS RÆSERTIM, QVARVM D. IOANES APOSTOLVS IN SVA APOCALYpsi meminit: de aliis quoque, quarum vsus hoc æui apud omnes percrebuit,

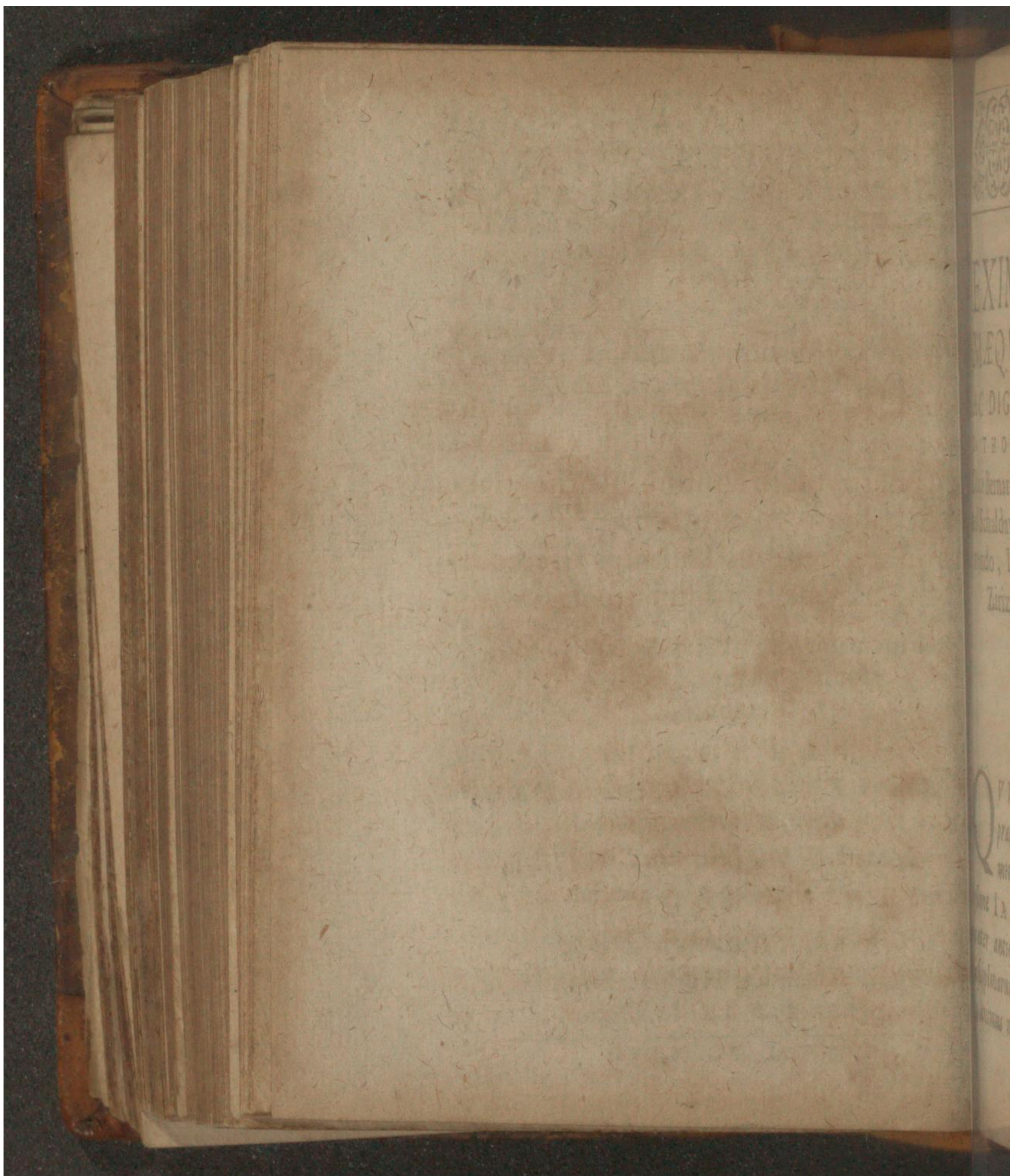
LIBRI II.

Auctore FRANCISCO RVEO, *Doctore Medico Insulano.*

Item LEVINI LEMNII, de Astrologia Liber vnus.

FRANCOFVRTI,
Typis Guolphg. Hofmanni, sumtibus hæredum Iacobi Fischeri,

M. DC. XXVI.

EXIMIO, SVMMÆQVE VIRTVTIS AC DIGNITATIS VIRO, THOMÆ THIELDIO

Diui Bernardi in confiniis Antuerpianis ad Schaldam, Antistiti cumprimis reuerendo, Leuinus Lemnius Medicus Zirizæus sacrarum literarum studiosus,

S. P. D.

QVVM mihi nuper amplissime deprædicaret virtutis tuæ decus, & mentis præstantiam, antistes spectatissime IACOBVS SVSIVS, *vir præter antiquæ nobilitatis insignia, omni disciplinarum genere excultissimus, cœpit illico animus noster in tui nominis amorem ac*

venerationem incitari. Quis enim erga illum non afficiatur, qui in pacificandis optimatum dißidiis, in dirimendis sopiendisque controuersiis hæreditariis, de fundis ac suburbanis prædiis singulari pollet dexteritate ac prudentia? Quis nõ vnice illum diligat, veneretur, suspiciat, qui institutis erectisque aliquot palæstris literariis, artes ingenuas ac liberales disciplinas fouere non desinat? quis rebus tam exulceratis, tantisque opinionum dißidiis distractis ac diuulsis sana consilia adhibere curat, ac propositis præmiis doctos quosque ad concionandi munus exstimulare, quo famelica ac dißipata multitudo salutaris doctrinæ pabulo saturetur; mentesque aridæ ac siticulosæ verbi Dei irrigatione reuiuiscant ac reficiantur. Nullum profecto excogitari potest opus, quod plus solidæ laudis promereatur, & quod humano generi sit vtilius magisque frugiferum aut salutare. Quocirca excogitatum est à me argumentum vir præstantißime, tuæ dignitati aptum, tuoque tam salutari instituto accommodum, quo omnibus innotescat laudatißimus tuus iste

conatus,

conatus, ac longe lateque propagetur nominis tui honos: tuoque exemplo complures ad illustrandam fouendamque religionem Christianam, ac sincerum Dei cultum stabiliendum exstimulentur. Eo autem magis gratum acceptumque Amplitudini tuæ munusculum hoc literarium fore confido, quod tale quiddam à nullo hactenus tractatum sit, ipsaque rei narratio non minus habeat vtilitatis quàm oblectamenti. Tametsi non defuturos ominor, qui, vbi conspexerint Medicum tractare argumentum Theologicum, confestim exclament, Ne sutor vltra crepidam: *tum id,* Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.

-----Quod medicorum est, Hor. lib. 2. epist. 1.
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri.

Verum hæ voces non sunt tanti, vt ab harum rerum tractatione me deterreant, quum par sit, vt omnes qui Christi nomen dederunt, ea consectentur quæ maximè salutaria sunt, illi-

usque doctrinam cumprimis illustrent. Quod præter alios spectasse obseruo virum illustrem IOACHIMVM HOPPERVM Iurisconsultum, Hispaniarum regi Philippo à consiliis secretioribus, in enarrando Decalogo. Quamobrem non decet id mihi fraudi esse, quum sacrosancta religio à Regibus etiam atque magnatibus (quorum plerique non semper res prophanas tractant) exculta sit ac propagata, diuinoque afflatu in commentarios redacta. Documento sunt Abrahamus, Isaac, Iacob, Moses, Dauid, Solomon, Esdras, à quibus primum profluxit ac dimanauit cultus & doctrina cœlestis, ac quum scripto, tum viua voce posteris per manus tradita. Eo autem minus vellicari aut arrodi meretur nostra hæc lucubratio, quod pro dimidia parte sit professionis Medicæ. Siquidem ad Medicum potissime spectat herbarum tractatio; etsi quæ ex his sumitur Metaphora, Similitudo, Exemplum, Comparatio, non alienum est ab eius professione dilucide ea explicare. Quum autem professores sacri minus fere exercitati

tati esse soleant in herbarum cognitione, ac vix vulgatas paßimque obuias herbas cognitas, perspectasque habeant; fieri nequit, vt omnia exacte atque ad amußim perspiciant aut interpretentur, suaque dignitate singula exornent destituti notitia stirpium, aut minus explorata earum natura. Quocirca boni consulet æquus rerum æstimator nostram hanc qualemcumque industriam, quum ea tractem quæ magna ex parte ad Medicum spectant, quem naturæ inuestigatio, cui sedulo incumbit, ad contemplandas etiam res diuinas erigit, ad Opificis notitiam eiusque amorem atque admirationem inflammat. Spero autem candidum Lectorem minus alienum futurum erga opusculi huius auctorem, vbi eius gustu se expleuerit, ac nonnihil fructus ac commodi ex illius lectione conceperit. Hac enim commendatione Genium consequi libri solent, ac plausibiles esse, summaque auiditate à studiosis expeti, præsertim vbi viri alicuius excellentis patrocinio in lucem prodeunt. Quæ res hoc apud me es-

*fecit Antistes cumprimis obseruande, vt pa-
sus sim hoc nostrum Commentariolum tu-
auspiciis, tuique nominis fauore in vulgus e-
ferri, multorumque iudiciis ac censuris sub-
iici; quod vnum nonnunquam viros, quam-
libet eruditos, ad lucubrationum suarum e-
ditionem retardare solet ac remorari. Qui
est enim ea dicendi peritia imbutus, eaque
rerum cognitione instructus, vt censores pas-
sim tam rigidos, Aristarchos tam oculato-
non pertimescat ac reformidet? aut quis su-
scripta omnibus approbare, omnique ex par-
te calumniam abs se depellere posse confidat?
præsertim in argumento quod detegit vitia,
erroresque hominum, qui fere salutaria mo-
nita respuunt; eosque aut odio prosequun-
tur, aut vellicant, qui illis ad virtutem, ad
decus, ad probitatem, ad sinceram religio-
nem sunt incitamento. Quod ipsum nus-
quam non deplorant sacri vates iis locis quæ
illustranda suscepi; qui in eo toti sunt, o-
mnemque suam operam atque industriam con-
ferunt; vt quum omnes, tum illos potissime
officii*

ficii sui commonefaciant qui Ecclesiasticœ
unere funguntur, ac diuinis ministeriis sunt
ldicti, quo subditis absolutum virtutis ac
etatis exemplar exprimant, summoque stu-
o enitantur, ac rationem ineant, qua col-
psæ atque inclinatæ Religioni medelam ad-
rre queant, eamque erigere atque instau-
are. Illorum enim interest, ac munus de-
gatum exposcit, vt deuias balantesque ac dis-
patas oues ad Christi ouile dirigant, atque
d saluberrima cælestis doctrinæ pascua redu-
ant; vt egenis ac calamitosis, omnique præ-
idio destitutis subueniant, atque illis aliquid
olatii, nonnihil subsidii adferant; vt inge-
uos ac bonæ indolis adolescentes, in quibus
lucet ac se profert aliquod viuidæ erectæque
ac generosæ mentis indicium, liberalibus dis-
iplinis institui curent, quo aliquando Pa-
triæ vsui sint atque ornamento: vt virgun-
culis maturis ac coniugio aptis dotem confe-
rant; ne qua pudicitiam expugnari contin-
gat, ac publice vt mercenarias prostitui.
Hac enim ratione obtinebimus ne passim tot

exsi-

exsistant validi errones ac grassatores noct
ni, qui aliena inuadant ac deprædentur,
tot contaminatæ integritatis puellæ, quæ in
stris ac fornicibus extra legitimam vitæ
cietatem, corporis sui vsum omnibus prom
scue concedunt. Quod dedecus fœdaque
tæ consuetudo ne inter Christianos inoles
ret, in fragilem illum sexum sua beneficia
munificentiam liberaliter contulerunt ve
res illi Ecclesiæ proceres; qui quod cæteris vi
tute morumque integritate prælucerent,
subditorum vsibus commodisque sedulo pr
spicerent, Episcopi, præsules, antistites v
cabantur: atque à paterno pioque affect
ac propensione in gregem suæ fidei ac tut
le commissum Abbates ac Cœnobiarchæ
sic vt dignitati & honori solicitudo & cu
ra coniuncta esset. Consopiebant illi tu
multus ac dißidia quæ in magnum Reipu
blicæ detrimentum erant euasura, resarse
runt laceratam ac diuulsam ciuium ac po
pularium concordiam, omniaque reddide-
runt tranquilla ac pacata; mitigabant Re-

gum

n ac Principum irritatos animos, qui si-
ris parumque auspicatis nonnullorum con-
s inflammati, grauiora quam pro æquita-
, onera subditis inferre meditabantur.
ale exemplum editum est in Roboam So- 3. Reg. 12.
onis filio, qui quum in paternam hæ-
itatem ascitus atque inauguratus, impe-
, iuuenum potius quam senum consilio
uiesceret, florentissimum regnum abs se
ulsum alienauit. His ac plerisque aliis
claris virtutibus enituere veteris Eccle-
ministri, atque iis se potissimum exer-
runt, in quibus situs est præcipuus Cari-
is fructus, totiusque pietatis ac religionis
nma consistit, vt Iacobus Apostolus palam Cap. 8.
tatur. Nam erigere operosa palatia, ma-
isque sumtibus exstruere porticus, paui-
nta, xystos, ambulacra, peristilia, conui-
ri lautius ac magnifico splendidoque fer-
orum apparatu, aut denique exquisito cul-
opes profundere subleuandis tenuioribus
stinatas, alienum prorsus esse debet ab illo-
m conditione, natura, moribus, quorum pro-

feßio atque institutum frugalitatem ac m
ratum rerum vsum exigit, ab omni l
pompa, fastu, ambitione, strepitu, ali
mundana ostentatione remotum. Hæc,
humanißime, libere quidem, at amante
sincero affectu à me amplificata sunt, quo
rique exstimulentur, vt Spartam suam e
nent, suamque minam aut talentum aucti
conduplicent; illi inquam, qui in clarißi
luce hominum versantur, ac velut in totius
bis theatro constituti, omnium ora atque o
los in se conuertunt. Sic enim futurum c
fido, vt qui nunc multorum animos abs se
bent auersos atque alienatos, sibi magna ve
ratione ac reuerentia deuotos deuinctosque
periantur. Est enim virtus vitæque integri
fauoris ac beneuolentiæ, totiusque humanæ
cietatis conciliatrix. Qua de re quum nuper
amœnißimo tuo secessu serio simus philosopha
præsente clarißimo ac Senatorii ordinis v
NICOLAO de VOOCHT Iurisperit
ßimo, ac multa vltro citroque agitata sint, n
visum est operæpretium diutius huic argume
inhæ

vere. Deus optimus maximus, cui, Christi
ia, vota preceſque noſtras deferimus, te
obis ſeruet incolumem, ac tuos conatus pro-
ueat, magnaq́ incrementa ac progreſſus
conferat. Zirizææ ex Muſeo noſtro
Non. Maii, Anno
M.D.LXVI.

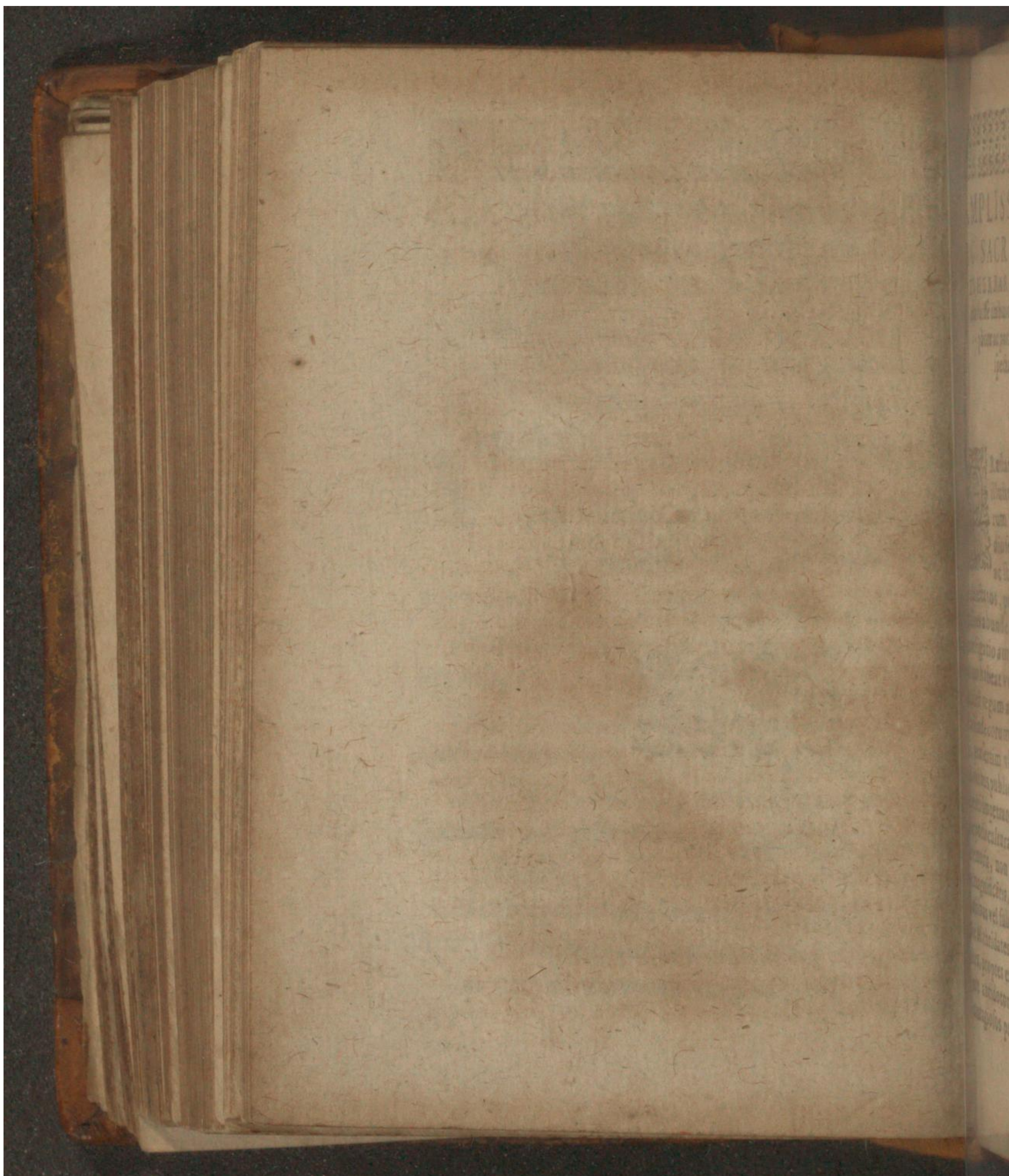

PASCASII OENI HEICRVCINI IN AVCTORIS ET OPERIS commendationem Carmen.

VEnturo quotquot Medicus clarissimus æuo
Sacrauit, Genium constat habere libros.
Hic tamen inprimis docti suffragia cœtus
Promeritus, nullo fine superstes erit.
Res magnas, res difficileis, res deniq; sacras
Eruit eximium candide lector opus.
Auctor enim siluas inter reptando salubres,
Cælestis Sophiæ largiter hausit aquas.
Quando vel arboribus, vel humi serpentibus herbis
Accessit prisco tempore tantus honos?
Ecquis credideris sacri tot mystica verbi,
Clausa sub extremo cortice sensa tegi?

...n aßiduo diuinæ Pallados vsu
...mnius ocultas explicuisset opes;
...s inuoluet posthac Labyrinthicus error
...exibus ambiguis, multiplicíq; via.
...er odorato vestitos gramine colles,
...u per frondosum te iuuat ire nemus:
...ecus, ac Theseus Ariadnes fila sequutus,
...uo te cunq; feres, hoc duce tutus eris.
...unda igitur, si quæris idonea vitæ,
...nc propera in syluam ferre subinde gradum.
...icæ stirpes, pleno quasi Copia cornu,
...scendis animis pabula læta dabunt.

MPLISSIMOS REGES C SACRATISSIMOS VA- S HERBARVM COGNITIONE EX- cta fuisse imbutos, desumptæ ab iis tot Metaphoræ ac parabolæ declarant: quæ hic spectandæ exhibentur.

CAP. I.

PRæstantissimos Reges ac magnanimos illustresq; Heroas in ipso etiam armorum strepitu tumultuque bellico, studiose olim excoluisse rem Herbariam, ac stirpium cognitione cum primis fuisdelectatos, præter veterum historias, Bibliorum lices abunde testantur. Quum enim harum rerum estigatio amœnissima varietate exornata sit, nec nus habeat vtilitatis, quam oblectamenti, non vin est regum amplitudini, nec Imperatoriæ maieti indecorum huiusmodi occupationibus distine-, præsertim vbi ab vrgentissimis negotiis, ac funonibus publicis respirare, atque aliquid sibi laxaenti impetrare licuit. Hac enim quum animi, tum rporis cultura non minus celebris facta est illorum emoria, non minus illustratus nominis splendor magnificẽtia, quam rebus aliis præclare gestis, aut ostibus vel subactis, vel ad internecionem deletis. c Mithridates Ponti atque vndeviginti regnorum ex, propter eximiam herbarum notitiam, & singure antidoton contra venena morbosque omnes ontagiosos præsentaneum, illius nomine insigni- *Reges herbarum cultores.*

tum immortale nomen est cõsequutus. Lysima
Eupator, Gentius Illyricorũ rex, Artemisia Ma
Cariæ regis vxor, multiq́ue alii, præter belli glor
herbarum cognitione illustres sunt. Marcus
rius Imperator Romanus post deuictum Pyrrhu
Epirotarum regem, Lucius Cincinnatus, Marcus
lerius Coruinus plantarum amœnitate allecti,
cul à strepitu & ambitione ciuili ruri consenuer

Solomon herbarum studiosus.

Solomon vero regum amplissimus, qui præter
mensas opes eam consecutus est à Deo Opt. Max
sapientiam ac rerum cognitionem, vt nullus reg
illi sit comparandus, in herbarum notitia mirific
excultus, exacteq́; versatus legitur, ac disseruisse n
3. Reg. 4. solum de piscibus, alitibus, quadrupedibus, ast
sed de arboribus etiam & stirpibus, à cedro Lib
vsque ad Hyssopum qui egreditur è pariete, hoc e
Sapient. 7. à minutissima herba ad procerrimas, celsissimasq
arbores vsque, omnia habuisse cognita & explora
Sunt præter Solomonem proceres aliquot vatesq
Hebræi qui passim vaticiniis suis herbarum nom
effectusq́ue interserunt, ac comparationes ex iis m

Varij herbarum effectus.

tuantur. Quum enim stirpes aliæ aliis rebus adhib
ri soleant, ac nonnullæ alimenti vsum præbeant,
liæ medicamenti, pleræque vtrumque, nonnull
noxiæ sint ac naturæ infestæ, aliæ salutares morbi
q́ue expugnandis accommodæ: ex iis Prophetæ ap
positissimas similitudines, scitasq́ue & concinna
comparationes desumunt, quibus conciones exor
nant, ac fidem narrationi adstruunt. Quum auten
multa sint in humanioribus disciplinis ac politiori
bus literis, totaq́; philosophia humana quæ homi
num animos affatim oblectant, illorumq́; mentes ex
emplis ac morum integritate imbuunt, tum nulla ad
hæc perficienda maiorem vim atque efficaciam ob-
tinent, quam ea quæ sacri vates, quorum nemo non
diuinitus adflatus, concionibus adhibẽt, adeo vt qui-

uis

is vel in naturæ operibus vel diuinis contemplatio-
ibus mediocriter exercitatus, facile perſpexerit,
uam nō ſit ſterilis & ieiuna illorum narratio, quam
on prorſus infœcunda illorum doctrina, ſed vtilis,
lutaris, fructuoſa. Siquidem Scriptura ſacra à cœle-
i patre diuini Spiritus afflatu promanans, mentes
ominum ſuauiſſimo pabulo paſtuq; ſalutari reficit.
Quod ipſum Dauid rex indicat, deſumpta peramœna Dauidis ſe-
imilitudine à viridante floridoq; prato ac ſaluberri- lectiſsima
is aquis, quibus armenta maxime pingueſcunt & ſimilitudi-
iginantur: *Dominus regit me, nihil mihi deerit in loco pa-* nes.
uæ, vbi me conſtituit ſuper aquas refectionis. Sic quum ſibi Pſal. 23.
ratularetur ac plauderet, quod Dei munere in diui-
enda hæreditate, vberrima pecora, ſolumq; ac fun-
um maxime fœcundum ſortitus eſſet; *Funes*, inquit, Pſal. 16.
ciderunt mihi in præclaris. Solent enim olim funibus
xtentis metiri iugera, ſuosq; limites cuiq; aſſignare
: partiri prata: quod apud nos nūc decempeda per-
citur. Huius generis quū innumera exempla in ve-
ri nouoq; inſtrumento ſe proferant, non ſolum in
algato vitæ vſu & conſuetudine, ſed ex natura rerū
uæ nihil non ſuppeditat, deprompta: operæ pretiū
ſum eſt iſta eruere, atq; auido lectori ſpectanda ex-
bere; quo illi innoteſcat, quātus ſcientiæ ac ſapien-
æ theſaurus reconditus ſit in arcanis literis, quæ nō
m dulcia, quam ſalutaria hominib. proferunt. Nec
ne quiſquam ex vllis Philoſophorum aut Rhetorū
oëtarumq; ſcriptis tam vberem & copioſam doctri-
e frugem, tam ſalutare animæ mentiſq; pabulum
t percepturus, quam ex vberrimo atq; inexhauſto
iuinitatis fonte, illorumq; oraculis quę diuino ad-
itu ſunt prodita. Quod ſi cui libeat attente conſide-
re atque intime excutere diuina eloquia, quantaq;
i ſint ſapientia qui tam ſalutaria documenta nobis Sacra pro-
odiderunt, mentemq; ac voluntatem Dei morta- phanis po-
bus indicant, illucide perſpecturus eſt, quid diuina tiora.

prophanis præstent, & quam sint res æternę ac so
caducis ac momentaneis præstantiores. Sacros
Prophetæ omnium rerum cognitione instructi. vates præter exactam diuinitatis cognitionem i
turæ reb. exquisite versatos, nec vllius disciplin
isse rudes, vel illud argumento est, quod ex in
atque arcanis naturę similitudines & comparat
desumant; denique ab animantibus, herbis, arbor
elementis, igni, terra, aquis, aëre, fluminibus, ri
fontibus, cisternis, Oceano, astris gemmis lapid
à fulmine pluuia, rore, æstu, frigore, flatibus, gr
ne, niue, gelu, glacie à satis & semente, à sale
mento, à lagena, verriculo, nassa retibus, ab hu
bus qui corpori humano subsunt, vel ab eo pr
nant, sanguine lacte, semine, menstruis, à parien
partu, à scoria, ferro, auro, argento, aliisq; innu
Tropos ac figuratas elocutiones, Metaphora
Translationes, parabolas, collationes, exempla,
mata, hoc est, ornamenta verborum & Sentent
& quæ quasi aliquo gestu orationem illustrant,
rationibus suis accommodant; quibus multum
atque intelligentiæ, plurimum dignitatis ac sple
ris concionibus adferunt, mentesque ac anim
cordes atque oscitantes suique oblitos ad ver
cognitionem incitant atque inflammant: imp
adducta ex iis rebus similitudine, à maleficiis d
Deus vi cogit & blandimentis allicit. rent, atque ad virtutem, ad solidam felicitater
Dei metum & fiduciam extimulant, illisque,
adhibita industria, diuinitatis notitiam infi
probos vero & qui vitæ integritatem consecta
stabiliunt, vtque perseuerent, atque in suscept
gotio persistant, sedulo exhortantur: obiter, qu
1. Thess. 5. Paulus precipit, inordinatos, intractabiles, inco
sitos officij sui commonefaciunt, ac salubri plac
monitione increpant: pusillanimos & mœrent
lantur, imbecilles ac labantes fulciunt, collapso
gunt, lenitate & clementia vtuntur erga omnes

iram, ad vindictam ac violentiam tardi, medentur Esaia 61.
cta Esaię ac Christi vaticinium contritis fractisque Luc. 4.
entibus, atque animis deiecti, mœstis, afflictis sa-
tarem medelam adhibent; prædicant captiuis re-
issionem & indulgentiam, occæcatis visum: ita vt
uinæ lucis efficiãtur capaces; calamitosis solatiũm,
nctis & diaboli tyrannidè oppressis, relaxationem
libertatem: eaque omnia elegantissimis parabolis
collationibus in suis passim scriptis perficiunt.
uum autem nemo non prophetarum, inter quos
ulti regia maiestate existunt: harum rerum speci-
en exhibeat, atque etiam Iesus Christus, quiq; eius
omine apostolicæ legationis munere funguntur, in
odem doctrinæ genere versentur: operæ pretium
ne facturum sum arbitratus, si obiter commonstrem
uanta sit eruditio, quam recondita sapientia, quæ
erum cognitio ac naturæ inuestigatio, quantus ar-
lor propagandæ religionis, atque expulsa omni su-
perstitione & idololatria proferendi cultus diuini in
is hominibus, qui diuino spiritu cœlestique afflatu
imbuti, tam salutaria nobis prodiderunt, accita ad o-
rationis decus & ornamentum vniuersa rerum natu-
ra: quod ipsum patefacere iam meditor.

*De conditione & natura Mandragoræ, quam à Lia so-
rore eblandita est Rachel.*

CAP. II.

INTER herbas virentes ac floridas, quarum innu-
meras naturæ ac rerum omnium conditor Deus in
vsum hominum è terra produxit, Mandragora non Genes. 1.
infimum locum obtinet, nec prorsus ignobilis est.
Cuius quum in sacris Bibliis extet mentio, atque in
deliciis habita sit, in edendique vsum expetita: de Mandra-
hac instituti argumenti sumetur exordium. Consti- gora duæ spe-
tuuntur huius stirpis duæ species: quarum vna est cies.
foliis lactucæ æmulis, sed augustioribus, saturati vm-

broſique viroris. Pomum vero emergit è centro moque ſtirpis meditullio, quod herbaceo ſtilo i cumbit, auellanæ nucis, nonnunquam iuglandis a caſtaneæ magnitudine. Hæc ſpecies fœminæ nomi inſignitur. Mas vero ſpecioſa magnaque folioru amplitudine ac pompa luxuriat, lacteo virore perp lita. Primum vero quod ex paſſis patuliſq; quaqua uerſum foliis è media ſtirpe prodit orbiculatum a circinatæ rotunditatis, oui gallinacei vitello aut lu teo prorſus affine eſt, odore non ſine grauitate qua dam ſoporato, iucundo, radice craſſa, piloſaq; ac bifi da, atque in humanæ coxendicis aut cruris forman bifurcata. Qua occaſione circumforanei quidam im poſtores ex huius & bryoniæ radice imagunculas cō fingunt humana ſpecie, atq; vtrumque ſexum emo liuntur, ac credulæ turbæ perſuadent ea forma ac ſpecie è terra enatas. Nonnulli ſerio prædicant vitalem fuiſſe ſubterraneum hunc fœtum, atque ex locis quibuſdam funeſtis eruiſſe, quibus ſupplicio affici ſolent ſontes ac facinoroſi; qua perſuaſione rudi atque imperitæ plebi imponunt, atque huiuſmodi impoſtura argento illos emungunt: Belgæ Mandragoræ poma *Dolappelen* vocant, quo nomine & radicem deſignant, quod mentem amatorio quodam faſcino in errorem pertrahant, & quodam modo incantent. Huius pomi fuiſſe auidam Rachelem ſummoque eius deſiderio occupatam ſacri codices referunt. Quum enim triticeæ meſſis tempore Ruben in rus digreſſus, Liæ matri attuliſſet Mandragoras, Rachel ſterilis ac ſororiæ fœcunditatis æmula, eas ſibi concedi offerriq; poſtulauit. Lia exaſperata importuna interpellatione, poma illi denegauit: tandem ſopita altercatione hac lege ac conditione res tranſacta eſt, vt Lia ſubſequente nocte mariti concubitu frueretur (nam id alternis vicibus, duabus ſororibus vni marito dedicatis perfici ſolet) Rachel vero potiretur Man-

Pomum Mandragoræ blandimentum amoris.

Geneſ. 30.

andragoris, quas ea mente atq; animi intentione
ororeeblandita creditur, quo amabili ac gratioso
m patriarcha Iacobo cõgressu; esu illius pomi, con-
ptui effici posset idonea. Quum enim inuidia in so-
rem permota sterilitatis probrum à se depellere at-
ue amoliri cuperet, expostulauit cum marito, quod
erilis degeret, quum soror numerosa prole ferax es-
t & fœcunda. Iacobus indignatus, se perfunctum
aritali munere profiterur, ipsumq; nec culpari pos-
, nec ignauiæ argui: cæterum fœcunditatem ac con-
ptum Dei donum esse, illiusq; arbitrio negotium
ud perfici. Cæterum an Mandragora fœtificandi
m mulieribus conferat, atq; vtero retinendi semi-
s efficaciam conciliet, in dubium vocari posset.
uum enim soporifero effectu prædita sit, & impen-
frigida, hæc qualitas ad tale quiddam præstandum
torius inefficax censeri solet & inidonea. Quod ta-
en ita dilui posse video, vt in frigidis humidisque
gionibus, atque in vtero humecto & algido tale
uiddam perficere nequeat, sed in torrido æstuanti-
ue & exusto. Sic in Africa, Hispania, Iudæa, Mau-
tania, Numidia, Ægypto, in quibus fere regio-
ibus mulieres adustos arentesque habent vteros
: feruidos, tum squallidos ac strigosos, non incom-
iode hoc pomum adhiberi posse crediderim. Siqui-
em eius esu corpus ad temperiem reduci posse exi-
imo: quum post amplexum & congressum marita-
em, soluto in somnum corpore, vterus retinendi
im seminis asciscat, nec id in fumos ac fuliginem
uanescat, vt in calido atque æstuante vtero assolet,
n quo vtriusque semina minus coalescunt aut vni-
ntur, sublata omni posteritatis spe; quod multis v-
u venisse obseruaui etiam in Belgica, qui ob plus sa-
is calidam vteri intemperiem effœtæ extiterunt,
ametsi mariti sedulo illis suam operam præstarent,
uoque officio alacriter fungerentur: quin & viri

brosique viroris. Pomum vero emergit è centro moque stirpis meditullio, quod herbaceo stilo in cumbit, auellanæ nucis, nonnunquam iuglandis au castaneæ magnitudine. Hæc species fœminæ nomin insignitur. Mas vero speciosa magnaque foliorum amplitudine ac pompa luxuriat. lacteo virore perpo lita. Primum vero quod ex passis patulisq; quaqua uersum foliis è media stirpe prodit orbiculatum a circinatæ rotunditatis, oui gallinacei vitello aut lu teo prorsus affine est, odore non sine grauitate qua dam soporato, iucundo, radice crassa, pilosaq; ac bifi da, atque in humanæ coxendicis aut cruris formam bifurcata. Qua occasione circumforanei quidam impostores ex huius & bryoniæ radice imagunculas cõfingunt humana specie, atq; vtrumque sexum emoliuntur, ac credulæ turbæ persuadent ea forma ac specie è terra enatas. Nonnulli serio prædicant vitalem fuisse subterraneum hunc fœtum, atque ex locis quibusdam funestis eruisse, quibus supplicio affici solent sontes ac facinorosi; qua persuasione rudi atque imperitæ plebi imponunt, atque huiusmodi impostura argento illos emungunt: Belgæ Mandragoræ poma *Deolappelen* vocant, quo nomine & radicem designant, quod mentem amatorio quodam fascino in errorem pertrahant, & quodam modo incantent. Huius pomi fuisse auidam Rachelem summoque eius desiderio occupatam sacri codices referunt. Quum enim triticeæ messis tempore Ruben in rus digressus, Liæ matri attulisset Mandragoras, Rachel sterilis ac sororiæ fœcunditatis æmula, eas sibi concedi offerriq; postulauit. Lia exasperata importuna interpellatione, poma illi denegauit: tandem sopita altercatione hac lege ac conditione res transacta est, vt Lia subsequente nocte mariti concubitu frueretur (nam id alternis vicibus, duabus sororibus vni marito dedicatis perfici solet) Rachel vero potiretur

Pomum Mandragoræ blandimentum amoris.

Genes. 30.

Man-

andragoris, quas ea mente atq; animi intentione
ororeeblandita creditur, quo amabili ac gratioso
m patriarcha Iacobo cõgressu; esu illius pomi, con-
ptui effici posset idonea. Quum enim inuidia in so-
rem permota sterilitatis probrum à se depellere at-
ie amoliri cuperet, expostulauit cum marito, quod
erilis degeret, quum soror numerosa prole ferax es-
t & fœcunda. Iacobus indignatus, se perfunctum
aritali munere profiteur, ipsumq; nec culpari pos-
, nec ignauiæ argui cæterum fœcunditatem ac con-
ptum Dei donum esse, illiusq; arbitrio negotium
ud perfici. Cæterum an Mandragora fœtificandi
m mulieribus conferat, atq; vtero retinendi semi-
s efficaciam conciliet, in dubium vocari posset.
uum enim soporifero effectu prædita sit, & impen-
frigida, hæc qualitas ad tale quiddam præstandum
ortus inefficax censeri solet & inidonea. Quod ta-
en ita dilui posse video, vt in frigidis humidisque
gionibus, atque in vtero humecto & algido tale
uiddam perficere nequeat, sed in torrido æstuanti-
ie & exusto. Sic in Africa, Hispania, Iudæa, Mau-
tania, Numidia, Ægypto, in quibus fere regio-
bus mulieres adustos arentesque habent vteros
: feruidos, tum squallidos ac strigosos, non incom-
iode hoc pomum adhiberi posse crediderim. Siqui-
em eius esu corpus ad temperiem reduci posse exi-
imo: quum post amplexum & congressum marita-
em, soluto in somnum corpore, vterus retinendi
im seminis asciscat, nec id in fumos ac fuliginem
uanescat, vt in calido atque æstuante vtero assolet,
quo vtriusque semina minus coalescunt aut vni-
ntur, sublata omni posteritatis spe; quod multis v-
venisse obseruaui etiam in Belgica, qui ob plus sa-
is calidam vteri intemperiem effœtæ extiterunt,
ametsi mariti sedulo illis suam operam præstarent,
uoque officio alacriter fungerentur: quin & viri

pergulata ac pampinis concamerata fornice ac testudine prandium cœnamque absoluere, aut cum æqualibus eruditis fabulis temporis tædium fallere. Huius autem flosculi odor tanti effectus prædicatur, vt venenatas bestias abigat, adeo vt serpentes, colubri, bufones hunc perferre nequeant, sed remotissime ab eo se subducant; eruo circa florescente vite non solum salubris est & peramœna ambulatio, sed etiam secura & tuta; licet enim in herbido thoro ac viridante gramine decumbere, ac sub arbore patulis diffusa ramis opacum frigus captare, atq; æstum propulsare, vel apricatione Solis radiis incalescere & illustrari, nullo metu aut trepidatione serpentum; qui aliquando latenter in herba delitescunt, atque improuiso obrepunt, hominique terrorem incutiunt. Quum autem sponsus (quo nomine Christus à Ioanne Baptista designatur, qui erga suam Sponsam nempe Ecclesiam cœtumque illi fidentium vnice afficitur) nusquam non speciem, & venustatem decoremque Sponsæ amplificet; atque è diuerso Sponsa mutua compensatione illi paria faciat ac vices rependat, quidquid præclarum est, & admiratione dignum in natura vniuersi, cælo, sideribus, montibus, siluis, nemoribus, campis, herbis, flosculis ex quibus suauis odor emanat, arboribus quæ non minus salubres quã spectabiles & speciosos fructus proferunt, vino generoso ac saporis eximii quod ex lectissima vite exprimitur: huc vterque congerit, ac similitudines appositissimas pro vtriusque dignitate producit. Sic nardo Sponsus comparatur herbæ cum primis odoratæ, fasciculo myrrhæ, botro aut vuæ Cypriæ ex generosissima vite decerptę. Sponsus vero amicam lilio comparat ob eximium candorem, atq; odorem suauissimum; adeo vt si pedissequa & quibus stipari solet, Sponsæ conferantur Spinę sint nulla specie, nulla formæ dignitate commendabiles, hoc est, puellę quæ

illam

m comitantur velut hybridæ parumque ingenuæ, il habent amabile aut ſpecioſum, nihil ſpectabile, vlla gratioſa venuſtate viſendum. Huiuſmodi taphoris ac figuratis elocutionibus ſcatet non ſo- n hoc canticum; ſed tota paſſim Scriptura ſacra, vt ampliſſimus ſe campus aperiat, quo ſtudioſus tor poſſit oblectari, tota mente ac cogitatione à uræ præſtantia in Opificis admirationem erecta. muntur in hoc cantico elegantiſſimæ ſimilitudi- s ab iis rebus, qua ſyncopi atque animi deliquio lapſos erigunt ac ſpiritus ſopitos labanteſque in- urant: vt ſunt vinum odoriferum, faſciculi manua- & olfactoriola ex redolentibus herbis concinna- c congeſta. Sic ſponſa cum langueſcit ac iam de- tura videtur immodico ſponſi amore, puellari cli- telæ imperat, vt aliquid fomenti adferant, vt odo- a quæque naribus admoueant: *Fulcite me*, inquit, Cant. 8. *lis, ſuſtentate odoribus, ne deficiam.* Sic etiam noſtra- , defectu animi periclitantibus, cinnamomum, ca- ophyllos, acetum ſambucinum, pom citria, & quę eodem genere comprehenſa limones dicuntur, yrtum, ſaliuncam, aliaque odorifera olfacienda hibent, quibus paſſim Scriptura vtitur, ac ſaluta- m doctrinam deſignat, quæ mentes languidas re- cillat ac reficit.

De Manna cælitus delapſa, tum ea quæ Medicis in vſu eſt.

CAP. III.

QVOD Hebræi in vaſta illa ac ſiticuloſa ſolitudi- Exod 16. ne Manna paſti ſunt, non prorſus naturali cau Deut. 8. adſcribi poteſt, ſed Diuinæ potentiæ, quæ tamen turæ vſa ſit miniſterio, vti etiam coturnicibus, egatim in caſtra delatis, aut quum percuſſa pe- a, refocillando populo aqua proflueret, lignoque Num. 12. qua amara dulceſceret, tum etiam quum Euri Pſal. 77.

violentissimo flatu rubrum mare exiccatum tra-
Exod.15. tum Hebræis patefaceret, ad internecionem del-
Exod.17. insequentibus. Similis est ratio de farina multipli-
Num.20. cata & adaucto oleo Heliæ & Helisęi precibus, de cor-
Exod 14. uo illi adferente panem & carnes: quod etiam
3.Reg.17. Antonio & Paulo Heremita refertur, si Ecclesiasti-
historiæ habenda fides: de angelo ministrante He-
panem subcinericeum & aquę poculum, quibus c-
roboratus quadraginta dierum ac noctiũ iter eme-
sus, peruenit ad montem Dei Horeb, in cuius spe-
lunca tutus erat à Iesabelis tyrannide, quæ omnes
prophetas in mortem crudeliter venabatur. Hæc at-
que alia admiranda, quæ passim in sacro codice me-
morantur, Deus iussu nutuque suo perficere potuis-
set nulla adhibita materia, sed tamen vti voluit re-
rum naturalium (quarum ipse effector est & mode-
rator) adminiculo ac velut instrumento, eaq; ratio-
Ezech.38. ne suis prospicere visum est; atque afflictis mentibus
solatia adferre. Quod etiam in Ezechia moribundo
ac Dei sententia morti destinato obseruari potest:
cuius apostema, admoto cataplasmate ex ficubus
contusis quæ maturandi facultate pollent, ad sanita-
tem perductum est. quo argumento declaratur, mor-
bis vrgentibus, non respuenda medicamentorum
Ioan.9. præsidia; sed ea implorata Dei ope, alacriter adhi-
benda, quibus vita in aliquot annos producitur. Eo-
dem vsus est medendi modo Christus in dispellenda
cæcitate mendici, confecto collyrio ex luto & saliua,
Marc.7. eaque abluta extersaque in piscina Siloë. Similiter
Matth.9. in discutienda surditate, digitos in aures inseruit, in-
Marc.10. missoque in linguam sputo, loquelam muto resti-
Luca 18. tuit. Cuius generis miracula alias solo tactu, aut ver-
bo peregit, ab iis tantum stipulatus impetrandi fidu-
ciam, quam quum inter alios clamosus ille cæcus
Bartimæus inter turbę fremitus testaretur; confestim
nullo adhibito visibili externoque signo, visum re-

cepit

cepit. Quum autem Deus pro immensa erga genus humanum bonitate ac fauore, multis magnisque rebus munificentiam suam declaret, tum præcipue inauditis stupendisque miraculis mirandam potentiam patefecit: quod inter innumera Manna demonstrat, tam affluenter ex aëre in terram affusum, vt numerosissimam multitudinem satiaret. Dum enim fremeret confusa multitudo sexcentorum millium, Deoque ac Mosi obstreperet, quod ex Ægypto in tam vastam solitudinem perducti inedia conficerentur, Deus vespere incredibilem coturnicum vim & copiam in castra coëgit; mane autem ros vndique diffusus est per castra, solique planiciem: quumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum quiddam, rotundum, tenue, perinde ac si pruina esset constrata humi similitudine seminis coriandri, specie bdellii. gustu saporeque similaginis, melle confecta. Quum autem tam subita innouatio, atque insolita rerum facies admirationi esset turbulento populo, ac nonnullis stuporem incuteret, plerisque (vt quidam opinantur) contemptum & irrisionem adferret, *Manhu*, inquiunt, quid est hoc? Similis est illa Chremetis ironia & subsannatio in Clitiphonem filium personatæ atque ementitæ probitatis. Sed ipse egreditur, quam seuerus; rem quum videas, censeas. Cæterum Manna quæ medicis in vsu est, calida & humida abscessu primo, huic non prorsus dissimilis est; colligitur enim in calidis regionibus aëreum rossidumq; mel, quod æstiuis mensibus, feruescente interdiu Sole, nocturno frigore in grumos coit, atque in ramenta conglobatur ex defluxu rorulenti humoris ac madore aëreo, omnibusque passim arboribus, herbis, lapidibus incumbit mellita ista colore flauescente, quæ singula agitata zacchari more liquescit ac palatum faucesque dulcedine imbuit, quo fit vt gulę & fauciũ

Num. 31.

Heaut. scena 5. actus 3.

asperitatem leniat; verum quum illi subsit med mentosa quædam facultas, zaccharo minus alit; trem autem vt cassia fistularis & Cylindracea en lit, sed paulo clementius; quocirca tuto impub bus, seniculis, prægnantibus pauperibus exhi potest, vnciæ pondere, obseruata cuiusque natur corporis constitutione. Mannæ autem vel mellis rei nomine insignitur, quoniam ex halitu ac vap terræ calore solis sublato, ex aëre defluit, atque æ uæ noctis frigore concreta plantis insidet ea prop modum forma ac saporis dulcedine, qua in Bibl Manna describitur, cuius esu multis annis pasti fu Israelitæ, ita vt assiduo eius vsu nauseam illis parere ac Dei donum fastidirent. Exemi ego aliquando vu gare hoc mannæ genus aut rossidum mel ex plant rum foliis, quum antelucanis horis Academiæ L uaniensis pomœria egressus, perquirendis herbis e sem occupatus, desinente potissimum vere, aëre tranquillo ac placido, nullisque ventis incitato. Di uenditur autem adulterinum mel aëreum ex Sen incrustata, zaccharo confecta: verum vbi id ore volu tum liquescit, proditur dolus. Colligunt quidem nonnulli circa aluearia, illaque loca in quibus apes mellificant, ac faueum confingunt, excrementa quædam flauescente colore, sapore melleo, quæ nonnulli existimant ex aëreo concretu coaluisse: quum nihil aliud sint, quam excrementiceus liquor & saliua quę á vespis, fucis & culicibus prodiit. Siquidem insecta apum laboribus insidiantur, & mel exugunt, quod obseruantes apes in illa insiliunt, ac turmatim conficiunt: quod indicat Virgilius:

Adulterina Manna.

Geor. lib. 4.

Prima fauis ponunt fundamina: deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus, aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.

Æn. lib. 1.

Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.

De Lactuca siluestri. CAP. IV.

QVVM Deus pro inexhausta sua bonitate erga hominès afficiatur, omnibus modis illorum commodis prospicit, ac saluti inuigilat, suamque munificentiam cumulate illis impendit, non aliud [illegible]to tam obuia ac benigna promtaque liberalitate ac [gr]atuitis muneribus exigit, quam summum amo[re]m ac venerationem solidamque fiduciam, qua illi [i]nitimur, atque indubitatam certamque spem con[ci]pimus de eius promissis. Commonefacit Deus [se]dulo oscitantes ac socordes sui officii, suaque beneficia subinde illis in mentem reuocat, ne vel excidere contingat, vel obliuione obrui: atque huius rei [ca]usa certos ritus ac statas solennesque ceremonias [in]stituit, non solum in veteri Lege, in qua omnia [d]e Christi eiusque regno typis adumbrata sunt, sed [et]iam in Euangelio in quo promissa exhibita sunt, [at]que omnia ad vnicum vsque apicem, vt Christus [ex]pirans testatus est, consummata peractaque. [Hi]c signis quibusdam, certisque symbolis ac sacra[m]entis quæ sub sensum cadunt, ac sunt visibilia, [p]romissiones suas, atque erga homines gratiam & [re]conciliationem testificatur. Siquidem Baptismus [si]gnaculum fidei, ac primus in Ecclesiam aditus, Circumcisione ac maris rubri transitu adumbratus nos [D]eo consecrat, eoque illi inserimur, impetrata per [il]lem peccatorum reconciliatione. In agni vero [P]aschalis esum surrogata est Synaxis, hoc est, corporis & sanguinis Christi communio, quam palam [e]xerceri voluit, atque in cœtu Christianorum [pu]blicitus peragi, ne vnquam intermoreretur, aut [ob]solesceret mortis & resurrectionis eius memo[ri]a, sed continenter in mentem reuocetur in-

Exodi 12.
Num. 9.

Sacramenta in quem vsum exhibita.

Baptismi effectus.

Symbolum corporis Christi in quem vsum exhibitum.

insigne illud beneficium, quo genus humanum [illegible]boli mortisq; tyrannide oppressum, gratuito ac [illegible]lis meritis libertati assertum est, atq; impetrata [illegible] Iesum Christum pacificatorem omnium scele[illegible] remissione salutem adeptum; Siquidem *Lex per [illegible]sen promulgata, gratia autem & veritas per Iesum Chri[illegible] exorta est.* Exhibitum est olim huius mysterii, q[illegible] in Christo expressum est specimen quoddam a[illegible] adumbratio, dum Abrahamus filium vnicum I[illegible] victimæ destinat, dum Moses ex Dei præscripto, [illegible] immaculati ac masculi esum instituit, eumq; ves[illegible]dum cum agrestibus lactucis quæ insigni amarit[illegible]ne sunt imbutæ, præscribit, quo assidue in rec[illegible] memoria versaretur miseranda seruitus, qua o[illegible] sub Pharaone oppressi sunt: excussoque intolera[illegible] iugo, in libertatem restituti. Quocirca instituta [illegible] agni Paschalis anniuersaria sacra, vt memoriam [illegible] renouarent eius diei qua olim apud Ægyptios [illegible] sanguine postibus illito à periculo angeli exem[illegible] sunt, qui in primogenita Ægyptiorum grassabat[illegible] atque incolumes mare rubrum transierunt: qu[illegible] diem cum primis celebrem & sacrosanctum à tr[illegible]itu angeli qui illos intactus præteriit; denique à [illegible]ri rubro feliciter magnoque successu emenso ap[illegible]labant Phase, qui nobis dicitur Pascha, Gallice *pa[illegible]ge*, apto appositoque ad huius æui decursum voca[illegible]lo, qui nobis in hac mundi impedita ac vasta sol[illegible]dine, ad immortalitatem ac cælestem patriam sec[illegible]que beatas sit transitus. Præcipitur autem eden[illegible] agnus cum lactucis siluestribus, siue herbis ama[illegible] Siquidem in huius sæculi curriculo omnia am[illegible] sunt, acerba, tristia, calamitosa, & quæ plus aloes [illegible] mellis habeant. Sunt qui lactucæ nomine Seri[illegible] species designari credunt, & Intyba, hoc est, Cich[illegible]rium, & quæ corrupta voce Scariola dicitur, Belg[illegible] candore *vvitte*, hoc est, candida *Endiuia*, cęruleo fl[illegible]

Ioan. 1.

Phase quare institutum.

eac[illegible]

ue in lacinias diſſecto ſpectabilis, hanc ſabulo
utam hibernis menſibus inter acetaria primis
nſis inferunt. Hoc ſiquidem artificio tractata a-
itudinem exuit, atque eximium candorem ad-
icit, vt ſunt interna braſſicæ capitatæ folia. Com- *Cichorium hepati ſalubre.*
de autem magnoque ſucceſſu adhibentur huiuſ-
di herbæ hepatis obſtructionibus: habent enim
aritudinis ratione abſtergendi vim; qua meatus
ludunt, atque oppilationes expediunt. Tertianas
oque febres expugnant, atque icterum ſeu mor-
n regium, diſcutiunt. fellis enim atque hepatis
emperiem, cui fere Iudæos eſſe obnoxios color
ſtellinus indicat, mitigant. Sunt autem iſtæ ſtir-
Virgilio decantatæ in Georg. *nec amaris intyba fibris* *Georg. lib. 1.*
Officiunt.-----

Rurſus:

Forſitan, & pingues hortos quæ cura colendi *Georg. lib. 4.*
Ornaret, canerem, biferiq; roſaria Pæſti:
Quoq; modo potis gauderent intyba riuis,
Et virides apio ripæ: tortusque per herbam
(reſceret in ventrem cucumis.-----

Commendat hæc quoque Columella in hortulo, *Lib. 10.*
ue excolenda præcipit tamquam alteram ſucci-
m (ſic enim prouentum hortenſem nominat Ci-
o.) *De Senect.*

Spargite quæque viros acuunt, armántque puellas
Iam breue Cerephilum, & torpenti grata palato
Intyba iam teneris frondens lactucula fibris.

Congeneres iſtiſque ſunt affines Chondrilla, Son-
us ſiue Cicerbita, & quæ vulgari voce Dens leonis,
oſtrum porcinum vocatur, hieracium quæ omnia
eo ſucco madeſcunt, ac flaueſcenti floſculo con-
iuntur, leporibus cuniculiſque gratiſſimum pa-
um. Siquidem earum ſtirpium eſu minus hydro-
hæc animalcula turgeſcunt, amaritudine exiccan-
humiditatem. Quamuis earum nonnullæ quæ

non intentius amarescunt, ineunte vere ibi folia
nerescunt, acetariis immiscentur, in pratis obui
quino generi pabulationem suppeditant, aliæ l
turgescunt, inuitis hortorum cultoribus erump
atque eruncandæ eruendæque sunt, ne salutares h
bas strangulent. Cæterum lactucam illam siluestr
quæ Endiuiæ nomine insignita est, in edendi agni
schalis vsum adhibitam, velut condimenti loco, n
facile mihi persuaderi potest: quum ob insignem
rentemque amaritudinem quæ linguam vellicat, n
sit esculenta, nisi quum primum emergit, nec adh
spinis in dorso parteq; auersa armata sit: vincit en
Endiuia vulgaris, quæ germana est lactuca siluest
amaritudine reliquas stirpes quæ succo lacteo ma
scunt. Quocirca medici nouellam ac teneram in
sum medicamenti adhibent, non adultam, quæ a
leata est ac spinulis horret, tum vetustate amares
Intybi vero speciem cocto elixoque agniculo con
menti vice adhibitam prorsus crediderim, nem
Cichorium & Seriolam, ex quorum non solum
liis, sed radicibus etiam acetaria conficere Be
didicerunt. Siquidem radix ad sesquicubiti fere lo
gitudinem se porrigit, quam autumno enatam in
leolas ac tessellas dissecant, vt rubram pastinaca
quam Carotam vocant, eamque ex aceto & oleo,
sperso piperis polline, esitant, vt etiam cucumer
crithmum, rapistrum, vulgo *Raiponse*, compluraq
alia quæ tempestiue suaque anni parte hortus p
fundit.

Quæ vera lactuca silvestris.

De olea, oleastro, oliua, oleo.

CAP. V.

Apoc. 7.

VT palma, quæ ponderi non cedit, victoriæ insign
ita Olea pacis index, cuius rei specimen colum
ex arca Noë remissa edidit, quum desinente dilu
defluxisq; ac subsidentibus aquis, oliuæ fruticem

Genes. 8.

lit, mitigatæ iræ Dei argumentum. Folio autem est
carbor salicis aut ligustri, superne viridi, auersa
aque parte qua terram spectat albescente atq; in-
no vt alba populus, flosculo minuto sed folioso,
lore luteo, non sine grauitate odorato. fructifera
ro est fœcundaque numerosis baccis, oblonga for-
a atque ouali, quæ vbi maturescunt, atque nigresce-
incipiunt, oleoso pinguique succo turgescunt, ex
ibus oleum exprimitur articulis firmandis, fouen-
sq; membris, tum mitigandis doloribus accommo-
um, agilitatem enim vigoremq; iis præstat foris ad-
bitum potius, quam in corpus admissum: eo siqui-
m corpora perfusa non solum nitescunt, sed robur
iam concipiunt; atq; ad obeundos labores reddun-
ur habiliora. Quod indicasse Dauidem obseruo, at- *Psal.* 103.
ue Deum ob huius aliarumque rerum municifen-
iam in immensum extulisse. *Ipse est enim qui germinare*
icit fœnum & gramina iumentis, herbas in vsum hominum,
nem vt vires augeat ac confirmet, vinum, vt cor hominis læti-
cet, oleum vt corpus eo niteat ac vires concipiat. Quo spe-
at illud Plinii: *Duo liquores corporibus humanis saluberri-*
i, intus vini, foris olei. Quin & Samaritanus quo Chri- *Luca* 10.
us design tur, duo hęc fomenta vulnerato adhibuit,
inum, quod abstergit & emundat; oleum quod le-
it, quod dolorem mitigat, quod vulnus ad sanitatem
erducit: quo indicatur Christum secus quam
acerdotes Leuitasque officii sui negligentes, salubri
octrina afflictis ac sauciatis mentibus mederi animi-
que vulnera obligare, ac cicatrice ita obducere vt
ullum vestigium appareat, hoc est nihil eorum quæ
nte commisit, illi imputetur. Oleum autem intus
xhibitum, aluum mollit ac lubricam efficit, aspera
quæque mitigat, venena paulo ante hausta retundit
tque hebetat, eaque innoxia facit, ac ventriculum
d vomitũ incitat, quo fere noxia ac perniciosa quæ-
que excutit, efficitque lubrica vi, ne venenatæ po-

tiones venas subeant, mortemque inferant: qua
cultate hoc etiam adfert commodi, vt præsumpti
temulentiæ obsistat, & ne quis confestim ebriet
Quomodo ruina oppressi tractandi. succumbat. Præter artis rationem faciunt qui
ptis, luxatis, contusis, collapsis; ruinaque oppre
oleum vel butyrum exhibent, vt membra affli
consolident atq; instaurent, nisi omphaceum oleu
hoc est immaturum, quod nondum maturescen
oliua exprimitur. Nam id adstrictionis est partice
qua vi corporis partes ac dissolutæ coalescunt hia
tes atq; vniuntur. Butyrum vero & oleum maturu
inter initia, incisa primum vena, si ætas patitur, n
incommode exhibentur ad dolorem mitigandu
ac dissoluendum conglobatum concretumque sa
guinem; in quem vsum potionem conficio ex
mentis rubiæ internis ac nuce muscata: postmodu
Potio consolidans. consolidantia propinari curo, millefolium, ros
rubras antequam prorsus dehiscere incipiant, a
folia dilatare, myrti baccas, omnes symphyti, hoc e
consolidæ species, succinum marinum, quod sperm
Ceti vocatur, gnesiam ac germanam mumiam, rha
barbarum, ac nucem muscatam tostam, eaque o
mnia decocta in vino rubro stiptico adstringenti
Oliuarum vsus. naturæ: baccæ, quæ omni fere nationi oliuæ dicuntu
ante maturitatem lectæ, quum adhuc viridescun
in muria asseruantur ad pellenda ciborum fastidia
ac nauseam: acuunt enim appetentiam; atque v
amygdalæ amaræ, ebrietati obsistunt. Sumuntu
autem ab huius stirpis fructu & floribus à scriptori-
bus sacris similitudines concinnæ cum primis & ele-
Cap. 15. & 17. gantes. Sic Iob quum improbe cuique & facinoro-
so præmaturum interitum denunciat; *Antequam*, in-
Similitudines ex olea. quit, *dies huius impleantur peribit, & virtus illius arescet;*
lædetur quasi vua florescens botrus eius, & velut olea proii-
ciens florem suum: hoc est, ante diem ac properata sub-
itaque morte conficientur, nec ad ætatem maturam

au-

it ad statutum legitimumque vitæ tempus est per-
enturus, similitudine desumpta ab arboribus ac flo-
entibus herbis, quæ ineunte vere spectatissime pro-
eunt ac florescunt: sed quarum flosculi vel vredine
ereunt, vel ab Aquilone seu Borea decutiuntur.
eus enim non sinit nefarios diuturna prosperitate
ui aut optatum successum consequi, adeo vt quum
ultum vitæ superesse possit, atque illud perduci
ongius præmaturam mortem illis accelerat Sic legi-
ius in Genesi acceleratius oppressisse homines di- *Cap.6.*
uium, quod moniti non resipiscerent, nec ad fru-
em se conuerterent, sed in dies in deteriora prola-
erentur. Et quum Deus Sacerdotibus & optimati-
us Ephraim minitatur atque inopinatum exitium
enunciat ob religionis neglectum, in quem propter
brietatem ac temulentiam erant deuoluti, sic in il-
os per Esaiam iram suam exacuit ac vaticinium ful- *Cap.28.*
ninat: *Væ Coronæ superbæ, flori decidenti & defluo, & erit*
os deciduus & quasi temporarius ante maturitatem. Quo
ndicat illos, cum omni fastu & arrogantia vt flores
ecussum iri, vt ficus primas & præcoces quæ confe-
tim deceptæ deuorari solent, & æstiui fructus qui in
iemem asseruari nequeunt. Non dissimile argu-
nentum amplificat contra Ægyptios, obita Dei no- *Cap.18.*
nine legatione Esaias: *Ante messem totus effloruit Æ-*
ypti populus, & præmatura perfectione germinauit, & præ-
cindentur ramusculi eius. Quo designat Ægyptiis tale
uiddam obuenturum quale præcocibus fructibus
c primitiuis baccis, ipsisque segetibus & vitibus quæ
estinantius erumpunt, atque intempestiue ac præter
emporis rationem maturescunt. Citissime enim
uiusmodi fructus corrumpuntur, nec ad conseruan-
lum vsui sunt. Quo denunciat illorum felicitatem
non fore diuturnam. Per Oleam etiam aliasque
arbores indicantur piorum successus, rerumque o-
mnium affluentia, & præter hæc progressus & incre-

menta virtutum: Quod ipsum omnibus testatum
Psal. 1. vult David, qui virum pium ac Deo addictum arb
frondosæ & fœcundæ æquiparat, quæ non otiosa
& sterilis sed fructuosa & fertilis, suosque ramos l
diffundit, & fructus edit salutares; quibus non t
ipsa, quam alii se oblectant ac reficiunt.

Cap. 17. Hieremias quoque idem argumentum amplific
atque improbis. qui nulla habita Dei ratione hum
nis præsidiis innituntur, ac rebus caducis fidunt
mnia aduersa pollicetur: *Maledictus*, inquit, *qui co*
dit in homine & à Domino recedit cor eius; erit enim velut
rica quæ in siticulosa ac ieiuna terra posita nullum bonum, n
sentit commodi ex aeris clementia. Felix & beatus qui c
fidit in Domino, in eoque omnem spem & fiduciam collocat
arbori similis est, quæ in irriguis locis consita est. suasq; radices
humorem diffundit, nec æstum pertimescit, quo fere excres
solent. quæ in arido solo sita sunt: & erit folium eius viri
frondosum, & tempore siccitatis fructum proferre non desin
Commendatur huiusmodi Metaphoris fiducia
Deum, nec alio deflectendam mentem, alio dirige
dum cor, quam ad illum à quo omne bonum prom
Psal. 51. nat, & qui hominibus nihil non præstare sit paratu
Hinc Dauid Deo potius quam rebus fluxis, caduci
Momentaneis innixus, secus quam impii; *Ego*, inqui
sicut oliua fructifera florebo in domo Dei, quoniam confi
in misericordia eius. Rursus quum indicat homi
minime otioso, & qui se in Dei eloquiis exercet
berem rerum prouentum, vxori numerosa pro
Psal. 128. fœcunditatem; *Beatus*, inquit, *qui timet Dominum*
& ambulat in viis eius, prosperabitur manuum suarum lab
re, felix & beatus ipse erit. Vxor tua sicut vitis fœcunda, in la
teribus domus tua. Filij tui sicut plantulæ oliuarum, in circuit
mensæ tuæ. Ecce, sic beari ac ditescere solet homo qui timet Do
Cap. 11. *minum.* Similiter apud Hieremiam Deus illũ, cui vni
ce afficitur, quo se oblectat ac reficit oliuam pulchr
vocat, vberem, speciosam, fructiferã, hoc est, nome
eius

us apud illum gratiosum est & amabile. Huic Oseas Cap. 14.
nsonat qui ex eodem fonte oracula sua hausit eo-
m spiritu conciones suas perfecit. *Et erit quasi oliua*
ria eius, & odor eius vt Libani. Quo designat illos, qui Simile à re-
eo indiuulse adhærent, illiusq; placidis se oblectant, bus odoratis.
uorabiles esse illique gratos & acceptos. Vt enim
auis halitus & fragrantia spiritus fouet ac recreat:
a Deum reficit & oblectat odor hominis, qui salu-
rem illius doctrinam amplectitur, ac Diuinæ volun-
ti se præbet obsequentem. Sic Paulus quo ostendat 2. Cor. 2.
los apud Deum gratiosos esse & fauorabiles, qui
ius Euangelium propagant, ac fide alios instruunt:
hristi, inquit, *bonus gratusq; odor sumus in omni loco.* Et Pa-
riarcha Isaac: *Odor filij mei, tamquam odor agri pleni, cui* Genes. 27.
enedixit Dominus. Denique in Cantico Sponsa: *Curra-*
mus in vnguentorum forum, hoc est, id quisque efficere
tudeat, vt pasci possit ac refici salutari illius doctrina,
quæ lassos ac labentes fulcit ac recreat, non secus
quam suauissimus odor naribus oblatus collapsos a-
nimique deliquio sopitos instaurat atque erigit.

De Rhamno aculeato frutice.

CAP. VI.

RHamnus vbi adoleuit, validis robustisque qua-
quauersum vallata aculeis, homini si manum in-
cautius admoueat, infesta est: adhærent illi racema-
tim exiguo minimoque petiolo numerosæ baccæ co-
lore croceo, orbiculatæ, magnitudine vel myrti vel
iuniperi, sapore acidissimo, quas qui improuiso de-
cerpere tentat, crebro infixo aculeo ac mucronata
cuspide manũ vulnerat; baccæ vbi dentibus linguaq;
atteruntur, vel prementibus digitis contrectantur,
croceo succo manus inficiunt: sunt enim flaccidæ &
vliginosæ. Quum autem tres sint Rhamni species, ista
Zelandicis sabuletis, dumosisque colliculis copio-
se innascitur, Oceani accolæ *Dunen* vocant, quæ

vox corrupta an à Dumo ac dumeto deducta sit, n ausim certo statuere. Sunt tamen arenosi isti, ma timique tractus passim multis densisque Virgul viminibus, spinosisque ac senticosis fruticibus, atq aculeatis stirpibus fœcundi; vt sunt Rhamnus. rub Halimus, paliurus, oxyacantha, carduus stellatus, ryngium, Ononis siue resta bouis. præter insignes lias herbas, quas affatim ea loca suppeditant Bell nius qui Palæstinam ac Syriam peragrauit, existim Christi Seruatoris sertum, seu spineam coronam; lius capiti implicatam ex Rhamno fuisse confectar quod in iis regionibus nulla alterius generis spina proferat. Desumit autem Dauid ex spinoso hoc fr tice appositissimam similitudinem contra fastum, tyrannidem, contra factiones & sæuitiam improb rum, qui innocentibus insidiantur atque infesti sun damnaque inferre meditantur, quorum conatus molimina irrita fore prædicat & inualida: *Antequa spinæ vestræ*, inquit, *indurescunt in Rhamnum, vllo qu aculeos infigere possint, Dominus velut tempestate quada exorta conteret & conficiet vos, infringetque vires vestras robur imminuet.* Quibus verbis indicat illos fraudes imposturas, technas, sycophantias, cædes, omniaqu hostilia comminisci ac meditari, sed antequam vire illis suppetant ad perficienda quæ animo concepe rint, conficientur ætate immatura, hoc est, priusquam adolescant ac vires ad inferenda incommoda sin consequuti, quibus verbis hæc quoque sententia subest, vt ex hac vitæ statione in qua in tenuiores tyrannidem exercent, exturbandi sint, vt ex olla aut lebete eximi solent carnes semicrudæ, quæ non satis elixatæ esui sunt inidoneæ, quum vix calorem conceperit ab igne, qui ex spinoso atque aculeato stridentique rhamno extruitur. Solent enim strues lignorum aut fasciculi ex paliuro, rhamno, iunipero, rubo, vepribus, ac sentibus confecti non solum ma-

Psal. 57.

Locus Dauidis explicatis.

nibus

pus tractantium vulnus infligere, sed foco immissi
pitantibus flammis ac stridore quodam horrendo
identes territare: sic vt etiam fauillas scintillantes
que ignitas faculas in obuios quosque eiaculentur.
c itaque sensus ex Prophetæ verbis erui debet.
uamlibet illi sæuiant, atque innocentes opprimere
ntent: nihil illis ex voto aut animi sententia suc-
surum, sed inopinato ac repentino illorum inte-
u insontes periculo eximendos. De Rhamno ac de-
mta ex hac stirpe similitudine nonnulla tractata
nt, lib 4. cap. 9.

De Cucurbita siluestri vulgo Colloquinthida.

CAP. VIII.

Olocynthis seu agrestis cucurbita Medicis vsui
est in expugnanda pituita, & bile tum flaua tum
ra quos humores violenter & valide extundit non
ne virium detrimento, & reseratis venarum fibris,
nguinis eductione, quocirca coërcetur illius ferocia
astiche, & aliis quæ ventricolo robur conciliant.
uctus huius stirpis orbiculatus est, vbi maturuit,
ndidus pilæ magnitudine, vel vt malum Medicum
u citrium quod ab auri colore *aurangium* vulgo vo-
nt, si extima putaminis pars flauescens cultro adi-
atur, eximiæ nec prorsus ferendæ amaritudinis:
uod indicatur in Regum historia. Quum enim He-
sæi famulus in rus digressus, herbas colligendo pul- *4. Reg. 4.*
ento collegisset, inter alias cucurbitam siluaticam,
uam vulgus *Colloquinthidam* vocat ignarus quid esset, *Farina qua*
ollam coquinariam coniecit, illisque edendum *rancorem*
pposuit, vbi degustassent, *Mors in olla*, conclamant; *pulmentis*
oc est, venenum nobis exhibitum est. Helisæus non *eximat.*
mperitus naturæ, confestim inita ratione qua ama-
itudo eximi posset, farinam ollæ immiscuit: quo fa-
to pulmentarium esculentum perfecit, abolito ex-
tico atque alieno sapore quo erat imbutum. Subest

huic rei ratio Physica, habet enim farina polen-
eam vim, vt extraneum atque amarulentum sapo-
diluat atque aboleat, præsertim ordeacea, ex qua
lenta conficitur, tum cremor massaque polent-
zythi aut ceruisiæ materia, maceratis aqua frugi-
auena, ordeo, ac lupi salictarii floribus quæ tri-
voce lupulus dicitur, quo fit, vt quoniam ceruisiæ
tus ex istis fere conficitur, qui ex hoc liquore v-
sunt, ac zytho madidi, quod identidem vsuueni-
ferioris Germaniæ populis, lupulo & auena per-
Cæterum quotidiano experimento comproba-
habemus salsam atq; amaram aquam dulcescere
mixta polenta, siue ex ordeo confecto cremore
ex hac stirpe est concretus liquor, vt etiam lom-
tum ex farina fabacea, adeo vt duarum horarum s-
tio mitescat ac poculenta efficiatur, citraque off-
sam in corpus admitti possit.

De salice. CAP. VIII.

SAlix nota arbor, à saliendo nomen sortita, qu-
celeriter assiliat ac confestim arborescat, Belgi-
simili etymologia *vvillige* dicta, quoniam prompta
ac voluntaria in crescendo. Quum autem huius st-
pis plures sint differentiæ, ea Belgæ æstiuis calorib-
cœnacula adornant, atque etiam virenti hac fron-
ac pampinis, ægrotantium lectos velant, quæ Virg-
lio *glauca* dicitur, quod ad albedinem vergat: hæc
Cap. 44. quidem gratum odorem in auras diffundit, atque a-
ris feruorem æstumque mitigat. Ex hac Deus per I-
saiam similitudinem cumprimis elegantem desumi-
qua pollicetur piis omnibus qui illi fidunt, rerum o-
mnium affluentiam, vberem annonæ ac rei frumen-
tariæ prouentum, prosperum in omnibus negotii-
successum, nec solum externa bona & quæ corpo-
inseruiunt, se exhibiturum confirmat ac pollicetu-
sed solida & æterna, quæq; mentes quamlibet arida-
& siti-

ticulosas vberrimo Spiritus diuini pabulo foue-
,atque inexhausto Diuinitatis fonte perfundant,
irrigatione mœrentes arentesque animi in opti-
m spem eriguntur, atque vberrimos fructus amo-
& charitatis erga Deum & proximum proferunt.
enim concionem suam orditur Vates eximius,
que huius seriem prosequitur; *Ne timeas aut me-* Simle à fru-
concutiaris serue mi Iacob quem elegi: nam effundam aquas ctuantibus
er sitientem, & fluentem super aridam, perfundam spiritu arboribus.
semen tuum, & benedictionem super stirpem tuam, ita vt
minum more germinent, & quasi salices iuxta profluentes
uas. Vt enim stirpes in locis irriguis consitæ specta-
sime frondescunt ac foliorum pompa luxuriant:
animus humanus salutari doctrina perfusus ac
uini spiritus fonte irrigatus, omnium virtutum
lendore nitescit, ac solida viuidaque fide fultus fu-
sime ramos diffundit, ac solidis Deoque acceptis o-
ribus exornatur, vt arbor fœcunda fronde & fru- Psal. 136.
ibus, quæ alios etiam reficit ac fructibus satiat. Iu-
ei abducti in Babylonia, omni solatio destituti, su-
enderunt in salicibus citharas suas, quibus modu-
ri solent diuinos hymnos ac cantilenas gratulato-
as Deo viuenti, omniaque queruntur in tam tristi
xilio, lamentosa, lugubria, funesta, amara, luctuosa,
a vt nulla ratione induci potuerint, quo vllum læti-
æ argumentum proferrent, scite tractandis organis.
pposite in salicibus suspendisse describũtur à Psal-
nographo instrumenta Musica, quum hæc arbor
ertilis sit & frugiperda, & quæ vt polluti semen ante
naturitatem obiiciat; his accedit quod amara sit, nec
dmodum spectabilis & amœna vti platanus, palma,
edrus, cupressus, terebinthus, quocirca huic arbo-
i accommoda aptaque exilii comparatio, & quod
ius ramis citharæ affixæ sint. Vt enim salix amari-
udine imbuta est, nec admodum speciosa aut aspe-
tu grata: ita exilium & transmigratio in Chaldæam

fuit acerba, tristis, amara, calamitosa Iudæis, e[...] magis quod identidem recrudesceret dolor, &[...] bitas renouaretur continenti recordatione Sio[...] vrbis Hierosolymæ, ipsiusque augustissimi tem[...] quo sacris carminibus Deum soliti sunt hono[...] Tantus siquidem mœror illorum animos occu[...] ob conculcatam sacratissimam religionem, atq; [...] ctos prophetas, vrbemque dirutam ac solo æqua[...] vt nulla oblectamenta, nulla solatia admitteren[...] vllis blandimentis perpelli potuerint, vt sacris D[...] dicatis cantionibus alienas profanasq; aures de[...] cerent, quum ad irridenda sacra modulamina e[...] arrecti, qua petulantia victis dolor non sopiri, se[...] crudescere cœpit ac redulcerari. Siquidem vt h[...] Prouerbium, *Musica in luctu importuna narratio.* [...] itaque ab iis responsum.

Hierem. Threnor.

Eccles. 2.

Quomodo cantabimus canticum Domini in t[...] aliena, atque inter illos qui nostræ miseriæ & cala[...] tati non indolescunt, sed insultant ac subsann[...] eum cultum quem exhibere consueuimus Deo [...] mortali? itaque frustra fatigant nos, vt illos oble[...] mus citharis nostris, quum & nos, & Deum Hebr[...] rum despiciant, ac dentatis dicteriis exagitent.

De Saliunca. CAP. IX.

SAliunca quam nonnulli Celticam nardum ex[...] mant, pusillus est frutex non in eam altitudin[...] assurgens, in quam nostra *Lauendula.* Siquidem [...] humo se non attollit: quod Virgilius annotauit, [...] cta comparatione à nonnullis stirpibus in comm[...] dationem eius qui scite calamum tibiamque infl[...] nouit, atque æmulo peritiorem pronunciauit;

Eclog. 5.

Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ,
Puniceis humilis quantum saliunca rosetis:
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

Digeritur autem Saliuncula in fasciculos manua[...] & [...]

ractoriola, quæ ſubinde naribus admoueri ſo-
vel inſtaurandis fouendiſque cordis viribus, vel
ndis tetris odoribus, ne ſpiritus contagione a-
inficiantur. Eſt enim eximiæ ſuauitatis, ſic vt
bus ac tegeticulis lodicibusque interpoſita, gra-
no illa odore commendet, ac tineas blattaſque
t: quod etiam Belgæ moliuntur pſeudonardo
Lauendula, qua paſſim ſcatent excultique ſunt
Belgas horti, ſpicato cæruleoque aut cæſio flo-
aloris tam intenſi vt caput grauedine inficiat.
deſuerunt noſtra memoria hoſpites & caupones
iam, qui aquam lauendulæ è turbine aut meta
toria, quam *Alembicum* vocant, iniectam vino
iſcerent, quo generoſius videretur, minuſque
um, & facilius inebriaret: qua impoſtura id in-
modi conſequuti ſunt conuiuæ, vt poſtridie a-
mo capitis dolore ſint affecti, qui vix vllis reme-
liſcuti aut mitigari potuit, niſi adhibita ſomnifi-
otione, aut aqua frigida, vel ſero lactis affluenter
to. Cæterum Deus qui ſuis ampliſſima quæque
cetur & præſtat, ex hoc exili ac minuto frutice
parationes deſumit: *Montes & colles*, inquit, *can-* *Iſaia 55.*
it vobis laudes, & omnes arbores plaudent manu: hoc
omnes gratulabuntur & applaudent veſtræ feli-
i, ſinguli vobis honorem deferent, & magnifice
es veſtras deprædicabunt, quod excuſſo iugo, Dei
ficio ſalutem ſitis conſequuti, atque illius mu-
entia ad ampliſſimam dignitatem euecti, tantiſ-
donis ac muneribus exornati, finito tam triſti at-
acerbo exilio. *pro ſaliunca aſſurget tibi abies, pro ſpina*
, & pro vrtica creſcet myrtus: Quibus verbis deſi-
omnia iſtis futura incremento, atque optatos
peroſq; ſucceſſus habitura, ita, vt pro minutis ab-
ſq; herbis aut etiam noxiis ſpectatiſſimæ arbores
ructiferæ ſint emerſuræ. Hæc autem non ſolum
ternas ac temporalia bona, ſed ad externas do-

tes, atque animi mentiſque decus & ornamen-
ferenda ſunt: vt pro ferocia, violentia, ſæuitia,
Galat. 5. arrogantia, ſuperbia, atque animi elatione; qu-
Paulus teſtatur) non dubia ſunt carnis opera, ſu-
dat clementia, humanitas, manſuetudo, lenita-
mitas, placabilitas, beneuolētia, benignitas, ac p-
que alia quæ inter fructus ſpirit⁹ ab Apoſtolo re-
tur, ſic vt expulſa iniuſtitia, iniquitate, nequiti-
quitas, iuſtitia, probitas eluceſcant; pro luxuria,
dine, prodigalitate, pudicitia, moderatio, fruga-
temperantia ſe proferant; pro ignauia, deſidia-
pore, ſomnolentia, alacritas, fortitudo, magnan-
tas, infirmarum rerum contemptus & deſpicie-
præſtantia virtutis ſubſtituantur. Sic inuerſo re-
ordine pro vitioſis ac deprauatis affectibus vel p-
perturbationibus, quæ mentem à ratione, à natu-
Dei Lege auertunt; pax & tranquillitas quam
fiducia in Deum, animum placide ac ſecure reg-
moderetur.

De herba Borith, quæ medicis veteribus Struthion *vo-*
Mauritanis Arabibusq́; ſcriptoribus Condiſi, *cu-*
nis recentioribus vocata Saponaria, *&* herba f-
nia, *Belgis* Zeep cruydt *quod vt ſmigma eluendis*
culis adhiberi ſoleat.

CAP. X.

QVVM populus Iudaicus paulo ante vrbis-
dium inquinatiſſimis eſſet moribus, multi-
horrendis flagitiis ac ſceleribus contaminatus,
ad ſummam impietatis nihil eſſet reliqui, Deu-
ganti ſimilitudine illos perditos ac profligatos
nunciat; nec vllis, quamlibet præſentaneis rem-
ad ſaniorem mentem, ad integritatem vitæ, ad c-
Cap. 2. Hieremiæ explicatum. virtutis poſſe perduci. Quum enim à ſacratiſſim-
ligione, Deique cultu ad idololatriam defeciſſe-
liunde quam à Deo viventi ſalutis præſidia co-
rere cœperunt, aliunde reſponſa petere atq; or-

ſci-

ri, quum etiam hoc accederet ad impietatis cu-
um, vt insontes non clancularìis insidiis confice-
,sed aperte ac passim in triuiis, nulla iustitiæ re-
entia, nullo legum metu, adeo vt nihil se commi-
haberent persuasum, ac ne tantillum mali per-
asse, aut si quid patratum est, ac scelus admissum,
uadent sibi à veritate deuii atq; errore impediti,
le abstergi atque elui posse maculas & sordes cō-
tas cultu quodā alieno ac superuacaneo, qui Deo
atus est & detestabilis. Quocirca quum Deus vi-
et illos, contempto suo præcepto, inanes spes fo-
e, ac fallaces rationes ac modos comminisci, quo
uros præstare conentur, iisq; sibi plaudant ac se-
o persuadeant omnia salutaria cōsequutos: Deus,
lli pereat suus honor & magnificentia, expostulat
n populo suo, quod alio se conferat, alias cisternas
crobes eruat, quod alio properet quam ad fon-
n aquæ viuæ, quæ non cœnosa est, non fæculenta,
n exitiosa, sed suauis & salubris. Sic autem insti-
t cum defectoribus expostulationem, ita vt singu-
m quemque illorum appellet: *Ego*, inquit, *te plan-* *Hier.* 2.
i vitem electam & generosam, atque lectißimo semine præ-
tißimis malleolis ac sarmentis conseui: qui fit vt in prauam,
c est, *alienam ac degenerem spuriamque vitem conuersa*
? Et quo ostendat non facile elui posse maculam
t næuum aspersamque animo labem. *Si laueris,*
uit, *nitro & multiplicaueris herbam Borith, maculata ta-*
n eris coram me in iniquitate tua. Quo indicat, tametsi
speciem primaque fronte excussisse sordes, atque
isse maculas videaris, superstitioso quodam
ltu, quam tu ipse tibi fingis, & obscuras Dei glo-
m, fictaque religionis vmbra numquam tibi per-
adeas Deum tali ratione posse placari, aut te
istinum nitorem consequi: alia ineunda ratio, a-
s excogitandus modus, quo posses nitescere,
factori tuo reconciliari, excutienda prorsus ex

animo idololatria, hoc est, adulterinus, ac fict
cultus, alteri quam Deo attributus, amplectenda
integritas. extirpanda è mente omnis nequitia
Deo firmiter inhærendum, illique omni fiduci
biliter innitendum, alioqui externis rebus cult
commentitio ac superstitioso quem Deus non e
nec præscripsit, sibi salutem atque animi purita
polliceri, non solum inane & superuacaneum
etiam damnosum & Dei maiestati iniurium. ab
git quidem atque emaculat sordes Struthion
lanaria quæ laneis vestibus candorem adfert, cu
expoliunt ac lentigines næuosque abolent smeg
ta, verum nihil excogitari potest tanta abstergen
ac facultate præditum, quod animæ tuæ sordes
set eximere, quod plus satis inolitam penitus
infixam labem possit eluere. Qui enim morb
suum non agnoscit ac salutarem doctrinam à
medico oblatam respuit, insanabilis est & desp
Cap. 3. tus, cui medicinam adhiberi Hippocrates vetat, i
que dignior Christus deserendos prȩcipit, vbi om
operam studiumque illis conseruandis impensum
Matth. 11. Cæterum Deus apud Malachiam se Angelum mi
Marc. 1. rum pollicetur qui viam præparet, quo vaticinio
Luc. 7. annem Baptistam designari Euangelium testatur,
Esa. 40. statim venturum Dominatorem, hoc est, Christu
qui multa innouabit, multamque operam insu
corrigẽdis illorum vitiis formandisq; moribus, q
rum interest populum salubri sanaque doctrina i
buere: *Ipse est enim quasi ignis conflans & quasi herba f*
num, & sedebit conflans & emundans argentum, & purga
filios Leui & colabit illos quasi aurum & argentum, hoc
puros reddet, nitidos, tersos, expolitos adempta
mni rubigine & scoria vitiorum vt in fornace aut
ficina argentaria expoliri metalla solent. Itaque p
mum vitium est ministerio, abstersis sordibus, or
tum ac nitorem adferre, nequa culpari possent ta

m contaminati sceleribus qui Dei munia obeũt
isque functionibus destinantur; quocirca simili-
nem desumit à rebus externis eamque ad ani-
m transfert. Siquidem fullonia herba siue Stru-
on incredibilem vim obtinet in eluendis maculis,
ue imbuendis candore lanis; pollet enim vi abs-
oria; adeo vt etiam pituitam è capite eliciat, ac
nutamentum moueat tanta violentia, vt partum
ortuum excutiat.

De Cocco vermiculo, Conchylio, Murice, Ostro.

CAP. XI.

Rutex est pusillus exilibus ramis, folio aculeato,
cui annascitur coccus seu granum tinctorium,
od colorem rubrum ac rutilantem exhibet aspe-
gratissimum, oculisque amabilem: cuius tinctu-
aut succo imbuta lana aut byssus, exuberantissime
reque splendido rubore illum inficit. Inuenitur
am in aquifolio vel acrifolio potius, qualis est ar-
r Belgis vulgaris, folio læuore perpolito; quaqua-
rsum aculeato, perenni virore, vt cui numquam
lia decidant. Ex hoc grano Coccinea vestis no-
en obtinet, cuius in Bibliis sæpe fit mentio, vermi-
la, muricata, qualis est rosis rubore perfusis, ostri-
, quisquiliata quæ purpureo colore flagrat atque
nabili rubore collucet, oculisque blanditur, qui
olor Imperatorum ac regum paludamentis dicatus
t, ac purpuratorum apud Romanos pallis ac gale-
s. Sic in Cantico sponsæ rubicunda labra, vittæ *Cap.* 4.
occineæ comparantur. Sic puellæ Belgicæ venusta *Cap.* 2. &
s studiosæ labella corallina & coccinea moliuntur. 7.
osuæ defuncto Mose, dux Iudæorũm constitutus, *Matt.* 27.
allium coccineum gestasse legitur. Sic Christus in *Cap.* 17.
udibrium affectati regni chlamyde purpurea indu- & 58.
us describitur: In Apocalypsi vero mulier illa scor-

tatrix, quæ domum suam patefecit omnium cu[...]
tati insedisse describitur bestiæ coccineæ, eaque [...]
lier induta erat purpurea coccino, auroque deau[...]
& gemmis, & margaritis, habens poculum in m[...]
sua plenum abominationibus, & immunditia ill[...]
nis suæ. Et fronti inscriptum erat mysterium B[...]
lon, Romanæ vrbis typus & figura, vt Herony[...]
interpretatur: quibus insignibus fastum indicat [...]
perbiam, arrogantiam, mentem sanguinariam [...]
Luc. 16. innocentem cæde cruentam. Diuitem vero ill[...]
epulonem præter sumptuosas mensas atque app[...]
tum ferculorum, indutum fuisse purpura & bysso[...]
storia Euangelica testatur, nulla humanitate, n[...]
pietatis in egenos & miseros affectu. Ex huius [...]
Cap. 1. rubicundo colore desumitur apud Esaiam compa[...]
tio, atque instituitur concio cõtra illos qui innoc[...]
tum sanguini inhiant, atque innoxios opprimer[...]
meditantur, eosque Deus ad saniorem mentem [...]
uocare, atque vt resipiscant, vel à sceleribus resilia[...]
amanter exstimulat, quod si obtineri possit, polli[...]
tur amnestiam, hoc est, omnium scelerum obliu[...]
nem, quamlibet horrenda fuerint & enormia, ad[...]
vt culpari sustineat, ac violatæ fidei, ruptiq; fœde[...]
crimẽ subire nõ recuset, nisi stet promissis, ac præs[...]
quod sit pollicitus. Sic n. cum illis concionẽ institu[...]
Abluite manus vestras sanguinolentas, mundos vos præsta[...]
auferte malum cogitationũ vestrarũ ab oculis meis, desinite [...]
gere peruerse, studete æquitati, subuenite oppresso, pupillos su[...]
leuate, viduis patrocinamini, si fuerint peccata vestra vt coc[...]
num fient niue cãdidiora, & si rubra vt vermiculus, hoc e[...]
purpureus & conchyliatus color, qui ex marina co[...]
cha eximitur, *velut lana alba erunt.* Quo indicat quam[...]
libet scelera vestra cruenta sint cæde & sanguine in[...]
nocentium, facile expiari posse atque elui pœnitent[...]
ac fiducia in Deum, conceptoque emendationis vit[...]
proposito. Cæterum vestes coccineas seu muricata[...]
a[...]

urpureas, denique & bombycinas, quas Belgæ ob
ititiſſimam lini lanæque texturam *keſpen* vo-
& *bombázyn*, & præter hæc ſericas & holoſericas,
in Aſiatica Scythia olim confici ſolent, in vſu
e Hebræis, eaſque ad decus & ornamentum cor-
s, ad honeſtatem, nonnumquam ad luxum, &
pam inanemque oſtentationem adhibitas Bi- Cap 4.
rum codices paſſim teſtantur. Vnde apud Hie-
am Iſrael inſultat ac dira minatur, quod deſer-
eo à quo omnis ſalus dependet, ſe idolis proſti-
tamquam adultera, alienis ſe oculis exponit, or-
que exotico ſe comit ac polit, vt illos in ſui a-
m alliciat. *Quum* (inquit Dominus) *magna ſit*
te ſtrages ac vaſtitas, omneſque fortes in fugam verſi ad
rdua a que hoſtibus inacceſſa ſe conferant: tu vero per-
& vaſtata quid facies? Etiamſi veſtieris te coccino, & or-
is monili aureo, & pinxeris ſtibio ſeu fuco oculos tuos, fru-
omponeris, deſpiciunt enim ac deſpuunt te amatores tui,
prorſus afficiuntur ornamentis politiſque tuis
bus, ſed in animam vitamque tuam ſunt inten-
zechiel quoque Dei nomine non minus acerba
nciat Samariæ & Hieruſalem, quos adulterii in-
lat, quo nomine Idololatriam atque à Deo de-
onem deſignat. Vt enim inexpiabile ſcelus eſt
teſtandum violatum coniugium, hoc eſt, legiti-
indiſſolubilis vitæ ſocietas contaminata adul-
: ita etiam exſecranda res idololatria, qua Deo *Idololatria*
ntj ſuus honor, ſuum decus & gloria adimitur, *adulterio*
e in alium transfertur, eo autem in illos incan- *comparatur.*
t acerbius, quod non ſolum in lucis vmbroſiſ
vallibus gentilium more ſuas aras, ſtatuas, delu-
dornarent, magnaque pompa & vitulorum ap-
tu ſacra ſua peragerent: ita vt legitimus cultus
i poſſit, in eoque ſalutis columen conſiſtere;
uod accitis ac conuocatis etiam exteris in æde
dicata nefaria ſacra perficerentur, ſæpe (in-

quit) *ſpectatoribus omnia magis auguſta ſanctaque vid-*
tur, in illorum gratiam lauiſti te & depinxiſti ſtibio ſeu
oculos tuos ornataque mundo muliebri ſediſti in lecto pul-
mo, inſtructa menſa ante te, ſuper quam thymiama ſiue
men, vnguentumque meum poſuiſti adhib to tanquam
lemni feſto exſultantium ſtrepitu. Itaq. is cultus qu
hi offerri debuit, exhibitus eſt idolis ac dæmon
aſtante confuſa multitudine ex gentibus conf
qui eadem qua tu, fruuntur inſania.

De Paliuro aculeata ſtirpe, cui ſanguinarii comparant
que inſidioſi, quique ad inferenda damna promti ſi

CAP. XII.

QVVM nuſquam non Prophetæ vitia inſecte
illorumque rabiem ac ferociam reprimant
hominibus infeſti ſunt, atque ad iniuriam da
que inferenda promti: horum nonnullos l
leonibus, pantheris, colubris, aliiſque infeſtis
luis, denique vulpibus & muſtelis inſidioſis ani
culis componunt: nonnullos aculeatis ac ſenti
Cap. 7. ſtirpibus aſſimilant. Sic Micheas vates deplora
ſtinctam religionẽ, pietatem proculcatam, cul
que diuinum prophanatum, omnes ab integrit
collapſos, nec aliud, quam fraudes, ſycophan
technas, impoſturas, inſidias, omniaque hoſtili
ditati. In hunc itaque modum ſcelera illorum
plificat; ac ſingulorum improbitatem exagge
immenſum, à ſpinoſis aculeatiſque ſtirpibus d
ta ſimilitudine. *Periit ex terra ſanctitas*, exula
bitas, *& rectus* atque integer, *inter homines non eſt*
ſanguini inhiant, & vir fratrem ſuum ad mortem ve
& malum manuum ſuarum dicunt bonum, hoc eſt, ſ
roribus blandiuntur. *Princeps poſtulat, & iudex in*
do eſt. h. e. in omnibus acquieſcit & obſequitur
poſtulatis, nullaq; habita aut obſeruata iuris æ
te, ſinit illum omnia pro arbitrio ac voluntat

io agere, vel tenuem plebeculam arrodere atque
ctionibus opprimere, vel tyrannidem in tenuio-
exercere. *Qui optimus ex eorum numero, est quasi Pa-*
us, & qui probus & integer tamquam spina in sepimentis.
ocirca huiusmodi hominibus in imperio consti-
is, eum rerum statum futurũ iudicat, vt delatori-
passim inquirentibus in ciuium vitam, mores ac
dia, non satis tutum sit cuiquam fidere, aut sua ar-
a committere, ne familiari quidem atque intime
o. Ingruente enim huiusmodi tumultu, atq; ha-
a de ciuium opinionibus quæstione, exploratisq;
rum sententiis, labascunt multorum animi, atq;
icos non solum deserunt, sed nonnumquam pro- *Matt.10.*
nt; quod euenturum Christus etiam vaticinatus *Marc.13.*
. Itaque in tam dubia ac vacillante multorũ fide;
ea, inquit Propheta, *quæ cubat in sinu tuo, custodi clau-*
oris tui, hoc est, ne vxori quidem mentem tuam pa- *Nusquam*
facias: *quia filius contumeliam facit patri, & filia consur-* *tuta fides.*
aduersus matrem, nurus aduersus socrum suam. Et inimi-
hominis domestici eius: in tanto rerum humanarum
tu, ac tam turbulento Reipublicæ statu; quo præsi-
o quisq; se fulcire debeat obiter commonstrat: *Ego*
tem Dominum respiciam, exspectabo Deum seruatorem
eum: Exaudiet me Deus meus. Propter summam fidu-
am erga Deum, & quod totus in illo conquiescit,
eo pendet, salutem sibi pollicetur, ac præsentaneũ
uxilium contra potentiam, ac fastum, ac superbiam,
ontra sæuitiam ac nocendi rabiem. Quũ enim Deus
ansuetus sit, placidus ac mitis: illi rabidi sunt, fero-
es, crudeles, inhumani, atq; vt sentes, tribuli, spinæ,
tq; arbores aculeis armatæ, quibus innocentib. da-
na atq; detrimenta inferunt. Quamobrem desumi-
ur in hac concione ab arboribus validis firmisq; a-
uleis vallatis similitudo, qua hominum improbo-
um naturam & conditionem ad amussim exprimat:
iquidem paliurus spina alba quæ mense Maio, can-

dido ac suauiter olēte flosculo passim in dumosis lo-
cis ac sepibus conspicitur, sentes, rubus, Cresp in
quæ pharmacopœis *Berberis* dicitur, foliis, floribus
baccinis vel acinis racemisq; oculis blandiuntur,
que aliquem in eduliis vel medicamentis vsum ha-
bent: sed manibus tractantium noxiæ sunt, si incau-
tius ac parum considerate prehendas: ita fucati ho-
mines & fallaces in speciem blandi sunt, amabil
sed qui arrepta vel obseruata leuissima occasione p
gant ac vulnus infligant. Est autem Paliurus Theo-
phrasto, Virgilio, Plinio, Dioscoridi, Columellæ
cantatus, sed non omnibus eadem facies exprimitur
tametsi omnes fateantur sepibus minuendis accom-
modam, quod minacibus aculeis pecus atque hom
nes, qui hortorum fructibus insidiantur, arceat, n
prorsus dissimilis oxyacanthæ, siue acutæ spinæ, qu
mense Maio spectatissime floreat, exiguo quide
& minuto flosculo, cui in medio rubicundæ quæda
festucę insident, sed quæ candore & suauitate exim
commendabilis sit, adeo vt nemo non apud nostr
tes hac fronde ædium vestibula exornet, ramis i
vrceis asseruatis, atque aqua identidem irrigatis: vb
vero arbos hæc deflorescere incipit, baccas exhibe
primum virides, oblongas, maturitate rubentes, o
ficulo intus lapidoso quod ambit membrana, intu
pingui vnctoque sapore imbuta, quo vtimur in atte
rendis calculis, ac leniendo vesicæ meatu.

De Gith, quæ Græce Melanthion, *vulgo à nigrore* Nigella
dicitur, Belgice Svvarte, *Nardus ob odoris suauitatem*
tum aliis stirpibus desumta comparatio.

CAP. XIII.

Cap. 28. ESaias quem alias testati sumus rerum naturę peri-
tissimum, in illustranda sua concione ac vaticinio,
quasdam stirpes, earumq; & flores & semina narra-
tioni

ni accõmodat, nempe Gith siue Melanthion, Cu-
num, Triticum, Hordeum, Milium, viceam, speltã
zeam, quæ vulgo notissima sunt, & quum armen-
pabulum tum hominibus alimentum suppeditãt.
th, vulgo Nigella passim in hortis obuia est frutex
bitali altitudine, aliquando maiori pro soli vber-
e, vt Zelandicis agris assolet, foliis feniculareis, te-
iter dissectis, flore cæruleo quo euanescente capi-
um se exhibet in summitate papaueraceum, cor-
ulare, oblongum, membranarum septis ac loculis
linctum, cui semina includuntur nigerrima, porri
ninis non absimilia sed odoris fragrantissimi, quod
im panis crustæ inspersum, antequam is furno im-
tteretur, grato sapore illum commendabat: ve-
m is vsus nunc apud Cisalpinas nationes in dissue-
dinem venitatq; exoleuit, ipsoq; semine Medici ad
tarrhos discutiendos vtuntur, ad enecandos lum-
icos ventri admodum infestos, ad dentium dolores
niendos, ad menstrua vrinasq; ciendas, ad abolēdas
ntigines, næuos maculas, tum fœda vitia quæ exti-
am cutem deformant. Cuminum Belgis nomen *Cuminum.*
tinet *comyn*, vulgo semen vulgatissimum, quo ple-
ii in discutiendis flatibus, in sopiendis intestinorũ
loribus ac torminibus, in hernia flatuosa reprimē-
a vtuntur, cui ego nigellam & lauri baccas commi-
ere soleo, & milii farinam, cuius etiam in hoc capi- *Hordeum.*
Propheta meminit. Hordeum, fruges nota quinto
eneri gratissimum pabulum, quo etiam in annonæ
enuria ac tritici raritate, plebecula vtitur. Medici
uius decocti cremore & ptisana vtuntur in æstuosis
bribus ac pulmonis atq; vocalis arteriæ vitiis, præ-
ertim quum ex salsa pituita aut flaua bile illæ partes
el exasperatæ, vel exhulceratę sunt admixtis violarũ
ut buglossæ flosculis. Ex huius quoq; frugis polenta
ut maza Belgæ sapidissimum liquorem eliciunt, qui
is Ceruisia dicitur, colore vt coctori visum est, fuluo,

croceo, luteo, flauescente, rubicundo, spiceo, præ-
tim vbi fæx & spumosum excrementum, quo B
in pinsendo pane vtuntur, subsederit. Tunc
gratissimum colorem adsciscit, vt vinum Cretic
vel illud exoticum, quod *Bastardum* vocant, ac s
rem vinosum, qui non secus quam vinum, temu
tiam excitat.

Triticum. Triticum, inter frumentacea præcipuæ nobilit
ex cuius farina, simila, similagine multiplicis d
rentiæ panis conficitur, syncerus, secundarius, n
cus, furfuraceus, & aliquot adhuc genera quæ re
Milium. fere superuacuum. Milium frumenti genus, c
quum plures sint differentiæ, Sarmaticum, Indic
Hispanicum, omnes apud Zelandos spectatissime
scunt, Saracenicum vel Indicum, grano vel rubro
flauescente; ex his nostrates, & pultes, & panem
Vicia. ficere didicerunt. Vicia leguminis genus, iumen
rum pabulum est, vt lens, pisum, faba. Hæc obite
dicare visum est, quo Prophetæ mens exacte ac d
cide possit explicari, quæ in hoc versatur, vt decl
Deum nihil temere aut fortuito, nihil inordinate
confuse, sed omnia distincte aut distribute, cer
ratione ac lege perficere, nunc pœnas infligere c
cendis hominum sceleribus, nunc plagis & vuln
bus mederi, afflictisque mentibus solatium adfer
quod aliquando maturius, nōnumquam serius p
git, sic vt vltionem differat, ac lente ad vindictā p
grediatur, quod etiam in præstanda salute euenit
liquando subito potentiam suam vtrobiq; exserit
expedire illi videtur, atque occasio se offert. Quo
ca commonefacit vates illos, qui Dei iudicia non
tis pro æquitate interpretantur, vt modeste ac re
renter de illius Maiestate & prouidentia sentiant
magnifice & syncere de illo loquantur, ne quid c
pent, aut calumnientur in eius factis, quum vidēt
leratos rerum omnium prosperitate frui, pios c

mita

atibus atq; ærumnis esse expositos, quum pro in-
dibili sapientia, atque inscrutabili consilio res
rtalium recte & legitime regat ac moderetur. De-
nitur autem in illustranda hac concione appositis-
a similitudine de agricolarum studio & occupa-
ne, ipsaq; arandi ac serendi triturandiq; ratione.
uidem colonus tempestiua anni parte, subacta
ra, atq; æquata soli planicie, certo modo & mensu-
semina suis quæque locis, atque agrorū dimensio-
bus humo committit; obseruatoq; ordine atq; ad-
bita ratione telluris, aliam agri partem tritico &
rdeo deputat, aliam pro frumenti aut leguminum
tura nigellæ, lupino, speltæ, milio designat, neque
nim indiscrete & permixte grana solo mandat ac
lcis committit, sed singulis discriminata iugera a-
osque peculiares accommodat. Peracta autem sa-
one, arator non cessat nec conquiescit aut otiosus
t; sed post sementem messi inhiat; quocirca ante-
uam ad maturitatem deueniant segetes, frugesque
Cereales flauescere incipiant aut maturitatem con-
equi, lolium, zizania inutilesq; herbas eruūt exstir-
antque famuli, curat ne fata strangulent, illisq; ali-
nentum depopulentur, quo tempestiue metat, atq;
nnonæ prouentum mature in horrea conuehat; de-
messa segete, eaq; recondita, iam alius illi labor, alia
opera peragenda oboritur: siquidem trituræ atque
excutiendis granis è loculis, illaque ex gluma, acere,
paleis eximere ac purgatoria efficere meditatur: in
quo opere eum delectum habet, vt singulatim cum
iudicio quæq; aggrediatur, nec vlla ratione confundi
semina sustineat. Itaque alia cura adhibetur minutis
pusillisq; seminibus, alia robustis, alia tritico, ordeo,
siligini, auenæ, farri, lupinis, phaseolis, viciæ, lenti, cu-
mino, Gith. Sic quum agricola industriis omnibus
laborem impendit, omniaq; certa ratione & modo
pro rei natura exsequitur, sedulo operi insistit, ac re-

rum suarum satagit, quo emolumentum vber
fructum ex rusticatione percipiat. Ita Deus in
mundi theatro, tantaque ac tam confusa homin
multitudine, omnes ad frugem perducere te
Et quemadmodum agricola proscissa vomere t
occationi intentus est & confringendis glebis, v
rit, vt metit, vt triturat ac fustibus semina excuti
paleas vanni flabello ventilatas à granis secerni
arbores truncat ferroque coercet ne luxurient a
tius, quam par est, ramos diffundant; vt deniqu
serit atque ex aliena arbore germen includit, soli
que docet inolescere libro: Ita Deus homines
ctat, ac suo arbitratu nonnullis damna ac detrimen
infert, seuerumq; iudicium in illos exercet, alios
lamitatibus exercet, & explorat constantiam: n
numquam malos tolerat ac manum à feriendo
pendit in spem emendatioris vitę. Nec est quod q
quam illi obloquatur aut obmurmuret, quum
gulari sua prouidentia omnia moderetur, illiq; c
stet consilii sui ratio. Quocirca si quid aduersi in
derit, aut infligatur, si morbi ingruant, si clades, ca
mitates, pestes aliaque vitæ incommoda infester
omnia hæc à Deo inferri cogitemus, quo castigati
illum confugiamus, illius opem ac subsidium impl
remus, in illo omnem spem ac fiduciam consequę
dæ salutis collocemus. Quod si prospera obuenian
omniaque ex voto atque animi sententia decurran
si affluant opes, si accrescant latifundia, si offerant
honores ac dignitates, si res domestica bene aucta
& stabilita, si corpus validum sit & inculpate const
tutum ad eundem omnem successum rerum nostra
rum referemus, atque res prosperas & aduersas ab i
lo administrari habeamus persuasum, illiusq; duct
& auspiciis omnia perfici. Quod non solum apu
Esaiam Cyro Persarum regi in mentem reuocat, cu
Dei virtute, idque in gratiam ac fauorem gentis Iu

daicæ

, res feliciter gestæ, subactæque nationes, sed
non mortalium testatum esse vult, Deum om-
rerum auctorem esse, illiq; omnia attribuenda,
n vim & potentiam quum alias, tum potissime
hunc Prophetam ipse asserit, quum inquit: *Ego*
inus, & nullus præter me formans lucem & creans tene- Esa. 45.
faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens o-
hæc. Quo indicat prosperos successus illius esse
eris: damna vero, detrimenta, aduersitates, va-
tem, pestem, famem, bellum, in vindictam sce-
m ab illo inferri. Ipse enim efficit, vt qui ab illo
endent, illi fidunt atque innituntur, pacate vi-
t: è diuerso, vt ii qui sceleribus se contaminant,
i calamitatum genere diuexentur. Cæterum
ninus Hieremiæ quoque agricolæ officium assi-
t, admotaque manu ori illius; *Ecce ego*, inquit, *de-* Ioan. 18.
rba mea in ore tuo, Ecce constitui te hodie super gentes &
r regna, vt euellas, destruas, perdas & dissipes, vt plantes
difices. Quo indicat illum munitum & vallatum
entia verbi sui, virtutem habiturum ad exstirpan-
vitia, ad eximendos errores, ad euellendas ex a-
no enormes cupiditates, atque inserenda semina
tatis, ad instillandam salutarem mentemque in-
nmandam solida fide in amorem ac veneratio-
m DEI viuentis. Simile argumentum tractat
HRISTVS, quum desumta a vite & palmite si-
litudine: *Ego sum*, inquit, *vitis vera, pater meus a-*
ola est; omnem palmitem in me non ferentem fructum,
c est, qui fidem suam non declarat per opera ca-
atis, *amputat*, atque vt inutile sarmentum, igni
stinat, *omnem vero surculum ferentem fructum purgat*,
putatis resectisque cupiditatibus, *quo plus fructus* Rom. 11.
ferat. Ab hac non est aliena Pauli similitudo de
eastri in oleam insitione auulsis ramis ex nati-
olea trunco. Quo indicat alios à felice statu

Pauli locus explicatus. delapsos, atque à salute excidisse, alios ascitos e[...] cooptatos in numerum fidelium, nullo ipsorum m[...]rito, sed singulari Dei fauore & gratuita boni[...] quam nisi agnoscant, impensiq; beneficii sim[...] mores, ac constanter in fide persistant, rursus ex[...]dendos pronuntiat, atque ob ingratitudinem [...] consortio alienandos, assumtis insertisq; postlim[...] iis qui mutata vitę consuetudine, excussaque m[...] cæcitate & caligine, ad frugem, ad morum integ[...]tem, ad veritatis cognitionem se conferunt, ac C[...]stum à quo desciuerunt, amplectuntur. Hac au[...] ratione Deus partim reprimit ferociam fastumq[...] hominum atque insolentiam compescit, ne quis [...]ni sanctimoniæ persuasione intumescat, suique [...]cia sibi blandiatur, aut calamitosis & abiectis i[...]tet; partim fouet atque alit illorum spem; qui [...]lienati à Deo, per fidem rursus sunt in natiuam ol[...] inserendi, atque in consortium cœtumque fidel[...] assumendi.

De Lentisco, quæ Græce Schinos dicitur, & Ilice.

CAP. XIV.

QVVM habita esset quæstio in Senatu ad[...] confertissima populi multitudine, de prosti[...] Susannæ pudicitia, ac commisso adulterio, in [...] illam deprehensam criminati sunt veteratores [...] fraudulenti & mendaces, Daniel prudenti ac diu[...]tus immisso consilio explorata rei veritate, excu[...]que facti causa insontem mortis, periculo eximit [...] patefacta calumnia, suspicione criminis illã libe[...]

Dan. 13. Quum enim ad supplicium raperetur pudica ma[...]na, nullius sibi criminis conscia, & quæ apud De[...] suam causam referret, Daniel Dei spiritu impul[...] elata voce conclamat, nullo suo merito illam m[...] adiudicatam, ac rei causam accuratius excutiend[...] Itaque conuocato seniorum consessu & populi [...]

quen[...]

tia, calumniatores semotos asseruari iussit, ac
atim constitui, deinde accito altero eorum, sci-
tur sub qua arbore mœchus cum illa sit congres-
sub lentisco inquit: Daniel dira illi comminatus
gat, atque alterum produci iubet, cui quum si-
s interrogatio proponitur de inito congressu ac
etiato illegitimo concubitu, *Sub ilice*, inquit: i-
me vterque, & mendacii & illatæ calumniæ con-
us, ex lege Mosi morte sunt mulctati. Cæterum Deut. 9.
entisci natura obiter expliceiur, arbor est patu-
& sic satis procera, acinis rubentibus, maturitate
ris, quæ vt Terebinthus resinarum ac gummo-
n liquorem fundit, quem medici *mastichem* vo-
nt, Belgis eodem nomine cognitam, quæ vetusta-
coit in globulos candidos ac spissatur, catarrhos
tem exsiccat ac fluxiones sistit, suffitu sincipiti ad-
otum, vel ramentis aliquot ore conuolutis, den-
s mobiles ac vacillantes, atque vligine vitiatos fir-
nat, ac gratum oris halitum efficit, Ex hac arbore
uspides conficiuntur ab Italis, vt apud Belgas ex Iu-
iperi & lauri sarmentis, extergendis poliendisque
entibus accommodæ; Sic vt proverbiali figura di-
antur *Lentiscum mandere*, qui eius rei curiosi sunt, ac
lus nimiam operam dentibus poliendis adhibent.
Nostrates nunc ardeæ steliaris ex auro, argento, ebo-
re, vngue, quam aliter *Putoir* Belgæ vocant, ex pa-
stinaca marina, vulgo *Pulsteert*, ab aculeato telo sic
dicta, à Galeo pisce, Zelandis, *Haye*, conficiunt, ve-
rum ex lentisco confecta dentiscalpia minus gingi-
uas vulnerant, sed condensant potius astrictionis
ratione. Hunc veteribus in vsu fuisse Martialis in-
dicat; In Apophoretis.

Lentisco melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Cæterum alter qui mendacii colore calumniam
adornare atque obtegere meditatur, sub pruno, hoc

Ilex. est, ilice patratum scelus impudenter confingit. [...] inter glandiferas arbores refertur, foliis perenni[...] rore, nec deciduis, cuius fruticulis viscum innasc[...] quo medici vtuntur in expurganda epilepsia, [...] bisque aliis qui ex turgidis spumosisque humor[...] excitantur. Est vna ilicis species quę coccum gran[...] præbet, vulgo, *Vermilion, Carmezyn, Scharlaken*, [...] infectores vtuntur in illustrāda lana, bysso, ac bon[...] ce exuberantissimi ruboris colore. Eximitur [...] *Acrifolium.* dissimile granum ex acrifolio arbore foliis quaq[...] uersum aculeatis, læuore perpolitis quæ quum a[...] Brabantos circa sepes & compita proueniat, rar[...] iustam magnitudinem assurgit. Vidi tamen in m[...] nicipio quodam Ziriceæ contermino magnitud[...] pruni arboris, eamque cultoris industria & cre[...] stolonum amputatione in summam proceritate[...] fastigiatam, profert autem ineunte autumno bac[...] orbiculatas pisi magnitudine, insigni rubore per[...] sas, quales etiam exhibet ruscus, quæ nostratibus *l[...] xus* aculeata vocatur: tum taxus arbor quæ folio [...] ricis aut piceæ vel abietis, vt superioribus annis Lo[...] dini mihi conspecta est, cuius vmbra apud Britann[...] non est mortifera, nec baccæ lethiferæ: in Hispania [...] nim illis venenati quiddam subesse prædicant, n[...] temere in alimenti vsum assumunt indigenæ, tan[...] etsi gallinas illis saginari ac pinguescere nonnulli e[...] periantur, exsuta opinor natiua insitaque ferocitat[...]

De Hyacintho, vesteque hyacinthina, vel à violæ colore Ian[...] thina.

CAP. XV.

VITTAS, tegmina, fimbrias, chlamydes, palla[...] velamina, operimenta, stragula Hyacinthino ve[...] Ianthino, hoc est, violaceo colore imbuta, ad decu[...] & ornatum adhibita, ad oblectandos pascendosque [...] oculos olim, vt etiam nostro seculo in deliciis habita[...]

Biblio-

orum codices passim demonstrant. Sic Ponti- *Hier. 10.*
daico eius coloris indumenta regali splendore *Exod. 28.*
cripta sunt ex auro, Hyacintho, purpura, cocco
o, hoc est, bis tincto, bysso, atque opere Phry-
quo cultu ac nitore populus rudis olim officio
nebatur, quo esset in religionem propensior:
vero, hoc est, coruscante Euangelii luce inter-
tius & spiritualia ornamenta spectanda sunt,
e erigenda mens ad ea quæ magis salutaria sunt,
que inflammant in amorem & fiduciam omni-
itis Dei. Siquidem externus ornatus ac ve-
pompa imperitæ plebis superstitionem non-
quam fouet, atque oculos perstringit earum
n admiratione, quas Deus aut contemni vo-
aut in moderatum vsum adhiberi, vt sunt te-
a ac pallæ auro gemmisque rigentes, ac chlamy-
Hyacintho ac purpura aliisq; operosis coloribus
ratæ. Desumitur autem coloris huius appella-
artim ex Hyacintho spectabili gemma, aut Ian- *Hyacinthus herba.*
i, hoc est violacea tinctura, partim ex amabili e-
ominis flosculo qui exuberanti cæruleo purpu- *Hyacinthus gemma.*
t, qualis conspicitur in Amethysto gemma, in
o seu vulgari buglosso, aliisq; herbis passim ob-
quarum flores purpureo colore collucent atque
is suauiter blandiuntur. Insectatur autem non-
quam Deus illorum luxum fastumq; ac super-
i, qui operosis sumptuosisque huiusmodi tegu-
tis magnificentiam suam aliis inani ostentatio-
enditant, atque Ianthino purpureoq; amictu e-
infimos quoq; despicatos habent & fastidiunt.
numquam ex his desumit concinnas Metapho-
c similitudines, easq; ad internas dotes transfert,
nimi decus mentisque ornamenta accommodat.
bus enim exemplis homines socordes commo-
cit sui officii, & quid Deo præstare, qualem illi
um exhibere, & quam solicite expulsa omni su-

perstitione & idololatria in ipsius religione com-
re debeant, accurate demonstrat. Quod ipsum c
Cap. 16. alias, tum diserte apud Ezechielem in hoc capi
primitur. Primum enim in mentem illis reu
quanta, quamque immensa beneficia in hos c
lit, qua vsus sit erga illos bonitate, quibus illu
tum animi tum corporis muneribus, quam salu
præcepta tradidit, quam sacra religione mente
rum cognitione Diuinitatis imbutas, instruxit.
inde expostulat cum desertoribus, atque ing
quod omnibus istis in probrum ac dedecus abu
atque in profanum vsum, cultumque alienum a
farium transtulerunt, sic vt mentem, rationem, i
ligentiam, animi præstantiam, acumen ingenii
nesq; vires nō in illustrāda illius maiestate, non i
seruanda tuendaq; sacratissima ipsius religione
in erigenda stabiliendaq; idololatria, in supersti
& commentitiis cultibus inducendis confer
Sic enim prosequitur concionem obiurgatoria
Cap. Eze- Hierosolymam conuerso sermone: *Quum* inqu
chiel. 16. *dus esses, inops, egena, omnique subsidio ac solatio destitut*
paraphra- *lut infans recens in lucem editus, sordibus & sanguinole*
stice eua- *luuie inuolutus, cui nondum vmbilicus præcisus est, ne*
riatum. *terni vteri inquinamenta abluta, ego præteriens, te con*
tus in sanguine tuo volutatam, multiplici incremento,
quam stirpem & germen terrestre te auxi, adeo vt se
tacitisque auctibus adolescere cœperis atque
gredi, vt comi & poliri, mundoque muliebri e
nari possis, id esse tempestiuum vbera indican
prætumida, & germinantes densi vndique capilli
quamquam in hac ætate esses constituta, nud
men eras & deiecta, oculisque spectantium (co
quam illius sexus pudor aut decus patiebatur
posita; quod ego dum hac iter ingredior consp
tus, obseruaui te pubescere, atque in ea ætate co
turam, quæ esset amoribus idonea, & à procis a
ama-

siis ambiri posset tamquam nubilis maturaque ,& cui sponsus designari debet. *Ego vero expandi tum meum super te*, & vel aui quæ parum pudenter erecunde oculis spectantium exhibentur, ac detius obteguntur, ac data fide initoque fœdere te i desponsaui, atque vnitam assumtamque in legiam vitæ societatem ablui à sordibus, ita vt nulla es, nihil inquinamenti tibi inhæreret: deinde vnnto delibutam ornaui veste variegata, calceaui cintho, torque, armillis, corona capitis illustraui u veró tam insigniter comta, tam operose culta stituisti te alienis, omniaque ornamenta nostra li quam mihi consecrata in profanos vsus conuer. Quo indicat, vt mulierem impudicam adulterio, liam idololatria contaminatam, eumque hono & cultum, quem Deo impendi par erat, dæmoni exhibitum, quum omnes cogitationes, vota, desiia, spes & fiducia in Deum essent referenda, à quo depēdet hominum salus. Tunc aūt maxime Maas & amplitudo supremi numinis imminuitur, ac umelia ignominiaq; afficitur, quum illi adimitur, ue in alium transfertur, quod nulli præterquam attribui debet, hac enim ratione debita illum de, istoque honore fraudamus, & nos deserto sino eius cultu ad perniciosum rapimur magno salu nostræ detrimento.

De Carice, Scirpo, Iunco palustri, papyro.

CAP. XVI.

AREX scirpi modo fruticat locis palustribus & vliginosis, forma triangulari, vtroque latere andi vi prædita, qua virenti fronde Belgæ & Brinni triclinia ac cœnacula ædesque sacras æstiuis nsibus consternunt, quo æstum propulsent, ac ui gratoque halitu reficiantur. Scirpus iunco pastri affinis frutex est lęnore perpolitus, orbiculatus *Carex.* *Scirpus.*

stilo enodi, nullisque geniculis aut internodiis distincto: fungosa intus candidaque medulla, quam nostrates in amenti aut crassioris fili modum ... tam in multos vsus accommodant. Siquidem ... nuptiali pompa ex hac ornamenta & supellectilem fictam & commentitiam consingunt, nempe cal... vrceos, discos, pectines, scopas, sedilia, crumenas amentatas, quales mulieribus vsui, cestos, ... cingula zonasque virgineas: multaque alia mira ... tificio ac concinno contextu elaborata confic... quibus in gratiam sponsæ laquearia adornant, ... ctisque nuptiis pro apophoretis ac strenis singulis ... tribuunt. Quoniam autem huic stirpi culmus est ... uis ac minime geniculatus aut nodosus, prouerb... locum fecit, *In scirpo nodum quærere.* Quod in hos ... drat, qui plus nimio anxii sunt & scrupulosi, qui ... frustra, ac nullo fructu se fatigant. Belgæ frutic... hunc qui aliquando in mediocrem altitudinem assurgit, *Biesen* vocant, ex quo storeas nostrates co... xunt, stragula, nassas, quallos, fiscellas, quoniam ... minosus est, flexilis, naturaque tam sequaci, vt qu... uis ex hoc elaborari possit. Sunt passim obuii i... buletis Zelandicis ac colliculis arenosis, iunci ... admodum proceri, cacumine aculeato, ita vt in... bulantium suris infesti sint, ac puncturas infigant ... ius fruticis frequens est apud nos plantatio in ... vsum excogitata, vt arenam & puluerulenta qua... æstu quodam vento agitata remoretur, ne agros ... noualia sementi destinata, obruant, quocirca no... tes *Helm* vocant quod vt galea caput, ita iste frut... sus agros muniat, ac tueatur ab arenæ impulsu. ... iunci forma ac specie adolescentulæ quæ gratios... deri affectant ac teneritate commendari, iunce... pud Terentium dicuntur, quod etiam nostrat... vsuuenit, quæ vt gracili corpore spectabiles sint, ... arctius pressiusque astringunt ac salem liguriunt, ...

Prouerbium.

Iunci marini.

...n ratione se reddunt iunceas, ne si qua paulo sit ...tior magisque opima aut obesa, athleta censea-... Sic Chærea Terentianus quum miro affectu esset ...amicam, cui erat decora oris figura, color verus ...fcit tius, corpus solidum ac succi plenum, in ...que flore ætatis constitutum, illudit aliis quæ ...ent operosa cura gracilescere. Itaque Parmenoni ...tem suam aperit, atque indicat in quam oculos ...ecerit & qua potiri cupiat, quum præ hac omnes ...tidianæ formæ illi vilescant, ac sint despicatæ: Si-...dem, vt is ait.

Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student *Eunuch. Acto. 2. Scena 3.*
Demissis esse humeris, vincto pectore, vt graciles fient.
Si qua habitior paulo pugilem esse aiunt: deducunt cibũ:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas.
Itaque amantur.

Vt autem apud nos scirpus, iuncus, arundo. typha *Papyrus frutex.* ...ustris, ita in paludosis Nili aquis papyrus nascitur, ...uæ olim in tenuissimas membranas dissecta char-...conf ci solent, vt nunc in Europa ex linteolis mi-...tatim contusis, atque aqua maceratis: quæ quum ...ndem cum veterum papyro vsum & commodita-...n obtineant, vetus nomen reseruant. Assurgit ...tem papyri frutex nonnumquam in octo aut de-...m cubitorum altitudinem, vt arundo in Hispania, ...ternodiis distincta forma triangulari ea crassitudi-..., quæ manum complicatam impleat, ex quibus *Scipiones ex papyro.* ...bi inarescunt, scipiones conficiunt læuore perpoli-...s colore spadicio, qualis est castanearum extimus ...ortex, iis enim Patricii ingrauescente atque inclina-... ætate, se fulciunt, ac gressum labantem firmant. ...xhibet se hac stirpe esculenti quiddam vt in nostræ ...rundinis radice candida & geniculata, sapore mel-...to, sed expresso tantum succo dentibus, reiecto ...ortice. Ex Paryro olim lembos, scaphas, cymbas.

aliaue nauigia pice oblita construxisse Ægypti
præter Plinium Esaias vates indicat, qui minim
Lib.13. c.11. terræ quæ trans flumina Æthiopiæ sita est, hoc
Cap.18. Nili accolis qui per mare legatos mittunt in vasis
pyri, hoc est iunceis ac scirpeis nauibus, vt init
dere ac conductis copiis cum aliis nationibus l
litas opprimant. Cæterum vt argumentum si
ptum prosequar desumuntur in Bibliis iam com
moratis stirpibus concinnæ similitudines & M
phoræ. Sic quum Iob disceptaret cum Satrapi
quot quibus visum est officii causa, atq; humani
impulsu illum adire, quo tam afflicti hominis c
mitati condolescerent, tantamque cladem comm
ratione dignam deplorarent, multa inter hos vltr
troque agitata, atque in controuersiam vocat
humanæ vitæ cursu, de Dei erga homines prouid
Iob.9. tia, de afflictione hominum, quæ bonis non mi
quam malis impendet, de prosperitate & succ
rerum, quibus æque mali & boni fruuntur, vnus
Iobi locus explicatus. stantium, nempe Bildad Suites, qui solidis rationi
ex natura rerum petitis argumenta sua fulcire n
tur, conuincere tentat impios, infames, nefarios, f
norosos, improbos, calumniatores, hypocritas, q
que ficta & simulata religionis specie hominibus i
ponunt, ac Deo fucum faciunt, non diu subsiste
illos quidem ad tempus spectatissime florere, ver
qui ingruente Dei iudicio citissime exarescant & c
terantur, vt carices, vt scirpi, vt iunci, vt grami
virentesque herbæ aquarum irrigatione destitut
Impii enim in afflictionibus, periculis, calamitatib
imminente morte, destituti fiducia ac solatio DE
labascunt, nec habent quo se fulciant, sed in desper
tionem ac diffidentiam deuoluuntur. Non dis
Cap.18. mile est Esaiæ vaticinium contra Ægyptios, quos a
egestatem redigendos pronuntiat, ac primum me
tem atque animum, deinde omnia illis adimend
qu

rum vſu & commoditate negotiatio, piſcatura, ue opificia ſubſiſtebant, atque vberrimum quæ- præbere conſueuerunt. *Areſcent*, inquit, *aquæ à & fluuius exſiccabitur, exhaurientur & ſiccabuntur ri- amus ſiue arundo papyrus & iuncus marcescent. & omnes es herbæ circa fluuios, aut riui ripam peribunt.* Quo imam ſterilitatem fore denuntiat, ac nullam pi- orum frequentiam, nullos commeatus, nullum ntium concurſum. Nonnunquam Deus ſucceſ- piorum hominum, progreſſus & incrementa atis, omnem rerum ſalutarium affluentiam ſa- ribus aquis & fluminibus, denique virentibus is floridiſque pratis & viridariis comparat. Atq; as fœcunditatem pollicetur ſqualidis, incultis, ſi- loſis agris, eoſque irrigandos ſaluberrimis ac ſca- endis aquis pronuntiat, multiſque ſpecioſis her- decorandos. Quo indicat aridas atque ieiunas ntes irrigandas verbo Dei, ac ſalutari eius doctri- eiuſque ſpiritu perfundendas. Sic autem eius rei cinium proſequitur: *Lætabitur deſerta & inuia, & ltabit ſolitudo & florebit quaſi lilium, vertetur locus ari- in ſtagnum, & ſcaturient ſiticuloſa aquis, in cubilibus in bus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iun-* Hoc eſt Expulſis profligatiſq; vitiorum monſtris, ferent ſe virtutis ac pietatis ſemina, emerget A- r & Caritas erga Deum & homines, erigetur in imis hominum Spes & Fiducia conſequendæ ſalu-, ſic vt mentes ante ſteriles, fotæ atque irrigatæ rbi Dei ſcaturigine, ac fidei robore fultę vberrimos uctus proferre incipiant non ſecus, quam ager bene ltus lætas ſegetes ac ſpectabiles herbas profun- t.

Eſa. locus explicatus.

Cap. 35. Metaphora Eſaiæ explicata.

De Abſinthio. CAP. XVII.

TRES ſpectantur apud Belgas maritimos Abſin- thii ſpecies, Ponticum vulgo Romanum, quod in

hortis colitur, non insuaui odore: Marinum in O
ni crepidine passim obuium: Vulgare insigni an
tudine expugnandis vermibus cum primis effic
præsentaneum, quod tamen in hortos translatum
tescit adeo, vt non solum sapor, sed foliis etiam c
immutetur. Ex incanis enim & Cinericeis viro
adsciscunt, nec odorem prorsus ingratum aut fa
osum. Ex hoc amarissimo frutice Scriptores
Cap. 9. passim similitudines desumunt, easq; impiis acc
modant. Sic quum Deus apud Hieremiam impr
tristia, acerba, amarulenta minitatur, ac calamit
denuntiat, *Ecce ego*, inquit, *cibabo populum istum absin*
& propinabo aquam fellis, & dispergam eos in gentes ignot
gladio illos persequar. Rursus ad prophetas mend
qui Dei verbo abutuntur, & adulterant verbum e
Hieremiæ loca explicata. *Ecce ego*, inquit, *saturabo illos absinthio, & potabo eos*
quoniam à Prophetis Hierusalem progressa est impietas
pollutio diffusa est in totam regionem. Amos autem v
Cap. 23. quum inuehitur in pseudoprophetas qui in spec
Cap. 5. & 6. blanda magis, quam salutaria proferunt, ac p
textu religionis, sincerum Dei cultum superst
nibus contaminant, deinde quod proceres & optim
tes, quorum interest æquitati studere, atque adm
strare iustitiam: *Conuertam*, inquit, *iudicium in a*
ritudinem, & fructum iustitiæ in absinthium, hoc est,
flectent se ab æquitate, nec recte perfungentur iu
cis officio quod prorsus amarulentum est & ac
bum homini innocenti, qui ab iniuria vindicari
Cap. 5. pit, ac subleuari, in æqua causa non opprimi. Insec
tur autem Esaias pluribus locis huiuscemodi iudi
corruptos, qui dicunt bonum malum, & malum b
num, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras luce
ponentes amarum in dulce, & dulce in amaru
Rursus alio loco illos exagitat, qui muneribus occ
cati opprimunt innocentes, quorum causam

eberent, illisque suum ius eripiunt. Sic enim
git aduersus huiusmodi homophylaces, hoc est, Cap. 10.
n conditores, *Væ qui condunt leges iniquas & scri-* Ezech. 22.
iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pau-
& vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent
illis prædæ, & pupillos diriperent. Apud Hieremiam
minus acerbe in illos incandescit: *Inueniuntur,* Cap. 5.
it, in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, ponen-
queos ac pedicas ad capiendos homines sicuti decipula &
plena auibus, sic domus eorum referta dolo & fraudibus,
am viduæ non iudicant, pupillis non patrocinantur, &
cium pauperibus eripiunt. Cæterum vbicumque in
ptura Absinthii fit mentio, maximam atque acer-
imam calamitatem, animique tormentum sub-
e indicat. Sic in clade illa funestoque ac luctuo- Cap. 3.
Hierosolymæ excidio Hieremias ciuium suorum
sonam sustinens queritur se felle circumfusum, &
pletum amaritudine, & Absinthio inebriatum.
io indicat ad summum luctum atque angorem a-
mi nihil esse reliqui, nec quid amplius posse ad- Psal. 49.
i. Non dissimilis est deploratio ac querimonia
uidis quum in dubio belli euentu constitutus es-
t, ac illi ab hostibus periculum immineret. Sic
im ad Deum sua vota dirigit: *Deus repulisti nos &* Dauidus lo-
struxisti nos, & misertus es nobis: commouisti terram, & con- cus illustra-
rbasti eam, obiecisti populo tuo dira, potasti nos vino compun- tus.
ionis, hoc est, ea spectacula oculis nostris obiecisti,
uibus non sumus exhilarati, sed in mœrorem &
nœstitiam, in anxietatem & mortis horrorem deie-
ti, vt ii quibus mortifero aliquo poculo, aut venena-
o lethaliq; potione vitalia perfusa obstupescunt. Ea- Cap. 51.
em vsi sunt Metaphora Esaias, Hieremias, Ezechiel, Cap. 23.
qui propinatum vini furiosi calicem describunt quũ Cap. 25.
egibus, tum promiscue plebi, quo gustato in rabi-
em atque insaniam stuporemque acti sunt, pror-

susque orbati mente, ratione. iudicio, rerumque
rendarum prudentia & consilio. Nec prorsus
mentius tractatur qui meretricum consortio as
scit, illarumque blanditiis, fallaciis, illecebris, len
niis capi se ac deliniri patitur. Quod quum à Sa
mone sit obseruatum, studiose commonefacit fili
ineuntis ætatis inscitiæ, vt longe ab alienis se sub
Prou. 5. & 7. ducat, nec vlla ratione earum blanditiis mentem
cantari sustineat. *Fauus enim* (vt inquit) *distillans la*
meretricis, hoc est, sermo blandus & mellitus, eius
fauces & guttur nitidius molliusque oleo: *nouiss*
vero ac rei exitus amarus vt absinthium, & lingua eius ac
vt gladius anceps. Siquidem omnia agit insidiose, sim
late, fraudulenter, atque incredibili astutia, venat
ni & aucupio intenta omnes ingenii vires ad em
gendum confert. Cæterum quum fellis & Absinth
nomine tristitia quæque, noxia, amara, tetra, cala
tosa denuntiari soleant, tum tale quiddam etiam
Cap. 8. Apocalypsi designatur. Siquidem clangente tu
Angelo, cecidit de cœlo magna stella, facis in mor
ardens, qua ira Dei accensa in impios denotatur (e
autem stellæ nomen Absinthium) eaque delapsa
terram, fluuiorum partem, & aquarum fontes: co
uersa est tertia pars in Absinthium, multique hom
num in aquis interierunt, quod amaritudine imbu
essent. Vt autem naturales siderum concursus, asp
ctusque, & (vt vocant) constellatio astrorum fera
aliquando est & noxia, magnamque stragem homin
bus & brutis animantibus, satisque ac sementi infer
ita vis ista cælestis exitialis fuit humano generi, m
gnaque detrimenta intulit, vindicta Dei in reprob
inflammata.

De Carduis, Spinis, Vepribus, Tribulis, Rubis, Lappis: Sentib
& quibus hæ stirpes in scriptura accommodari solent, &
quid designent.

CAP

CAP. XVIII.

pes istæ quæ sponte fere atque inuitis colonis
quam non erumpũt, nihil propemodum com-
hominibus adferunt, sed aculeis infestæ sunt,
menti officiunt. Quocirca quum Deus maledi-
em Adamo transgressori, atque ærumnas vitam
boriosam impendere denuntiat, *Maledicta terra,* Gen. 3.
t, *in opere tuo,* in laboribus comedes ex ea, *in sudore*
tui vesceris pane tuo, spinas & tribulos sentes & carduos
nabit tibi & comedes herbas terræ. Sic Deus accensus Cap. 5.
e in populum Israeliticum, qui nulla grati ani-
rgumenta erga ipsum proferebat sub vineæ no-
dira illi minatur, quod post tantam culturam,
apidis vuis labruscas produxerit: *Ostendam in-*
vobis quid facturus sim Vineæ meæ: auferam sepem eius,
it in direptionem, diruam maceriem eius, & erit in concul-
nem & ponam eam desertam, non putabitur, nec fodietur,
cendent opprimentque eam sentes vepres, & spina.
ua figurata loquutione indicat se extremam im- *Oseæ 10.*
disse operam fouendis erudiendisque Israelitis *Esaiæ &*
bri doctrina, mentesque illorum verbo suo con- *Oseæ locus*
nter irrigasse, nec quicquam prætermisisse eo- *explicatus.*
quæ ad animorum cultum spectant, sed frustra
umsisse laborem, nec quidquam se profecisse
lorat: quapropter illos pro desertis habet, ac pa-
ur ruere in omne probrum ac dedecus, in cupidi- *Rom. 4.*
es ignominiosas, & fœdas, in mores improbos &
iosos, sic vt mens illorum inculta, nullisque ornata
tutibus, vitiis vndique scateat vt solum neglectum
cultura destitutum, herbis noxiis. Rursus alio
sterilitatem illis denuntiat, ac rerum penu-
m, nullasque futuras fruges aut annuos prouentus,
vt terra maledictioni obnoxia, humus situ &
ualore obsida non aliud quam spinas, vepres, ac tri- *Esa. 5.*
ulos profundat. Sic vt quocunque loco fuerint, mil-

le vites æstimatæ mille argenteis, ibi in vepres
nas locaque senticosa vertuntur, adeo vt in vni
Cap. 32. terra nullus ager victum suppeditet, sed tota re
solitudinem eamque vastitatem sit redigenda
ges vt alimenta, vt cibaria defutura sint, omni
in agris horrida se proferant, squallida, siticulo
culta, omni nitore atque amabili viriditate desti
Esai. 34. Paulo autem inferius atrociora magisque horr
impiis obuentura denuntiat. Sic enim contra
mæos, hoc est, Dei & Ecclesiæ hostes vaticiniu
stituit : *Conuertentur eius flumina & torrentes in pice*
humus eius in sulfur, & erit terra in picem ardentem,
stinguetur in sempiternum, & desolabitur in perpetuum
per eam transeunte, vlula, ericius, noctua, ibis & coruus
Esaiæ locus interpretatus. alites & animantia hominum consortia fugiunt
biles eius erunt absque regno, & principes ad nihilum re
tur, hoc est, nullus erit Reip. status, nulla politia
lus principi honor aut dignitas, nulla imperii m
stas, nullus ordo vel cõsularis vel senatorius, sed
inter plebem & optimates confusio oppressis leg
ac iuris æquitate sublata: quum hoc etiam acced
malorum cumulum, ac miserandam rerum fac
vt Regum palatia solo sint æquanda, omnesque
splendidæ atque operosius ædificatæ diruendæ
atque ad nihilum redigendæ, sic vt hominum
quentia vacuæ, feris & alitibus lustra & latibula
beant. Sic enim hæc quum isto, tum aliis locis
Esaiæ 13. plificat, ac regionis vastitatem exaggerat in imm
Sophon. 2. sum : *Et orientur in domibus eius spinæ, vrticæ, sentes,*
dui, vepres : & paliurus in munitionibus eius, vt
conspici solet in ruinosis palatiis, belloque dir
arcibus. Et erit inibi latibulum draconum, &
tionum statio, & occurrent in desertis iis locis i
se dæmonia, onocentaurus, Syluani, pilosi
Fauni & Satyri, nocturnæque Stryges & Lemu
In iis etiam habitaculis residebit Lamia, nidulab

bu

…, vultures & rapaces milui. Quarum rerum memoratione horrendam vastitatem ac solitu… …uinasque celebrium locorum oculis obiicit, … funesto spectaculo acrius percellit hominum …os, quod nulla in florentissima regione spectabi… negotiatorum frequentia, nullus populi concur… nulla commeantium turba, nulla nundinatio aut …atura, sed tantum monstra harpyiæ, & Chimæ… oculis spectantium offerent, immanesque bel… & nocentes feræ, quarum aspectus vel fortissimo …ue terrorem ac trepidationem incutit. In has de… …ies horrendasque bestias se nonnumquam dæ… …es & mali Genii transformant, variisq; spectris … præstigiis pauidas mentes territant, præsertim il… …uæ cognitione Dei non admodum imbutæ sunt, …sq; verbo fultæ. Huiusmodi etiam imagines mon… …as, ac simulacra inaudita animo menteque con… …unt melancholici, maniaci, phrenetici, deliri, e… …, febricitantes, aut qui conscientia scelerum fu… agitantur. Istis enim variæ rerum species, & ab… …la phantasmata animo obuersantur affecto cere… …; ac spiritu animali, tetris densisque vaporibus of… …cato: sic vt illis ex vitiosa capitis affectione men… …, rationem, iudicium, memoriam eripi contin… …, ac perturbata imaginatione confuse de rebus ob… …s iudicare.

Dæmon se in monstra transformat.

De Ficu, Carica, Grosso.

CAP XIX.

…ICVS apud Belgarum etiam extremos atq; oce… …ani accolas aliquando bifera, hoc est bis in anno …ctifera, quæ æstate feruida fructus prorsus matu… …s profert. Sic anno redemti orbis 1540. desinente …ense Iulio quum imperator Carolus eius nominis …intus peragrata Belgica Selandiam, tractusque

maritimos perlustraret, ac Zirizeam inuiseret, ... tæ sunt illi melones inusitatæ magnitudinis, mir... sapidi & succulenti, ac ficus turgidæ adeo matu... Cæsar rei nouitate delectatus (quod tale quidd... in frigida regione non speraret) assereret ne i... spania quidem melius potuisse maturescere, ve... id nobis non est perpetuum. quod aliquando æ... mensibus calor languidus sit, & remissior, qua... possit huiusmodi fructus ad maturitatem produ... Fici arboris fructus duplicis est differentiæ. ... Caricæ ficus sunt tempestiuæ quæ ab arbore exi... tur antequam prorsus siccescant, deinde exsiccat... fiscellas ab Hispanis reconduntur. Grossi prim... ficus succosæ, præcoces, & intempestiuæ, quæ ... maturescunt, vel serius maturitatem assequun... vnde serotinæ dictæ. Quum autem ficus flore d... tuta sit, cæteris florescentibus arboribus ista gro... producit. Sumuntur autem ex hac stirpe eius... fructu similitudines & exempla in arcanis lit... cum primis elegantia: Sic quum Christus vaticin... Iudæis obuenturas calamitates, & deuastandam I... rosolymam ne quem dies Domini inopinato op... mat multis exemplis ad excubias ac vigilantiam ... mnes exstimulat, sumtaque similitudine à ger... nante ficu, quibus indiciis aduentus Domini ob... uari possit commonstrat. Vt enim quum huius ... boris rami tenerescunt ac frondescere incipiunt ... osque grossos parturiunt, instare æstatem indica... ita proditiones, pestes, bella, fames terræmotus in... sunt dolorum atque in foribus esse iudicii diem ... stantur. Cæterum ficus maturandi ac leniendi ... cultate pollere Esaias etiam commonstrauit. Siq... dem cataplasma illum confecisse legimus ex con... sis ficubus atque Ezechiæ regis apostemati admo... se, eoque præsidio illum sanitati restitutum, si... De' singulari suo beneficio, quo Regi vita in quin...

Ficus fructus duplices profert.

Carica, Grossi.

Matth. 24. Marc. 13.

Cap. 38.

nnos prorogata est, externam medicinam adhi-
quæ illi s munere corporibus humanis efficax
præsentanea. Naum propheta quum omnia
na præsidia inualida pronunciat atque infir-
nec vllas muniriones, turres, propugnacula
a Dei vim subsistere, ficubus maturis illa com-
quæ leuissimo motu atque agitatione arboris
unt. Itaque Assyriorum genti sic insultat: *O-*
munitiones tuæ sunt ficus cum grossis suis si concussa fue-
dunt in os comedentis. Quo indicat omnes illorum
robur, potentiam corruere atque ad nihilum
extenta exporrectaque manu sua. DEVS au-
per Oseam ex suauissimis huiusmodi fructibus
a similitudine expostulat cum populo Israeliti-
quod à tam amabili propensoque Domino de-
rit, atque idololatria se contaminarit. Sic enim
tem erga ipsum, animique propensionem expri-
Tamquam vuas in deserto inueni Israel, & quasi pri-
ulneæ poma. Quo designat non secus se affici er-
raëlem, quam viator lassus ac siticulosus affici-
rga sapidam & succulentam vuam, quæ ex insp-
se obtulit in vasta aliqua solitudine ac loco sic-
aut præmaturo ac præcoci ficus fructu, quo nihil
d reficiendas vires obtingere potuit gratius ma-
ue acceptum. Atqui quum tanto illum amo-
mplectatur, eoque se oblectet vt fructu aliquo
tabili, ipse non respondet amore mutuo, sed
aalphegor, hoc est, Priapi idolum rapitur, illi-
e abominando cultu se contaminat. Sumuntur
m ex ficu eiusque foliis & fructu innumeræ pas-
apud Prophetas similitudines, quibus nonnum-
a vbertatem, rerumque omnium affluentiam
gnant, piorumque successum & incrementa:
numquam sterilitatem, rerumque necessaria-
inopiam atque improborum interitum. Sic
istus exsecratus est ficum frondosam quidem,

Simile à matura ficu.

Naum 3.

Cap. 9. Oseæ locus explicatus.

Matth. 21.
Marc. 11.

sed minime fructiferam: qua denotauit fucatā
dam speciem & ostentationem religionis op
solidis fructuque fidei destitutam. Similiter M
vates sumpta metaphora à terra horrida & incul
ab arboribus spoliatis suis fructibus, vt finita
peractaque vindemia assolet, in hunc modum d
rat præsentis seculi statum, in eaque se incidiss
pora queritur, quæ nullos probos aut integros
beant: *Væ mihi qui factus sum sicut qui colligit in au*
racemos vindemiæ, non est botrus ad comedendum: præco
maturas ficus desiderauit anima mea perijt sanctus de t
rectus hominibus non est. Quo designat profligatam
Ioelis 1. iustitiam & æquitatem, extinctam religionem
Esai. 34. tumque Dei inundasse, impietatem, omnia p
Hierem. 5. plena esse crudelitatis & nequitiæ. Sunt autem
& 8. generis multa in sacris literis obuia, quæ hic co
Amos. 4. possent, sed non visum est lectorem iis excuti
defatigare.

De Palma arbore, eiusque fructu, & quid in scriptura
illis designetur.

CAP. XX.

PALMA arbor est, trunco valido ac procero,
arundinaceo, gladiolo assini, fructus fert sa
dulci, Græci *dactylos* vocant, à digiti forma,
palmulas, quibus medici vires instaurant exhau
extenuatis. Humorem enim nutricium quem
calem vulgo vocant, fouent, ac corpori arido ali
Palma vi- tum conferunt. Cæterum quum hæc arbor
ctoria index. renitatur, nec prementibus vrgentibusque c
Apoc. 7. hoc insigne in certaminibus victori decerni
quod inuictum animi robur palmæ naturam
rat, ac sit rei fortiter atque animose gestæ, sy
lum ac trophæum. Sic martyres qui inuicto in
que animo aduersus Tyrannorum sæuitiam su
te

, amicti stolis albis palmis manibus gestasse le-
r in victoriæ argumentum. Similiter qui iusti-
olunt & æquitatem qui Dei hostibus se intre-
pponunt, palmæ aliisque speciosissimis arbo- *Psal. 91.*
sunt similes. Vnde Dauid, *Iustus vt palma florebit,*
us in Libano, multiplicabitur. Quum enim im-
herba, confestim arescant, tum pietatis culto-
t palma, diutissime vigent & subsistunt, ac fru-
suaues proferunt denique vt Cedrus celsa arbor
orata, nulloque æuo putredini aut cariei obno-
ratissimam vmbram ministrat. Hoc ipsum desi-
Iob, quũ rectæ administratæ iustitiæ sibi cõscius, *Cap. 29.*
enter pronuntiat, *In nidulo meo moriar & sicut pal-*
multiplicabo dies: quibus verbis pollicetur sibi vitæ
urnitatem, annosque florentes ac senectam viri-
magna cum animi tranquillitate. In cantico ve- *Cap. 5.* *Palma elatæ quid.*
ponsi comæ & cæsaries palmæ elatæ assimilantur,
comparatio desumitur à tenello termite ac cau-
lo, ipsoque germine, quod è palma prodit, vel ab
inuolucro atque integumento, ex quo fructus e-
git qui *Phœnicobalanus, Coriota, palmula* vel *dactylus*
tur, qui color Phœnicius, hoc est, spadiceus subest,
t designet illũ rutilanti esse capillo, eoque firmo
deciduo, quum palmæ folia non defluant. Huius-
di autẽ coloris crines spectantur in Pannoniis, hoc
Hungaris & Austriacis, quorũ capillitiũ fere ful-
cit atq; aureo colore perfusum est. Cæterũ quum
us indignanter ferat populum suum vitiis occæca-
n & obstupefactum obsurdescere ad omnia saluta-
monita, ac nullis afflictionibus, nullis calamita-
us expergisci ac resipiscere, nec vllis plagis induci
sse, vt à Deo inferri has plagas agnoscat, sed in res
tuitas eas reiiciat, atq; in ordinariũ naturæ cursum
ferat, longe acerbiora magisq; atrocia illis obuen-
ra denuntiat, ita vt præter bruchum, & locustam, e-
cam, rubiginem quę fruges vitiant ac depopulãtur,

Vineas per Ioelem exscindendas pronuntiet, o
Cap.1. que spectabiles ac fructiferas arbores exstirpa
ita vt nusquam alimenta suppetant, nusquam
frugum spes affulgeat, quibus fames posset seda
enim prodigiosam sterilitatem, terræque vastit
adesse indicat, atque ingruente præsentanea c
somno vinoque sopitos excitat: *Expergiscimini ebr*
& vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quia p
ore vestro. Posuit vineam in desolationem, ficum decort
(ablato enim cortice arbores emoriuntur) *vit*
ruit, & ficus elanguit, malogranatum, palma, & malus, o
que arbores exaruerunt.

De Hebeno, & aliis quibusdam exoticis, quorum in scri
fit mentio.

CAP. XXII.

QVanta olim fuerit in Tyro totius Asiæ emp
celeberrimo negotiatio, quę hominum freq
tia, qui mercium apparatus, præter illustres Hist
Cap.27. cos Ezechiel vates amplissime describit, recens
nim singulatim multorum regnorum ac prouin
rum mercimonia rara & exquisita, quibus exp
solent negotiatores hanc vrbem, quod omnibus f
lem aditum, accessumque commodum præbe
nulla natio hunc locum non frequentabat, erat
commeantium incredibilis concursus antequam
Alexandro Macedonum rege in ruinam esset reda
quod futurum hoc capite Ezechiel vaticinatus
Inter innumeras autem merces quas hic recen
vates, Hebenum, ebur, resinam, stactem, calamu
balsamum, corallum, crystallum, & præter pretiosi
Hebenus. ma aromata, aurum, variasque gemmas commem
rat: Hebenus lignum est nigerrimi coloris, adeo po
derosum, vt etiam in tenuissimas laminas dissectu
in aqua demergatur nec fluitet. Quum autem d
sint huius arboris species, vna Indica, altera Æthi

pi

ex postrema elaboratam vidi fistulam incur-
sesquicubiti longitudine, elegante nitore ex-
n, vt fere conspici solet Gagates, duritie lapi-
plusquam buxea: vbi contrectaui, non satis
ere potui, an in lignum aut saxum, an etiam
mum cornu referri deberet. Est huic affine
um lignum gentili nomine *Guaiacum* appel-
, quod in scobem ac ramenta limæ attritu re-
n, atque in aqua ad tertias decoctum salubri-
hibetur morbidis ficosisque corporibus, & qui
enerea sunt contaminati. Vsus sum autem
o successu aqua fœniculi, in qua huius tritura
rata est, ad discutiendas oculorum caligines ac
omata siue suffusiones. Ad sudores vero prouo-
s huius decoctum exhibeo cum fumaria, cal-
oribus, melissa, ficubus, atque ad exigendos va-
s, ac puerorum exanthemata in extimam cu-
euocanda. Ebur adstringendi spissandique est · *Eboris Natura.*
a: quocirca pectines, qui ex hoc conficiuntur,
lorum defluuium prohibent, & caput confor.
Quoniam autem eximii sit candoris, præsertim
entes primū ex elephantis mandibulis eximun-
deo Sponsa in describendo Sponsi corpore, ven- *Cant. 5.*
illi eburneam attribuit, propter candorem &
tatem, sapphiris distinctum, quo castitatem de-
at: ea enim gemma castos commendat. Sponsæ
collum turri eburneæ assimilatur, quod candi-
sit, firmum, & erectum, nec obstipo capite pro-
liatur. Hieremias autem Nazaræos Deo conse-
os ebori componit, quod vetustate rubescit. Sic
n deplorat illos ita deformatos, vt agnosci ne-
rent: *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, ru-* *Threno. 4.*
ndiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata est
er carbones facies eorum. Ex quo coniice in quam
amitatem erant deiecti. Myrrha quæ ex arbore *Myrrha.*
tillat Terebintho assimili, corpora a putredine s-

seruat: Stacte liquor resinosus & stillicidium m
Styrax. eiusque pinguedo quę vulgo Styrax liquida cre
Thus. quum Medicis etiam in vsu styrax calamita.
Deo dicatum, suffimen à fumanti vapore, vbi i
Gutta. jicitur, Gutta thymiama ammoniacum ex arb
arenam defluit, vnde nomen sortitum Cyre
vel Syriacus, hoc est, concretus succus, quem
vocant, ad suffitus & odoramenta pręcipui effec
olfactoriola in peste, vt zibethum, ambra, seu su
Orientale, muscus, Casia cinnamomo affinis e
que par, quæ cor recreat, animiq; deliquio opp
erigit, vulgo *Caneel.*

Aloe. Aloë concretus liquor ex arbore smaragdini
ris quam nostrates ex Hispaniis allatam laquea
affigunt, ac biennio amabili virore absq; vlla aq
rigatione conseruant. Expressus ab hoc frutice s
Lignum aloes. putredini obsistit, ac vermes enecat, morbosq
tagiosos impugnat. Lignum quoq; aloës, quod
lochum vocant, asphaltho non dissimile, Hebręis
in vsu fuisse constat, quoniam halitus suauitat
commendat, vt lignum Rhodium. His omnibu
memoratis, vt etiam balsami nobili lachryma,
pturæ decus & virtutis præstantiam designat, a
uem gratumq; halitum salutaris doctrinæ, qua
Psal. 44. hominis affatim perfunditur. Sic quum Dauid S
monis nomine Christi splendorem, amplitudi
magnificentiam, maiestatem amplificat, *Myrrh*
quit, *gutta, & casia in vestimentis tuis à domibus ebu*
Quo indicat gratissimum esse odorem & fragrãti
quæ ab ipso promanat, ac longe lateq; se diffund
ita vt omnes mortales reficiat ac recreet. Tale q
Cant. 5. 3. 4. dam obuium est in Cantico: Sic Sponsa mirifice
Ioan. 1. lectata suauissimo Sponsi colloquio, *Labia eius*
quit, *lilia distillantia myrrham primam & electam.*
designat sermones eius & eloquia plena esse gr
& verit te, quæq; p os fulciant, atq; ab omni vit

otela conseruent, impios vero amaritudine im-
, atq; illos vel conficiant, vel ad pœnitentiam
ant, metaphora sumpta à myrrha, quæ tametsi
odorata sit, insigniter tamen est amara.

De Terebintho.

CAP. XXII.

rebinthus arbor in Syria ac Palæstina spectabi- *Terebinthi natura.*
s & amœna, folio fere lauri, flore oleæ coloris
ei, baccis primum herbaceis, mox rubris, ma-
te nigris, fundit hæc arbor æstiuis caloribus
binthinam resinarum præstantissimam, mire
tam, adeo pellucidam, vt fundum poculi, in
sseruatur, conspici queat. medetur hæc vulne-
, ac dolores mitigat; intus vero humorum col-
nes discutit, ac calculos atterit, meatusque vri-
s peruius præstat, ac saniem o ...esque puru-
s concretiones in stillicidio vlceroso, cui fere fi-
ubnoxii sunt, expurgat, atque vrinæ liberum
itum, atque expeditum facilemque decursum
it. Sumuntur ex hac arbore ac plerisque aliis
nes comparationes & similia. Sic Esaias post
n cladem Israelitis aliquid consolationis af-
mentibus adfert, illosque in spem emergen-
git; qui à calamitate sunt reliqui, *Multiplicabi-* *Esa. 6.*
nquit, *quæ derelicta erat in medio terræ, & adhuc in ea*
atio, & conuertetur, & erit in ostentationem vt Tere-
s & quercus quæ expandit ramos suos, semen sanctum
, quod steterit in ea. Quo indicat tale quiddam *Esa. locus explicatus.*
uturum populo Iudaico quale arboribus, qui-
Aquilonio hibernoque frigore folia decidunt,
tæ fulmine, vel turbine conuulsæ extinctioni
tur proximæ, tanquam omni vita ... le
æ, quum tamen aliquis vig... nonnihil ...
oris illis subsit, quo ineunte ...

rentis anni amœnitate reuirescunt, ac postli
frondescere incipiunt. Itaque denuntiat Isra
cidium ac vastitatem, qua vix decimus quisq;
futurus sit, sic tamen vt non omnia penitus i
sint redigenda, aut extirpanda funditus, sed
sint aliquæ reliquiæ, atq; homines aliquot à cl
sidui, qui tametsi visi sunt internecioni dati,
omni emergendi spe, reuiuiscent tamen, ac ve
semine fulti, in pristinum statum ac digni
ducentur, non secus quam stirpes aliquot sp
vt tilia & terebinthus, quæ brumali frigore c
sæ exaruisse visæ sunt; rursus nouo vere repub
ac pullulare incipiunt, fœcundaque stirpe
tissime se propagant. Cæterum æterni patri
entia Christus Terebintho multisque aliis spe
simis stirpibus se comparat: & quam auide q
illius doctrinam amplecti debeat, obiter con
strat. Sic enim Sapientia sui commendatrix o
Eccl. 24. quibus propria salus curæ est, se approbat: *E*
altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam
vt in cœlo orıretur lumẽ indeficiens: quasi cedrus exalt
in Libano & vt Cupressus in Sion, quasi palma in G
plantatio rosæ in Hiericho, vt platanus expandi ram
aquas, in plateis vt cinnamomum & balsamum odore
di, quasi myrrha electa, quasi storax. galbanum, ony
est, blattæ Byzantinæ, seu onyx & stacte, *suau*
rem expiraui; Ego quasi Terebinthus expandi ramos
rami mei honoris & gratiæ. His omnibus & si quid
us huc congeri posset, amplissime commenda
patris Sapientia Christus, quo certatim omn
conferãt, atq; ab hoc vberrimo fonte aquam
hoc est, salutarem doctrinam depromant, n
diuertant, aut ad cisternas dissipatas se confera
est, aquas turbidas & cœnosas quæ arida cor
refocillant, aut reficiunt, sed potius veneno
Cap. 2. ant, vt testatur apud Hieremiam Dominus. C

ri & Cupreſſi natura & viribus ſuperuacuum
ita hic referre, quum apud Dioſcoridem & Pli-
compluresq; alios copioſe earum natura & vi-
dicentur; hoc tantum indicaſſe ſufficiat, mul-
desumi ſimilitudines in arcanis literis ex ha-
borum radicibus, trunco, ramis, foliis, flori-
nine, ab earum ſpecie & decoro aſpectu, ab o-
fragrantia. à durabili æternaq; ligni materia,
bra ſalubri quam viatoribus laſſis præbent, à
imis fructibus quos in hominum vſus profe-
quibus paſſim deſignatur decus & virtutis præ-
, dignitas & excellentia piorum hominũ, men-
tegritas & mores inculpati qui proſunt omni-
ocent nemini: Nonnunquam indicant faſtum
borum & ſuperbiam, animi elationem, arro-
m, tumorem, ferociam: Sunt enim celſiſſimæ
es, ſummæq; proceritatis, atque in immenſum
atæ; quarum pleræq; humilibus infirmisq; ar-
detrimenta inferunt, vt opulenti tenuioribus.
tem Deus concitata aëris intemperie altiſſimos
es & proceriſſimas arbores fulmine dejicit, vt
Dauid, *confringit cedros, quercus ilices, robora*: ita ſu-
os & elatos, faſtuq; turgidos qui ſe aduerſus De-
rigunt, atque hominibus ſunt infeſti, conuellit,
it, comminuit. Quo ſpectat illud Eſaiæ; *Dies*
ini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum, &
antem, quem humiliabit ſuper omnes cedros Libani ſub-
& erectas & ſuper omnes quercus Baſan: quo decla-
eum minimo negotio fortiſſimas quaſque mu-
nes & propugnacula dejicere, opes & potentiam
orum hominum comminuere, nec quidquam
validum eſſe ac firmum, quod contra illius vim
it ſubſiſtere. Quod ipſum etiam Zacharias po-
o ſuo inculcatum eſſe voluit, ne temere fidant hu-
nis præſidiis, quum nullæ munitiones quantum-
vallatæ illi poſſint obſiſtere, ſed [illegible] expor-

recta eius manu cedant, ac collabantur. Quocir
hunc modum tanquam per fecialem (*Arault* n
vocant, qui Principis sui nomine vel pacem vel
lum denunciat) figurate Israelem alloquitur: ill
Cap. 11. dira minatur. *Aperi Libane portas tuas, & absumet*
cedros tuas, Vlula abies (quo designat potentiæ infe
ris proceres) *quia cecidit cedrus*, quoniam magnific
stati sunt. *Vlulate quercus Basan* (quo denotat d
& intractabiles) *quoniam succisus est saltus mutatus.*
mili cladi subiicit pastores qui superbia elati imp
bant plebeculæ cum austeritate & potentia, quo
Cap. 34. zechiel alias deplorat; denique perfectos & opti
tes populi, qui tanquam leones sæuitiam ac tyra
dem exercuerunt in subditos.

De Myrica siue Tamarice, & erica, quæ vulgo à solitu
& loco arido Heyde *vocatur, ex qua Belgæ exterge*
pauimentis scopas conficiunt.

CAP. XXIII.

Bucol. Eclog. 4. MYrica quæ Tamarice, humilis est pusillusqu
pud nos frutex, quod Virgilius etiam obser
uit, folio scabro, sabinæ non absimili, flore purpur
concretu muscoso, quo apes impense delectant
Erica. Heyde. Huic affinis erica, sed improcerior, flosculo ex c
dore purpurascente, quo passim scatent solitudi
Brabanticæ, à quibus, quoniam nihil preciosi p
fundunt, herba hæc nomen sortita est. Belgæ siq
dem loca squalida, strigosa, senta, atque situ horr
tia, nullis consita arboribus, nullis frequentata h
minibus, raris ac prope nullis culta ędificiis, aut ex
nata villis, *Heyde* vocant; quasi dicas solitudinem
desertum, solique vastitatem. ingruente enim aë
tempestate, exortaque pluuia, tonitru, fulmine, c
ruscatione, ne minima quidem domicilia aut gurg
stia se offerunt, in quibus possis diuerti ac delitesc
rc. nihil autem in iis locis spectatu visuque dignu
qu

...auersum dirigis oculos, nisi humiles abiectiq; ...s & squalore obducti; à quibus Prophetæ pas... ...militudines desumunt, si quando hominibus ...tates & tristia quæq; obuentura denunciant. ...remias, *Maledictus qui confidit in homine, & ponit* Cap. 17. ...*brachium suum, & à Domino recedit cor eius.* Qui- Hier. locus ...rbis detestatur illum, qui in re corporea ac fra- explicatus. ...em & fiduciam suam collocat, & in periculis a- ...potius, quam à Deo subsidium ac salutis præ- ...onquirit: *hic enim myricæ erit similis in deserto,* quæ ...is temperie & clementia nihil boni aut com- ...consequitur, sed in terra horrida, ieiuna, siticu- ...lsa constituta, non diu subsistit: *Benedictus vero* Psal. 1. ...*qui confidit in Domino:* erit enim vt arbor circa ...aquarum plantata, quæ continenter humore ir-...a, radices & ramos longe lateq; diffundit, sic vt ...n eius semper existat viride, & tempore siccita-...ictum ferre non desinat. Rursus quum Deus ex-...m imminere denunciat Moabitis, qui ex Iudæis ...di, nempe Loth Abraham fratre, infestissimi il-...stes erant. *Fugite* inquit, *& salutate animas vestras.* Hier. 47. ...*nim quasi myricæ in deserto.* Quo illos commonefa-...t mature se ex suis stationibus subducant, vt sa-...uę prospiciant, vt celeri fuga vitæ suę consulant. ...niam eorum ciuitates deuastandæ sint, ac futuræ ...tæ nullosque habituras incolas, tum ciues spo-...ios omni honore ac dignitate, nulliusq; futuros ...imationis aut nominis, sic vt non pluris æsti-...di sint, quam Myricæ in vasta solitudine.

De Resina, Belgice Hars.
CAP. XXIV.

...Esina est omnis illa oleagina pinguedo & gum- *Resina* ...mosa concretio, quæ incalescente Sole, ex pino, *quid.* ...ea, abiete, larice, lētisco, Terebintho profluit, apud

nostrates etiam cerasus & prunus mellei colore re-
sinam profundunt atterendis calculis idoneam: Po-
pulus quoq; alba, quæ vulgo *Abeel boom* vocatur, su-
cini modo gummosum liquorem ex hiante cortice
exhibet. Terebinthina ex omnibus principatum ob-
tinet, proximum locum sortitur Lentiscina, hoc est
mastiche, cui succedit pinea & abiegna, picea, stro-
na vero & Colophonia postremum locum occupat.

Resina mul-tæ species. Est autem Resina duplicis differentię, vt & pix, li-
da & sicca, quæ ad nos ex Noruegia aduehitur: i-
Hars nostri vocant, Hispani *Herpens*; alteram ne-
concretam à speculi nitore, quoniam pellucida
splendescit, *Spieghelhars*. Harum vis effectusq; e-
lores mitigare, vulnera astringendi glutinandiq;
cicatrice obducere, præsertim resina Terebinth-
cuius vires & effectus Hieremias Metaphoricôs a-
nimi vulnera transfert, quæ verbi Dei lenimenti-
nescunt, ac sanitatem consequuntur. Itaque in h-
modum expostulat cum Israelitis: *Nunquid Lom-*
non est in Sion, aut rex eius non est in ea? Nunquid r-
non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare igitu-
est obducta cicatrix populi mei? & cur valetudo eius ta-

Hier. locus explicatus. *gniter procedit?* quasi diceret; Obuia est hæc parata
medela, quæ mentem animumq; lacerum sanet,
filia populi mei, salutis suę oblita, non adhibet re-
dia vulneribus suis sordidis & purulentis, nō adr-
tit salutaria verbi Dei fomenta & cataplasmata,
putrescit in vitiorum suorum sordibus, nec vom-
suas exercitato expertoque Medico, nempe Deo,
tegit, aut curandas offert, penes quem præsenta-
sunt remedia medendis exhulceratis mentibus,

Luc. 10. hibito vino & oleo consolationis & misericordiæ
Christi parabola indicat de Samaritano, cuius ips-
typum gerebat, & viatore saucio ac vulneribus co-
cto, quo designatur genus humanum astu & mal-
Satanæ, integritatis & innocentiæ integumentis s-
liatu-

tum, omni vitiorum genere afflictum & despera-
ni proximum. Quum autem Deus in scelerum
dictam vulnera nobis infligat, hoc est, inedias, ca-
mitates, clades, infortunia nobis immittat, vult vt
eodem instaurandæ valetudinis præsidia petamus.
a de re extat suauis cum primis & consolatoria a-
d Hieremiam concio, in qua Deus indigne ac do- Cap. 2.
nter fert, quod homines aliunde quam ab ipso sa-
tis ac sanitatis præsidia conquirant, & venentur,
od idololatriæ, superstitioni, ac ridiculis vanisque
ltibus dediti, deserto tam liberali ac munifico Do-
ino, tyranno fallaci, insidioso, noxio se dedant.
Quocirca non sine causa ad hunc modum cum
o populo expostulat: *Nunquid solitudo factus sum Is-
eli aut terra serotina, quæ vel nihil prorsus vel maligne ali-
uid profundit? Cur ergo populus meus à me deficit, & se re-
rsurum negat?* Similitudine desumpta a solo sterili
infœcundo, ab agris ieiunis, aridis, siticulosis, squa-
dis, qui sementi inidonei sunt, nec vllas fruges aut
uctus in vsum aliquem effundunt, quum longe ab-
it hæc sterilitas à cœlesti patre rerum opifice, apud
uem est omnium quæ excogitari aut mente con-
ipi possunt, copia & abundantia, summa vbertas &
ffluentia, nulli non obuia & exposita; sic vt liceat
i visum est, ample & inculpate illius munificentia
rui, illius exornari muneribus, ita vt omnibus mo-
lis culpandi sint, qui à tam munifico Domino de-
ciscunt, quum nulla subsit legitima defectionis cau-
sa, nec quidquam in eo possit desiderari. Quocirca
rei indignitate permotus, adducto alio exemplo,
scelus exaggerare pergit: *Nunquid* inquit, *obliuiscitur* Hier. locus
virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ qua red- explicatus.
ditur oculis spectantium commendatior? nulla
certe ratione tam erit sui negligens, vt tale quid-
dam in animum induxerit. *At populus meus* nulla ha-
bita dignitatis suæque salutis ratione, *oblitus est mei*

diebus innumeris. Cæterum quum Deus salúberrim[...] maxime salutaria remedia afflictis mentibus adh[...] ri velit, insultat Ægypti populo, quod sinistra par[...] que apposita medicamenta vulneribus applicat, [...] bus exasperatur potius malum, quam mitescit: [...] inde commonstrat vnde petenda sanitas, à quo sa[...] expetenda: *Ascende*, inquit, *in Galaad, & tolle resin[...] virgo filia Ægypti, frustra multiplicas medicamina, san[...] non erit tibi.* Erat autem Galaad vna ex sex oppidis [...] quam, vt in asylum & perfugium se recipiunt, qui f[...] tuito atq; imprudenter nulla destinata malitia ali[...] vitam eripuerant, eaq; ciuitas Leuitis & Sacerdo[...] bus assignata erat, apud quos vigebat lex & verbi [...] ministerium. *Siquidem* vt Malachias ait, *Labia sacerd[...] custodiunt scientiam, & legem ex ore illius requirent, quoni[...] sit angelus Domini exercituum:* hoc est, Dei legatus & i[...] terpres cui incumbit docendi munus & doctrinæ st[...] dium. Quocirca propheta huc afflictum conuocat, [...] que à Deo eiusque ministris petendum auxilium d[...] monstrat, alioqui non solum irrita fore remedia a[...] unde conquisita, sed etiam damnosa; quod iis vsu[...] nit, qui in alium, quam in Deum defigunt oculos, a[...] conualescendi spem & fiduciam collocant. Sic ide[...] Vates contritæ & conquassatæ, conuulsæq; Babylon[...] quæ est velut scelerum quædam officina, resinam a[...] hibendam conclamat, si forte sanetur. Sed quum s[...] lutariá monita respuat atq; auersetur, quum ad D[...] verbum eiusque monita & vellicationes obsurdesca[...] vt insanabilē ac morbo deplorato implicitū omn[...] certatim deserunt, atq; alio se conferunt. Qua meta[...] phora indicat Hieremias Concionatores sacros a[...] Dei ministros nulla non remedia adhibuisse sanandi[...] eius vulneribus, medendis animi vitiis, atq; extre[...] mam impendisse operam eximēdis menti erroribus[...] sed non successisse curationem, omnemq; medend[...] operam frustra insumptam. Quocirca visum est illan[...]

Galaad Leuitarum statio, & homicidarum asylum.

Num. 35. Deut. 19. Ios. 20. Cap. 2.

Hiere. 50.

relin[...]

nquere suę cæcitati, & subiicere Dei iudicio, à quo miseranda clades & acerba calamitas, concitatis illam hostibus ferocissimis imminet: quod Christ etiam Iudæis euenturum denunciat, qui tot procati beneficiis, in Prophetas ac seruatorem, eiusq; ectatores immaniter sæuierunt. Matth. 19.

vite seu vinea, cuius partes atque appendices, sarmenta, palmites, malleoli pampini, clauiculi vel capreoli, vua, racemus botrus acinus vinaceus, seu acinorum granum: & quam apposite horum pleraq; concionibus ac vaticiniis adhibentur.

CAP. XXV.

QVum multæ passim in sacris Bibliis ad stabiliendam veritatem, ac rei dubiæ vel obscuræ faciendam fidem Parabolæ, hoc est, rerum notissimarum similitudines narrationibus adhibentur, tum nullæ agis vel vaticinia vel conciones il ustrant, quam uæ ex vite eiusque sobole desumuntur. Primum nim se offert insigne illud vaticinium Iacob Patrichæ de Messia, qui ex Iudæ semine oriundus salu- m & reconciliationem, reditumque in Dei fauoem & gratiam mortalibus attulit. *Non auferetur eptrum de Iuda, nec dux de fæmore eius*, hoc est, non denet, nec abolebitur imperium, *donec veniat qui mitndus est*, nempe Sospitator ac salutis autor *IESVS HRISTVS*, *et ipse erit expectatio gentium*, hoc st, ad illum gentes se conferent, illius doctrinam mplectentur, illi fident, atque innitentur; illius initabuntur vitam, mores, & studia, *Ligans ad vineam ullum suum, & ad palmitem vitis asinam suam. Lauabat n vino stolam seu indumentum suum & in sanguine vuæ allium suum.* Quo crucis & effusi sanguinis mysteriam exprimitur, cuius virtute expiati sumus, atque Diaboli mortisque tyrannide per resurrectionis

Gen. 49.

Prophetia de Christo.

Cap. 11. efficaciam in libertatem asserti. Tale quid desi[...]
Esaias, quum inquit, *Erit in illa die radix Iesse, Qu[...]
in signum populorum, ipsum gentes conquirent & ae[...]
Simile à vexillo erecto. *tur.* Allusit ad erectum vexillum aut signum aliq[...]
quod eminus conspici possit, quale nautæ *Baken*[...]
cant, in quod velificantes interdiu continenter [...]
los desigunt, vt noctu in Cynosuram aut polum [...]
cticum, quo cursum inoffense dirigant, nec vsp[...]
impingant aut diuersi rapiantur. Cæterum quum [...]
tis aspectu sit amœna, pampinorum ac foliorũ p[...]
pa, clauicul[...]rum amplexu, vuarum turge[...]centi[...]
Psal. 127. vbertate in statu connubiali vxor numerosa prol[...]
cunda, huic stirpi comparatur quum Dauid inqu[...]
Vxor tua sicut vitis abundans quæ longe lateq; palm[...]
diffundit, *in lateribus domus tuæ.* Sapientia vero [...]
Eccles. 24. commendatrix; *Ego* inquit, *quasi vitis fructifera,* [...]
tissimum vndique odorem diffundo, hoc est, suauissima [...]
quia & salutarem doctrinam omnibus profero, [...]
refici possint, tanquam succulēta ac sapida vua. Q[...]
quis enim huius sermones amplectitur, prospe[...]
successus est habiturus, magnaq; in virtute prog[...]
Osea 14. sus & incrementa. Quam felicitatem Deus per O[...]
am præclaris aliquot metaphoris Israeli, & quisq[...]
in gratiam cum Deo redierit pollicetur: *Sanabo* [...]
quiens, *contritiones eorum & diligam illos spontanee;* q[...]
indicat liberalem, & spontaneā, gratuitamq; pec[...]
torum veniam: *Quia auersus est furor meus ab eis:* [...]
quasi ros Israeli, & germinabit quasi liliũ aut rosa, & eru[...]
pet radix eius vt arbores Libani, & propagabunt se rami ei[...]
& erit quasi oliua gloria & decor eius, & odor vt libani. [...]
germinabunt quasi vinea, & augescent vt triticum, quo [...]
iam affluenter fruentur. Horum commemorati[...]
ne omnium rerum affluentiam ac prosperitatem [...]
dicat, ac florentissimum fore Reipubl. statum, n[...]
quidquam etiam defuturum eorum, quæ ad inte[...]
num animi decus, mentisque ornamentum specta[...]

iis v[...]

vero qui munificentiæ diuinæ immemores, deli-
s ac voluptatibus dediti sunt, ac luxuria diffluunt,
ntraria omnia euentura Esaias denunciat. nempe *Cap. 24.*
neas extirpandas, nullam fore vindemiam. detra-
rum vinum iis, qui se inter pocula cantilenis, ac
usicis instrumentis oblectare solent, ac plus nimio
sciuire atq; insolescere; illam denique subsequu-
ram cladem & vastitatem, vt populus quo ciuita-
s maxime illustrari solent, ad nihilum fere sit redi-
ndus, sic vt pauci futuri sint residui. Nam tale quid
li euenturum prædicit, quale decusis oliuis asso-
et ex olea, & racemis peracta vindemia. Vt enim in
iusmodi stirpibus non ita omnia decerpũtur, quin
liquid restet: ita ex ingenti clade quam perpessi
nt, exiguus aliquis numerus erit reliquus. In eo-
em argumento versatur per Hieremiam Dominus, *Hier. 8.*
qui improbos non solum vastandos pronunciat, sed *Cap. 48.*
etiam fame ac rerum omnium inopia opprimendos,
adeo, vt desint vuæ vitibus, & non sint ficus in ficul-
nea, sic, vt decidentibus foliis, nihil ex his sperari pos-
sit. Quo designat nulla fore sedandæ famis solatia, *Hier. locus*
quibus corpus possit subsistere, nulla afflictæ mentis *explicatus.*
fomenta, quibus possit fulciri; deniq; illos ad vnum
omnes, sicut ficus & vuas colligendos vt nullę restent
reliquiæ: quemadmodum si finita messe aut peracta
vindemia nihil supersit spicilegij, nulla racematio.
Vt autem maturescentes vuæ sapidæ sunt & succu-
lentæ, palatumque & fauces sapore grato reficiunt:
Sic doctrina sana & salubris; sermo gratiosus & sua-
uis, mentes hominum fouet ac refocillat. Quocirca
Moses doctrinam perniciosam & noxiam, improbo-
rum hominum commercia, eorumque vitam, mores
& studia vuis venenatis comparat, quæ animos ho-
minum noxio ac prauo succo imbuunt, mentesq; be- *Mosis locus*
ne institutas, à Dei cultu & religione auertunt: *De* *explicatus.*
vite, inquit, *Sodomorũ vinea eorũ, & suburbanis Gomorrha*:

vua eorum vua fellis, & botrus amarißimus, fel & viru[...] conum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile, [...] est, sermo illorum tam pestilens & venenatus e[...] confestim inficiat & perimat. Quo spectat illa [...]

Cap. 3. Oseam subsannatio in hos qui superstitiosa doc[...] imbuti, ac cultu pernicioso dementati, respecta[...] deos alienos, vt ebriosi ad vini pocula & lagenas [...] inquit, *respiciunt ad deos extraneos, & diligunt vina[...]*

Osea locus explicatus. *uarum.* Comparat enim illorum vesaniam, qua r[...] untur ad idololatriam, temulentorum conditi[...] qui semper ad calices & pateras vinique nidore[...] culos ac nares habent intentas, ac conspectis pocu[...] vel temulentorum sodalitio exultant ac gesti[...] Cæterum quum in vineæ mentionem incidimus [...]

Esaia 17. lud obiter indicandum, Prophetas vitis vuarum [...] & aliarum stirpium nomine, nunc rerum abunda[...] am ac fertilitatem, nunc inopiam & penuriam, n[...] nunquam populi raritatem vel interitum, aliquan[...] frequentiam, & qui ex paucis in numerosam stirp[...]

Cap. 49. sunt propagandi. Sic Deus apud Hieremiam elega[...] Metaphora Idumæos ita spoliandos pronunciat, [...] nihil ex illis sit reliqui, adeo vt hostes futuri sint i[...] paulo clementiores, quam ipse: *Si te,* inquit, *vin[...] miatores aggreßi fuissent reliquissent forte racemum,* hoc [...] non prorsus te expoliassent, aut omnibus tuis bo[...]

Hier. locus explicatus. exuissent. *Et si fures,* nocturniq; oppressores, *ædes t[...] inuasissent, rapuissent, quod visum illis fuisset satis,* non [...] men omnia forte conuastassent, sed passi fuissent [...] liquid superesse: *At ego,* ait Dominus, *ita spoliaui Esa[...]* ita abdita quæque detexi, *vt excußis omnibus angul[...] nihil celari potuerit,* nec vlla supellex sit relicta: Quu[...] autem prorsus odiosa sit & detestabilis Deo supe[...] bia, & fastus ex rerum affluentia ac prosperitate o[...] tus, qua dulci fortuna ebrii insolescunt ac ferociun[...] illam tamen acriter contundit ac reprimit, & tal[...] quamlibet insultos prosternendos pronunciat, vt [...]

...es quas messores plenis vlnis exporrectisque bra- *Esaiæ 7.*
...s vellunt, atq; in manipulos complicant, sic vt et- *Esaiæ meta-*
...ii qui ex paucis futuri sunt reliqui, colligēdi sint, *phora expl.*
...picæ finita messe. interim plerosque superfuturos ...icetur, allata alia similitudine, vt vuæ in vitibus, ...oliuæ in olea. Quemadmodum enim nusquam ...exacte perficitur vindemia, quin aliqua supersit ...ematio, nec tam diligens oliuarum excussio: quin ...sub foliis aliquid delitescat, vel in cacumine ali...d se proferat: ita à clade & vastitate aliqui super...uri sunt, qui in spem misericordiæ sunt reseruandi: ...die illa, inquit, *attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo car...nius emarcesset. Et erit sicut congregans in messe quod resti...*t, (vt in spicilegio assolet omnibus manipulis sub...is) *& brachium eius spicas leget.* Interim *relinquetur in ...velut racematio, & sicut excussio oleæ vel duarum vel trium ...uarum in summitate rami, & sicut quatuor aut quinque in ...umine arboris.* Quo indicat opulentos atq; optima... fastu & arrogantia turgidos dejiciendos: ex tenui ...o plebecula nonnullos superfuturos, quemadmo...m exacta vindemia aliquot botri aut acini, quibus ...uiores se fouent ac recreant.

De Hyssopo. CAP. XXVI.

HYssopus hortensis herba eodem etiam nomine *Hyssopi ef-*
Belgis cognita condimēti vice iuri innatat, quod *fectus.*
...imii sit odoris, ac sapore non ingrato, sit vt elixa ...æque non minus salubria efficiat, quam sapida. ...m pectus & pulmonem expurgat, capitisque pi...itam extergit. quocirca in expugnando pleuresi ac ...orbo quouis laterali singularem effectum obtinet.
...ua ratione visum est Deo herbam hanc solenni sa- *Leuit. 14.*
...ificio adhibere, quum vel leprosi lustrandi sunt, aut *Num. 19.*
...elus aliquod piaculare expiandum, intincto Hysso... fasciculo in sanguine passerculorum vel vitulo...um. Quocirca Dauid adulterii atque homicidii sce- *Psal. 50.*

lere contaminatus, aſpergi expiarique hyſſopo
pit; quo abſterſa omni macula animi mentiſque
Exod. 24. ritate niteſcat, reſpexit is ad veteris teſtament
& ſacrificia. quæcunque enim purificabantur
præſcriptum legis Moſaicæ, ſanguine cum lana c
na & hyſſopo aſperſa, puritatem ſunt conſeq
Quæ omnia vmbram quandam & figuram ex
Cap. 9. bant, vt Paulus ad Hebræos teſtatur, Chriſti,
ſanguine omnia noſtra ſcelera expiata ſunt, ac
acceſſu obliuioni data. Cęterum quum Hyſſopi
3. Reg. 4. tio incidat in libris Regum, ac Solomon diſſe
memoretur de arboribus à Cedro Libani vſq
Hyſſopum quæ erumpit è pariete: non videtur
noſtra deſignari, quæ non eſt exilis & minuta h
ſed aliquando ſpicato purpureoque floſculo
quipedalem magnitudinem aſſurgit. Quocirca
antum, ſiue capillum veneris illum intellexiſ
terpretor, cirratis criſpiſque foliis, quæ niſi mur
aſpergines perſequitur; & quoniam rutę foliis a
eſt, hanc Belgæ *Steenruyte* vocant, hoc eſt, mura
rutam. Huic *Trichomanes* affinis iiſdem ſemper
proueniens, quæ recto ſtilo eoque iunceo aſſ
medii digiti longitudine, foliis minutis, vtroq
tere diſtincta ſerie concinnoque ordine digeſti
rore perenni, vtraque herba eoſdem habet effe
atque vt Hyſſopus tuſſiculoſis & anhelantibus,
moniſque vitiis medetur. Vocantur autem nun
lytrichi nomine, nunc callitrichi, ab effectu, qu
pillum confirmant, & nigredine imbuunt, illum
criſpum & denſum perficiunt. Quoniam itaque
guus eſt humiliſque fruticulus, vix palmari alti
ne, atque è parietinis erumpit, hunc pro Hyſſope
ſignari arbitror. Nam hic illius dicti ſenſus eſt, A
ſiſſima quauis arbore ad minutiſſimam herbam,
parietinis innaſcitur, omnia illum exactiſſime
buiſſe explorata.

rundine, quæ Græcis Calamus, Belgice Riet *vocatur, eiusq; differentiis, de lino stipula, quisquiliis & plerisq; aliis, ex quibus similitudines desumuntur.*

CAP. XXVII.

Rundinis plures sunt differentiæ; vna species est læuore perpolita, enodis, nullisque distincta geni- *Matth.27.*
s aut internodiis, quæ Typha palustris vocatur, *Typha pa-*
lis Christo pro sceptro regali in manum tradita, *lustris quid.*
ffectati regni ludibrium. Est huic stirpi sceptri
lis aut imperatorii forma, cuius cacumen dua-
n fere palmarum altitudine, ac crassitudine polli-
, densa compactaque lanugine stipatur, quam si
nu aut digitis demulceas, holosericum, aut villo-
quandam congeriem contrectare te credas, quæ
en post dies aliquot dissoluitur in pappos, atque
iffusam lanuginem euanescit. Alia in locis hu-
tis atque irriguis passim conspicitur, quæ *Canna* *Canna palu-*
stris, aut *Donax* vocatur, culmo geniculato, terete, *stris.*
loso, lanuginosa in cacumine congerie, eaq; dif-
, non compacta. Scatent hac passim vrbanæ fossæ
moenia ambitu muniunt, & in pomoeriis palu-
a loca ac stagnantia. Plebecula apud nos æstiuis *Arundin[is]*
nsibus radicem huius stirpis certatim eruit, quod *radix escu-*
eat esculenti quiddam non sine nauseosa quadam *lenta.*
cedine, quæ qualitas efficit vt apostemata ad sup-
ationem perducat, ac spicula spinasque atque a-
eos corpori infixos extrahat. Quoniam autem
ndo nutanti est cacumine, auraque leuissima hinc
e impellitur, ob id illi assimilantur inconstantes,
biles, lubrici, vacillantes, volubiles, & qui in di-
factisque, atque in omni vitæ actione non satis
constant, aut in sententia firmiter persistunt, *Luc.7.*
npe arundine magis volubiles. A quo vitio quum *Christi de*
nnes Baptista esset alienissimus, Christus in lau- *Ioanne pra-*
n eius constantiæ & quod illius doctrinæ ac de *conium.*

Messia testimonium veritati forent consen-
prolixam concionem habuit, qua persuasum
voluit promiscuæ multitudini, illum arundini
agitatæ prorsus dissimilem, vt qui nusquam va-
aut aliud stans, aliud sedens loquatur, vel leui n-
to à paulo ante probata sententia dimoueatur
constantem esse, stabilem, veracem, & eius
nulla subsit vel leuitatis vel inconstantiæ su-
quocirca æquum esse, vt quiuis magnifice de
præcone sentiat ac loquatur, illumque non ex
ta hominum opinione, sed ex rei veritate æ-
Cæterum vt reliqua persequar, ex Arundinis
tione desumitur prouerbium; *Scipioni vel bacu-*
dineo inniti, de eo qui spem suam ac fiduciam co-
in illo, qui non solum non fulcit aut præsidio
Cap. 36. etiam nocet ac detrimenta infert. Eadem
4. Reg. 18. Metaphora, Esaia teste, Rapsaces in obsidione
solymæ, qua inuictum, Deoque fidentem E-
regis animum labefactare nititur, omnibusq-
chinis ac minis ad deditionem solicitare. Apu-
Cap. 29. chielem quoque Dominus eadem vsus simili-
insultat regi Ægypti, illique internecionem
tur. Quum enim Israëlitas illius præsidio i-
fulcire studuit, *ipse velut baculus arundineus con-*
& sibi vulnus infixit, & illos fœde lacerauit,
bus humerisque vndique dissolutis ac perf-
Psal. 76. Quo indicat omnes illorum vires attritas &
ptas esse, omneque belli robur conuulsum & c-
tum. Sic enim Deus, vt Dauid testatur, increpa-
arundines, hoc est, hastatos ac lanceis armatos
conuellit, labefactat, prosternit ac deiicit, Met-
desumpta à longis firmisque arundinibus, qua-
iam brachii crassitudine spectamus, quas in a-
brare solent, atque eminus cuspidem hosti ob-
quod nunc Turcas in Palæstina factitare audi-
qui ea loca religionis ergo frequentant. Si-

m Deus ſtirpi Hieroboam intulit, atq; Iſraëlitis
rum cultui deditos concuſſit more nutantis in 3.Reg.14.
arundinis, eoſque euulſit è terra vbere & fœ-
a, quam à progenitoribus Dei munere erāt con-
uti. Quo deſignat illos ad nihilum redactos, at-
opibus, potentia, honore, dignitate ſpoliatos.
tem Deus deſumpta ab arundine ſimilitudine,
i fiducia inflatos, & qui rebus caducis & momen-
is innituntur, nonnunquam conuellit & deiicit:
diuerſo fragiles, imbecilles, puſillanimos, vacil- Eſaiæ 42.
es, mœſtos erigit, conſolatur, fulcit, animumque Lucæ 4.
tum ac labantem ſalubri doctrina fouet, inſtau- Cap.42.
eficit. Quo referri debet inſigne illud vaticinium Matth.21.
d Eſaiam de Chriſti lenitate & manſuetudine,
affictas quaſque mentes in ſpem ſalutis erigit.
*ſeruus meus quem elegi, dilectus meus in quo ſibi com-
uit anima mea. Ponam ſpiritum meum ſuper illum, &
cium gentibus annunciabit, non contendet neque clamabit,
ue audiet quiſquam in plateis vocem eius, arundinem com-
tam non confringet, & linum fumigans non extinguet, non
triſtis nec turbulentus, & in nomine illius gentes ſperabunt.*
abus hiſce metaphoris; nempe Arundinis con-
aſſatæ, ſeu confracti calami, & lini fumigantis de-
rat, quanta Chriſtus erga contritas afflictaſque Eſai.61.
ntes manſuetudine & clementia, quam ſalubri
ctrina in ruinam inclinatos erigat, labentes fulciat,
œrentes ſoletur, imbecilles & vacillantes in fide
ſtauret, & ſi quid aliunde acceſſerit damni atque
commodi reſarciat, adeo vt plagas menti illatas le- Eſaiæ locus
ter tractet & placide, nihil agat vi, minis, terrore, explicatus.
uitia: vt nonnulli feroci & turbulento ingenio, qui
pſos ſublata omni reſipiſcentiæ ſpe, ſæuius tractant,
uam manſuetudo Chriſtiana exigat. Similiter nec
num fumigans extinguet.

Quæ ſimilitudo deſumitur à lychno penſili, ſiue
lychnio, vel ſtupa, vulgo *Lement*, quod oleo imbu-

tum flammam alit nonnumquam fubobfcu... fumidam, minusque luminosam, vbi vel pi... desit, vel parcius illa fouetur; itaque hac co... tione designat fidem modicam, debilem, vaci... inclinatam, quæ tamen non prorsus extincta... que est, licet aliquãdo sit extinctioni proxima... Christus, & quisquis eius ministerio fungitur, ... tinguit, nec opprimit, sed tantisper dum aliq... tatis scintilla emicet, & subsit menti vel exi... gniculus, nutrit, fouet, exuscitat, atque animu... ritus sancti flabello accendit & illustrat, vt d... omni caligine, lumen fidei & pietatis perspic... ceat ac longe lateque in vsum proximi se dif...

Doctrina Christi quid menti præstet.

Ita autem Deus doctrinam suam, quæ est ve... mentum animæ mentisque pabulum, tempe... moderatur, ne quis nimia seueritate possit ab... tuta professione resilire, atque ab Ecclesia al... nec etiam lenitate & mansuetudine nimia, ... quam molli educatione corrumpi, ac seuerita... dam oscitante ac supina ad omnem virtutem... torpescere. Siquidem iudicii seueritate in ... continentur impii, imbecilles lenitate & man... dine. Sic in Euangelio quo cuique salus denunc... *Dulcia permixta amaris*, hoc est, consolationes ... & amara dulcibus, hoc est, minæ consolatione... gatæ.

Quisquilia quid designent.

Per fumum & vaporem, nebulas: per fœ... festucas, paleas, stipulas, fauillas, pulueres, qui... lias, aliaq; reiectamenta designantur in Bibliis ... homines tum res viles, leues, inanes, futiles, ... tæ, nihili, nauci, nulliusque momenti vel pret... quæ plus detrimenti quam commodi adferunt... his variæ & multiplices similitudines à sacris Scr... ribus sumuntur, quibus narrationes suas exor...

Psalm. 1. *Esaiæ 17.*

Sic Deus impios vt paleas dissipãdos pronuncia... urendos vt stipulas, vt puluerulenta quæque d... riendos, vt quisquilias aliaque ventiludibria di...

lea...

. Quo ſpectat illa apud Iob ſententia; *Lucern* Cap. 21.
m extinguetur, hoc eſt, ſplendor eorum, gloria,
, decus, magnificentia obſcurabitur & exole-
Et erunt improbi velut paleæ ante faciem venti & ſicut
quam turbo diſpergit. hoc eſt, repentino fundirus
inuentur. Sic Eſaias triturandos pronunciat Cap. 25.
tas, & quicunque Dei verbo obſiſtunt, vt teri
paleæ in plauſtro, & non minore negotio ab- Cap. 5.
tur, quam ignis deurit ſtipulam aridam. Non
attrocia minaturiis, quibus conſuetudo pec-
n naturam abiit & vitiis ſuis iam domeſticis
aſſuetis occaluerunt. *Si mutare poteſt Æthiops*
ıam, & pardus varietates ſuas. hoc eſt, tegmen Hier. 13.
oſum illi patiuum, *& vos poteritis benefacere quum*
tis aſſueti. Quocirca ego vos diſſipabo tamquam ſtipu-
a vento rapitur in deſerto. Simili clade perituros Cap. 1.
ciat apud Eſaiam illos, qui cultus adulterinos
unt, & omne præſidium ac fiduciam in idolis
tuunt: *Eritis*, inquit, *ſicut quercus defluentibus foliis,*
t hortus abſque aqua. Et erit fortitudo veſtra, hoc
us ille ficulneus, cui innixi eſtis, *vt fauilla ſtupæ,*
s veſtrum quaſi ſcintilla & ſuccendetur vtrumque ſi-
cerit qui extinguat: hoc eſt, Omnis illa pompa
ctaculum fictæ religionis abolebitur incendio,
gamenta lini & ſtupea congeries accenſa face
grant. Cæterum vt reliqua perſequar; Amos Cap. 8.
eta acriter inſectatur negociatores frumenta-
quod quum granaria habeant onuſta frugibus,
nonæ penuria famelicam turbam deglubunt,
æter ſtateras doloſas, trutinamque accisam ac
n æquam, qua populares defraudant, tenui ple-
læ pro ſincero tritico quiſquilias, paleas, glumā,
, hoc eſt, peripſemata ſeu purgamenta, furfuribus
riora obtrudunt, ac carius diuendunt falla-
tu, ac inopia reddunt ſibi obæratos atque obno-
, vt non liceat alio diuerti, etiamſi merces vilius

prostent. Quoniam nemo debitorum Græca
hoc est, prompta numerataque pecunia empti
cum creditoribus transigit. Quod si cui libea
Prophetæ Satyram excutere, quam contra h
struit, qui plus nimio quæstui inhiant, magno
opum detrimento precia rerum intendunt, di
perspecturus est, quam graphice atque ad viuu
stræ ætatis homines suis coloribus depingat, &
Deus illis minetur, qui pauperes absorbent, at
gestate oppressis victum vitęque subsidia subtra
Verum iis missis, sermonem referamus ad Me
ras, quæ ex inutili ac volatili hac congerie des
tur ad illustrandas res veras ac solidas. Deus
apud Hieremiam verbum ac doctrinam suam
primis salutarem, efficacissimam in erigendis p
disque famelicis mentibus prædicet, tritico
comparat, quod solidum alimentum corpori p
2 Cap. 6. vt illa animæ: doctrinam vero inanem, supen
sam, adulterinam, fucatam, instabilem, fallace
xiam, infrugiferam, somno ac paleis; *Quid trit*
quit, *cum stramentis & paleis*, hoc est, quid vanita
veritate, quid somno inani ac fallaci cum re ver
ta & indubitata? quid densissimis tenebris cu
Matth. 3. rissima Euangelii luce? Paleæ etiam metapho
Simile à tritico & paleis. annes Christi præco vtitur, quum acriter insti
cordes ad amplectendam salutem; adesse enim
siam *qui* accepto in manu ventilabro, *expurgabit*
suam, & congregabit triticum suum in horreum: pal
exuret igni inextinguibili. Quibus verbis indicat pi
cipiendos in æterna tabernacula post exactos
æui labores: impios vero æternis incendiis de
dos. Vt autem Ioannes magna seueritate comm
facit populum officii sui, & hortatur ad resip
tiam adhibitis parabolis de securi arbori ad
mox excindendæ, de secernendo tritico à pale
Matth. 7. Christus cui semper fuit odiosa ac detestabilis

,hoc est, simulata sanctimoniæ species, fictaque
tis vmbra, adducta trabis & festucæ similitudi-
criter castigat illos qui plus nimio sunt oculati
enis vitiis, ac minutissimos errores curiosius ob-
ant, eosque exaggerant in immensum, quum
s suis maxime blandiantur, eaque ita extenuent,
n nihilum recidere patiantur. Quo autem huius-
li vitiosi affectus & complures alii, nempe phi-
ia, hoc est, cæcus amor, suique fiducia, & fastus,
gantia, animi elatio, proximi despectus, odium,
vindictæ cupiditas hominum animis eximantur,
ti vates ac sapientiæ professores mentes illorum
modestiam suique cognitionem ac naturæ noti-
m reuocant, vt obseruare condiscant æui huius
euitatem, & quam sit inanis, fugax, fragilis, cadu-
euanida vita mortalium: & quum innumeris ma-
exposita, tum angustiis arctisque finibus termina-
breuissimis spaciis circumscripta, sic vt ab iis ap-
site spiritus ipsaque vita qua homo subsistit, so-
nium censeatur, fumus, vapor, halitus qui confe-
im euanescit atque in aëra diffunditur, vmbra, bul-
,fœnum & herba cito arescens, flos & folium mox
eciduum; & vt Iob ait, ventus qui per aëra voluitur: *Iacob. 4.*
Quibus metaphoris designant sacri vates gloriam: *Psal 36. 37.*
ecus, magnificentiam, & quidquid est humanæ sapi- 101. 103.
ntiæ, quidquid fortitudinis & prudentiæ, vanum *Iob. 8. 14.*
sse, fluxum, caducum, ruinosum, nisi stabili atque æ- 13. 7.
erno Dei verbo fulciatur, nisi cœlestis virtute su- *Esa. 9. 45.*
tentetur. Hæc omnia Scripturæ testimoniis abunde *Osea 13.*
stabiliri possent, sed opus in immensum cresceret. *Esa 40.*
Quocirca quædam in margine designasse sufficiat, *Iacob. 1.*
quæ studioso auidoque lectori, si perquirere *1. Pet. 1.*
velit, omnium specimen sunt *Eccles. 14.*
exhibitura.

De Cucumere & plerisque aliis herbis quarum in Bib... mentio.

CAP. XXVIII.

Exod. 11. CVCVMIS vel cucumer notior est, quam v... scribi debeat. Hunc autem & plerasque ... herbas Hebræis atque Ægyptiis fuisse vsui Biblio... historia commonstrat. Quum enim Moses vexar... à populo Israëlitico, ac vulgus promiscuum flagr... desiderio carnium. *Quis*, inquiunt, *dabit nobis carn... edendum?* recordamur piscium quos in Ægypto co... dimus. In mentem venerunt cucumeres, pepo... porri, cepæ, & allia. Istis autem non solum ple... vtuntur, sed etiam patricii partim in obsoniis & c... dimentis partim in acetariis cum oleo, aceto & pi... re ad acuendam cibi auiditatem. Erexerunt o... in vineis & cucumerariis casas & tuguriola, quod... iam hodie Galli & Belgæ factitant, in quibus cu... des excubabant, ne quis alienos prouentus inua... ret; peracta autem vindemia, ac sublatis cucumer... aceruis, subducebant se excubitores, ac gurgustia ... seruerunt, nullaque amplius conspecta homi... frequentia. Ab hac solitudine desumit similitu... Cap. 1. nem Esaias contra Hierusalem, quam pronunciat ... solandam ac redigendam in vastitatem, vt vix te... vestigium supersit, futura sit velut in deserto vin... & cucumerario tugurium vacuum. *Et erit*, inqu... *Sion, vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucu... rario, & sicut ciuitas obsessa quæ vastatur.* Baruch a... tem statuas, delubra & simulacra idolorum non pl... terroris incutere ait, quam tugurium in cucum... rario. *Nam quale est*, inquit, *formido aut terricu... mentum in cucumerario nihil custodiens: tales sunt isto... Dii lignei, aurei & argentei; aut qualis est in horto rham... aut spina alba cui auiculæ insident.* Alludit ad Priapi ... tuam, quæ in hortis collocari solet ad abigendos te...

rendo...

osque nocturnos fures. Quod huiusmodi versi-
indicat Horatius , qui Baruch verbis prorsus
onat, ac pari irrisione vulgi superstitionem ex-
at;

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus, scamnum faceretne Priapum:
Maluit esse Deum. Deus inde ego furum auiumque
Maxima formido. nam fures dextra coercet,
Obscænoque rubet porrectus ab inguine palus.
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque nouis considere in hortis.

De Iunipero. CAP. XXIX.

T Cucurbita vmbraculum & velut opus topia- *Cap.4.*
rium Ionæ præbuit, atque a Solis æstu liberauit: *3.Reg.19.*
Iuniperus Heliæ ex itinere lasso ac defatigato vm-
m exhibuit. Quum enim vates hic profugus ces-
et furori Iesabelis, ac loca deserta peragraret, sub
adam Iunipero resedit. Hoc siquidem arbustum
um densius fruticetur, ad arcendum solis calo-
n non est incommodum. Quocirca mœsto &
lassato fuit is secessus molesti itineris solatium,
um autem his paululum respirat inedia tædioque
nfectus, finem vitæ sibi imponi cupit. Cæterum *Helias pro-*
usm somnus (vt sic constitutis assolet) obreperet, *fugus.*
ille paululum obdormisceret; ecce aderat genius,
illum ad cibum capiendum inuitauit, oblato pane
nericeo, & aquæ poculo quo refocillatus rursus
er ingressus prouenit ad montem Oreb, in cuius
elunca noctem illam secure peregit, tutus ab insi-
iis illorum qui furibundæ mulieris mandato Dei
rophetas ad mortem rapiebant. Quæ documento
nique esse debent, Deum in vitæ huius stadio miris
nodis suos exercere, verum non prorsus destituere,
nos tametsi calamitatibus premi patiatur, non-
umquam tamen illos opprimi sustinet. Iob quum

ex tanto opulentiæ & felicitatis gradu in extre
Cap.30. calamitates eſſet deiectus, deplorat ſe irrideri ac
ſannari à ſordidis infimæque ſortis homuncioni
qui præ egeſtate atq; alimenti inopia victum in ſ
venabantur, ac Iuniperi rubiq; baccis, atq; herba
radicibus famem ſedabant, vt conſpicimus hodi
lidos vagoſque nebulones, quos noſtri à ligurie
ollis (nam encænia feſtaque Genialia paſſim co
ctantur) *Pot boeuem* vocant, radices Iryngiorum, d
paſtinacæ ſylueſtris eruere, atque acinos rubiq;
ex ſentibus & virgultis decerpere.

De Labruſca. CAP. XXX.

LAbruſca vitis eſt ſylueſtris, vuam proferens g
tu peracerbam, quæ non matureſcit. Hunc
ctum quoniam nihil gratum palato proferat, I
Cap. 4. moribus & naturæ hominum deprauatæ apud
iam accommodat. Quum enim formandis colen
Iudæorum mentibus nihil non operæ, nihil non l
ris impendiſſet, omnis labor & induſtria fruſtr
ſumpta eſt. Quantumuis enim ſtudioſe atque a
rate vineam ſuam excoluerit, nihil effectum eſt,
vuas vllas ſapidas produxit, ſed labruſcas, hoc e
cerbas & immaturas vuas: expectauit ex tam dili
ti cultura iudicium, æquitatem, mores inculpa
vitæ integritatem, gratitudinem erga tam ſedu
atque induſtrium cultorem: ſed vice verſa, pro
ſunt acerbiſſima quæque, iniquitas, iniuſtitia, vi
tum neglectus, odium, ira, indignatio, ingratit
erga tam munificum animi mentiſque cultore
Eandem vocem accommodat impiis, quibus D
Eſaia. 17. in obliuionem & contemptum deuenit, quoru
irritum fore conatum indicat, ac fruſtra illos l
rem inſumpturos excolendis vineis; Sic in die, inq
plantationis tuæ labruſca proueniet; plantabis p
tationem amœnam, ſed germen alienum conſe

eſt, tametſi amœna plantaria humo commiſeris generoſa vite deſumpta, ſic vt omnia tibi ſpem imam polliceantur opimæ vindemiæ, vbi aduen-e incipiet maturitatis tempus, pro ſuauiſſimo fru- labruſcas percipies. Similiter in ſegete quæ ma-tius ad meſſem deueniſſe tibi videbitur, peribit ti-ſperatæ annonæ prouentus; eo ſiquidem die quo metendæ erunt fruges, ac meſſi inſiſtendum alie-ſubito irruent ac depopulabuntur ſegetem, nec idquam in horrea conuehes eorum, quibus tam dulam curam impenderis. De his paulo fuſius ſupe-us quædam enarrata ſunt.

e Mentha, Ruta, Anetho, Cumino, quæ Chriſtus parabolis adhibet in inſectanda Phariſæorum auaritia, & fucata Religionis ſanctimonia.

CAP. XXXI.

HErbæ iſtę in crebro vſu ſunt apud omnes quà ple-beios tum patricios, ac paſſim in compitis & tri- *Matth. 23.* iis proſtant venales. Quoniam autem holitores viſi *Luc. 11.* ſunt aliquem quęſtum ex iis conſequi, Phariſæi deci-marum exactionibus etiam hæc grauare cœperunt, atque aliquid lucri ex iis corradere. Quocirca cum Chriſto inuiſa eſſet ſimulata Religionis ſpecies, atq; auaritia Scribarum deteſtabilis & odioſa, inſectatur illos acriter & ſeuere, qui omnia ad compendiū ſuum rapiunt, ac minutiſſima quæque conſectantur, quum illa quæ multum habent momenti ad ſummam pie-tatē; & in quibus conſiſtit columē Religionis negli-gāt, nec ad ea magnopere ſint intēti. Sic in extorquē-dis decimis adeo ſunt ſuperſtitioſi, vt è vulgarib' ho-leribus mētha & anetho, quę Belgis *Dil* vocatur, deci-mas exigant, quum pro nihilo dicant iudiciū, miſeri-cordiam, fidē, quæ virtutes illos commonefaciant, ne quem afficiant iniuria, vt egenis ſubueniant, ne quem fallant periurio, ſed cuique fidem ſeruent; itaque iis

neglectis quæ sunt in Religione præcipua, suum negotium agunt, suumque quæstum ac commodum plus satis spectant: in maximis cæcutientes, in minimis mire oculati.

De Sinapis vi & natura, cui fides ac Dei verbum comparantur.

CAP. XXXII.

QVO omnibus innotescat ac persuasum sit, quam salutaris sit doctrina Euangelica, quæ mentem hominum in Deum eiusque notitiam erigit, ac fide solida imbuit, Christus multis variisque parabolis e rebus passim obuiis desumptis, nulli non mortalium ad hanc amplectendam autor est & instigator. Comparat autem regnum cœlorum, hoc est, doctrinam Euangelicam quæ fidem alit ac fouet semini, margaritis, fermento, sagenæ, siue ferriculo, grano Sinapi minuto quidem illi & exili, sed quod vi efficaci & adurente torpentem linguam vellicet, ac palato languescenti saporem gratum excitet: Sic omnes nationes huius semine comminuto, attritoque manuaria vel trusatili mola affuso aceto vel omphacio condimenti vice vtuntur. Quemadmodum autem Sinapis minutissimum semen solo commissum, vbi adoleuit, in stupendam proceritatem assurgit, ac longe lateque ramos diffundit; adeo vt alitibus & vmbraculum & nidulandi commoditatem præbeat: ita verbum Dei & fides minime otiosa, tametsi in specem humilis videtur & exilis, se tamen sensim propagat, atque vt fructifera frondosaque arbor, vires, incrementa suscipit. Rursus vt Sinapismus, hoc est, cataplasma ex contuso Sinapis semine, membris stupidis vel lethargo, vertigine, apoplexia, paralysi, epilepsia oppressis motum sensumque excitat, atque inhulcerata nonnihil cute, sanitati restituit: ita fides Dei verbo fulta stupidas torpentesque mentes erigit, &

Matth. 13. *Luc.* 13. & 17. *Marc.* 4.

& instaurat, atque ad omnia pietatis officia agiles Par effectus
dit & expeditas. Quocirca ardor & acrimonia verbo Dei
apis, saporque feruidus & ignitus, qui non sine & sinapi.
rium vellicatione lacrymas elicit, ac caput sternu-
mento à pituita expurgat; apposite verbo Dei assi-
latur, quod etiam mentes concutit, vrit & inflam-
at, atque animos languidos & oscitantes ad pietatis
dia incitat atque accendit, & nonnunquam pœ-
entiæ lacrymas extundit. Quam solicitudinem ac Matth. 6.
ram rerum terrenarum, qua fere discruciari solent
xiæ mentes; Christus animis hominum eximit, li-
nos contemplari vult non hortensia quibus cul-
s adhiberi solet, sed agrestia ac sponte nata. Itaque
rum exemplo in munifici patris fiduciam nos ex-
at, qui nobis de pabulo & commeatu affluenter
ospicit, vt alitibus; de victu, de nitore cultuque ve-
um, vt liliis agri, quæ tam nitide tamque operose
culta sunt, vt ne Solomon quidem Regum amplis-
mus conspici potuerit, vel cultior vel ornatior, et-
m quum in summo splendore esset constitutus.
uamobrem Christus summo studio inhiare nos
it doctrinæ Euangelicæ, ac rerum cælestium con-
mplationi insistere, adeo vt nihil nobis defuturum
olliceatur earum rerum, quæ in hac fragili vita &
duca necessariæ sunt, vt etiam vltro ac spontanea
ei liberalitate sint accessuræ.

e Hedera, quæ arboribus ac parietibus tenaci amplexu adhæret.

CAP. XXXIII.

Hedera quæ Ionæ Prophetæ aduersus Solis æstum Cap. 4.
vmbraculum præbuit (quamquam alii ucurbi-
am satis apposite verterunt) ab hærendo nomen
ortita est: quod natura sit sequaci, omnibusq; se affi-
at. Hinc Persius;

Heliconidasq́; & pallidam Pirinen
Illis relinquo quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces.-----

In proœmio. *Hedera Baccho sacra.* Quum autem hæc arbor Baccho poëtarum præsid[...] consecrata, vt olea Mineruæ, ob id poëtæ hac coro[...]ri solent, quemadmodum lauro victores;

Ecloga 7. Sic Virgilius:

Pastores hedera crescentem ornate poetam.

Laurus victoria sacra. Et quum Augustum orbis domitorem suo poëm[...] celebraret, allegoricos petit suo quoque car[...] locum esse inter eius triumphos, ac patiatur h[...]ram, qua poëtæ exornari solent, inter lauros Imp[...]toribus victoriosis dicatas, nonnullum locum o[...]nere:

Ecloga 8.

A te principium, tibi desinet: accipe iussis
Carmina cœpta tuis; atq; hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Quum autem superstitiosa gentilitas Bacchi o[...] hoc est, sacra Liberi patris tertio quoque anno (v[...] *Trieterica* dicta) solenni ritu celebraret, ex hac vir[...] fronde serta & coronas confecit. Sic in libris Ma[...]

Lib. 2. *Cap. 6.* bæorum Antiochus Iudæos coëgisse legitur, vt d[...]statis patriis legibus, contemptisque diuinis inst[...]tis, bacchantium more hedera redimiti orgia c[...]brarent, & qui id facere recusaret, morte plecter[...]

Hedera cur Baccho sacra. Quod autem hæc arbor quæ perpetuo frondet, [...] vmquam foliis destituta est, Baccho sacra sit, hinc [...]tum puto, quod ebrietati obsistat, ac discutiendis [...]pitis doloribus ex temulentia contractis sit acc[...]moda, foliis etiam aut ramusculis foris capiti ad[...]tis, sic, vt videri possit huius arboris vmbra Ionæ [...]

De re rust. non incommoda, vt quæ capitis grauedinem ex [...] & lassitudine contractam discutiat. Mira autem [...]scribitur à Catone vis & natura Hederæ. Si enim [...]culum ex ligno eius conficiatur, & vino impleatu[...] id dilutum sit atque aquæ mistum, continuo vin[...] effl[...]

...it, atque inferne per lignum diffunditur. Tanta ...nim inter hæc *antipathia*, hoc est, discordia, vt al...m alteri admisceri non sustineat, sed vasculum ...eraceum vinum respuat. Cæterum an hedera fue... quæ Ionam ab ardore Solis tutata sit, & quam in...manter tulit exarescere, radice à verme erosa, non...li interpretes, tum etiã Augustinus ambigit, quum ...curbita in eum vsum sit accommodatior, quam ... Hebræa designare videtur, quod amplissima fo... proferat, atque clauiculorum amplexu in sublime ...atur, opusque topitiarium citissime perficiat, sub ...o capturæ opacum frigus atque æstum solisque ar...rem propulsare liceat; cum enim infrigidantis sit ...turæ, feruido cæli statu foris corpus a calore tue...r: intus etiam atq; in corpus admissa intemperiem ... æstu contractam mitigat, vt acetaria ex cucumere, ...elone, pepone, citrullo, lactucis, atriplice, portulaca ...nfecta, quæ primis mensis inferri solent, atque et...m eorum nonnulla naribus admoueri, quo spiritus ...llapsi recreentur.

Hedera vino obsistit.

Cucurbita.

De Moro arbore & fructu eius.

CAP. XXXIV.

MOrus arbor Belgicæ nationi notissima, æstiuis mensibus in vsum refrigerandi expetita, caudice ...st vel trunco valido, cortice vbi adoleuit, scabro, nec ...llo læuore perpolito; ligno intus colore buxeo & ...ubflauo, foliis in expansæ manus modum dissectis, ...icui non absimilibus, fructu oblongo, ouali, granoso, ...primum candido, quum pubescit, rubro, maturitate ...nigricante; arborum omnium postremo floret, ...nec in folia floresque se expandit, nisi ver stabile ...sit, quasi nolit vllam hiemis iniuriam aut aëris incle...mentiam perpeti, at quæ omnium primo fructum ...maturum & esculentum edat. Inficit Morum manus ...sanguinolento colore vbi maturuit: eluit extergetq;

maculas ac næuos immaturum, hoc est, albi nondum rubicundo colore perfusum, sic vt nihil cesse sit aquam aut quid aliud extergendis ma adhibere, sed succum tantum mororum quæ a virescunt. Fructus huius arboris salubrite expe in refrigerandi vsum æsti præsertim mens quibus potissimum viget, itaque in prima men que ante cibum assumptus: nam peracto prandio cœna in corpus admissus putrescit, ac morbis ex ruptione excitatis seminaria ministrat, vt cer pruna, corna, persica, vuæ recentes, &c. quæ aut bum refrigerant, sitimque sedant, ac calidam he intemperiem mitigant ac reprimunt; nec vero gr te post cibum admittere soleo, modo horum ctuum succus deglutiatur non admisso in corpus

Mora quando edenda. tilagineo illo stamine, quod à pediculo cui fru adhærescit per motum se porrigit; sic enim vino hilaratis fumos reprimit, vt poma succulenta, pu ca, arengia, limones, & mala Citrea quæ absol prandio hoc efficiunt, vt quis minus ebrietati cumbat, & mens illi minus fumo ac vapore vini nubiletur. Sic enim à naturali ratione non vid positalienum, nec valetudini contrarium, quod H ratius cecinit;

-------*ille salubres*
Ætates peragit, qui nigris prandia moris
Finiet.- ---

Alioqui si affluentius deuorantur mora, vt à lasci ac petulcis puellis assolet, substituendum est, *Incipi* Conficitur ex mori arboris fructu, tum ex eo qui Rubo colligitur medicamentum aut ἐκλειγμ quod *Diamoron* vocatur, reprimendis vuulæ ac to sillarum fauciumque tumoribus aptum. Adi autem aliquando hæc solatia ac naturæ fomenta in probis qui vel Dei munificentiam non agnoscun

Psalm.77. aut eius donis abutuntur. David passim testatu

inter

hæc alias quoque vitæ delicias complexus. *Con-*
it, inquit, bruchus & locusta fruges illorum grando vi-
pruina moros eorum. Sæpius enim contingit aëris
mentia atq; intempestiuo gelicidio, florescen-
neas, moros, segetem, oleas ita confici, vt nullus 2. *Mac.* 2.
entus ex illis perc...atur. Cæterum quum in *Historia ex*
mentionem incidimus, obiter enarrandum *libro Ma-*
in Machabæorum historia scriptum est. Quum *cheb.*
Antiochus Syriæ rex Iudæis esset infestus, at-
omni armorum genere oppugnaret, duos & tri-
Elephantos, in illorum dorso turribus ligneis
is, armatoque milite instructis, in aciem pro-
t, & quo belluæ efferatæ in pugna essent fero-
es obiecerunt illis rubicunda velamina moro- *Elephanti*
atque vuarum rubentium succo perfusa; nam *rubro colo-*
uinolento colore exasperantur elephantes, at- *re efferan-*
in hostem sunt atrociores, maioriq; impetu fe- *tur.*
ur.

De Sycomoro & caprificis.

CAP. XXXV.

comorus vtriusq; partis nomen exprimit, adsci- *Sycomori*
o à ficu & moro nomine, cuius fructus est Sy- *descriptio.*
inos. Arbor adscribitur à Dioscoride & Plinio
plissima, ficus similitudine foliis moro proximis,
fructus edit ignaui gustus, insipidos & immatu-
quos non ramis vt ficus, sed caudice ipse gerit, ca-
icis similes, & qui non maturescunt, dulciores ta-
n præmaturis ficubus, quas *Grossulos* vocant, nulla
us granorum congerie. Præbuit hæc arbor Za- *Luca* 19.
æo qui Christi videndi erat auidus, suggestum;
um enim statura pusillus esset, in Sycomorum se
duxit, velut procul a sordidis ac caducis rebus, vt
Iesus esset conspicuus, sic vt in Zachæo typus sit
pressus gẽtium, quibus factus est aditus in cœlum
nfessumq; fidelium per fidem in Christum, cuius *Matth.* 2.

Luc. 17. quanta sit vis & efficacitas, ficus arefactæ port
sum ostentum declarat, cuius exemplo Christ
stimulat Apostolos, vt illam in mentibus suis
ant, eaque pollicetur tantum accessurum robo
potentiæ, vt si Sycomoro imperent, vt eradicet
in mare se transferat, illorum iussis obsequutu
tum etiam, si visum sit, montem loco dimouere
Matth. 17. id exigat profectus Euangelii, confestim atq; ab
mora perficiet, quod facere iussus est, modo ad
Marc. 11. Deum fides minime vacillans, eamque vim h
quam granum Sinapis: quod tametsi minutum
tamen attritum exerit acrimoniam suam, ac n
vellicat, totumque corpus excitato sternutam
concutit: itaque apposite fides & doctrina Eua
lica huic grano comparatur, quod mentem hon
inflammet, atque in Dei amorem ac veneratio
Luca 13. rapiat, qua de re superius. Cæterum vt ad Sycom
oratio recurrat, Esaias acriter insurgit in populu
Cap. 9. Ephraim & Samariæ incolas, quod superbo atq
lato animo Deo insultarent atque illuderent. Qu
enim illos cladibus ac calamitatibus afficeret,
ad resipiscentiam reuocaret, contemptui illis fuit
manus, & pro ludibrio habita: sic vt nihilo facti
emendatiores; vt pueri insolentiores, qui à pare
flagris cæsi, obstinate persistunt, ac se deteriora fa
ros pollicentur. Quum autem plagæ illos ad san
rem mentem reuocare deberent, facti sunt obsti
tiores, magisque præfracti, calcitrosi, refractarii.
enim allegoricôs ac figurata locutione ludibrio
bent illatas clades, incendia, ruinas ædibus suis i
Esa. locus explicatus. missas: *Lateres ceciderunt, & collapsi sunt quadrato lap*
eoque expolito ædificabimus. Sycomori succisæ sunt, Cedros
stituemus; quasi dicerent, Exiguum est, nulliusq; m
menti damnum ac detrimentum, quod perpessi
mus minimo negotio, paruisque sumptibus re
cietur: imo omnia magnificentius instaurabun

ſtabilius; pro lateritiis marmoreas ædes erige-
pro Sycomoro, hoc eſt, vulgari paſſimq; obuio
Cedrina laquearia erigemus, omniaque ope-
s perfici curabimus. Quamobrem quum obſur-
rent ad Dei vellicationem ac monita, omnia-
alis eſſent non ſine irriſione deſpicata, Deus irri-
ſcelerum continuatione, extenta manu atro-
illis inferre meditatur, quod moniti atque a-
caſtigati non referrent pedem, atque ad percuſ-
confugerent. Huius arboris mentio etiam
ud Prophetam Amos, qui quum neque Prophe- *Cap. 7.*
et, nec ex Propheta oriundus, nullisque artibus
ilibus inſtitutus, ſed ruſticanis negotiis ac pa-
i vitæ aſſuetus, adſcitus eſt à Deo in prophetici
ris functionem, illique mandatum eſt, vt con-
eroboam Regem, & Amaſiam Sacerdotem hor-
um vaticiniũ fulminaret; cuius conatibus quum
eret Amaſias, Amos primum excuſatione ſe *Amoſi locus*
t, quod cogatur hanc functionem obire, tametſi *explicatus.*
opheta ſit, nec propheticis inſtitutis ab incu-
is imbutus. Quocirca, quũ hoc onus illi à Deo
poſitum, illi potius quam regi & ſacerdoti ob-
ndum. Amaſias inſtat & ſuadet, ne pergat vati-
n in regem proferre, ſed in Iudæam ſe ſubdu-
tra Iſraeliticos limites, ſuæque vitæ fuga con-
ne illum ad vincula, mox ad ſupplicia rapi con-
. Amos exerte ac palam vocationem ſuam tue-
c in animo ſibi eſſe teſtatur, vt eam deſerat, aut
perata legatione ſit diſceſſurus. Itaque Amos
ue fatetur, ſe non eſſe Prophetam, nec Prophe-
um, ſed armentarium ſeu bubulcum, aut pecua-
qui Sycomoros vellicet, hoc eſt, Caprificos de-
t & colligat. *Verum abduxit me* (inquit) *Dominus* *Pſal. 77.*
(quemadmodum etiam Dauid de poſt fœtan-
regni ſolium euectus) *quum ſequerer gregem, &*
d me: Vade Propheta ad populum meum Iſraeliticum.

Itaque neglecto regis & Amasiæ Sacerdotis ma-
to vaticinium suum libere exequitur, atque vti-
internecionem denunciat. Qua fiducia etiam vsi
Apostoli quum interdictum illis esset à Phar-
additis minis, ne omnino loquerentur, neque do-
Actor. 4 rent de nomine IESV. Petrus enim & Ioannes
fidenter sed citra contumeliam responderunt
iustum sit in conspectu Dei vestris potius iuss-
temperare, quam Dei, vos qui legis pręcepta te-
iudicate: non enim possumus quæ vidimus &
uimus non loqui.

De malo punico, vulgo Granat Appelen.

CAP. XXXVI.

MAlus Punica à Punica Carthaginensi reg-
& à corticis colore nomẽ obtinet *Granata*,
mala rubentibus granis scateant. In illa Hi-
parte, quæ *Bætica* dicitur, nunc *Granata* à Mau-
auorum nostrorum memoria occupata, (nam
Ferdinandus Arragonum rex expulit) freque-
Arboris mali punici descriptio. ma. Arbor est non admodum procera, folio an-
nitidi læuoris expolitique viroris, flore qui C-
puniceo, syluestri qui Balaustium dicitur, rubic-
pomo, quod duro cortice seu tegmine aut put-
coriaceo integitur, *Sycion* Græci, *malicorium*,
vocant, perficiendis coriis idonea astrictionis
ne & quod atro colore illa inficiat, granis intu-
berantissimi ruboris, succulentis, & angulosis
rosa congerie arctissime in se compactis, aut ve-
ptis aut loculis, tenuiq; ac flauescenti intus me-
na distinctis, sapore aliquando dulci, mitigan-
Granata acida dysenteriæ accepta. idoneo, aliquando acido ac vinoso hepati re-
rãdo accommodo & quum astrictionis sit part-
cohibendis cruentis ac dysentericis fluxionibu-
sistunt enim acida poma omnium profluuia, a-
tem affectam corroborant. Mali Punici in sac-

frequens mentio, eoq; designatur decus & ornamentum virtutis, vitæque integritas, tum etiam dulcia puraque ac casta eloquia. Sic Sponsus conuo- *Cant. 8.*
cans sponsam suam, ac blandimentis verborumque leniniis alliciens; *Dabo tibi*, inquit, *poculum ex vino conditò*: hoc est, aromatibus confecto, quale nostrum Hippocraticum *mustum*, hoc est, succum suauem mali Punici recenter expressum, quo nihil palato gratius: hoc est, refocillabo te suauissimo meo colloquio, recreabo te salubri doctrina, & spirituali compotatione exhilarabo. Rursus alio capite. Quum Sponsus in- *Cap. 4.*
effabili amore sponsam amplectatur, hoc est, mire afficiatur erga Ecclesiam suam Christus, cui Sponsæ vultus, oculi, genæ, palpebræ sint visu gratissimæ; *Sicut fragmen*, inquit, *mali Punici, ita & genæ tuæ*; hoc est, sicut dimidiatus cortex mali Granati confracti aut dissecti, qui fragrantissimi ruboris grana spectanda exhibet; sic malæ tuæ quæ non enormiter extumescunt, aut sunt inflatæ, aut indecore protuberant, sed decenter constitutæ amabili ac gratioso rubore perfusæ; quo castitas designatur, modestia, pudor, probitas, quibus rubicundus color attribuitur. Deinde paulo inferius; *Emissiones tuæ* siue propagines, *aut plantationes tuæ, paradisus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus*, aliisq; fragrantissimis herbis, quæ quod prope assistant, omnia efficiunt suauiora, magisque odorata. Quibus designat gratissima quæque, omniaq; mentis solatia, ac fomenta, quæ numquam satiant, quibus animus maxime reficitur. Quum autem in hoc Cantico Sponsus & Sponsa singulis fere momentis vltro citroque suauissimo colloquio se reficiant, quo languorem, qui amori inesse solet, excutiant, alter alteram identidem ad inuisendos hortos *Cap. 6. 7.*
inuitat, quo spectent an vineæ florescant, an mala Punica germinare incipiant, an aliqua ex floribus oblectamenta possint concipere; non enim patitur al-

ter ab alterius amplexu se deuelli, sed indiuulsi
mutuo adhærere cupiunt, atq; alter alterius sua
mo colloquio ac consuetudine frui. Quoniam au
Exod. 28. mala Punica seu *granata* miris modis oculis bla
39. untur, ac gustum saporemque suauissimum sal
3. Reg. 7. succi exhibent, ideo Deus præcipit ad horum si
4. Reg. 25. tudinem confici orbiculata poma, ac tintinna
2. Paral. 3. foraminosa in formam mali Punici, in quibus se
Hier. 25. ctandum exhibet rubicundum illud granorum b
Agg. 2. dimentum, quo in mentem reuocaret obliuiosi
Ioelis 1. dæis durum Legis corticem, sed postmodum c
scante Euangelii luce subsequuturum suauissim
Euangelicæ doctrinæ succum.

De Citreo ac malo medico, Limonibus & Aurangiis, v
Aranien appelen.

CAP. XXXVII.

Malum Medicum. NON defuit etiam genti Hebrææ, quum in ob
ctamentum, tum condimenti vsum malum M
dicum seu pomum Citreum, cuius generis sunt
cati *limones* & *aurangia*, aureo croceoque colore, qu
rum pleraque orbiculata sunt, nonnulla oblonga
Citrea mala. que ouali forma, præsertim Citrea, & quæ *limonis* n
mine passim innotescunt, eximii odoris, & quæ c
mire recreant; ex horum corticibus in laminas a
taleolas dissectis, ac melle conditis, aut etiam zacch
ro incrustatis cõficiuntur tragemata ac bellaria, qu
non solum palato grata sunt, sed cor etiam reficiu
ac vires instaurant; in quem vsum etiam huius arb
ris flores melle condiuntur, antequam prorsus deh
scunt, aut se in folliculos expandunt. Spiritus eni
extenuatos erigunt, ac tabidis aridisque corporib
fomenta ministrant. Est alia ab hac arbore *Citrus* et
iam vocata, sed quæ huiusmodi mala aurea non pro
ferat, siluestri Cupresso aut Cedro non absimilis; si
vt nonnulli existiment ipsissimam esse arborem
quam

...n lignum *Sethim* Biblia vocant, ex quo confici
...pit Deus trabes, mensas, contignationes, tabu-
...aquearia, tigna. Est enim lignum à carie ac tere-
...vermiculisq; alienum, nec vllo æuo corruptioni
...xium. Vbi autem ascia perpolitum est ac dedo-
...n, crispani venarum discursu picturatum con-
...tur, vt apud nos vestes polyanthicæ ac variegatæ,
...polymiticæ, hoc est vario & versicolore filo con-
...e, quod in vulgari cameloro, atq; etiam in byssi-
...ricaq; textura perspicimus, quę *Damascena* vulgo
...llantur. Spectantur apud nos ex hoc ligno ela-
...tæ mensæ ductiles ac versatiles, tum vt nunc pas-
...conficiũtur in hospitum inopinatum aduentum
...stitiæ & extractiles, quo plures accumbant, spe-
...ili ac peramœna colorum varietate, læuore per-
...tæ, quorum nihil non natiuum est & genuinum,
...vllo pictoris pigmento fucatum. Quocirca existi-
...Deum ex hoc splendido atque incorruptili ligno
...uisse construi ea, quæ vsui erant Sacerdotibus in
...plo, sic vt arca fœderis, & quidquid in sacris He-
...orum spectabile erat, ex Cedro & Citreo ligno
...fectum fuerit. Quum enim rebus externis afficeren-
...tur Iudæi secus quàm Christiani, omnia in illo-
...sacris splendida esse voluit, sumptuosa, magnifi-
...atq; operosius elaborata quo omnia essent augu-
...ra, maiorq; religionis cultusq; diuini veneratio,
...opulus melius in officio contineretur.

Citrus lignum Sethim.

Exod 35.

Exod. 35. 37. & 38.

De Croco. CAP. XXXVIII.

CRocus radice bulbosa ac cepacea, in capillamenti
...exilitatem spargit folia iuncis multo tenuiora, è
...ibus flosculus emergit, tametsi is aliquanto ante
...ia cõspiciatur, cęrulei coloris, in cuius medio velut
...ocea stamina ac filamenta se proferunt fragrantis-
...ni odoris, adeoq; intensi, vt cerebro vi soporosa of-
...iat. Cor vero Crocus ita recreat, vt digito annulari

sinistræ manus affrictus confestim ad cor pene-
tanta est illi cum corde societas, vt vel foris vel
adhibitus, absque mora per arterias illuc perfer-
quo fit vt corpori venustatem adferat, & col-
floridum conciliet, modo ne sit immodicus e-
Dioscorid. lib. 1. sus; nam immoderatus risum perpetuum ho-
excitat, & (vt tradunt medici) nimio gaudio h-
nem conficit, si trium drachmarum pondere
beatur. Quum itaque tantopere Croco homin-
reficiatur, non sine ratione Sponsæ hortulo ac-
Cant. 4. dariis Crocus odoratissimis aliis herbis interser-
vt sic fragrantiam suam tamquam in vnum fas-
lum coactæ inter se conferant Cyperus, nardus,
cus, calamus, & cinnamomum cum præstantiss-
Libani arboribus herbisque cum primis odor-
Quibus designatur decor atque omnium virtu-
ornatus, oratio quoq; Ecclesiæ & piorum homin-
qui suauissimum odorem Dei naribus offundunt
Psal. 40. Eccl. 45. vt oratio ad Deum feratur, iuxta Dauidem; *tamq-*
incensum & sacrificium in odorem suauitatis. Cæte-
quum Crocus succos, liquores, lintea, vestes, lan-
colore vel luteo, vel flauo, vel fuluo imbuat, a-
exuberantius affusus est, rutilanti, rubentiq; ac r-
cundo, fit vt isti colores rebus in quibus apparent
que se proferunt, ex Croco nomen sortiantur.
Medici in æstuosis febribus & feruida hepatis inte-
perie lotium obseruant croceum vel luteum, vel-
Ex croceo colorum nomina. uum, vel crocatum: quod festucas & filamenta Cr-
referant, quæ ad rubedinem deuergunt, ac rube-
colore perfusa sunt; ita intensior est color crocatu-
croceus, qui crocum ipsum æmulatur, quam fla-
aut luteus, aut quem à Citreo pomo Citreum
Caltha flos luteus. cant, nã isti colores dilutiores sunt. Sic Caltha vul-
Calendula, ab auri fulgore luteo & subcroceo col-
spectatur, sic viola lutea & muraria, quę Mauris *Ch-*
dicitur: Sic vnguentum quod Croci colorem æm-
latu-

, & eum recepit. Crocomagina vocatur & Cro-n. Sic Oxycroceum à croco & aceto nomen ob-. Quod vero ad vestes attinet croceo colore, tum neo ac purpureo imbutas: multa eius generis in s literis obuia sunt, quemadmodum etiam apud Scriptores paludamentum Imperatorium coc-um legitur. Hyanthinum, & vestis Crocatula ei coloris, Belgæ *Rovvaens* vocant à Rotomago ię ciuitate vbi lana eo colore inficitur. Sic etiam emias lamentatur, redactam esse in nihilum usalem, omne decus & ornamentum ciuitatis atum, nec in ea quidquam esse spectabile, aut vi-la specie, sed omnia deformata: inductam extre-n calamitatem, sordes, miseriam, inopiam: *Qui* ait, *delicate ac voluptuose vescebantur, atq; deliciis afflue-, in via conculcati sunt: Qui nutriebantur in croceis*, hoc crocei coloris velamentis vel rubenti coccino, *lexati sunt stercora.* Thren. 4.

De Myrto, quæ apud omnes nationes nomen retinet; & de Myrto siluestri.

CAP. XXXIX.

MYrtus arbuscula aut potius apud nos frutex & virgultum, perpetuo virens, Veneri dicata est, ac rata coniugio, in quo exigitur castitas & concor-; folia profert oleæ aut ligustro angustiora, satura-viroris, baccas nigras Iunipero affines, sapore vino-, ex quibus, vt etiã ex mollissimis eius foliis oleum primitur: quo Hester delibuta regi Assuero in ma-monium assumpta est. Conficitur etiam ex baccis num myrtites, quod pollet vi astrictoria, ac stoma-um dissolutum confortat; id etiam ruptis atque ex to delapsis commode exhibetur. Huius arbusti ra-is Hebræos adornasse ædes suas ac vestibula in En-æniis, hoc est, solennitate festorum quæ celebrari

Myrti descriptio.

Cap. 2. Hester oleo myrtino vsa.

3. Esdr. 4. solent, ob templum post Persarum exilium insta
7. Mac. 10. tum: in *Scenopegiæ*, hoc est, tabernaculorum festo
Ioannis 7. gendis tabernaculis nomen sortito Scriptura p
2. Esdr. 8. testatur. Sic Neemias vrbis ac templi legisque in
rator præcepit populo reduci ex captiuitate atq
exilio in Hierusalem, vt velut in publica lætitia a
umpho conferant se in montes ac syluas, atq; ex
moribus adferant, Oliuæ, Cupressi, Citri, palma
ac Myrti ramos, quo conficerent ex virenti fron
vmbracula, passimque inter se exhilararescerent, at
essent Geniales. Hic mos etiam Belgis vulgaris e
quando solennis aliqua annuaque pompa exhibe
aut Regem vel Principem inaugurari contingit,
parta ex hostibus victoria, longaque obsidione li
rata ciuitate triumphus per vicos ac compita agi
Id etiam Troianos factitasse absoluta longa vrbis
sidione, pulsisque (vt iis persuasum erat) Græcis V
gilius testatur;

Æneid. 2. *Nos delubra Deûm miseri, quibus vltimus esset*
Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.

Cæterum Esaias (quem alias testati sumus, in il
strandis vaticiniis stirpes, herbasque suis narratio
bus accommodasse) illos pronunciat felices fore,
mniaque illis ad prosperitatem ac successum opta
lem futura adiumento qui Deo fidunt, eiusq; bon
tati & clementiæ innituntur, ita vt nihil incomm
di sit accessurum, adeo, vt quæ nocitura videbantu
rebus mutatis, fructum non exiguum sint allatur
Cap. 55. quod sic indicat; *Pro saliunca assurget abies*, à procerit
te dicta, & quod in sublime abeat; *pro vrtica* mord
ci & contempta herba, vulgo *Netel*, *myrtus*, suau
speciosus, & odoratus frutex. Quo designat pro n
xiis infestisque fruticibus fœcundos, amabiles, salu
tares, frugiferos substituendos, hoc est, pro vitiis vi
tutes, pro seruitute libertatem, pro exilio reditum
regressumque in cœlestem patriam. Rursus quu

osten

dit se non defuturum afflictis ac desperationi
nis, sed in extrema calamitate, clade, angustiis
nturum; *Irrigabo*, inquit *scaturigine aquarum ter-* *Esa. 41.*
idam ac siticulosam; *ponam in deserto abietem, ul-*
cedrum, myrtum, cupressum ponam in locis incultis ac
lidis, *pinum & buxum*, arbores quæ perenni sunt
e, & quibus folia non defluunt. Quo Deus in-
se præter naturæ ordinem, præter spem atque
num opinionem, rebusque deploratis adfutu-
populo suo, sic vt in regione deserta speciosissi-
arbores se proferant, hoc est, hominum mentes
æ ac siticulosæ florentissima virtutum germina
llaturæ. Paulo inferius idem argumentum pro- *Esa. 60.*
tur, ac pollicetur consolationem ac mentis
quillitatem, futurum enim esse, vt instauretur
esia, ac cœtus dispersus sit colligendus, ac prisi-
ultu ac nitore postliminio illustrandus, quod
ropo confirmat; *Gloria Libani ad te veniet, abies,*
, buxus, simul ad decus & ornatum sanctificationis tuæ.
bus verbis indicat non solum Ecclesiam ædifi-
am eximiis arboribus, quas sylua Libani suppe-
, sed quidquid in hominum societate excellens,
nificum, heroicum est, huc allatum iri, non so-
plebeios atque infimæ sortis homines, quos mi-
despicit Christus, quam sublimes, sed Reges &
cipes, satrapas atque heroas in hanc societatem
ocandos. Cæterum quum myrteti apud Za- *Cap. 1. Myrtetum & ex eo Allegoria.*
iam Prophetam mentio incidat; oblataque in
æc Prophetæ visio, de illo pauca disseram: Nam
a ad amussim exequi nimis quam operosum,
genii nostri captum superat. Sortiuntur ab
bis atque arboribus nomina Syluæ ac nemora,
d huiusmodi stirpibus consita sint, ab arundi-
rundinetum. Vnde in libro Sapientiæ; *Fulge-* *Cap. 3.*
busti, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent:
est, Sanctorum fulgor & claritas impios, vt

stipulas crepitantibus flammis deuret. Palmeta palmis scatent. Myrteta loca myrto, & vrbano, & syluestri fœcundissima. In hoc autem vireto exh[...] est Zacharię visio quam populo indicat, quo Pro[...]tia visioni coniuncta maioris apud illos sit autori[...] ac ponderis, atq; acrius oscitantes socordesque [...]tes stimulet: *Vidi*, inquit, *noctu & ecce vir insiden[...] rufo* hoc est, spadiceo colore, vulgo *Castaenne bru[...] ipse stabat inter myrteta in profundo, & post eum equi, [...] varij, & albi: & dixi qui sunt hi; & respondit vir qui [...] inter myrteta*, (quo Christum designari puto, qu[...]clesiam obscuratam ac deformatam vitiis eme[...]tam cupit) *isti sunt, quos misit Dominus, vt perambulen[...]ram*: Quibus verbis commōstrat in valle huius m[...]di vmbrosa, atque opaca, in qua malis bonis perm[...]sunt, Deum singulari sua prouidentia curare res [...]manas, atq; hominum commodis consulere ac p[...]spicere, ipsamq; Ecclesiam per Christum & Apo[...]los, aliosque verbi Dei ministros, qui in tanta ac [...] confusa hominum multitudine ac diuersitate, [...]quique officiis funguntur, vt illis partitus est Deu[...]rigere, demandata illius prouincia, vt tacite ex[...]rent, quid rerum geratur in terris, in quo statu co[...]stant res mortalium, sic vt ea cura pastoribus incu[...]bat ac munus delegatum sit, vt salubri exhortati[...] (quod Paulus Timotheo pręcipit) additis minis [...]timulent homines, quo resipiscant, atque ad De[...] vnde profugerunt, se conferant, quod ipsum, si o[...]neri possit, desituras afflictiones, nec futuras diu[...]nas, nec perpetuas; itaque Propheta obiecta pop[...] sua hac visione ad resipiscentiam ipsum prouocat[...] enim futurum, vt Deus illi factus placatior, pœ[...] atque vindictas remittat, omniaque in pristinum [...]tum restituat. Hæc de myrto amabili atque odor[...] arbusto sufficiant. Est huic affinis myrtus nemo[...]lis, cuius baccis turdi, *lysteert* vulgo, & merulæ *mee[...]*

Zacharia visio quid designet.

Myrtus syluestris.

imp[...]

nse delectantur, ita vt earum caro saporem bac-
n referat odoratum; sic ficedulæ v..de nomen
tæ, vulgo *Sneppe* ficubus sagi a tur. Huic sylue- *Pseudomyrtus.*
myrto affinis est frutex aut virgultum Pseudo-
us odore non sine g auitate iucundo cuius folia
utices exiccatos vestibus interserunt, quo grato
re perfundantur. Refertur etiam inter syluestres *Ruscus.*
tos Ruscus foliis quidem myrti, sed latioribus
ronata cuspide munitis; sic vt ni cautius attrecta-
igitis aculeum infigat, vt vespæ inhærent foliis,
o petioli appendice, baccæ pisi magnitudine,
rteis minores, corallino, rubentique colore per-
e, cuius radice vtimur in ciendo lotio, & atteren-
calculis.

De Pino. CAP. XL.

Inus arbor etiam Belgico solo assuescit, sed non
assurgit in vllam proceritatem, folio existit tenui,
tundo, aculeato. Fructum seu nucem nihil neces-
est describere, quum passim obuia sit, ac nucleus in
imenti & medicamenti vsum omni nationi veniat. *Lib. Satur. cap. 6.*
mum Belgæ vocant, quum nux sit, sed quæ in ho-
em emissa ac capiti illisa illum prosternat. Vnde
xtat apud Macrobium iocus vrbanus Casellii Iuris-
onsulti. Lapidatus à populo Romano Vatinius, quũ
ladiatorium munus ederet, obtinuit vt Ædiles edi-
erent, ac proclamari per præconem iuberent, ne
quis in arenam nisi pomum mitteret: forte iis rebus
Casellius consultus à quodam an nux pinea pomum
esset, respondit: *Si Vatinium missurus es, pomum est*;
Tanto ac tam acerbo odio flagrabat populus in per-
niciosum ciuem, vt illum extinctum potius quam
saluum cuperet. Cæterum Prophetas pinum atque
alias memorabiles herbas concionibus accommo-
dare, alias demonstraui. Esaias enim in detestandis *Esaiæ 44.*
statuis Ethnicorum atque idolorum simulachris mi-

ro artificio plerasque arbores narrationi acco
dat ac commonstrat, quanta cura ac solicitud
studeant effingere atque elaborare fabri, qua
vsui sunt, nec vllam salutem conferunt, adeo in
illi rei vt lima, malleo, calenti foco iis efformand
lassitudinem se exerceant, ac siticulosi efficia
antequam opus perficiant. Artifices vero lign
(vt concionem prosequitur) normam, & perpen
lum, amussim adhibere, securim, serram seu r
nam, circinum, & si qua alia sunt instrument
nandis poliendisq; lignis idonea, sic vt pars ec
succidat Cedros, ilicem, quercum, pinum, ex qu
assulis, segmentisq; ac scandalis dissectis ignem
tet coquendis panibus atque eduliis, aut vt iis i
lescat, ex reliqua arboris parte sculpit Deum, &
curuatus adorat illum. Hæc Propheta Esaias toto
Capite prolixe enarrat, ac semel atque iterum re
tit, quo homines meminerint, vnde petenda aux
cui incuruanda genua, ad quem manus, oculi, co
erigenda, nempe ad Deum, cui soli honor & glori
qui per Christum seruatorem nostrum Spiritu
abunde nos imbuit, & contra omnia aduersa red
inuictos.

De Buxo, errore vulgari Palma dicta.

CAP. XLI.

MIris modis hallucinari contingit plerosq; in he
barum & arborum cognitione. Sic sunt qui A
Matth.23. nethum, vulgo *Dille*, quam Christus concioni adh
bet, *Anys*, crepant, quum *Anisum* sui generis sit,
Belgis nomen retineat, semenq; proferat discutie
dis flatibus aptissimum, sic vt Anethi foliis vtamur i
condimentis, in oleraceis, in carnium elixaru
liquamine, verum non illius semine: at Anisi seme
& fœniculi in condiendo instaurando liquore Ce
uisiario, in placentis, in bellariis, in pomis assis salu
bren

vsum obtinet. Sic Abies arbos celsa ac proce- *Abietis descriptio.*
vt hinc nomen sortiatur, quod abeat atque
at in immensum, non est populus alba, vulgo
dicta, vt nigra populus *Popelier*, sed arbor Pro-
sæpius in concionibus ad populum erudien-
adhibita, si quando fastum deprimunt, ac su-
um elatosque ac sublimes deprimendos prædi-
ac etiam deiectos erigendos. Abies perpetuo
it, foliis pinnatis pectinum modo relectis, flo-
ceo, specioso atque amabili. Huic picea, vt la-
no, prorsus assimilis, ex qua mali nauium, & an-
eriguntur. Conspicitur huius generis arbor
mensum fastigiata non Cœnobio Anachori-
, quos *Carthusianos vocant* Ziriceæ contermino,
fructum profert pino non absimilem turbinata
, sed qui nucleum exhibeat non esculentum.
rum vt ad Buxum deueniam, in magno erro-
santur, qui buxum palmam esse existimant,
ab hac per omnia dissideat, nisi quod vtra-
perpetuo viret, nec foliis spoliatur. Hunc er-
n ex eo exortum opinor, quod nostrates hac
e vtantur die ante Paschæ solemnitatem o-
, qui Dominica Palmarum dicitur: nam eo
ore apud Belgas reliquæ frondosæ arbores de-
antur. Spectatur hæc arbor in singulis fere a-
os hortis, folio myrti exiguo, concauo, subro-
o, læuore perpolito, perenni virore, flore
aceo, odore graui, & quem non solum animan-
sed etiam homines auersentur, ligno autem
ac ponderoso ita, vt in aqua demergatur, colo-
llido ad flauum inclinato; sic vt ii, qui colore
ellino sunt, ac giluo, minusque amabili, buxeo
esse dicantur. Non desunt, qui huius arbo-
abiem ramenta lima attrita morbidis corpori- *Color buxeus.*
exhibeant, & luem Veneream seu morbum
icum iis expugnare tentent, eaque pari effectu

Buxi natura. censeant cum ebeno seu Guaiaco ac ligno In-
qui mihi toto cœlo errare videntur. Lignum
Indicum odoratum est, succo oleoso ac resina
butum, sapore non ingrato; at Buxus arida est
ca, tetro virosoq; odore, sapore insuaui, & qui
nosæ qualitatis sit particeps, si modo gustare l
Conficiuntur autem ex tornatili hoc ligno a
materia pectines, pugillares, manubria, forat
stulæ, capuli, pyxides, trochi; in quem vsum o
Rei gestæ narratio. medicamenti accommodatior. Noui enim sac
quendam apud nos, sed non admodum firmi c
aut mentis sanæ, qui cineres buxi deustæ, atq; i
marum consecratæ, quem ritum Romana Ec
dominica Palmarum obseruat, cuidam adolesc
lo ebibendos propinaret aqua lustrali immers
hibito inani ac ridiculo quodam exorcismo, a
pellendas, vt adstantibus persuasit, febres, & v
exigendos: non ita multo post, febris quidem d
sa; sed adolescens morte sopitus est, sic vt auto
rim meis ciuibus, ne quis tale quiddam iteru
tentaret, quum buxeæ frondes deleteriæ sint, &
tiales, corporiq; humano noxiæ ac periculosæ,
odor grauis etiam & virosus indicat, & sapor ab
nabilis atque amarulentus, quem palatum re
atque auersatur.

Iam vero vt susceptum argumentum prosec
hoc est, desumptas à Prophetis similitudines e
cem, commonstrabo obiter Buxum etiam adhib
concionibus, eamque arborem scite atque app
suis narrationibus Prophetas accommodasse. Q
enim huius arboris lignum cornea sit, ferreaqu
ricie, sic vt si quid illi insculpatur, nō facile obl
Cap. 3. tur aut exolescat. Dominus pręcipit Esaię, vt pec
Iudęorum, qui Ægyptiis fidebant, amplificet atq
aggeret in immensum, omnibusq; palam faciat,
fœde à Deo desciuerint, & aliunde potius, quā ab
salu

m ſint venati: obiter hoc illi dat in mandatis, ...eſcribantur eorum ſcelera atque aſſeruentur ...numentis publicis, vt ne vnquam in obliuio- ...oſſint deuenire. Sic enim vult irritatus ſcele- ...ignatione. *Nunc ergo*, inquit, *vade & ſcribe hanc ...iam ſuper buxum*, vel in tabula aut pugillari bu- ...ligenter & accurate exaratam, *vt ſit in diem vſq. ...num in teſtimonium & vſq. in æternum*, hoc eſt, iſtud ..., vt tam accurate hoc ſcelus obſignetur, vt ſit ...ebile, nec vlla vetuſtate contingat obliterari aut ...ſcere, ſic vt & illorum oculis poſſit continenter ..., & aliis in memoriam reuocari elapſis iam ...ot ſeculis, omnibuſque teſtatum eſſe illos de- ...iles eſſe ob patratum ſcelus, edito exemplo at- ...xhibito ſpecimine ne alios quoque eo impie- ...deuolui contingat. Hieremias quoque ſimili ...t Metaphora, & proclamat. *Peccatum Iuda ſcri- ...eſſe ſtilo ferreo, vngue adamantino exaratum in tabula ...orum; & in cornibus ararum ſeu altarium eorum qui- ...ntinenter adſtat; & in quibus ipſi & filij eorum ſacrifi- ...agunt*. Stilo ferreo & cuſpide adamantina ſcri- ...); (nihil enim adamante durius, ſic vt acutiſſima ...amenta exigat, quo perpoliri poſſit) quod inde- ...e eſſe vult, nec annorum decurſu interire, ſed ...etuo ſubſiſtere, nec vllo æuo obſcurari. In Cor- ...s ararum; tanquam in veſtibulo primoque adi- ...ingreſſu templi, vt ſemper habeant in recenti ...oria, vt continenter verſetur ob oculos. Sic Da- ...*Et peccatum meum contra me eſt ſemper*, hoc eſt, ocu- ...giter obſeruatur, mentique aſſidue incumbit, ... nunquam has furias & ærumnas, has animi car- ...inas excutere poſſim, niſi ſcelus pœnitentia ex- ...um ſit, ac Dei miſericordia expunctum ac dele- ... Iob etiam tot calamitatibus expreſſus, tantaque ...e ærumnarum obrutus, concepta emergendi fi- ...a ab huiuſmodi rebus deſumta ſimilitudine; cu-

Eſaiæ locus explicatus.

Cap. 17.

Hier. locus explicatus.

Pſalm. 50.

pit id quod dicturus est in omne æuum perdura
se enim indubitatum certumq; ac fixum, nec
quam ambigeret aut desperare, quin felicem
Cap. 19. optatum successum res sit habitura, *Quis, inqu*
tribuet, vt scribantur sermones mei? Qui mihi det, vt ex
in libro stylo ferreo & plumbi lamina, vel celte scul
in saxo vel silice? Quo perpetuo extent, omniu
animis possint infigi, omniumque oculis obijci
enim quod Redemptor meus viuit, certoque persua
beo *me in nouissimo die de terra surrecturum, & in ca*
visurum Deum Seruatorem meum, quem visurus
Iobi locus explicatus. *ipse & non alius, reposita est hæc spes* & fiducia *in*

Quibus verbis præter veram corporis resur
nem (quæ vt in Christo peracta, ita in nobis, h
eius membris perficienda est) hoc agit apud a
qui illi plus attulerunt molestiæ quam solatii
omnibus testatum sit se aliquando ex iis malis ac
riis emersurum, tametsi enim à Deo afflictus
in nihilum redactus, tamen certam se habere
eam concipere fiduciam, vt vindex & instaurat
Deus hanc cladem ac calamitatem in quam de
est, à se auferat, & erecturus sit ex sterquilinio
Iobi 42. voluitur in pristinam dignitatem, sic vt res
Cap. 5. ctuoso ac funesto initio lætam Catastrophen
Cap. 14. itum sit habitura non sine numerosæ prolis a
ac rei familiaris amplissimo prouentu. Quæ
dicat Iobi historiam non esse commentitiam
bulosam, sed veracem, & cui fides derogari n
beat; sic vt ex re gesta proponatur nobis patien
malorum tolerantia, vt testatur Iacobus Aposto
illo prior Ezechiel.

De Nuce. CAP. XXXII.

QVVM Sponsa (quo nomine & Ecclesia &
iusque anima quæ Christo insita est, desig

consectetur & captet odorum suauitates quæ *Cant. 6.*
osissimis fructibus emanant, hoc est, nulla non
at oblectamenta virtutum quibus se reficiat:
t in hortum nucum, vt longe lateque prospectet atque
t an vineæ florescant, an mala Punica germinent, an se
roferant in conuallibus. Quibus Metaphoris in-
r omnium virtutum chorus. Intelligi autem
bet non nux auellana vulgo *Hasenote*, ex corylo *Nucis arboris descriptio.*
glans, quæ est arbor procera & ramosa foliis
ne grauitate quadam odoratis, latis & oblongis,
multis inuolucris ac tegumentis munito, cal-
pris atque herbaceo cortice, vt Plinius elegan- *Lib. 15. c. 22.*
escribit intus compactilicarum loculo. Sunt
huic nuci bifidæ putamini carinæ, nucleis vero
ripartita distinctio, lignea interuirescente mem-
. Nux autem hæc *Basilica* vocatur, hoc est, re-
quod à Regibus è Perside in Europam trans-
it, communi nomine *Iuglans*, quasi Iouis glan-
dixeris, quod eam primus hominibus Iupiter *Nucis Etymologia.*
monstrarit. Eduntur hæ nuces salubrius, minori
ncommodo recentes & succulentæ, quam a-
. Nam raucescunt vetustate ac capiti grauedi-
inferunt, vnde Græcis nux *Caryon* dicitur, quod
ti noxam inferat. Ex hac Medicamen Diacaryon
icis in vsu est, quod è nucibus confectum fau-
n vitiis adminiculatur reprimentis ratione.
des autem decerptæ antequam putamina obdu-
unt, melle & Zaccaro condiuntur, diuque asser-
possunt, roborando stomacho vtiles, atque ori
itoque non ingratæ, sic vt mensis inferri possint,
m inter bellaria vt cortices Citri aliaque trage-
ta, hoc est, delicata quæque edulia quæ secundis
nsis atque alio cibo saturatis apponi solent. Elici- *Virtus aquæ nucis.*
etiam ex nucibus virentibus nec[illegible] cor-
e induratis in turbine ac meta distillatoria aqua
multos vsus efficax, nempe ad pests contagia, ad

faucium ac palati hulcera ac pustularum erup-
ad eluendas maculas, næuos, lentigines in facie
etiam præstat aqua quæ ex vitis sarmentis ver-
se incisis profluit, qua de re nullum veterum
tionem fecisse memini. Cæterum quum nux
foris ligneo sit duroque cortice, atque intus s
Nux aduersitatis & prosperitatis symbolum. sapidumq; nucleum contineat, apposite nec i
mode illi accõmodari vita humana vel potius
stiana potest, atque Ecclesiæ decursus. In ha
nubila serenis, dura mollibus, aspera lenibus,
mitibus, dulcia amaris, solatia castigationibus
sta sunt. Durum aliquando est & operosum n
frangere; quod ipsum, si dentibus tentes, peric
Curgul. imminet, ne si imbecilles sint, illos frangas. Qu
Præcocia poma, quæ. ctat illi Plauti, *Qui è nuce nucleum esse vult: frangat*
Quo denotat, illi qui dulcia degustare velit, a
degustanda, qui aliquid commodi sectetur a
quod malorum solamen conquirat, ne labore
giat, nihil non faciat ac patiatur, quo salubria a
posset.

De Pomis in genere, è quibus sacri vates similitudines
munt.

CAP. XLIII.

POmorum differentiæ & species apud Belgas i
meræ sunt, sic vt superiorem, nostra ætas vi
Serotina poma quæ. nam insitio & inoculatio plurima genera pep
Inter hæc sunt præcocia quæ præmature ma
scunt, sed fugacia, vt omnes fructus verni & æstiu
asseruari nequeunt. Hiberna vero & autumnal
multam hiemem, imo in ver insequens illæsa inta
que seruantur. Horum alia dulcia, alia acida, a
ba, austera vinosa, mitia, diluta, aquosa, alia v
mistique saporis. Præbent autem hi fructus am
les nulli non hominum oblectamenta, atque ocu
palato, naribus blandiuntur, vt etiam pirorum i
n

fferentiæ, sic vt si quis vllius generis mala contrectet, odoretur, degustet, mire hoc blan- o afficiatur, sic vt etiam eo conspecto in men- niat Dei munificentia, qui tanta rerum varie- s cumulatissime instruxit. Inter poma refe- quæ orbiculata sunt, nam pira fere oblonga turbinata forma. Horum differentias enume- n est huius instituti, quum omissis Cotoneis s, Citriis, aurangiis, Persicis & volemis, sic di- od manus volam impleant. Punicis, Armeniis, tantum admonere visum est, Deum has de- omini indulgere, partim in alimenti vsum, in sanitatis conseruandę tutelam, eumq; non- am adimere hæc vitæ solatia, si quando erga munificentiam sunt ingrati. Desumitur apud prophetam elegans Metaphora ex pomis æsti- æ cito quidem maturescunt, & vt res nouæ, ho- afficiunt, sed quæ confestim putrescunt, nec as- possunt. *Ostendit*, inquit, *mihi Dominus Deus vi-* hoc est, corbem seu canistrum *pomorum æstiuorũ,* *Quid tu vides Amos? & dixit, canistrum pomorum,* s designat fructus præcoces & primitiuos) *Et Dominus ad me, Finis super populum meum* Hac Me- ra pomorum quæ non possunt diu subsistere, t imminere populo interitum, instare corru- em vt pomis maturis, quæ si diu asseruantur, scunt, vt sunt pruna, cerasia, persica, corna quæ nare non possunt, aut in hyemem perdurare, apposititissima similitudine pronunciet, matu- se vt consumantur, atque intereant, aut proxi- esse internecioni: eo enim peruenisse illorum itiam, atque vt æstiuos fructus maturuisse, vel uri sint, nec amplius possint subsistere. Id ipsum t Apocalypsis, ac Babyloniæ, hoc est, qui Eccle- contaminant, extrema minatur, atque auferen- pronunciat omnes eius delicias, decus, magnifi-

Cap. 8.

Amosi locus expl.

Cap. 18.

Apocal. locus explic.

centiam, ſplendorem. Inter alia autem *Rete*
inquit, *animo tuo deſiderata poma, & præclara quæq*
omnia pinguia perierunt à te, nec amplius illa inuenies.
indicat omnia quibus oblectare ſe ſolet, & pa
reficere ablata eſſe, pompam, ſtrepitum, fercu
apparatus, bellaria, ac mellita repotia, in quib
uiſſimi fructus menſis inferri ſolent, vt poma
ac ſucculenta, pruna, Perſica, aliaque ſecundæ
deliciæ.

De Quercu, & aliis glandiferis arboribus.

CAP. XLIV.

MVlta ſunt in ſacro Codice ſtirpium gener
ſeriatim recenſere immenſi eſſet operis at
infiniti laboris. Quocirca boni conſulet æquus l
ſi non omnia ad amuſſim ſum exequutus. Quu
tem Prophetæ arbores concionibus adhibent
modo ſatiuas, quibus hortus excolitur, ſed etia
ueſtres, quæ fere vrbanis ſunt proceriores, ea
nonnullas obiter attingam. Sunt etiam noſtris
nibus cognitę fagus, populus, vlmus, quercus. R
ilex, acer, ſuber, cuius cortice ſuffulta ſandalia &
ceamenta frigus & aquam arcent, aliæque gland
Eſai. 1.2.4 arbores, quæ olim ante inuentas fruges alime
hominibus ſuppeditabant. Vnde prouerbi
Pſal. 103. *Stultum eſt inuentis frugibus glande veſci.* Prophet
Pſal. 28. has arbores validos & robuſtos deſignant, qui i
opprimunt, ac tenuioribus ſunt infeſti quos t
Deus minimo negotio conuellit ac deiicit. *Ipſe*
tanget montes, & fumigant, ipſe Cedros in immenſu
Sap. 2. ſtigiatas *proſternit* & confringit, ſic vt vix tenue v
gium tanti faſtus appareat. Sic Deus apud Amos
exterminaui à facie eorum Amorræum, cuius altitudo vi
tudo ac ſublimitas Cedrorum Quo deſignat & den
faſtum, ſuperbiam, arrogantiam ac Dei contempt
Si-

er Zacharias mentem eripit fastuosis, & tan-
ebus desperatis ad lamenta eiulatus ac fletus
at, *Vlulate* inquit, *quercus Basan, quia succisus est* Cap. 11.
munitus ac magnificētia vastata est, hoc est ablatum
ne robur, omnis vis & potentia, omnis munitio
stiterunt, apposite illis quernis arboribus cō-
Vt enim maxima duritia robori & quercui est,
orum nonnulla vix findi queant, vel cuneis, vel
vel serra dissecari: ita vt isti muniti ac vallati
ac numerosa clientela, ad eas opes ac dignita-
noresque, vt sublimes arbores euecti sunt, vt
uam deprimi potuisse viderentur. Verum Dei
tiæ nihil obstat. Superius fusius de iis tracta-
s.

De Rosa, & ex illa desumptis Metaphoris.

CAP. XLV.

OSA apud omnes nationes flos spectatissimus, *Rosa vires.*
nireque odoratus, Cor & Cerebrum odoris sua-
e recreat: intus vero adhibita, affectarum par-
dolores mitigat, & confortat astrictionis ratio-
succus tamen aut earum dilutum clementer ac
ide aluum proluit, flauam bilem expurgat, ieco-
bstructioni auxiliatur, in quem vsum conficitur *Rhodopharmacum.*
d nos *Rhodopharmacum*, hoc est, Syrupus rosaceus
tiuus, qui citra noxam aluum deiicit, & biliosa
ementa quæ febres tertianas excitant, expurgat.
us amabilis floris multæ spectantur differentiæ.
gatissimæ sint quæ albescunt, quibus succedunt *Rosarum*
entes & muricatæ, hoc est, quæ purpureo colo- *differentia.*
ollucent, inter quas flagrantissimi ruboris *Milesiæ*.
nt etiam apud nos Puniceæ quæ Prænestinæ di-
ntur, vulgo *Prouinciales*, colore qui Belgis *in-*
aet dicitur, quod venæ carnis colorem referant,
subfloridum aut rutilantem. Sunt etiam Damasce-
, sunt musculatæ minutiore flosculo candido.

Lib.2.c.4. odoris eximii, vt Cynorhodus vrbanus & satiuu
Cynorhodus odoratus. go *Negelentier*, quæ Plinio videtur Rosa Græca
chnus, alia à Coronaria, flore roseo vel subrutil
nuto, odorato, quæ dos etiam foliis aculeatis in
cus quam vulgaribus rosis, quarum folia ino
sunt. Quum autem Rosa nihil sit fugacius, nec
citius marcescat, aptissime huic vita humana fr
caduca & momentanea comparari potest tum c
splendor eius, gloria, decus, magnificentia, fas
perbia, quæ omnia vt flosculi citissime euane
Notantur autem in Scriptura sacra qui luxum f
& odoratis rebus abutuntur. Sic enim compe
Sap.2. se lasciui homines ac deliciosi, qui à morte nihi
minis superesse sibi persuadent: *Quum ætas*
imbecilla sit æui breuis, & vt fumus & vmbra euanesca
te, fruamur bonis præsentibus, & vtamur rebus natura
iuuentus adest. Vino precioso & vnguentis nos impleam
non sinamus elabi florem temporis, hoc est, non frustr
Sapientiæ locus expl. tiamur præterire amœnissimam æui partem, ne
adolescentiam, quæ Genialiter nulloque n
est transigenda. *Coronemus rosis antequam marce*
nullum pratum aut viridarium sit quod non pertransea
xuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ, n
vestrum exors sit insolentiæ nostræ, *quoniam h*
pars, hæc est sors & conditio nostra. Hæc, inquit Sapi
Ecclesiast. locus expl. *cogitauerunt & errauerunt; Excæcauit enim illos malitia*
nec Dei arcana cognouerunt: itaque illorum concep
improbat, quod non vsum rei spectent, sed luxu
prodigalitatem rerum naturæ, nulla habita Opi
ratione. Cæterum apud Ecclesiasticum compar
animæ puritas, candor, integritas, decus, & virt
præstantia rosis aliisque odoratis stirpibus. Sic S
Eccl.29. entia æterni patris, sui commendatrix, *Ego*, inq
quasi Cedrus exaltata sum, quasi palma in Cades, & q
plantata rosa in Hiericho. In iis enim locis erant p
stantissimæ. Rursum quum ad amplexandam Sa
en

m exhortatur. *Audite me diuini fructus,* hoc est,
ii, *& quasi rosa plantata super riuos aquarum fructi-* *Eccl.38.*
vt lilium flores emittite. Paulo inferius quum
onis Pontificis laudes prosequitur easque *Eccl.50.*
ficat in immensum comparatione desumpta
ræ rebus. *Ipse est,* inquit, *quasi stella matutina*
io nebulæ quasi luna plena quum suis diebus lucet hoc
l tota, vel media sui parte à Sole illustrata: *quasi*
árum vernis diebus, & quasi lilia apud aquæ riuos. &c.
s coniicito studiose lector, quam illæ frigeant
phoræ aut collationes qui ignorat herbæ aut
cis naturam, ex qua similitudo desumitur, atque
rnandam concionem adhibetur. Cæterum
inter scribendum id Horatii in mentem mihi
set,
Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci, *In arte Poet.*
rem delectando pariterque docendo. visum
ulgare quiddam de Rosa adiicere, quo iucunda
s mista minus satient. Inoleuit apud Belgas ac
asque alias nationes consuetudo, vt si quando
di sodales inter se conuiuia agitant, ascitis inter
præstantioris formæ aliquot puellis, stipulentur
cto simposio silentii fidem, *ne fidos inter amicos Sit* *Horat lib.1. Epist.*
licta foras eliminet, eaque de causa vt id ratum ha- *Rosa cur mensa affigatur.*
tur, *sub Rosa hæc peracta* dictitant. Vnde passim
œnaculis Rosa lacunaribus supra mensæ verti-
n affixa conspicitur, quo quisque sit secreti tenax,
uid temere effutiat, sed omnia reticenda memi-
it, Ita si quid licentius, parumque verecunde aut
erenter dictum vel actum sit, aut si in Geniali ac-
itu inter se cantillent, lusitent, basient ac figant
ula, lasciuient, titillent, insolescant, ante digres-
n *omnia sub rosa transacta* contestantur, interposita *Prouerbium*
pulatione silentii ac pactione reticentiæ impetra *in futiles.*
ne quis disseminare audeat vel minimum eorum
æ in hoc sodalitio peracta. Quo spectat Prouerbi-

um, *Odi memorem compotorem*, in eos qui liberius
postridie in mentem reuocant atque effutiunt, q
vino sint inscribenda atque obliuioni danda q
conuiuiis incautius exciderunt. Ita Lacedæmo
Lycurgi præscripto in foribus primoq; aditu atq
dium vestibulo inscripserunt, *HAC NON EGR
TVR SERMO.* Vnde autem hic mos receptus s
Rosa in cœnaculis erecta silenda imperaret, qu
bi agitari solent, Carmen istud Graphice expr

Lacedæmoniorum institutum.

Est rosa flos Veneris, cuius quo furta laterent,
Harpocrati matris dona dicauit Amor:
Inde rosam mensis hospes suspendit amicis,
Conuiuæ vt sub ea dicta tacenda sciant.

Est autem myrtus & rosa Veneri dicata, his en
herbis odoratis exornari debet Coniugium ac
Genialis, in quo, excluso tumultu ac dissidio, o
decet esse placida, quieta, sedata. & si quid incid
silentio inuoluendum, ob id Cupido Veneris
Rosam Harpocrati silentii Deo qui digito labe
compescit, consecratam esse voluit, eoque mu
illum decorauit, quo exhiberetur hominibus lo
cibus Rosa velut silentii symbolum. Vt autem
pocrates apud Græcos, ita Angerona dea apud R
nos silentio præfecta est.

Rosa silentij symbolum.

De Zizania, & Lolio aliisq; herbis frugibus inimici

CAP. XLVI.

Quid Zizaniorum nomine designetur.

ZIzaniorum nomine designatur omnis inutilis
tiosa, noxia fruticatio quæ sementi ac frugum
cremento officit, quæque sata strangulat ac n
succumque quo nutriuntur depopulatur, sic v
getes aliæque herbæ salutares aut maligne e
gant, aut prorsus suffocentur. Quum autem lol
tritico infestum sit, ac noxam inferat inter Ziz
hoc est, ea quæ extirpanda sunt, principatum

Conſpicitur autem in ſegetibus folio anguſto, *Lolium frugibus noxium.*
i, oleoſo, hiſpido, ſemine in ſpica exili, floſculo
raſcente vt phœnix cuius meminit Dioſcori-
uius prorſus affinis, quæ lolium ſylueſtre vel *Phœnix herba.*
num vocatur quod à muribus erodatur, eſt autẽ
a atque adulterina tritici ſpecies, quæ aliquan- *Lib.4.*
puro diſcerni nequit. Huic fere ſociari ſolet in-
getes Githago, vel pſeudomelanthium, ſiue ni *Melanthium adulterinum.*
ſtrum, foliis porri, prælongo culmo, flore pur-
o, ſemine in loculo papaueraceo, nigro, ſubro-
o, inodoro, farina intus candida ſi dentibus atte-
r: Lolium autem Theophraſtus prouenire teſta-
x tritici ac ordei corruptis vligine ſeminibus aut
elido imbre dilutis. Semen eius panibus admi-
n, capiti dolorem, oculis caliginem adfert, quod
proſos humores in cerebrum deferat. Vnde ma-
it Prouerbium in excutientes, quique ſunt cali-
tibus oculis, *Lolio victitare.* Sic Plautus:

Mirum eſt lolio te victitare tam vili tritico. *Lolio victitare prou.*
Quidnam? quia luſcioſus. Verbero Ædepol, tu quidem
cæcus, non luſcioſus. *In Milite.*

Cæterum quum zizaniorum nomine nullæ pecu-
es herbæ deſignentur, ſed omnes illæ frugum &
barum peſtes quæ extirpandæ ſunt, ne frugiferas
bas opprimant. Belgæ communi nomine hanc in-
lium herbarum congeriem *vviet* vocant, & *vvien*
ncare atque eruere, fundumq; à noxiis fruticibus
rgatum reddere. Quocirca ineunte vere antequam
a adoleſcant, mature ac tempeſtiue euellenda cu-
nt omnia frugum detrimenta. Virgilius autem obi-
r complectitur quæcunque Zizaniorum nomine
mprehenſa ſint & ſatis noceant.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram *Georg. l.1.*
Inſtituit quum iam glandes atq; arbuta ſacræ
Deficerent ſyluæ, & victum Dodona negaret.

Mox & frumentis labor additus vt mala culmos
Esset rubigo segnisq; horreret in aruis
Carduus; intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappæq; tribuliq;, interq; nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Lib. 1. Fast. Ouidius quoque agros & noualia culta præstari v

Vt careant loliis oculos vitiantibus agri,
Nec sterilis culto fugat auena solo

Matth. 13. Hinc apposite Christus per Zizania, hoc est agror pestes & vitia doctrinam noxiam, perniciosam, in ceram designat, denique improbos & pernici doctores qui hæresi pestifera mentes hominum buunt ac peruersa subdolaque interpretatione in gante Diabolo, cælestem ac salutarem Euangelii ctrinam deprimunt, ac falsa veris, vitiosa sinceris, bia certis immiscentes, Verbum Dei ac pabulum nimæ inficere student & contaminare, quos tole quidem vult Deus in spem emendationis, & quo n niti resipiscant, non tamen prohibet, vt Chryso *Cap. 13. in Matth.* musait, hæreticorum conciliabula dissipare, ora struere, loquendi audaciam concidere. Quo spec illud Pauli ad Titum *Hæreticum hominem*, hoc est *Cap. 3.* pertinaciter inhæret prauæ opinioni ac destinata m litia pergit tueri falsa. *post vnam aut alteram monitione velut insanabilem ac deploratum fugito*, sciens quod uersus est, quoniam ipse suo iudicio damnatus e suaque culpa perit, quod monitus in errore persist Et quanquam Zizania extirpanda nolit Christus, *Rom. 12.* ctiosos tamen & qui Reipublicæ tranquillitatem e citatis tumultibus perturbant, Magistratus imper subiicit.

De Libanotide coronaria, quæ vulgo Rosmarinus *dicitur.*

CAP. XLVI.

Quum

VVM Bibliorum interpretes non ſemper exacta
herbarum cognitione ſint imbuti, viri alioqui
arum peritia ad miraculum inſtructi, fit non-
uam vt ſtirpium aliam pro alia ſubſtituant, am- *Lib.7.c.27. de Hamundi.*
tate vocis Hebrææ decepti Sic non deſunt
r quos eſt Franciſcus Georgius Venetus recon-
eruditionis vir) qui Libanotida, hoc eſt, noſtra-
Roſmarinum Coronariam pro Hyſſopo verten-
cenſeant, quæ vox à thuris odore nomen ſortita
uem fruticem aut virgultum Iudæi in faſciculos
iales coactum ac complicatum, ſcoparum more,
pergendis luſtrandiſque hoſtiis immolaticiis ac-
modabant. Nominis autem vicinitate decepti
Latinam vocem refert *Eſop)* Hyſſopum trans-
unt, quum vt iſti cenſent, Roſmarinum fuerit
pretandum. Quum etiam Iudæi noſtra hac æ-
(vt audio) fruticis huius faſciculo vtuntur, vbi
ficia ſua peragunt, accæſis hoſtiis peccata expi-
ſunt, imbuto intinctoque hoc fruticulo ani-
tium ſanguini, quo adſtantes conſpergunt. Quod
m olim Ethnici factitabant (mutuato à Iudæis
andi ritu) vt Iuuenal. Perſius, Horatius paſ-
teſtantur ramuſculo oliuæ, cuius rei exſtat lucu- *Ænei.6.*
iſſimum exemplum apud Virgilium, qui pom-
funebrem deſcribit, qua Miſenus Æolides ge-
ſi hominis more effertur. Sic enim rem proſe-
ur:

Poſtquam collapſi cineres, & flamma quieuit,
Reliquias vino & bibulam lauere fauillam,
Oſſaq; lecta cado texit Chorinæus aheno.
Idem ter ſocios pura circumtulit vnda.
Spargens rore leui dixitq; nouiſſima verba.

eſt, manibus eius optima quæque precatus eſt,
officio etiam noſtrates mortuos proſequuntur,
ſepulchro inferri contingit. Noſtri autem ſacri-
ex veteri inſtituto in hunc vſum manipulo vtun-

Aqua consecratæ aut lustralis origo.

tur ex cetis confecto, atque aquæ sacrata adst[illegible]
conspergunt. nulla quidem, vt mihi persuadeo, su[illegible]
stitione gentili, sed vt Dominicis diebus hoc sym[illegible]
baptismus in mentem reuocetur, quo is ritus a[illegible]
remonia sit instauratio ac velut repræsentatio[illegible]
Sacramenti quod semel adhibitum, nunquam i[illegible]
ri debet. Cæterum vt ad Rosmarinum referatur [illegible]
tio, scatent passim omnium horti viuaci hac fru[illegible]
folio tenui crebro, oblongo, crassiusculo; colori[illegible]
tus candido, superne viridi, suauiter odorato, flo[illegible]
cæruleo, oleoso ita vt si in vasculo distillatorio e[illegible]
aqua eliciatur, oleum innatare videas; quod eg[illegible]
ralyticis & apoplectis salubriter admouere soleo [illegible]
uice ac nuca illo inuncto. Odor fruticis animu[illegible]
ficit, præsentaneam autem vim obtinet in expug[illegible]
do morbo Regio, qui vulgo Ictericus appellatur[illegible]
fusa extima cute flauo felleoque colore: sic v[illegible]
vis etiam ad animum transferatur vitiorum næ[illegible]
maculis deformatum. Rursum morbum comiti[illegible]
qui menti vim infert, impugnat: sic omnibus a[illegible]
sum vt in elixarum carnium liquamine crebro[illegible]
vsum admittant. Odor accensi fruticis pestis co[illegible]
gia fugat, atque ædes suauis odoris fumigio à vi[illegible]
halitu tutas præstat. Conficitur ex eius floribus[illegible]
dicamentum, quod quoniam diu subsistit, *Conse*[illegible]
triuiales pharmacopolæ vocant, cuius vis cereb[illegible]
mire confortat, si nimio humore oppressum est[illegible]
moriam collapsam erigit, & ne quis morbo cad[illegible]
apoplexia, paralysi, spasmo corripiatur, aut cal[illegible]
tibus oculis efficiatur, singulari vi ac efficacia in[illegible]
cta est. Quum autem thuris odor ac suffimen[illegible]
Deo offerri solet, eoque homines illi litare, non[illegible]
num à ratione est Iudæos thurificis fruticum od[illegible]
bus esse vsos ac Rosmarini ministerio (quæ sing[illegible]
vi pollet in expugnandis cerebri morbis, vbi m[illegible]
sedes est, & herba grato odore imbuta est) sua [illegible]

Aqua Rosmarini vis.

Morbi Regij remed.

gisse: vt nunc Christiani viuida ac feruenti per fi- *Oratio sacrificium Christianum.*
in Christum oratione se Deo reconciliant, qui
us illi omni thure ac suffimento est gratior ma-
ue acceptus: quanquam nihil vetat Basilicas atq;
s sacras odoribus perfundere ac virente fronde,
bisque redolentibus vel suffitu odoratas præstare,
odo absit superstitio, nec columen pietatis in iis vt
risque aliis constituatur.

Adhibentur enim huiuscemodi adiaphora, hoc est,
differentia ad decus & ornatum religionis, atque vt
beat populus aliqua honesta oblectamenta quibus
iciatur. Sic passus est Christus sibi deferri hoc ho- *Ioan. 12.*
ris, vt impuberes ac promiscua multitudo faustis *Matth. 21.*
clamationibus se prosequerentur, sibique congra-
lantes Palmarum aliarumque arborum ramos pas-
n per vias ac compita prosternerent.

Amygdalo arbore, cuius passim in sacris Bibliis fit mentio, & de qua desumitur insignis Metaphora seu collatio à Salomone, Ecclesiast. cap. 12.

CAP. XLVIII.

AMygdalus arbor caudice procero assurgit multis ramis quaquauersū, vt nostra persica, brachiata, oliis salici proximis aut ligustro, aut vt ea quæ Belgis *Persica* & volema profert, flosculo candido, foliis listincto, quæ tametsi mense Ianuario aut paulo erius statu cœli adhuc rigido florescat, apud Ziri-æos tamen fructus qui nobis *Amandel* dicitur, præcoci partu maturescit. Vidi enim ante sesquiannum *Amygdala Zelandis non denegata.* in nuptiali pompa generosi viri *Brunonis vviengaerds*, in quem Socer *Hieronymus à Seroskerka* Zelandiæ Orientalis cis Scaldem Quæstoriam dignitatem transtulit, Amygdala ex arbore recens decerpta ea maturitate vt cum Italicis vel Hispanicis certare possent, sic vt effracto lignoso putamine nucleum intus exhiberent candidissimum, denique succulentum,

miroque ſapidum, adeo vt proceres aliquot [illegible] qui illuc ac[illegible] erant obſtupeſcerent atque in[illegible]bili admiratione afficerentur quum ſpectare[illegible] tam deſpicata maritimi tractus regione tam ſp[illegible]ſos fructus enaſci. Muniti autem erant fructus [illegible]gdalini gemino tegumento atque inuolucro [illegible]nati primum calycis, mox lignei putaminis, cu[illegible] erat nucleus membrana obductus, qui in aqu[illegible]lida aut tepeſcenti maceratus membranam to[illegible] exuit, & ſe edendum zaccaro inſperſo exhibu[illegible] mygdalus non prorſus noſtrati perſicæ abſimili[illegible] quod huic folia maiuſcula ſint & flos punice[illegible] candidus, fructus Perſicæ orbiculatus, carnoſus [illegible]culentus, ſapidus, vinoſus, foris ſanguinoſus, du[illegible]tus ac ſcabra nuce, amygdalis prorſus affinis, [illegible] quod maiori læuore ſit nux amygdalina, nec i[illegible]minoſa: fructus amygdalini cortex nihil habet [illegible] edi poſſit, ſed tantum nucem ambit membran[illegible] tegmen puluini forma, intus vero exhibet nuc[illegible] nunc amarum nunc dulcem, quorum prior ebr[illegible]tem arcet præſumpta exiccandi ratione: nam hu[illegible]ditatem vini ac vaporem conſumit, eumque pr[illegible]bet ad cerebrum efferri, cæterum amaritudinis ra[illegible]ne, & quod incidendi extenuandique vi pollet, vi[illegible]rum internorum obſtructiones amolitur, hoc [illegible] hepar, lienem, renes à craſſis humoribus expu[illegible] vrinam prouocat, calculum atterit, vt etiam nu[illegible] Perſicorum; næuos, lentigines, maculas in facie c[illegible]que extima eluit abſtergendi efficacia. Quum [illegible]tem vulpes calidis & ſiccis tabeſcant, vſu amygd[illegible]rum amarorum emoriuntur, niſi aquam confe[illegible] lambant, atque amaritudinem quæ vitalem ſucc[illegible] illis depopulatur, mitigent ac diluant. Dulcia a[illegible]gdala (quo commeatu Iacob patriarcha filios inſt[illegible]xit, quum famis tempore in Ægypto illos aman[illegible]ret) corpus alunt ac ſaginant, pectus expurgant, [illegible]

Amara amygdala quid præſtent.

Amara amygdala vulpi noxia.

Gen. 43.

conferunt, somnum placidum conciliant, delatis cerebrum suauibus ac soporiferis vaporibus: gummi vero eaque resinosa concretio, quam fisso per æstatem, hianteque cortice arbor exudat, astringit atque inspissat humores tenues, ac sanguinolentas excretiones cohibet. Ex hac speciosa atque fructifera arbore quæ præmature floret, atque albescente flosculo spectabilis est, desumit Solomon insignem metaphoram in Ecclesiaste capite vltimo, adiectis aliquibusdam verbis translaticiis tam obscuris & intricatis, vt non cuivis sint explicabilia, & quæ Oedypo opus habeant coniectore, quibus tamen pro virili atque ingenii nostri tenuitate aliquid lucis adferre conabor. Toto autem hoc capite desumpta ex rebus notissimis, passimque obuiis collatione commonefacit hominem officii sui, vtque in ætate iuuenili saluti suæ inuigilet, cohortatur, antequam ætas ingrauescat, & corpus senectutis incommodis opprimatur. Itaque Deum ante oculos constitui vult, atque in eum mentem continenter defixam, nec vllo modo committendum, vt in virescente ille in obliuionem deueniat, sed viget ætas, atque adhuc in flore ætas consistit, omniaq; membra suis officiis funguntur, Deum vitæ integritate ac moribus inculpatis demereri studeat. Eleganti autem periphrasi indicat, quo modo homo in ætate florida constitutus sensim deflorescat, atque, vt Iob testatur, conteratur, & velut vmbra aut fumus euanescat, sic vt singulis momentis detrimenta cõcipiat, atq; in deterius rapiatur, omniumque membrorum vsu & functione priuetur. Accessu enim annorum (nam singula membra Solomon persequitur) caligant oculi, aures obsurdescunt, lingua titubat, & efficitur impedita, nares odorandi facultate destituuntur, tremunt manus, labascunt pedes, dorsum incuruescit, totaque corporis compages pedetentim dissoluitur. In hunc autem modum (vt

Gummi amygdalinum.

Cap. 12.

Cap. 14.

autoris verba enarrem) concionem suam pro[...]tur. *Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ* [...] *quam veniat tempus afflictionis*, hoc est, antequam [...] cumuallent senii incommoda & morbi, *de qu*[...]*ces, non mihi placent, antequam tenebrescant Sol & lu*[...] *stella, & Luna, reuertantur nubes post pluuiam*, hoc [...]bula oculorum cum lachrymosa lippitudine, [...] *commorabuntur custodes domus*, hoc est, costarum [...]gnaculum quod interna viscera munit, ac tue[...] *nutabunt*, seu vacillabunt, *viri fortissimi*, hoc est, [...] qui corpus librant ac fulciunt. *& otiosi erunt* [...] *in minuto numero*, hoc est, quum edentulus eris, c[...]que ægre conficies mandibula: *& tenebrescent vi*[...] hoc est, oculi, *& claudentur ostia in platea*, hoc est, [...] meatus, quo cibus in stomachum defertur, in [...]litate vocis molentes, *& consurgent ad vocem volu*[...] *obsurdescent omnes filiæ carminis*, hoc est, aures q[...]norum modulatione affici solent. *Excelsa quoq*[...]*bunt & formidabunt*, hoc est, quum pedes laban[...]tiora loca non conscendent, vel aliquid ex al[...] lapsurum metuant. *In via florebit Amygdalus*, [...] *pinguabitur locusta*, hoc est, pedes intumescent c[...]bilem concoctionem; nam locustæ exporrectis [...]bus saliunt, quod senibus est denegatum. *Et d*[...]*bitur Capparis. Antequam rumpatur funiculus arge*[...] *& vita aurea recurrat, & conteratur hydria super fonte*[...] *confringatur rota super cisternam; & reuertetur puluis* [...]*ram vnde venit. & Spiritus redeat ad Deum qui dedit* [...]

Locus Solomonis Allegoricus.

Caput Eclesiast. 12. explicatum.

Hæc partim Allegoria, qua Solomon aliud dic[...]liud intelligit, partim Metaphora (qua verba [...]moditatis gratia transfert per similitudinem à [...]pria significatione ad alienam extimulat hom[...] oscitantem, suæque salutis negligentem, vt [...]ficis ac Creatoris sui memor sit, illumque id[...] dem ob oculos constituat, nec vnquam in obl[...]nem deuenire patiatur: atque id præcipue in [...]

ntia atque ætate iuuenili, quæ minus proui-
egniter saluti propriæ inuigilat, suisque com-
is prospicit. quod ipsum eo magis amplificat,
l successura sint deteriora, quibus id perfici non
t. Quocirca acriter stimulat mentes ignauas
cordes, vt ab ineunte ætate in Deum mentem
ant erectam, antequam senium ingrauescat, &
erari contingat dies malos ac tempora, annos
plenos incommoditatis, molestiæ, afflictionis.
silicernio ac capulari seni omnia sordescunt
oblectamenta, voluptates, deliciæ, tripudia,
lenæ, risus, ioci, lepôres, omniaque fastidiun-
dulia, cupediæ, condimenta, bellaria, nec vllis
s quamlibet suauibus afficiuntur, quibus fere
ntus occupari ac detineri solet. Hanc autem oc-
nem redimendæ salutis eo magis arripiendam
icat, quod in ætate decrepita & inclinata ani-
vnà cum corpore flaccescat, mens obnubiletur,
noria, ratio, intellectus, omnesq; animæ faculta-
xtinguantur, extincta luce, insitoq; naturę lumi-
pito. Etenim (vt ordine ac continuata serie So-
onis caput illustrem) senio confectis oculi cæcu-
, ac præter caliginem lippitudine vitiantur, vt
Luna illis vix cõspici possint. Tunc manus qua
in perficiendo opere vtimur agilitate ac ministe-
remulæ efficiuntur, atque ad opera manuaria in-
s. Tunc pectus anhelosum est, ac spiritus propter
s subsidentes ægre ducitur. Tunc pedes qui cor-
t basis ac columnæ fulciunt, labant ac incurue-
t, sic vt in ingressu scipionis adminiculo indige-
Tunc dentes qui cibum molunt ac conficiunt,
aq; mandibularum alimenta conterunt, immi-
officio suo perfunguntur, vt edentulis assolet.
c visus imminuitur, atque oculi qui velut ex ca-
ulis atque animi fenestris prospectant, deficiunt
bscurantur, aut conniuentibus ac collapsis palpe-

bris earumque musculis minutim ac velut pe
lam vident, vt ii qui vix in platea obuium di
Tunc fauces ægre cibum deglutiunt, occluso
citatem gulæ meatu ac tramite per quem al
in stomachum deferuntur, dentibus etiam in
exesis, infirmis qui cibo elaborando attere
non gnauiter insistunt. Tunc somnus tenuis e
lis ob cerebri siccitatem, vt senex ad auiculæ
expergiscatur. Tunc offuscatur vox, & strid
tate exasperante vocalem arteriam, prorsu
cantillandum est idonea. Tunc ad leuissim
pitum expauescit, totusque meticulosus
dus semper aliquid sibi iminere, ac è subli
psurum metuit, sic vt non temere per com
plateas ingrediatur, nisi subinde respectet. T
rescit *AMYGDALVS*, hoc est, Caput all
nicie sic, vt eminus conspici queat, quemad
Amygdalus arbor quæ candidos in summit
producit, ac longissime se spectandam exhib
vox exilis erit imminuta, ac stridula. Tunc l
quæque illi erunt oneri ita, vt ne muscam
perferat. Tunc peribit appetitus, qui fere
condimento irritari solet, totumque rerum
um desiderium abolebitur. Hæc aliaque in
da homini obuentura commemorat Solo
grauescente ætate ac deuexa, antequam m
mi concordia ac confœderatio, qua hæc co
ta sunt, dissoluatur, & priusquam ex hoc c
nimum emigrare contingat in sedes illi d
Quocirca homini has ærumnas in mentem
quo in ætate florida ac virenti in Deum d
beat oculos, illique suam vitam, mores, ac
probare studeat: *Antequam* [vt concionem
tur] *rumpitur funiculus argenteus*: quo desig
lis dorsi medullam, quæ ex Cerebri substan
teo splendidoque colore producta [vt etia

Amygdali metaph.

imantibus conspicitur) à basi occipitis, hoc est,
is parte postica vno productu per quatuor &
ita vertebras (qui & spondyli dicuntur) ad os
æ, quod ad anum desinit, porrigitur. Quum *Spina dorsi*
m istæ spinæ seu dorsi contextus, cui costæ velut *carinæ nauis*
atæ trabes adhærescunt, atque affixæ sunt, sit ve- *assimiles.*
arina, (nautæ *kiel* vocant) cui totius nauigii mo-
ncumbit, tota vis, robur, fortitudo, munimen-
humani opificii ac structuræ in spina eiusque
ulla consistit, sic vt scite Solomon homini immi-
interitum pronunciet, quando illam conuel-
l rumpi, vel dissolui contingat, sub confracti ar-
tei funiculi Metaphora, quod instante morte e-
it. Cæterum quod sequitur, *Frangitur aut quassa-*
ons aureus, ea figurata loquutione. Cor vitæ fon-
designat, à quo arteriarum riui (vt ab hepate ve-
um propagines) producuntur, qui & spiritus vi-
es, & rubicundum sanguinem secum deuehunt,
mbraque fouent & irrigant. Per Hydriam autem
quæ conteritur iuxta fontem vel scaturiginem
nes intelligit & vesicam meatusque vrinarios, qui
e in senibus collapsi & in angustum contracti non
estant officium suum, sic vt accelerati interitus
usam præbeant. Sequitur, *Et confringatur rota super*
ernam, vel conquassatur & corruet currus fractis rotis in
eam. Quibus verbis denotat Caput quod fere mo-
bundis inclinari solet, & in humeros deuolui. Est
tem caput rotundum & globosum, quod vt rota
rsatilis quaquauersum mouetur dextrorsum, sini-
torsum, nunc in pronam, nunc in supinam partem,
i mouendi & sentiendi facultas sit tributa, ex eoq;
piritus animales orti per corpus diffunduntur, ac
otum sensumque neruis impertiunt: imminente
utem morte Caput primum fere labascit ac cor-
uit (vt in oculis perspici potest, qui omnium primo
oriuntur, aut mortis indicia proferunt) ac totum

corpus in præceps rapit, fractisq; omnibus mem
vt axe currus aut vehiculi, omnem corporis stru
ram in foueam deiicit. Hunc itaque subesse sen
Solomonis verbis, testantur subsequentia: *Nam*
inquit, *puluis in terram ex qua desumptus est, & Spirit*
Deum qui dedit illum, reuertetur. Cæterum vt ad A
dalum regrediar, Iacob Patriarcha, cui postea vi
Gen. 30. do Deo Israeli nomen inditum est, à socero La
parum ciuiliter aut pro æquitate rei tractatus, n
vsus est astu ac stratagemate, subdolo quiden
fraudulento, nisi industriam interpreteris atque
genii dexteritatem, qua mercedem auaritiæ pr
xtu denegatam; atque hæreditatem fraude re
tam ad se deriuaret, ratione Physica ad id perfic
dum vsus: accepit enim virgas ex amygdalo, c
lo, populo, castanea, easque decorticatas in alue
canali posuit ante ouium oculos, vt quum potum
nirent, in earum conspectu conciperent: cum aut
omnibus animantibus atq; etiam fœminis forma
Imaginatio conceptū fingit. species rerum imaginatarum concipiuntur ex re
obiectis, illæque fœtibus imprimuntur, factum e
pedes fœtus ederent versicolores ac variegatos, n
culisque distinctos, sic vt Iacobus non pœnitend
sortem sit consequutus. Cæterum extat in Bib
Num. 16. & 17. insigne miraculum de virga Aaronis Amygdali
morem spectabili florum ac fructuum amœnitat
germinante, qua Deus perfracto populo voluntat
suam testatam esse voluit, & palam facere omnib
quem præfici velit diuinis ministeriis ac sacerdo
munere fungi: Absorptis itaque terræ hiatu soloq
dehiscente Dathan & Abyron vnà cum primariis a
quot conspirationi contra Mosem & Aaronem co
sociatis, qui se diuinis rebus ingerere tentabant n
lo Dei mandato aut vocatione: cæsis interim ex pr
miscua plebe ac gregaria multitudine quatuord
cim mi libus & septingentis, demandauit Deus M

iperet duodecim virgas, inſcriptis ſingulis vir-
incipum nominibus, inter quas erat Aaronis
icæ tribus. Et poſuit ſingulas Moſes inta bernaa-
teſtimonii, poſtridie ingreſſus Moſes tabernacu-
oraculi, vnde à Deo reſponſa peti ſolebant, in-
germinaſſe f uticis in morem virgam Aaronis
icæ familiæ, ac turgentibus geminis flores e-
iſſe, qui foliis dilatatis Amygdala protulerunt.
rens autem Moſes virgas omnes de conſpectu
ini, ſpectandas illas exhibuit vniuerſis filiis Iſ-
qua re viſa, acceperunt ſuam quiſque virgam.
nis autem in ſignum rebellionis in tabernacu- *Documentum ex hiſtoria Aaronis.*
relata eſt: quo ſedato ſopitoq; murmure ac fre-
incondità multitudinis, ea virga exemplo ſit,
mplius contra Deum eiuſque miniſtros inſur-
. Hiſtoria hæc illuſtre documentum omnibus
bet, nempe, vt nemo ſibi vſurpet aut vendicet,
m functionem aut vltro ſe illi ingerat, niſi Dei
& vocatione accitus, vel etiam communi con-
u ac ſuffragio eorum, quibus ea res per Dei Spiri-
demandata eſt, quemadmodum Paulus ad He- *Cap. 5.*
os teſtatur Chriſtum non ſibi arrogaſſe eum ho-
em ac dignitatem, vt conſtitueretur Pontifex qui
cata abolet effuſo ſuo ſanguine, ſed hac perfun-
m legatione iuſſu Patris, qui illum conſtituit per-
uum Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſe-
h. Cui itaque virga, hoc eſt, regendi docendique
nus commiſſum eſt, ac delegata functio propa-
di Euangelii, ille ſe alacriter operi deſtinato ac-
gat, ſuæque vocationi gnauiter inſiſtat. Atqui
Aaronis virga prius arida, virtute diuina vireſce-
incepit, ac præterea fructum ſalubrem proferre:
quoque par eſt, vt miniſtri verbi Dei germina *Hortatio.*
rutum proferant, ac ſalutari doctrina illos, quo-
m cura iis demandata eſt, imbuant, vt fructus
norum operum per fidem in ipſis conſpiciantur.

Quod Christus sedulo inculcauit Petro ter ab ill[illegible]
pulatus amoris confessionem, & pascendi greg[illegible]
Amygdalina nux vitæ Christianæ symbolum. ligentiam. Videtur autem mihi admodum app[illegible]
ac conuenienter Nux Amygdalina posse statui[illegible]
Christianæ symbolum, in qua vt superius de Iu[illegible]
de diximus, aspera mitibus, amara dulcibus, [illegible]
mollibus ac suauibus mista sunt: nam per lign[illegible]
durumq; putamen aduersitates, labores, ærumn[illegible]
commoda designantur: per nucleum dulcedin[illegible]
butum suauitas & solatium, dolorumq; fome[illegible]
& mitigatio.

De platano eiusdemq́; natura, à qua similitudinem [illegible] munt sacri scriptores.

CAP. XLIX.

PLatanus arbor est externa atque aduentitia, [illegible]
brarum gratia ex Asia in Europam aduecta, [illegible]
Lib. 12. 6. 1. Plinius testatur ad Morinos vsque Belgarum [illegible]
extremos Romani imperii tributarios esse dela[illegible]
Diffundit hæc arbor amplissime ramos, cortice [illegible]
so, folio vitis aut ricini, hoc est, eius stirpis qua[illegible]
Palma Christi siue Ricinus herba. go *Palma Christi* dicitur, ob folia in expansæ manu[illegible]
figiem articulata, Catapotiæ maioris etiam no[illegible]
cognita, quod semen cui inest vis purgatrix, p[illegible]
quæ Græcis *Catapotia* dicuntur, ab orbiculari fo[illegible]
sit inclusum. verum Platano, quam huic fruti[illegible]
lia paulo minora sunt, longo pediculo, hoc est [illegible]
tiolo quo folium aut fructus dependet, rubicu[illegible]
flosculo paruo ac pallido, baccis rotundis atq; [illegible]
culatis, scabris ac lanuginosis. Præbet hęc arbos, [illegible]
patulis sit diffusa ramis, ac quaquauersum exp[illegible]
Fagus. ctis, scenas & vmbracula, vt apud Belgas fagus, [illegible]
Bueken, laxatis ac deflexis expansisque in omnem [illegible]
Tilia. tem cultoris industria ramis, eaque elegantius [illegible]
seu Philyra Belgis *Linden*, cuius apud Brabãtos [illegible]
sa illa arboris propago, & natura & arte excult[illegible]

n exhibet, & exclusio Solis æstu opacum frigus
[illegible]t, sic, vt subsidentes mire afficiat frondosa con-
[illegible]eratio, ac lassos languidosque suauiter reficiat.
[illegible] desunt, qui quum Tiliam hæc præbere commo-
[illegible]ideant, ac salubri vmbra astantes recreare, Plata- *Eclog. 1.*
[illegible]n existiment: alii fagum, quod Virgilius cecine-

[illegible]ityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi;
[illegible]iluestrem tenui Musam meditaris auena.

[illegible]rum magno errori inuoluti sunt, quum illis nulla
[illegible]oliis cum Platano sit affinitas. Arcent quidem illæ
[illegible]bores, vt Platanus, Solis ardorem, ac caput ob den-
[illegible]n foliorum pompam ab æstu tuentur, sed non con-
[illegible]icitur ea species & forma foliorum in nostratibus
[illegible]boribus, non emanat ex fronde ea suauitas & expi-
[illegible]tio, quæ salubri halitu proximos afficiat. Est enim *Platani vis*
[illegible]atanus ea vi imbuta, vt venenata quæq; arceat, ac *& natura.*
[illegible]erpentes longe abigat, adeo vt vespertilionibus hæc
[illegible]rbor aduersetur, nec facile sub ea nidulentur, eiusq;
[illegible]mbram ferre sustineant.

Quocirca sacri scriptores hanc etiam narrationi-
[illegible]us suis accommodant, ex eaque similitudines desu- *Eccles. 24.*
[illegible]nunt. Sic Sapientia sui commendatrix, atque in e-
[illegible]arrandis propriis encomiis occupata, commemora-
tione excellentium arborum, indicat se omni virtu-
tum genere exornatam, ita, vt sibi adsit decus, ho-
nor, dignitas, amplitudo, sublimitas, fauor, gratia, ve-
nustas, quibus dotibus suos sectatores etiam illustrat,
fatetur se frondescere ac fruticare, vt Platanum ar-
borem speciosam, quæ irrigata aquarum affluentia
augescit, atque incrementa suscipit. Arbor enim
hæc impense humore delectatur, ac sitibunda est ad-
eo, vt vini irrigationem non respuat, quod ipsum fa-
ctitasse Hortensium Macrobius refert, quo viuacior *Lib. Sat. 3.*
esset, ac magis spectabilis. Vt autem Platanus ramos
ac propagines longe lateq; diffundit, ac tam gratam

Xerxes platani vmbra delectatus.

vmbram exhibet, vt Xerxes Persarum Rex totos
illa se oblectaret: Ita Sapientia quæ ab Altissimo p
manat, omnes qui eo confluunt, ac sub eius vmbr
recondunt, suauissimo Diuinitatis afflatu foue
recreat, illorum curam ac tutelam sucipit, illosq
ab omni iniuria atque incommodo defendit. Si

Psal. 16.

rat Dauid, *Sub vmbra alarum tuarum protege me.* Et I
eremias plorabundus queritur se hoc solatio de

Thren. 4.

tutum populi Iudaici personam sustinens: *Spiritu*
ris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris,
diximus, in vmbra tua viuemus in gentibus, hoc est, ill
præsidio fulti subsistemus & tuti erimus ab om
insultu. Cæterum quum sint in Palæstina ac Syr
totoque illo felicis Arabiæ tractu amœnissimæ su
mæque proceritatis arbores ob soli vbertatem atq
aeris temperiem, Propheta ex rebus obuiis ducta s
militudine Regum atque Imperatorum magnatu
que splendorem, magnificentiam, sublimitatem, p

Magnates celsis arboribus comparantur.

tentiam, maiestatem celsissimis arboribus vt Ced
comparat. Et si qui aliis sunt paulo inferioris no
Principes vel Satrapæ, quorum non tanta est pote
tia, vt cum summis certare possint, aut cum illis p
ria facere: sed tamen in aliquo numero censeri po
sint, & quibus obtigit non pœnitenda dominatio
non Cedro sublimi atque immensæ altitudinis a
bori sed abieti vel platano, aliisque minus procer
aut speciosis arboribus comparantur. Itaque Deu
apud Ezechielem amœnissima vtitur Metaphora i
describenda amplitudine ac sublimitate Pharaonis
quantoque vtatur successu ac prosperitate, quid in
crementi florentissimo Regno accesserit, quos pro
gressus acceperit, sic vt pronunciet nullum Regem
illi parem, nec quemquam illius magnificentiam ad
æquare: illum tamen ex tanto fastigio ac gloria mi
nimo negocio deiectum iri, quemadmodum cel
sissimæ arbores securi deiici solent, ac conuelli. Si

enim

propheta narrationem prosequitur, qua De-
;erbo elatoque Regi, cui vt nunquam Deus in
em venit, ita eius populo fuit infestus, exitium
tur: *Factum est*. inquit Ezechiel, *verbum Domi-* *Ezech. 13.*
me: Fili hominis dic Pharaoni Ægyptiorum Regi & po-
ius, Cui nam assimulatus es in magnificentia tua? Ecce
ius Cedro similis est in Libano, pulcher ramis, frondibus
osus, tanta proceritate & altitudine vt inter con-
as frondes sit cacumen eius: *aquæ nutriuerunt eam:*
ssus seu terræ profunditas qua radices aluntur,
tum illam euexerunt, cumque extendisset ra-
suos, hoc est, vires & potentiam assequutus esset
aonis dominatus, in ramis eius fecerunt nidos
ia volatilia cœli, & sub frondibus eius genue-
omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius
tabant plurimarum gentium cœtus. Qua Me *Locus Ezech.*
iora indicat Pharaonis imperio multas nationes *explicatus.*
subditas, illique tributarias ac vectigales. Erat-
pulcherrimus in magnitudine sua, in dilatatione
istorum suorum, hoc est propagando imperio, ac
tandis proferendisque finibus. Erat autem
radix iuxta aquas multas, quæ affluenter illam
gabant. Quibus verbis designat opes illi accreuis-
immensum ob negotiatorum frequentiam, at-
vltro citroque commeantium turbam. Cedri
fuerunt altiores in paradiso Dei, Abietes non
quauerunt summitates eius, & Platani non sunt
atæ illius frondibus. Quo indicat nullam pro-
ciam ei parem, nec Iudæam quæ sanctissima reli-
ne exornata est, nec vllas alias nationes, quæ Dei
tum amplectuntur, illi conferri posse. Ob tan-
n autem, inquit, pulchritudinem & eminentiam æ-
lata sunt eam omnia ligna voluptatis quæ sunt in
radiso Dei, hoc est, inuidia quadam & æmulatione
oti sunt finitimi qui Deum colunt & venerantur.

Successus impiorum pios aliquando urit. Vrit enim aliquando pios felicitas & successus i[...]orum, ita, vt improborum prosperitas illos pr[...]modum vacillare facit, atq; a studio recti dimo[...] Quod ipsum testatur Dauid, quum inquit, Mei[...]tem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gr[...]

Psal. 72. mei, qui zelaui super iniquos, pacem peccatoru[...]

Cap. 12. dens. Huius quoque rei indignatione motus Hi[...]mias cum Deo disceptat, & quodammodo cum[...] expostulat, quod via impiorum prosperetur, & b[...]

Cap. 1. sit omnibus, qui præuaricantur & inique agunt[...] eodem argumento versatur Abacuc, & cum Deo [...]pemodum rixatur: Quare respicis contemptore[...] taces, conculcante impio iustiorem se? quasi dic[...] Cur conniues? cur dissimulas, & quodammodo r[...]

Cap. 21. sas ad scelera & iniquitates improborum? Iob q[...] indignatur impios in tantam felicitatem euectos[...] reliquos habeat contemptui. Quare, inquit, vi[...] impii, subleuati sunt & confortati diuitiis? Do[...] eorum securæ & pacatæ & non est virga Dei supe[...]los, &c. Hæc autem tametsi in speciem inter fe[...]tates referenda videntur, adeo vt piorum animo[...]tigent, & velut in lubrico constitutos ad ruinam [...]pemodum impellant exitus, tamen declarat, q[...] sint fallacia, incerta, momētanea, caduca, fluxa, t[...]poraria quibus illi fruuntur, quum Deus subito &[...]pente omnia euertat, ac in nihilum redigat, vt ne[...]stigium quidem tanti fastus & potentiæ appa[...]

Psal. 36. quod etiam alio loco indicat Dauid, *Adhuc pusill[...] & non erit peccator, & quæres locum eius, & non inuenies.* [...] paulo inferius: *Vidi impium superexaltatum & eleua[...] sicut Cedros Libani, & transiui, & ecce non erat: quæsiui[...] non est inuentus.* Quo denotat improbos in maxim[...]

Dauidis locus explicatus. sublimitatem attolli, sed ex florenti rerum statu, [...] quieta possessione deturbari, illorumq; pompam [...] strepitum euanescere vt fumum, sic, vt ne poster[...] quidem in vllam regni partem aut hæreditari[...]

pos[...]

sessionem admittatur, sed euertatur florentissima
milia, & aboleantur ædes & palatia splēdida, a qui-
bus fere Reges & magnates nomen sortiuntur. Ex-
empla quotidie suppeditant Belgarum aliquot pro-
ceres gestamine Regio decorati, quorum opes, decus,
magnificentia defluxerunt, & nominis celebritas ex-
tincta est, quod in tanto splendore, in quo erant con-
stituti, nulla habita sit Dei ratio, nec suam felicita-
tem Supremo numini acceptam referre studuerint.
Quo spectat hæc Ezechielis Metaphora, qua Deus
Regi amplissimo interitum minatur, eo quod Cor
eius elatum esset contra Deum, sic vt aliis prædæ sit
futurus, atque ad internecionem delendus, ipsis et-
iam confœderatis in eandem calamitatis sortem de-
iectis, quibus accedunt multa alia detrimenta, quæ
Ezechiel hoc capite multis Metaphoris amplificat.
Huic prorsus affinis est illa apud Esaiam Dei com-
minatio contra fastum, superbiam, tyrannidem, cru-
delitatem, sæuitiam Regis Babylonis, super cuius in-
teritu etiam lætatæ sunt Abietes & Cedri Libani, vt propheta disserit. Qua Metaphora indicat Duces ac Satrapas, omnesque illius iugo oppressos exultare atque exhilarescere ruina atq; interitu Tyranni sua-
uissimi. Comparatur illi ob magnificētiam ac splen-
dorem Regni, Lucifero sideri, argentei ac clarissimi
splendoris, qui Planeta nocturnis horis atq; inclinata
iam die, Solem subsequutus, Vesperugo & Hesperus
dicitur, Belgis *Auent sterre*, de quo Virg. *Ite domum saturæ venit Hesperus, ite capellæ.* Matutinis autem atq; antelu-
canis horis, primoq; diluculo Solem præcedens Lu-
cifer vocatur Phosphorus; denique ab amabili venu-
state ac splendore, lucidoque colore Venus, à qua &
dies nomen sortitur. Cui rei hæc subest ratio, quod
Veneris stella ratione epicycli moram ac retardatio-
nem faciat in signorum spatiis, quo fit vt tardius pro-
gressa, post occasum Solis appareat, velut itineris eius

Esa locus explicatus.

Eclog. vlt.

comes, mox tamen maturans iter, ociore ambit d
tur, ac transiliendo se eripit à necessitate mora
stumque cursum perficit, ac Solem matutino te
re præcedens radianti splẽdore cœlum illustrat.
syderi quum Rex Babylonius memoratur assim
successu rerum magnarum elatus, suæque frag
tis oblitus, diuinos honores sibi deferri passu
oppressaque Dei religione, ac profligatis eius cu
ribus pro numine coli voluit, cuius insolentia
superbiam, læsæque Maiestatis crimen indign
rens Deus, illum ex sublimi imperii solio deturb
omniq; gloria ac decore spoliauit (quemadmod
angelum Satanæ qui Diuinitatem affectabat, D
proximas sedes ambiebat) & ea ignominia affecit
etiam sepulturæ honor illi sit denegatus, illata
iamnum memorabili clade regno Babylonico, e
que incolis, atque indigenis vndique prostratis.
ruina ac tam magnifici Regis interitus passim p
uocauit populares & finitimos, qui eius pompam
strepitum vel inuiti spectare ac venerari soliti s
ad dicacitates, scommata, dicteria, sic vt mortuo
daueri insultarent, quod opulentissimus Rex qui
lo nutu omnes territabat, ex tanta sublimitate ac
stu in tam acerbam ac seruilem conditionem sit pr
cipitatus adeo, vt non sit inferendus sepulchro mo
Cap. 22. regio, sed (vt Hieremias Ioachimo Regi Iudai
minatur) sepultura asini sit humandus. Quo indic
corpus, vt asini & equi, feris & alitibus palam obiic
Esa. 19. endum. Quo spectat illa Esaiæ Ironia & insultatio
Omnes principes nationum dicent, Detracta est ad inferos su-
Esa. locus explicatus. *perbia tua*, hoc est fastus, strepitus, magnificentia, vo-
luptates, deliciæ desierunt: *concidit cadauer tuum. Sub-*
ter te sternetur tinea, & opperimentum tuum erunt verme
hoc est, corpus demortui nullo erit oblitum vnguen
to aut aromate, vt Regibus assolet, quo à putredin
corpus conseruetur: sed à lumbricis ac vermiculi

arro

letur, vt infimo cuiq; cerdonum contingit. *Quo- de cœlo cecidisti Lucifer. qui oriebaris mane ante cornm Auroram: Corruisti in terram, qui vulnerabas gen ui dicebas in corde tuo, In cœlum conscendam, supra astra caltabo sedem meam, & sedebo in monte testimonij in la- s Aquilonis, Tu vero in sepulchrum detractus es in pro- m lacus.* *Ambitio ruina obnoxia.*

uod denotat eum vita, opibus, potentia exutum, orte absorptum, qui humanæ conditionis obli- se efferre supra humanam conditionem studuit, que honorem sibi vindicare. Quæ rerum vices mento sunt Regibus ac mortalium cuique, vt se ineant intra limites, ac meminerint eas esse vi- erum humanarum, vt minimo momento sum- nimum aliquando deuoluantur, eoque magis si o fastu ac superbia intumescat contra homines; istas erigat aduersus Deum. Sic Paulus infelicem unestum exitum denunciat homini illi sceleroso rdito, qui effertur supra solium Dei, & se extol- upra omne quod dicitur Deus, aut numen reli- e colendum, & à quo cuiusq; salus & incolumi- lependet, adeo vt in templo Dei sedeat ostentans lum pro Deo, & exercens palam sæuitiam ac ty- idem in sanctos qui volunt pie viuere in Christo quem Deus suo tempore conficiet potenti spiri- ris sui, atq; ementita falsaq; Diuinitatis specie ia- tem abolebit claritate aduentus sui, quo detege- omnis impostura, & euanescet (multis obstupe- tibus, qui eius fraudulentis prodigiis & porten- lementati erant) vt fumus eius doctrina, & fucata q; religionis ac pietatis species. *2. Thess. 2.*

frutice, virgulto surculo, termite, malleolo, palmite, germine, gemma qui & oculus in arboribus ac plerisque alijs, desumptæ similitudines, quibus Prophetæ vaticinia illustrant.

CAP. L.

Frutex. FRutex appellatur quidquid ab radice mul[...] caudice ac ramosum se profert, sed quod a[...]

Virgultum. arboris proc[...]ritatem non assurgit. Virgultu[...] terra emergens fruticosa virgularum congerie[...] compluribus ramulis ac lignosis surculis con[...] vt herba emoritur. Hęc aliquando excolit[...]r. v[...]

Surculus. rescat. Surculus est germen quod ex ramis sim[...] indiuiduum oritur, qualis nobis in ramuscu[...] summitate ad insitionis vsum accommodatu[...] Belgæ vocant, quo efficitur, vt

Virgil. Georg. 2.

Aliena ex arbore germen
Includas: vuidoq́; doces inolescere libro.

Est autem Surculus in arbore velut succrescen[...] les & propago, vt in familia nepotum & agna[...]

Malleoli. Palmites. successio. Vnde *Surculare*, hoc est, adnascente[...] ribus surculos adimere. Malleoli & palmite[...] mentis, hoc est, prælongis vitis virgulis porrig[...] nouellæ sunt vineæ germinationes. inter qu[...] pampinarii, qui nihil aliud quam pampinis ac[...] rum pompis luxuriant, quibus nihil speres qu[...] stentamenta stirpis: vt ficus Euangelica Chri[...]

Ioan. 5. testata. Sunt enim stolones & inutilis frutica[...] secanda ferro, ignique destinanda. Qua Meta[...] Christus impios atque improbos designat. Al[...] mites fructuarii sunt, à quibus insequente æsta[...] ctus speratur. nam ineunte vere palmites co[...] humore, velut animati, protuberare incipiunt[...] lut parituri extumescere, sic vt gemmæ in iis[...]

Gemma in vite quid. ferre incipiant. Quod Cicero indicat, In virib[...] mo vere existit, tanquam ad articulos sarmen[...] ea quæ gemma dicitur vel oculus, quod extum[...] Vnde *Gemmare* vites dicuntur, ac turgescere i[...] futuri fructus. Indicauit id etiam Virgilius;

Eclog. 7.

----iam venit æstas
Torrida, iam læto turgent in palmite gemmæ.

ermen eſt id, quod ex ipſis arborum ſurculis pri- *Germen.*
ere exit, ex quo mox folium producitur. Sic
uouo germinare dicuntur arbores & pubeſcere.
ua re poſt veraduentare æſtatem coniicimus: vt
n indicat Chriſtus ſumpta ſimilitudine à ficu *Matth. 24.*
inante ac proferente groſſos ſuos, quæ Meta- *Termes.*
a ſuperius explicata eſt de ficu. Termes auulſus
arbore ramus foliis veſtitus, & fructibus onu-
præſertim ex Palma & Olea, de qua Paulus Apo- *Rom. 11.*
s ſimilitudinem deſumit contra illos, qui faſtu
idi, ac ſanctimoniæ ſpecie inflati alios deſpici-
ac concipiunt de ſe opinionem, quam pro huma-
agilitate maiorem. Hæc præfari viſum eſt Le-
candide, quo plus lucis adferret plantarum
nitio, ex quibus concionæ ſimilitudines & Meta-
ræ deſumuntur; neque enim ſolum ex arboribus,
is & fruticibus ſacra hiſtoria Similitudines mu-
ur, ſed etiam ex earum partibus & appendicibus,
ce qua alimentum alliciunt, trunco, per quem
andunt, cortice, quo muniuntur, ramis, fronde,
s, flore, quibus exornantur; fructu, ſemine, qui-
propagantur: Sic Eſaias, vt rem aggrediar, quum *Cap. 53.*
hriſto, eiuſque miniſterio vaticinatur, atque il- *Ioan. 16.*
oculis hominum ſpectandum exhibet, deſcri- *Rom. 10.*
tam ſalutarem ſummi patris Legatum nulla ſpe-
nulla formæ dignitate fuiſſe, ſed abiectum, deſpi-
um, ita, vt nullus propemodum illo afficiatur, aut
um vt gratioſum hominem ac fauorabilem com-
ctatur; Similem dicit Chriſtum virgulto aut ſur-
o, qui emergit ex terra arida, ieiuna, ſquallentique
itículoſa ſic, vt nullam ſpem pollicere poſſe vide- *Eſa. locus explicatus.*
r hominib⁹ (nam coram Deo nihil illo ſublimius)
n vllam ſublimitatem poſſit euehi, ſuamque pro-
gare doctrinam, aut vlla ratione efficere, vt aliquã
m de eo quiſquam concipiat inſtaurandæ ſalutis,
aliquid magni ab illo ſperare, adeo, vt quum mul-

ti abiecti hominis specie offenderentur, eo res de
tura videatur, vt vix decimus quisque fidem ili
turus tam magnificis promissis eorum, qui il
prædicant, ac testarum orbi volunt Christu
Seruatorem, salutisque humanæ vindicem, &
torem. Quum enim in eo nihil fuerit spec
aut visenda specie (nisi deuicta morte, exhibito
rectionis triumpho, ac consummato salutis hu
mysterio) profecto non mirum cuiquam, aut
dum videbitur tam paucos amplecti eius pro
nem, eiusque doctrinam arripere: quum vix d
deputent, in quem defigant oculos, ac spectare
neant; & abiectior sit, quam vt eius consuetud
familiaritate vti cupiant. Longum autem e
mnia persequi, quæ in hoc Capite Esaias co
morat de propagatione regni Christi, propte
ctorem ad huius Prophetæ interpretes relego, I
nymum, Rupertum, Tuicensem, Adamum Sa
dum recentiorem, & si qui alii in illustrandis
vaticiniis fuerunt occupati. Omnium autem
stianorum interest locum huius Prophetæ acc
eruere, in eoque identidem immorari, ac singul
ditando excutere: quoniam in eo nobis prop
tur, quibus maxime illustratur Christi & hum
& gloria, & quid nobis contulerit, quantaque
sit, vt excussa seruitute ac tyrannide Diaboli
bertatem damnatos assereret. Reuocat nos ad
sti exemplum Paulus Apostolus rigidus Chri
religionis assertor & propugnator, atque ho
vt ita simus affecti, sic animati, vt Christus

Philip. 2. *qui quum esset in forma Dei, non se rapinam arbitra
vt esset æqualis Deo, sed seipsum exinaniuit, vt assumpt*

Pauli locus illustratus. *forma. factus sit homini similis & in forma repertus, v
factus obediens vsque ad mortem Crucis* ignominios
*quapropter Deus illum extulit in summam sublimitate
donauit illi nomen, quod est supra omne nomen, vt in*

ctat omne genu, cælestium, terrestrium, & inferorum, *Matth. vlt.*
nulla vis, nulla potestas tanta, quæ non sub-
e illius imperio. Sic Paulus, vt etiam Esaias
m Christi naturam complexus est humanam
noxius fuit & expositus calamitatibus & mi-
ominum: & diuinam ob consequutum impe-
uo deuicta morte & Diaboli tyrannide, extin-
peccato, mortales omnes in libertatem asse-
vt nemo non illi assurgat, nemo non caput in-
nemo non genua incuruet, vbi tam sacrosan-
esu nomen vel proferri, vel exclamari audit.
um vt in argumẽto suscepto progrediar, quum
nusquam non Christi gloriam illustret, atque
regnum, hoc est, Euangelicam professionem
gandam prædicet, consolatur afflictos & mœ-
, qui se destitutos omni præsidio existimant, vt
pta spe & fiducia in Deum mentem erigant.
um enim indicat (assumpta Metaphora surcul. *Cap. II.*
iticis) instauratum iri spirituale Dauidis regnu
hristum, omnesq; pios qui se desertos credunt,
gnatorem habituros & vindicem, excussoque
ni iugo, libertatem assequuturos, quod hoc va-
o confirmat: *Egredietur*, inquit, *virga* seu vir- *Esai. locus*
m, vel surculus *ex radice Iesse, & flos subsequente* *illustratus.*
ex caudice eius. Et requiescet super eum piritus Do-
Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & for-
nis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus
is Domini. Quo indicat Christum omnibus
s cumulatissimum, quibus suos instituit ac
pletat. Eandem similitudinem paulo post repe-
In die illa radix Iesse, quæ inclinatis rebus Iudai-
ropemodum extincta videbatur, vt aridus trun-
instaurabitur & erigetur, ita vt omnes nationes,
quam in scopum oculos habituræ sint defixos in
istum, qui stat erectusque est in signum, ac
t vexillum populi, atque illum requirent;

eo se conferent, illum certatim gentes dep
Ex radice stirpium desumptæ similitudines. tur. Cæterum ex radice, quæ humorem e
cit, ac vitalem succum per ramos vndique
sumuntur in Bibliis similitudines perelegan
partis rebus prosperis ac secundis propheta
modant, atque vbi successum pollicetur De
iam incrementa virtutum: partim rebus d
applicant, quum scilicet improbis extinctio
Cap. 29. que interitum denuntiant. Sic Iob cum fl
pibus & potentia, ac frueretur rerum omni
entia, omnesque proceres illum passim hon
sequerentur: *Radix mea* inquit, *erat humore per*
taphora sumpta ab arboribus, aqua salubri
quæ non arescunt, sed florum & frondium
spectabiles sunt. *Et ros morabitur in messione m*
denotat omnia felicissime successisse, nec qu
menti aut iacturæ accessisse rebus suis: Quu
radix fundamentum sit quo arbores fulciun
Cap. 14. limentum percipiunt, Deus apud Oseam po
resipiscentibus atq; iis, qui illi fidunt, vberri
que, opesque stabiles & diuturnas: *Ero*, inqu
ros Israeli, & germinabit sicut rosa aut lilium, & erun
est, dilatabit, diffundetque se *radix eius & prop*
se rami illius. Quo designat non facile moritu
lorum felicitatem, sed vt validas arbores, sta
fore diuturnam. Solomon autem, quu
nem atque euanidam impiorum spem indica
frustrandi sunt votis suis, nec sunt consequu
Prou. 12. quæ animo conceperunt: *Desiderium*, inquit, *i*
numentum est pessimorum, hoc est, ea cogitant a
tantur, quæ interitum adferunt: *Radix autem i*
Eccl. 24. *proficiet*, hoc est, pullulabit fructumque saluta
proferet. Vnde Sapientia radicatam se dicit,
mas defixisse radices, ac propagatam in popu
no ifico, sic vt assurgat in immensum, vt C
& Cupressus, hoc est, longe lateque diffund

as quibus ſui ſtudioſos obumbrat, ac ſaluber-
litu fouet ac recreat. Ediuerſo, quum Deus
m minatur improbis, ac confirmat non fore
n aut diuturnam illorum potentiam, quan-
illa vallata ſit & munita, Radicem illorum
am pronunciat. Quo ſpectat illud Iobi: *Ego* Cap.5.
um firma radice ac maledixi ac deteſtatus ſum pul- Iob.15.
nem eius. Cui & illud conſonat, *Cunctis diebus*
rbit impius, & numerus annorum & tyrannidis illius
eſt. Non dicabitur nec perſeuerabit ſubſtantia eius nec
terram radicem ſuam; hoc eſt, non erit diutur-
nos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritus oris eius
Hæc omnia indicant omnem faſtum, ſtrepi-
perbiam ad nihilum redigenda. Non mitio-
unciat Dauid homini ſcelerato ac nefario qui
fluxis ac caducis fiſus, innocentes opprimit. Pſal.51.
et te, inquit, *Deus in æternum & euellet de taberna-*
radicem de terra viuentium: Quo indicat illum
tus extirpandum, ac funditus eruendum, ſubla-
ni ſpe propagandæ familiæ; nam extincta radi-
lla amplius eſt poſteritatis ſpes. Eadem Meta-
Chriſtus vſus eſt, quum os obturat Phariſæis,
cipulos libertate dicendi offenſos placat: *Omnis* Matth.15.
tio, quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabi-
Quo indicat, Omnem doctrinam aut inſtitutio-
vitæ, quæ non innititur Chriſti ſolido funda- Ioan.15.
to, & quæ plus habet ſuperſtitionis, quam veræ 1.Cor.3.
atis extirpandam. Solent fere in nihilum re-
& aboleri, quæ humanis conciliis, nec adhibito
ſtatuuntur, omniaque diſſipari atque obſole-
e, quæ non ſcripturæ immobili autoritate fulci-
ur, vel ad oſtentationem & quæſtum excogitata
t. De Germine, hoc eſt, rudimento floreſcentis
ulæ ineunte vere, par eſt ratio; nam ex eo deſu- Spruyte.
ntur ſimilitudines, vel in bonam, vel in deterio-
n partem. *Sic vinea Domini exercituum Iſraël eſt*, vt Eſaiæ 5.

Esaias testatur; *Et viri Iuda germen eius delectabile*... sus eodem Capite in deteriorem partem; *Radix eorum sicut fauilla erit, & germen eorum vt puluis*...

Cap. 4. hoc est, improbi perdentur, nec in vllam mag... nem assurgent. Rursus quum idem Prophe... solatur populum, & pollicetur gratiam Ser... non defuturam; *In illa die,* inquit, *erit germen*...

Esaia 61. *in magnificentia & gloria, & fructus terra sublimis* seu... rificus. Quo ostendit plurimum ornatus ac d... tis accessurum iis, qui in fide persistant, ac s... Christi fauore & munificentia consequuturos... spectat illa exultatio qua sibi tacite ac velut... plaudit ac gratulatur homo pius, quod tot tan... donis sit cumulatus. Sic enim omnia sua dona... nera, quibus affatim ornatus est, ad Deum cu... tiarum actione referens: *Gaudens,* inquit, *ga... Domino & exultabit anima mea in Deo meo, quia in... vestimentis salutis, & indumento iustitia circumde... quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Sicut enim... profert germen suum, & sicut ortus semen suum... minat: sicut Dominus Deus germinare facit iusti...

Hier. 33. & laudem coram vniuersis gentibus. Quibus v... indicat se omni virtutum genere excultum, atq... Dei beneficio, cui vni debetur laus & gloria. Vt... terra fertilis & fœcunda, virentibus herbis exo... testatur Dei erga inferiora hæc munificentia, ita... tia pax, tranquillitas, ac cæteræ virtutes quibus... tes humanæ exornatæ sunt, declarant summam... erga homines beneficentiam & amorem, sic vt r... to hæc Dei munera nos ad gratitudinem prouoc... debeant.

Palmites quid designent. Palmites vitis, qui se longe lateque diffund... explicant, dilatant, atque vmbracula contra Sol... stum præbent, felicitatem, honorem, dignita...

Psal. 79. magnificentiam, decus, amplitudinem successu... Scriptura designant. Sic Dauid eleganti allegori...

lmitis, Hebræorum res secundas commemo-
as calamitates postmodum sunt subsequutæ.
m cum Deo sermocinatur, *Vineam de Ægypto*
isti: quo designat populum Iudaicum; *eiecisti*
& plantasti eam, hoc est, curam adhibuisti illis
ndis & instituendis. *Quæ* vitis *extendit palmites*
d mare, vsque ad flumina propagines suas, hoc est, ex-
cit imperii terminos. *Vt quid diripuisti sepem*
vindemiant eam omnes, qui hac iter faciunt? hoc est,
unt, conuellunt, lacerant, dilaniant potentiam
i Iudaici, quod destituti sint protectione tua,
e præsidio orbati. Idem argumentum tractat
s, à vinea ac palmitibus desumpta similitudine.
t autem insignis locus apud Ezechielem exhibi- *Cap. 5.*
rabola Ænygmatica, qua declarat Deus producta *Cap. 17.*
ncionem Aquila prægrandi ac rapaci, qua Re-
Babyloniæ regno Israelitico inhiantem designat,
alia insignia attribui solent, ac vinea frondosa,
tisque palmitibus exporrecta, nihil stabile esse
diuturnum, nec temere hominum potentiæ fi-
dum, esse enim Regum ac Principum fœdera, a-
itias, pacta, societates infidas, florentissima ma-
ruinæ obnoxia. Illa enim Deum dissipare & ex-
dere, vt vineam foliorum ac frondium pompa lu-
riantem: erigere autem humilia, abiecta, despica-
Quod ipsum in postrema Capitis parte his verbis
dicat, *& scient omnia ligna* vel arbores *regionis*, hoc est,
perbi, elati, sublimes, Reges, *quia ego Dominus humi-*
lignum sublime, & exalto lignum humile, & siccaui feciq;
arescere lignum viride & succulentum *ac frondere* vt vi-
ntem arborem, *lignum ar dum*, *Ego Dominus loquutus*
m & faciam. Quo indicat erigere se humiles & de-
icabiles, atque è sublimi deturbare arrogantes.
Quod ipsum agnouit Diua Virgo, & cantico illustri *Luc. 1.*
eitatum voluit omnibus, Deum clementia vti erga
llos, qui eum reuerentur: deiicere autem illos &

profligare, qui animi fastu contra Deum & hom
Cap. 19. insolescunt, diuites famelicos pati, esurientes a
Ezech 21. affatim saturare & implere bonis. Paulo post
Prouerb. in argumentum prosequitur Ezechiel vaticinio f
improbos. nato contra Ioatham; Eliachim, & Sedechiam p
rum & foedifragum. Sic enim primo illos sui
pingit coloribus & indolem illorum exprimit;
scilicet *corui*, vt habet prouerbium, *malum ouum:*
mater tua leona inter leones cubauit? in medio leuncul
nutriuit catulos suos & eduxit vnum de leunculis, & leo f
est, didicit prædam capere, homines deuorare, eo capto è gen
non absque vulneribus, nec sine sanguine, ita vt victori
fuerit incruenta. Mater frustrata sua expectatione &
sumpsit alterum è leunculis suis, Ioachimum scilicet &
nem, hoc est, tyrannum *constituit eum qui incedebat*
leones, & factus est leo ac didicit prædam capere, atque hom
deuorare, didicit viduas facere, ciuitates depopulari, atq; i
Tyranni *sertum redigere qui etiam vinctus catenis abductus est a*
descriptio. *gem Babylonis.* Quo autem magis exaggeret rei a
citatem, atque amplificet Regis crudelitatem, c
etiam illi ab vtero materno adfuit, repetit Cap
initium, vsus Metaphora Physica in hunc modum
Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquas plan
Locus Eze- *est.* Quam Metaphoram, & quæ subsequuntur,
chielis mo nisi Physicus, & qui in re Medica sit exercitat
Physicus. recte interpretari poterit. Alludit enim ad infan
gestationem in vtero; nam rubicundo ac sangui
lento sanguine fœtus alitur, ac sensim incremen
capessit; itaque indicat matrem, à qua crudelitat
suxit, mire fœcundam esse, & sanguine in quo fœt
voluitur, redundantem, vt vineam fertilem in lo
irriguis: eoque euenit, vt materno sanguine afflue
ter pastus & signatus vires validas & robustas co
ceperit. Quod indicat, quum inquit: *Fructus e*
& frondes eius creuerunt in aquis multis, hoc est, humoru
in vtero abundantia. *Et facta sunt illi virga sol da in s*

pr

minantium. Quo designat imperatoriam digni-
, & regalem pompam ac strepitum. *Et vidit*
nem suam in multitudine palmitum suorum. Quo
t illius potentiam ac magnitudinem longe ex-
tam, & exaltatam staturam eius inter coman-
ondes. Quo designat illum longe superasse ma-
entia sua vicinos reges & Satrapas, ac latius 4. *Reg.* 23.
gasse ditionis terminos. *Quum autem in tanto re-* *Hier.* 59.
stu ac strepitu *constitutus cœpisset alienari à Domino* & 52.
ipse vt speciosa ac diffusa vitis auulsus est, & emar-
it. atq; arefactæ sunt *virgæ arboris illius, eaque vinea*
lantata est in desertum loco arido & siticuloso. Quo *Zadechias*
gnat exilium & captiuitatem, in quam abductus *in Babylo-*
c priuatus honore, dignitate, dominatione, ma- *nem abdu-*
centia Regia; Quod iis verbis indicat: *Non est in* *ctus.*
am persistit in vineæ Metaphora) *virga fortis, nec*
rum dominantium, hoc est nulla est imperii maie-
nulla magnificentia, nulla autoritas, quæ illum
a contemptum possint vindicare. Hactenus de
nitibus ac vitis propagine, à quibus Christus et-
similitudinem desumit, atque homines, qui illi
fidem insiti sunt, ac bonorum operum fructum
ferunt, fructuosis palmitibus assimilat. Impro-
vero omni ornatu destitutos, nulloque fidei ac
aritatis succo imbutos, aridis & infrugiferis, qui
nutiles frutices & sarmenta igni destinantur. Qua *Cap.* 15.
re vberius in Capite de Vinea, vbi Ioannis Euan- *Ex Ramis*
istæ locus explicatur. Cæterum rami, qui mul- *Metaphora.*
lices ex caudice atque arboris trunco, velut erectis
achiis se diffundunt, simili Metaphora vt palmites
ncionibus adhibentur; Designantur autem hac
ce robur, potentia, firmitas, incolumitas, decor, &
natus familiæ, totiusque posteritatis propagatio ac
boles, denique consanguineorum, affinium, co-
natorum, nepotumque series. Sic Sapiens quum
li felicitatem ac florentes annos pollicetur, qui Sa-

pientiam amplectitur; *Radix sapientiæ*, inquit, *ti*
Eccl. 1 *Deum, & rami eius longæui*, hoc est, in multos anno
Rom. 11. vita proregabitur & longum habiturus est æui
curſum. Extat autem inſignis apud Paulum Co
Metaphorica de ramis auulſis ex olea, & in illo
locum aliis inſitis, in qua ſolidis argumentis ac
monſtrationibus Iudæos non ita excisos ac diffra
oſtendit ac conuicit. vt ſublata ſit omnis recupe
dæ ſalutis ſpes: ſed illos denuo inſerendos, ſi fide
Pauli locus excuſſus. amplectantur. *Si enim primitiæ*, inquit, *ſancta &*
ſperſio ſancta eſt. Si fermentum ſanctum, oportet & to
Rom. 4. *maſſam ſtatui ſanctam, quæ fermento vndique imbuta*
Gal. 3. *Si radix ſancta & rami ſancti erunt.* Si Abraham pri
Iacob. 2. credentium pater fidem amplexus eſt, & illi imp
tum eſt ad iuſtitiam: quid vetat & nepotes ac po
ros ſtirpis ſuæ authorem exprimere, ac fidem e
dem amplecti, vt ſuperius fuſius à nobis explicatu
Cæterum vt comantes ac longius exporrecti ram
liquando felicitatem denotant, ac rebus lætis ac
cundis adhiberi ſolent: ita nonnumquam illos re
aduerſis ſacri Scriptores accommodant, eoque
mine calamitates obuenturas denunciant, nec i
Cap. 15. probos diuturna proſperitate vſuros, quod huiuſn
di verbis indicatur apud Iob; *Cunctis diebus ſuis ſupe*
impius. ſed nec ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius,
mittet in terra radicem ſuam, ramos eius arefaciet flam
hoc eſt, omnia cedent in deterius, & abolebuntur,
videantur ad tempus florere improbi, ſuoſque ram
diffundere, omnia tamen ſublapſa confeſtim di
bentur. Id ipſum Sapiens obuenturum pronunc
Cap. 4. generationi peruerſæ, quum inquit; *adulterinæ pla*
tiones non dabunt radices altas nec ſtabile fundamentum co
cabunt. Etſi rami tempeſtiue ſuoque tempore ger
nauerint, infirmiter poſiti, à vento concutient
ſuiſque ſedibus commouebuntur. *Confringentur e*
rami inconſummati, hoc eſt, imperfecti, & qui nond
iuſ

...am robur ac firmitatem ſunt conſequuti, *& fru-*
...illorum inutiles, acerbi ad manducandum, nec ad vllum
...m idonei. Quo indicat, vt ex orationis ſerie intel-
... poteſt, nec progenitores, nec filios, nec nepotes
... eſſe Reipublicæ, nec aliquid commoditatis aut
...ſidii adferre rebus humanis, quandoquidem vt
...cionem proſequitur; *Ex iniquis* & nefariis *progeni-* *Ecclеſ.23.*
...bus prognati filij, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes. In
...cleſiaſtico ſeu Concionatore prorſus idem argu-
...ntum tractatur, quod inſtituitur contra adulte-
...n, quæ alteri quam viro legitimo corporis ſui vſum
...ceſſit, ſeſeq; mœcho ſubiecit, ac præbuit (vt Plau-
... ait) vſurariam. Quod crimen ita exaggerat, vt pri-
...m declaret illam publicitus infamia notandam, &
...oles quas putat hæredes poſſe conſtitui, patri puta- *Ex adulterio*
...o, nullo honore, nullaque dignitate habendas, qui- *prognati in-*
...s etiam hoc incõmodi atq; infelicitatis acceſſurũ *fauſti.*
...onunciat, vt huiuſmodi proles non figant radices,
...c rami earum fructum proferant, hoc eſt, non pro-
...gabitur vlla poſteritas, nec erit illis vlla ſobolis
...es. Cui ſententiæ iſta eius autoris conſonet: *Nepotes* *Eccleſ.40.*
...pіorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ ſu- *Matth.13.*
...r cacumen petræ, ſiue in ſumma rupe *ſe extendent*. Quib⁹ *Matth. 5.*
...erbis indicat (vt Chriſtus de ſemine concionatur,
...uod incidit in loca aſpera ac petricoſa) illos impu-
...os non poſſe radices figere, nec in vllam ſpem poſte-
...tatis emergere, ſed mox vbi quid ex eorum ſtirpe
...xortum ſit, emarceſcere atque in nihilũ redigi. Tale
...uiddam etiam Eſaias exprimit, quum inquit, *Ante*
...eſſem totus effloruit? & immatura perfectio germinauit. Et *Cap.8.*
...indentur ramuſculi eius falcibus, & quæ relicta fuerint, ab-
...indentur. Qua Metaphora declarat impiis omnia pro-
...pere ſuccedere ad tempus aliquod, accelerari iis an-
...onam, meſſem præmature adeſſe, fructus prope-
...re matureſcere: verum quum iam omnia matu-
...ruiſſe viſa ſunt, ac fructu fruituri videntur, ſegetes,

rami, sarmenta, palmites, propagines exscindunt
Metaphora ex flore. hoc est, tota felicitas, successus, prosperitas corru
ac vana spe illusi sperata vindemia, messisque desid
rio, atque auide expectata iam flauescente seg
frustrantur. Flos, ex quo fructus speratur, gaudiu
est & amœnitas seu blandimentum arborum, qu
vernis mensibus oculos hominum oblectat ac sua
odore nares reficit. Herbæ autem aliæ aliis temp
ribus florescunt, nunc vere, nunc æstate, nunc aut
mno, nonnullæ etiam hieme, vbi cælum clement
est, nec omnia gelu rigescunt. Indicatur non solu
in sacris literis, sed etiam apud alios scriptores flo
nomine quidquid præstanti excellentique specie e
Sic prima indoles adolescentia, iuuentus, ætas flo
da & pubescens floris nomine designatur, tum etia
decor & species, venustas, pulchritudo, blandicie
ac pleraque alia sagacia in homine, & quæ cito eu
nescunt, nec stabilia sunt aut diuturna, licet a
tempus spectatu grata ac peramœna. In eodem s
gnificatu adhibentur concionibus, folium, herba,
mnisque nitor & herbescens viriditas, tum fœnum
stipula, ac pleraque alia, quæ cito languescunt, ne
I. Cor. 3. diu subsistunt. Sic Paulus doctrinam inanem, fuc
Pauli locus explic. tam, adulterinam, infrugiferam, superstitiosam n
xiam, damnosam, ligno, fœno & stipulis compara
Qui enim huiusmodi doctrina minus salutari imbu
ti sunt, nec solido fundamento innituntur, primum
omnium ingruente tentationum procella labascu
ac corruunt, nec prorsus in aduersitate subsistunt,
nec arida nutrimenta ac fomites contra ignis vim
Cæterum floris nitor spectabilis in scriptura passim
accommodatur rebus caducis, fragilibus, moment
Cap. 14. neis, ruinosis. Sic Iob; *Homo natus de muliere replet*
multis miseriis, qui quasi flos egreditur, hoc est, se expandit
se dilatat, sed conteritur, *& fugit velut umbra*. Cui il
Psal. 102. lud Dauidis affine est: *Homo sicut fœnum, dies eius sic*
fl

agri. sic efflorebit. Quibus verbis indicat rem mox
ᵐᵒrituram, quamlibet speciosa sit, aspectuque ama-
ᵇⁱli & gratiosa. Quo autem sua cuique fragilitas
ⁱᵈⁱᵈentidem ob oculos versetur, atque ex aduerso ver-
ᵇⁱ Dei vis & efficacia. Esaiæ elata voce exclamandum Cap. 40.
ᵖʳæcipitur; *Omnis caro fœnum & omnis gloria eius quasi flos*
agri. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia Spiritus Dei
sufflauit in eo. Vere fœnum est populus, exiccatum est Eccl. 14.
fœnum, & cecidit flos. *Verbum Domini manet in æter-*
num. Quo palam facit omnem pompam, fastum,
strepitum, splendorem, magnificentiam, denique
quidquid in homine excellens est, & magnificum,
seu externa seu interna spectes, scilicet, prudentiam,
& scientiæ coniunctam sapientiam, & si quid aliud
humanæ mẽti insitum est, flatu Dei euanescere. Qua-
propter nemo rebus tam caducis & momentaneis
niti debet, aut illis fidere, sibique inaniter harum
rerum possessione blandiri, sed fulcire se verbo Dei,
quod stabile est, firmum, diuturnum, & mentes ho-
minum solita ac salutari doctrina imbuit: Reuocant
nos ad æternas has opes Petrus & Iacobus Apostoli, 1. Pet. 1.
ac sectanda præcipiunt non fluxa, non temporaria, Iacob. 1.
non euanida, quæ tamquam flosculi ad Aquilonis
flatum, aut Solis ardorem emoriuntur: sed cœlestia, Solida spe-
ad quæ Christo duce, eiusque verbo perduci nos con- ctanda.
tingit. Plures sunt eius generis apud Prophetas Me-
taphoræ, atque ex foliis floribusque desumptę simili-
tudines, quarum commemoratione ob oculos ponit
mortalium res fragiles & caducas, prorsusque in-
stabiles, quibus tantopere intumescunt homines.
Sic Esaias fastum ac superbiam Ephraim, quorum
nomine designat omnes iisdem vitiis obnoxios, fo-
liis ac floribus mox euanescentibus, ac defluis com-
parat. Sic enim illis interitum minatur: *Væ coronæ su-* Cap. 28.
perbiæ, ebriis Ephraim & flori decidenti: Pedibus conculcatur
corona superbiæ ebriorum Ephraim, & erit flos deciduus exul-

tationis eius, Et sicut fructus temporaneus & præcox. N
Cap. 1. enim nec fructus nec præcocia poma diu subsist
ita nec illorum felicitas diuturnam prosperita
est habitura. Naum quoque Propheta declarat ea
similitudine nihil tam speciosum, ac spectabile, n
tam blandum & amabile, quod Deus non concu
ac conterat, vbi exarserit in nefarios atque impro
ira illius, sic vt flores & germina elatorum homin
discutiantur, hoc est, omnis illorum pompa
splendor ad nihilum redigatur; quod iis verbis i
catur; *Infirmatus est Basan & Carmelus, & flos Li*
elanguit, hoc est, virtus, robur, potentia ruinosa
omnis nitor, decor, species, venustas deflorescit
deformata est. Floribus succedunt fructus & semi
de quibus quoniam similitudines desumuntur, l
Semen in Bibliis quid designet. obiter indicandum. Semen duobus modis vt & f
ctum, vsurpatum in sacris literis, pro tribu atque
lustri familia vel prosapia, pro sobole ac totius po
ritatis propagine, pro successione hæreditaria, p
stirpe, genere, cognatione, quæ omnia pollice
Deus in humanæ vitæ decursu, optatum felicemq
successum habitura, vbi quis mandatis eius obseq
Psal. 36. tur, atque morum integritati insistit. Quod indi
Dauid in Psalmis, quum inquit; *Iunior fui, etenim sen*
& non vidi iustum derelictum nec semen eius quærens pane
Semen illius in benedictione erit, & iusti hæreditabunt terra
Semen vero seu generatio *impiorum peribit.* Sic Eleph
vnus disceptantium cum Iob commendat Dei ca
gationem, eaque sic erudiri hominem pronunciat,
totum se committat eius arbitrio, eiusque volunt
se subiiciat, quod sciat se castigari, vel ad emendati
nem, vel vt exploretur illius constantia, qua ratio
consequitur homo, vt omnia illi prospere succedat,
Cap. 5. accedat optima benedictio; *Spectabis*, inquit, *multip*
semen tuum, & progeniem tuam, hoc est, proles, nepot
& posteros, *& herbam terræ numerosam. Ingredieris in*

undan

tia sepulchrum, sic infertur aceruus tritici in tempore hoc est, generosi hominis more & magnifice te bi continget comitante magna procerum multitudine. Rursus, quoniam semen herbis ac arboribus inest, atque id similem speciem producit, seseque in aliam stirpem propagabat, Prophetę quoque isto in concionibus illustrandis vtuntur. Designat autem Semen successum, vberem prouentum, bonam, fructiferam benedictionem, beneficentiam, vberrimos fructus. Ita quum Deus apud Esaiam pollicetur felicitatem ac rerum omnium affluentiam iis, qui illi fidunt, illiusque mandatis insistunt: *dabitur*, inquit, *pluuia semini tuo vbicunque seminaueris terra, & panis frugum terrę erit vberrimus & pinguis Pascetur in possessione tua agnus spatiose, & tauri tui, & pulli asinorum qui operantur*, *vel colunt terram, commistum migma*, hoc est, ordeum purumque pabulum *comedent*, *sicut in area ventilatum est*, hoc est, ventilabro, vannoque accurate expurgatum à paleis. Quibus verbis designat rem familiarem amplissime augendam, omniaque ex voto atque animi sententia successura. De Fructu par est ratio; nam & herbarum arborumque fructus in Bibliis designat vbertatem rerum, abundantiam, vtilitatem, beatitudinem, prosperum successum, opera bona & mala, inopiam, annonæ caritatem & penuriam, iustitiam vitæque integritatem, impietatem, nequitiam, mores improbos: quæ etiam frumenti ac frugum nomine designantur. Sic Oseas, quum ad optimam frugem, ad decus, probitatem, iustitiam exhortetur homines suæ salutis oblitos, qui rebus improbis assuescere cœperunt; *Seminate vobis*, inquit, *iustitiam*, *& metite in ore misericordiæ*, hoc est, Misericordia, clementia, bonitas, vobis cordi sit, & in ore versetur, *innouate vobis nouale*, *dum tempus inquirendi Dominum*. Quo suadet immutandum vitæ institutum, quo possint vitam, mores, studium approbare

Semen stirpium.

Cap. 30. Esaiæ locus excussus.

Fructus stirpium quid designet.

Cap. 10.

Domino Deo. *Etenim hactenus*, vt propheta in[...] *arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis [...] mendacij.* Qua Metaphora indicat nihil illos a[...] quam fraudes, sycophantias, perfidiam, impo[...] dolos machinari, quibus innocentes opprim[...] Quocirca monet, vt excussis atque extirpatis vi[...] fruticibus ac Zyzaniis in exculto nouali puræ [...] tis, probitatem, mansuetudinem, iustitiam, hu[...]

Cap. 4. tatem inserant. Quod etiam apud Hieremiam [...] rate Dominus præcipit; *Nouate vobis nouale, & no[...] tere super spinas*, hoc est, reddite corda vestra exc[...] optima semente integritatis, iustitiæ, innocentia[...] nitatis, extirpatis spinis ac sentibus nequitiæ. [...] enim ratione omnia prosperrime homini succed[...] Quod Deus apud Esaiam palam testatur insigni [...] solatione, qua pii hominis mentem in spem ac [...] ciam erigit consequendæ salutis. Sic enim secu[...]

Cap. 3. tem rebus adflictis ac desperatis denunciat; *Dici[...] sto, quoniam bene ille erit, quoniam fructum adinuenti[...] seu manuum suarum comedet.* Quo illum commone[...] vt securo sit animo, bene speret, optimam spem [...] cipiat: quoniam ingruente calamitate & afflicti[...] famis aut belli, fruetur secure rebus, quas sua ma[...] suoque labore à Deo Optimo maximo sit conseq[...] tus. *Impio* vero, vt idem ait, *male erit, quoniam secun[...]*

Fructus pro hærede. *opera manuum eius rependetur illi.* Cæterum Fru[...] pro sobole etiam & posteritate sumitur hac libe[...] rum propagine. Quod munus Dauid Deo accept[...]

Psal. 126. refert, quum inquit; *Ecce hæreditas Domini, filij m[...] fructus ventris.* Quo indicat prolium propagation[...] Dei donum esse. Rursus quum Deus sub Daui[...] nomine Christi regnum fore sempiternum polli[...]

Psal. 131. tur; *Iurauit Dominus Dauid veritatem & non frustrab[...] eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Illuc p[...] ducam.* & germinare faciam *cornu Dauid: paraui lu[...] nam Christo meo. Inimicos eius induã confusione. Super ips[...]*

aut[...]

efflorebit sanctificatio mea, vel diadema meum.
us verbis amplificat fortitudinem, decus, ma-
entiam imperii, quod longe lateq; sit propa-
um, & sub Dauidis typo Christi Seruatoris re-
spirituale, eiusq; Ecclesiam, hoc est, cœtum fi-
m, nunquam exstinctum aut oppressum iri, nec
mquam vetustate, vlla temporum iniuria abo-
m: quamlibet sæuiant inimici, quantumuis do-
e Euangelicæ insultent, illamq; lucem exstin-
cupiant, atq; omnes machinas ad illam oppri-
dam admoueant. Quo spectat illud Christi de in-
ussa fide, & inexpugnabili solidaq; professione *Matt. 16.*
inis eius: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*
isquis enim tā immobili ac tā firmo fundamēto
ur, non est quod metuat se ab illo posse dimoue- *Matt. 17.*
t diuelli. Quod Christus etiam alias testatus est,
litudine adducta ex viro prudente ac sagaci, qui
icium suū construit non in fluida arena aut fun-
palustri & vliginoso, sed in solido saxo aut firma
e, ne ingruentes tempestates, fulmina, tonitrua,
res, venti, flumina & concursus aquarum totam
em cōuulsam dissipent ac discutiant. Qua simili- *Fiducia*
ine designat illū, qui fidem solidā ac viuidam, non *in Deum.*
bratilem amplexus est, eamq; factis exprimit, in-
cusso infractoq; animo subsistere aduersus immi-
ntes tempestates, quæ nullis non momentis homi-
Christiano impendent. Quam securitatem Dauid *Psal. 91.*
am illi pollicetur, qui Deo confidit, illiusq; præsi-
totum se cōmittit, atq; omnem suam spem ac fi-
ciam in Dei misericordia per fidem collocat. Hac
im ratione fit, vt ab omni quantumuis exitiosa pe-
& periculis tutus sit, & secure subsistat, seu illa no-
1, hoc est, tacite & latenter ingruant, vel interdiu,
c est, palam & aperto Marte grassentur. Quod Al-
limus, cui fidit, vmbra alarum suarum illum mu-
at, suaque protectione tutum præstet.

CAPITVM HVIVS OPERIS INDEX.

RE

...RUM ET MATERIARUM HUIUS OPERIS INDEX.

Esai[illegible]

Ma

FINIS.

DE GEMMIS
LIQVOT, IIS
ÆSERTIM QVA-
M DIVVS IOANNES A-
TOLVS IN SVA APOCALY-
meminit: De aliis quoque, qua-
rum vſus hoc æui apud omnes
percrebuit,

LIBRI DVO,

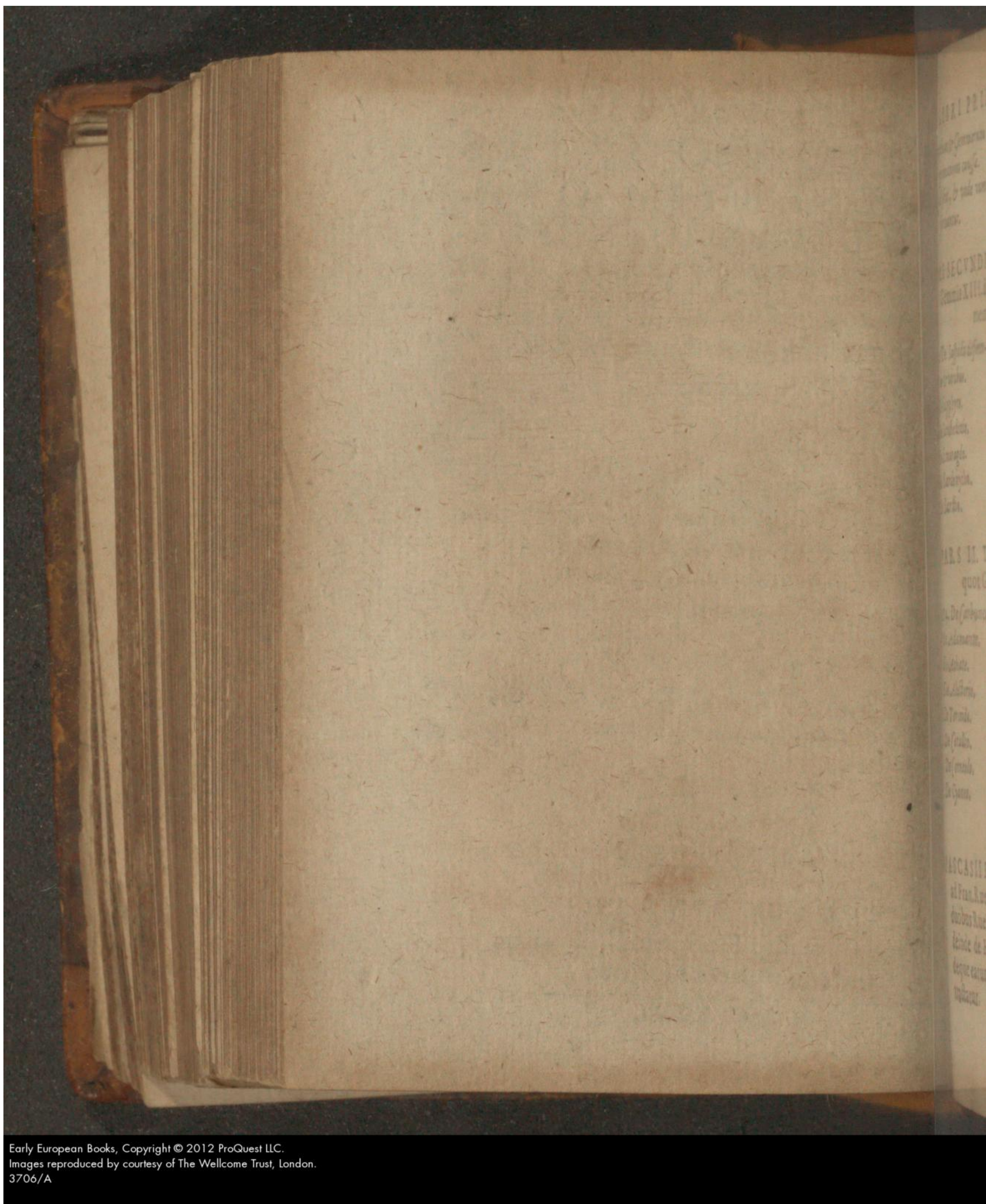
OLOGIS NON MINVS VTILES
hiloſophis, & omnino felicioribus ingeniis
periucundi, è non vulgaribus vtriuſ-
que philoſophiæ adytis de-
promti.

AVCTORE
RANCISCO RVEO,
Doctore Medico Inſulano.

FRANCOFVRTI,
Typis Guolphg. Hofmanni, ſumtibus
hæredum Iacobi Fiſcheri,

M. DC. XXVI.

LIBRI PRIMI CAPITA.

BRI SECVNDI PARS PRIMA, DE Gemmis XIII. in D. Ioan. Apocalypsi memoratis.

PARS II. DE CÆTERIS ALIquot Gemmis & lapidibus.

His subiicitur

PASCASII Balduini Canonici Phalempinensis ad Fran. Rueum Epistola erudita: qua super his duobus Ruei libris iudicium continetur primũ: deinde de Hebraicis Gemmarum nominibus, deque earum admiratione, vsu, abusu & viribus tractatur.

AVCTORES IN HIS *libris citati.*

Aetius
Albertus Magnus
Antonius Ludouicus
Apuleius
Aristoteles
Arnoldus à Villa noua
Auerroes
D. Augustinus
Aulus Gellius
Carolus Bouillus
C. Plinius
Dioscorides
Galenus
Georgius Pictorius Villingensis
Halyabbas
Hermolaus
Hieronymus Hungestus
Iamblichus
Ioannes Manardus
Marbodeus poeta Ga
Marsilius Ficinus
Nicolaus Florentinu
Numenius
Paulus Ægineta
Petrus Aponensis
Petrus Crinitus
Plato
Plotinus
Rases
Solinus
Theodoretus Cyrene
Episcopus
Theophrastus
Thomas Aquinas
Vincentius in Specul
naturalis historiæ.

D

E GEMMARVM ORTV, LIBER PRIMVS.

idum & Gemmarum generationis caussis diuersis.

CAP. I.

Numquemq; lapidem ex altero maxime
duorum elementorum, terra scilicet vel a-
qua, conflari apud omnes rerum naturalium
peritos, tam inconfesso est, atque naturali
rationi peruium, vt nullus, ni vel Leberide
addubitarit. Porro qui lapides non perspi-
, ex terrea crassioreq; quadam substantia, hu-
naci persuasa, generationis materiam mutua-
Qui vero pellucidi visuntur, ex aqua præser
fiunt, cui subtilis quædam terrea, nec ob-
ateries immixta est, vt & in crystallo ac beryl-
ei speciem plane referentibus videre est.
uam & hæc intelligi velim, non quod duo re
rum principia, ignem dico ac aerem, ab illo-
xtura separem, Apud principes namq; philo-
complures conuenit, Omne mixtum ex qua-
ementis constare. Verum enimuero ita quæ
s accipienda sunt, vt alterum illorum, terram
n vel aquam, in quouis lapide præcellere in-
, etiamsi aliter Plotinus sentire videri possit,
libi fusius egimus.

Non perspicuorum lapillorum caussæ.

Pellucidarum Gemmarum caussa.

d aũt ad effectricem vocatam causam attinet,
m eam vtriusq; philosophiæ principes nume-
altera namq; suprema, altera vero inferior.
s causa est Deus ipse Optim. Maximus rerum

Lapillorum caussa efficiens duplex.

Deus.

omnium creator & seruator, in quo, cum quo, per quem sunt omnia, & sine quo (D. Ioanne Apostolo teste) nihil factum est. Quem & Aristoteles [...]tium, supremamq; vocabat intelligentiam, a[...] omne opus naturæ, opus esse intelligentiæ. Illi[...] que Deum, vt omnium rerum creatorem, ita si[...]rum primariam & simpliciter necessariam cau[...] etiam lapillorũ gemmarumq; Christiani om[...]runt. Quandoquidem sapientis est oraculũ: Q[...] *in æternum, creauit omnia simul:* quod equidem bi[...] interpretatum inuenio. Quibusdam quod dic[...]mul, non ad creationis instans referentibus, ver[...] instans propositi diuini, vt scilicet sit sensus [...] Dominus Deus decreuit ab æterno omnia crea[...]

Simul creata omnia, quomodo.

Ita enim librum Diuo Augustino relatum, [...] mirabilibus sacræ Scripturæ inscribitur, haber[...]rio. Simul itaque Deus vniuersos lapides sin[...] Gemmas creauit, dum videlicet vnica solaq; [...] luntate multiformem quantumuis specierum [...] diuiduorum diuersitatem fieri voluit: in qua[...]tate vnica simplicissimaq; singula simul fecit, [...] eorum ortus principio per tempus dispensa[...] desistit. Quamuis & hic accedere possit ger[...] forsan intellectus, cui philosophi complures [...] obscuri ipsa quoq; ratio subscribunt: scil. quo[...] omnia simul creauit, dum omnium formarum [...]rum futurarum rudimentum, principium ac se[...]rium quoddã materię primę, ante generum, sp[...] atq; indiuiduorum discretionem, infudit. Illa [...]dem materies, diuisionis adhuc & productio[...]pers, moles erat quædam informis, omnium [...] formarũ seminio ab ipso creatore perfusa: vn[...]dem aliquando, & iis mediis quibus supremus [...] ab ęterno præscit & vult perfecta rerum produ[...] fœtura extimularetur. Ideoq; & hi admittũt [...] quidem simul esse creata, non autem simul esse [...]

C

nat & id ſententiæ diuus ille Auguſtinus ſu-
neſim adſerens, quod quæ à natura generan-
iundum rationes ſeminales in materia conſi-
producuntur: quod & multo copioſius diſſe-
tio de Trinitate cap. 9. vt ſcilicet inaudias ma-
in ſe habere, & quaſi fouere cunctarum for-
rationes ſeminales ſibi à primæua conſtitu-
genitas inſitaſve, ex quibus tandem agentis
m, pro modo expertis, educantur, exiſtimu-
que formæ naturales, elementorum commi-
m eſſentialiter conſequentes, vt & hinc quæ
ntia materiæ tantummodo inerant vere, &(vt
)in actum ab agentis actione producantur. Ve-
his alibi fuſius. Nunc vero hæc de principe il-
à & Gemmarum plaſmatore ſufficiant. Quæ
i cunctis ſat eſſe queant: quia tamen pulcrum,
m atque vtile eſt homini haud vſquequaque *Cauſſæ infe-*
), noſſe quibus ſecundis mediiſque cauſis, vn- *riores ſecun-*
cta de quibus diſceptatur, originem capeſſunt, *dæ vel mediæ.*
gebit hoc loci aliarum quoque inferiorum
um commeminiſſe: hoc namque pacto fiet, vt
tior de his noſtra ſit traditio. Quamquam
Deus omnium ſit cauſa immediata, quædam
ſolus & citra alicuius coagentis admiſſionem
ideoque (vt aiunt Theologi) eorum cauſſa eſt
Nonnumquam, ſua liberaliſſima bonitate,
rantes alias ſecum adſciſcit affouetque cauſ-
hoc propter connexionem vniuerſi: ita tamen
a alteri aduerſetur. Proinde (vt inquit Bona-
ra libro ſecundo, quæſtione ſecunda circa fi-
quia diuina voluntas non cognoſcitur, nec ipſa ab actio-
udit operationem cauſſæ creatæ, nec etiam ab earum
ne humanam capacitatem arcet. Ideoque bonum
tile eſt, ſeſe exercere in cogitatione cauſſarum creata-
Ante hunc item multis ſeculis Pindarus aſſe-
quod quicquid intra ſe terra occultat, & vltra

cœlum positum est, homo contemplatur. Nec
fructuosum putes: quoniam, diuo Paulo autho
uisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta
intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque
virtus & diuinitas. Verum vnde digressi sum
dem referre libet. Prætermissis itaque nunc su
ribus caussis, in sequentium duorum capitu
tiam, non vulgarium philosophorum placita
turi dicimus, quod à primario illo omnium p
pio, inferior humiliorque Gemmarum caus
potest, facultas cœlestis orbis moti, ab ipso Deo
fusa, pro ipsius orbis diuersarum partium vari
tione quam astrorum periti aspectum app
Porro quid sit cœli orbium, planetarum, syder
aspectus, situs siue configuratio, non est huius
tuti: quamobrem Mathematices peritis reli
Hoc vnum præfatus quod pro variorum aspe
ratione & materiei multiiuga præparatione di
in subiecta hæc corpora cœlum creditur transf
re virtutes. Qua de re philosophi illi propinq
sensibilesque caussas scrutati, cœlo ipsi exten
il... mineralem lapidificam tribuendam cen
mediate vel immediate, vt dicunt, hoc est,
currente alia caussa vel non. Mediate quidem
tametsi corpora cœlica loca non raro mutent
rat tamen sedes eas lapidificas facultatem illa
mel ac efficacissimo cœli conatu conceptam
tumaciter retinere, vt lapides per multum æu
gnendo iam dictæ potentiæ fidem propalam
tur.

Adamantes sibi similes parere. Hinc fieri arbitror quiddam mirabile & si
minime premendum. Relatum mihi iamprid
à domina quadam fide digna, quod Domina
rensis è Luxemburgorum illustri genere or
duos habeat seruetque hæreditarios Adam
qui alios crebro, tanto naturæ miraculo prod

quicūq; ſtatis tēporib intueātur, συγγενῆ,
congenerem ſibi prolem eniti, palam iudicent.
cauſſam, ſiquidem in naturæ tam raro opere
philoſophari licebit, putauerim eſſe, quod vis
qs parentibus tenaciter inſinuata (quam ada-
micam quis nominauerit) aerem circumfuſum
iam primum congruamque ſubſtantiam, demū
amantem gemmam durauerit transformaue-
. Quod ne iuſto plus admiretur quiſpiam, au-
Theophraſtus eſſe lapides qui pariant, nimi-
quod virtus illa cœleſtis tenaci materiæ, vti præ-
mus, ſemel transfuſa ſubiectæ contumacius co-
ſubſtantiæ, quæ videlicet quo vehementiorem
ctionem experta eſt, eo pertinacius hanc reti-
intelligitur.

Instrumentalis Gemmarum cauſa.

tina autem & coniuncta ſeu inſtrumentalis la-
m cauſſa duplex annumeratur. Vel enim cali-
quoddam eſt, (ſi ex elementis corpora ſubſtan-
ter fieri ſtatuamus,) aut caliditas, (ſi ſolas in mi-
ualitates aſſeruari ſentiamus) in materia terrea
tens, & humidum tenax per terreæ molis tenu-
as quaſque partes diducens, digerenſque hac ra-
ſingulorum elementorum, terræ præſertim &
portiones tam apte & ad amuſſim confundens
e conglutinans ſed & ab omni excrementoſa fæ-
eſpumans, vt pro lapidis Gemmæve forma pro-
nda materiam ipſam recte præparet. Aut demū
auſſa frigidum quoddam eſt, ſiue frigiditas in a-
a ſubſtantia terreſtris & ſiccæ materiæ actionem
eſſa conſiſtens, ſua conſtrictione (frigidi namque
onſtringere) omnem ſuperabundantem humo-
adeo exprimens, vt etiam impendio indu-
, adeoque tantum eius relinquat, quantum ad
entem partium connexionem ſit neceſſarium,
& hinc inuitandæ formæ materia diſponatur.

excolaturque. Qua de re non diffitentur phil[...]
illi, quod quamuis lapilli hi à frigido coaluerin[...]
lido tamen, citra alterius humoris appulsum, l[...]
contumaciter recusant: quod videlicet tanta [...]
humidi siccique naturalis commixtio, germa[...]
necessitudo, vt suo omni ex parte contrario a[...]
nuant: nec non, nisi familiaris qualitatis illici[...]
cti, ad externæ qualitatis actionem conniueant[...]
quam non deesse compertum habeamus, qu[...]
tantum elementa recipiant: ac frigidum vt à n[...]
ita ab omni actione secludant, qui debile cal[...]
Gemmarum caussam constituunt: de quibus al[...]

Quid sint, & vnde vim sortiantur Gemmarum propr[...] occultæ.

CAP. II.

AVctor est Galenus non simplicium pharmac[...] libro, quod Gemmæ vires habeant partim se[...]dum substantiæ totius proprietatem, partim se[...]dum qualitates effectricis, hoc est, manifestas, [...] cum potentiis hic emanantibus ea medicinæ [...] quam Græci φαρμακευτικὴν, Latini *Medica*[...] appellant, in primis contemplatur, cuius consid[...]tionem præsens institutum non amplectitur. P[...] substantiæ totius proprietatem philosophi vo[...] occultam, quod substantia virium, quibus stupe[...] illa munia absoluuntur, humanæ rationis fugia[...]ptum: vt ne summis quidem viris illarum aliq[...] penitius assequi contigerit aliter quam multo [...] Nimirum quod omnis proprietatis vera ex met[...]do cognitio colligenda sit, ab eius caussis proxi[...] euidentibusque, quæ bifariam discriminantur, [...] enim ex mixtionis modo, vel ab ipsius formæ spec[...]cæ ratione. Porro commixtionis modus miscibiliu[...] mixtura & conglutinatione perficitur, quæ exa[...]

Cur virtus occulta dicatur.

Duæ proprietatis caussæ.

ligari humana diligentia nequeat, vel eo ma-
omine quod infinita ſit illorum commiſcen-
proportio. Eius vero quæ ſpeciem adfert for-
ionem, vel ideo imperſcrutabilem intelligere
iod ipſam prodire autumant, partim quidem
æſtruximus) ex potentia materiæ, formarum
entis ſeu ſeminiis à primæua conſtitutione per-
artim autem (vt magnæ philoſophorum illu-
turbæ placet) ab ideis in mente diuina conſi-
ous (quas diuus Auguſtinus primordiales vo-
eſt, ab ipſo Deo, hinc ab anima mundi (ſi Plato-
onſentimus) & aliis inferioris ordinis cælicis
ribus, in elementa primum influentibus, dein-
er ea media & formam iampridem inſemina-
ceu incoatam (tamquam ſcilicet mentis ali-
& voluntatis diuinæ miniſtris) diſponentibus.
s præparationis abſolutam conſiderationem,
na etiam quantumuis diligens aut ſublimis ſa-
s non aſſequatur. Cum itaque reconditarum
m facultatum cauſſæ humano ſenſu nequeant
endi, nemini dubium eſſe ſuſpicor, quin
ibus peruium, quod nulla illarum proprietatum
nabili, hoc eſt, per rationem humanam deducto
ntoque experimento, ſed caſuali duntaxat euen-
omperta explorataque dici poſſit: vel omnino
io reuelationis modo, vti per ſomnia nonnun-
n legimus contigiſſe. Quo modo ſcitum eſt ſyl-
ris roſæ radicem aduerſus canis rabidi morſum,
æ pauorem omniſque potus metum & graue fa-
um adferentem, præſtare. Mare ſcilicet, cuius
s in Lacetania Hiſpaniæ finitima belligerans,
rſus periclitabatur, per ſomnum (viſa in fruteto
us radice ſibi ſuauiter applaudente) præmonita,
m & deinde qua potuit diligentia filio miſit, ex
e potandam, filium obſecrans vt religioni pa-
s matri obſecundaret biberetque. Quo vnico

ſimplicique remedio, miles ille præter omne[illegible] ſpectationem ſeruatus, occaſionem præbuit[illegible] ſcendæ eius radicis occultæ contra illam affect[illegible] ctum facultatis. Eſt igitur mixti latens occul[illegible] proprietas, facultas quædam per ea, vnde ipſum [illegible] tialiter conſiſtit, inſita: perque priuatas opera[illegible] multo vſu periculoue ſolo, vel aliqua releuati[illegible] tra rationem cognita. Quod demum mixti[illegible] conglutinationis meminimus, illud obiter luc[illegible] doctrinæ gratia his quoque connectere libet (ſ[illegible] enim tantæ diuerſitatis occaſionem ſciſciteri[illegible] benter audias) quod tam diſcrepantis mixtura[illegible] aptionis cauſſam philoſophi ſunt arbitrati eſſ[illegible] quandam cæleſtem ſubiectæ materiæ partes, va[illegible] cet, pro ſua virtute permiſcentem: adeoque ve[illegible] huius permixtionis tenore, eam materiam ad [illegible] formam decenter apparentem, in quam tand[illegible] amuſſim diſpoſitam & excultam mirificæ illæ [illegible] funduntur virtutes, formas conſequentes ſpec[illegible] Porro hac dicendi conſequutione eo tandem [illegible] nimus, vnde earum quæ in Gemmis ſunt prop[illegible] tum facultatumque reconditarum cauſſæ, qua[illegible] præſtruximus, nobis ſeſe vltro ac præter exſpec[illegible] nem diligentius perſcrutandæ, ac in conſpectu[illegible] uocandæ inſinuent. Celebris eſt itaque philoſ[illegible] rum ſententia, quod omnis cauſſarum turba a[illegible] eademq; principe pendet, ducitur atq; conſer[illegible] ad quam & propter quam, ceu ad communem [illegible] um finem cauſſæ omnes ſua munia tamquam [illegible] muni quodam & inſito conſenſu dirigunt: Dei[illegible] omnia fieri deſuper à ſummo bono, hoc eſt Deo[illegible] eademq; eſſe & optima & ordinatiſſima. Proind[illegible] irent inficias, Gemmas & earum virtutes à Dñ[illegible] eſſe, eumq; etiam ſolũ cunctorum cauſſam dici [illegible] veram, alias aũt cauſſas improprie & ceu per a[illegible] giam nominari nõ diffiterentur. Verumtamẽ q[illegible]

Quid mixti recondita proprietas.

Omnium cauſſarum vnica princeps.

q

uam philoſophis illis cognitum id & optime
ctum eſſet , nihilo tamen magis conquieuit
fatigabiliſque illorum auiditas diſcendi, & in
peribus creatorem admirandi contemplandi-
ſiderium. Quinimo inſito quodam cæleſti ar-
igoreque ad propinquiores rerum cauſſas, ceu
cer primæ illi ac veræ vtcumque inſtrumenta-
imorum ſuorum pene diuinam atque perſpi-
mam ſublimitatem intenderunt. Hinc itaque,
ono, mentem , hoc eſt , primam ſapientiam,
& boni verbum illorum quidam nominant: &
nente, intellectum, totum vtrumque mundum
lligibilem dico & ſenſibilem) ſtatuere ſunt opi-
Quum vero bonum ipſum mentem & intelle-
vnum quid eſſe, ac vnica ſimpliciſſimaque ſub-
ia perſiſtere adſtruunt , vnicum eſſe rerum o-
m & ſingularum principium profitentur, ſem-
omnibus adſtans cuncta fouens, viuificans, exci-
complens & roborans. De quo ſacer ille Orphe-
a cecinit:

Cuncta fouens atq; ipſe ferens ſuper omnia ſeſe.

linc & diuinus ille Plato diuino Sole colluſtra-
ita in Sophiſta ait: *Animalia cuncta mortalia plantaſq;
quæcunque terra ex ſeminibus radicibusve naſcuntur, &
cunque inanimata in terra conſiſtunt, ſiue liquefieri poßint
non, numquid ab alio quodam opifice fabricata quam à
o facta eſſe, cum prius non fuiſſent, dicimus? An multorum
trinam ſermoneſq; ſectabimur dicentium iſta, natura ipſa,
ni à cauſſa quadam fortuita ſine mente hæc agente, vel cum
ione potius ſcientiaq; diuina, quæ ab ipſo Deo ſit orta?* Nos
imuero Chriſtiana fide ac veritate edocti, primum
c rerum omnium principium, ſingulari ſubſtãtia, &
ibus perſonis conformi, ſimpliciſſimaq; voluntate,
itate, maieſtate, æqualitate, ac omnipotẽtia cõpre-
endimus & veneramur, Patremq; vocamus, quẽ illũ

bonum ſimpliciter : Filium & verbum patr
mentem primamque ſapientiam illi. Spiritu
que ſanctum nos appellamus, quem illorum
ores boni intellectum & amorem nuncupa
animam cuncta viuificantem & animantem al

Egregia de Deo Plotini ſententia.

quo Plotinus libro De intellectu cap.2.ita inſi
nam eſt potiſſimum qui tradit animo ſapientiam? hic
neceſſario eſt intellectus (inquam) qui non alias quida
lectus ſit, alias vero expers intelligentiæ: ſed verus pot
lectus, qui hanc ob cauſam ſeipſo ſit pulcer. Sed nunq
velut primo, nobis eſt quieſcendum, an potius ſuper
quoque progrediendum? nempe mens ipſa nobis in alt
gredientibus prior occurrit quam principium omnium p
quaſi in ipſius boni veſtibulo conſtituta, omnia in ſeipſ
ans & ſignificans, velut quædam ipſius boni figura. T
& eiuſdem libri cap.3. *Eadem quoque* (inquit) *t*
rens ad vniuerſum, in eo ſimiliter perueniet ad intellect
gnoſcens eum effectorem reuera totiuſque artificem. ha
Plotinus. Porro in intellectu mundum quenda
telligibilem haberi voluerunt, hoc eſt, omnium
idearum plenitudinem, ſed & in mente omniu
ta & ſingularum creandarum, gignendarum a
ducendarum, id eſt, futurarum rerum ideas, æ
ſimplici congeneaque ſubſtantia, ſolis relatiuis
ibus ab inuicem diſpeſcitas, perſiſtere intelle
eaſdemque ideas principes eſſe rerum omni
cauſſas arbitrati ſunt, ab eiſque ceu quoſdam
pendere & eſſe animas omnes intellectuales in
gentias, corpora cæleſtia, & quicquid in infe
hoc mundo eſt vſpiam. Proinde proximam c
mundi cauſſam, item & cunctarum proprieta
menti & intellectui, hoc eſt, verbo Dei & Spiritu
cto detulerunt: quamquam ne ipſum quidem
num ab hac creatione ſepararint, vt ex locis iam
citatis & aliis non raris philoſophorum auctori
bus patere liquido poteſt: quemadmodum ſacra

eras legere est Deo patri per verbum, & in Spi- ncto, tamquam vni principio mundi creatio- ribuere. *Qui fecisti* (inquit Sapientia) *omnia* *io.* & Psaltes, *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spi- eius omnis virtus eorum.* Verum enimuero o- is exploratum velim, Ideas illas in mente diui- il esse ab ipsa Dei substantia & præscientia, id mnium præcognitione & voluntate æterna, tum. Quem, inquam, Deum certum est non n singulorum generum, verumetiam specie- c indiuiduorum omnium exactissimam pro- mamque & constituere, & ab æterno præscire ntiam, compositionem, formam ac vires tum ias tum communes, & si quid præterea illis in- & hinc accipias diuinas illas Ideas cuiusuis spe- c indiuidui principes esse caussas, non modo sint, verum etiam cuiusque earum potestatis communis quam propriæ. Cui & id mihi pulcre ere videtur quod plerisque philosophis placere nio: Nempe quod virtutibus certis, id est cer- tabilemque rationem habentibus, non fortui- d efficacibus, potentibus, indeficientibus, nihil ra in vanumque ex sese mouentibus, mouean- ires in rerum omnium natura consistentes, sed is in alio nostro opere fusius ac syncerius diis fa- ibus differemus. Porro à mente ipsa & intel- t illorum plurimi volunt effusam createmue ani- n vnam intellectualem, vniuerso orbi commu- , quam idcirco mundi animam vocant. Eandem mente illa mundi regina rectriceue, toti mundo sse, atque per eum totum diffundi, vt scilicet tan- m primæ illi caussæ ministrans, cuncta per eam & eius imperio moueret, cogeret, foueret, mode- t, efficeret, primariæ illius causæ, Dei videlicet us præcepto parens, obsecundansque. Quapro- r & in animam illam mentem impressisse sense-

Ideæ quid sint.

Diuina Idea, id est, Deus ipse omnium rerum caussa princeps.

De anima mundi secundum philosophos plerosque.

runt rerum omnium primarias principesque
nes seminales, tantum ab Ideis diuinis nobilit
sitas, quantum ignobiliori subiecto ad obsequi
fusæ hærent. Quas forsitan intellexerit quis
rationem esse omnium producendarum rer
mediorum, quibus Deus ipse eas producere
ferre voluerit constitueritq; cum facultate q
dia illa promouere ipsa possit anima: si tamen
quædam anima pio alioqui Christiano adm
at. Verum philosophorum quorundam placi
ramus, non approbamus. Illam præterea a
sentiunt per omnia in omnibus diffundi: &
menti obedientem, eique ministrantem pro
ac vegetare, vt & hinc non ab re dici possit instr
tum primum eorum, quæ Deus ordinato co
que euentu, hoc est, secundum naturam effic
de re hanc animam à mente & intellectu pri
tam nuncuparunt. Cui quoque mentem s
tiam ac rationem; intellectum vero vt esset i
ctualis; impertiuisse in literis fecerunt. Eam d
per omnia flatum spirare vitalem spiritualem
prodiderunt, dum suo scilicet spiritu per om
netrans omnia videt, tangit sentitque: & id q
modo quodam suo, nostris sensibus longe imp
cognito & multis hominibus discriminato, q
nique vnico flatu spirituque, actu lucido, vi
& omnis generationis fomite; ceu scilicet int
vitæ quadam propagine, atque verius tamqua
næ virtutis vehiculo semper vbique pullula
mam illam vniuersalem mundi existimarunt:
& forsitan intellexerunt sub Deo ipso; princ
esse intrinsecum, quo formarum in materia
nes seminales ad sui scaturiginem promoti
que moueantur ac emergant. Sed hæc miss
Discaueo namque longius me fortassis euaga
vel à ventis præmature concedere. Iam it

Spiritus mundi philosophis.

rimus paucis perstringentes addamus, Deum Max. *omnipotentem, summum denique bo- liberalissima sua bonitate, rebus cunctis pro a voluntate, harmoniam. concentum ordi- ne & à se & ad sese præditisse: quem stabilem oncussum eatenus esse vult, quatenus aliter isponere decreuit. Harmonico præterea illo su sibi omnium creatori ministrare voluit: pri- quidem (quod ad hunc materialem inferio- re mundum spectat) secundum philosophos ipsam mundi animam ac eius spiritum: deinde n ipsum extensum orbibus, figuris, astris maxi- planetis, stellis & luminibus consistens. Illam e animam, hoc quoque cœlum, principii caus- : sub cœlo formatarum generatarumque rerum nsfusarum proprietatum rationem quandam ;ideo philosophi illi putarunt, quod ad mundi nsationem, tametsi non ex necessitate, vberri- amen Dei bonitate, quadam tenus admittuntur. d & Auicenna ipse in suis Metaphysicis sensisse tur: *Quæcunque* (inquit) *hic fiunt oportet præexsi- n motibus & conceptionibus stellarum & orbium. Ab m ipsa etiam elementa, nonnunquam & artes quædam ter & res artificiosæ accidentalis saltem externæ caussæ dam sibi denominationem vendicant.* Placet itaque osophis illis formam & ex ea vim occultam o- s mixti esse, primum quidem ab Idæis illis diui- d est, à Deo ipso omnium creatore & plasmatore, istrantibus ei anima mundi (si Platonicis con- imus adserimusue) deinde & ipsis orbibus cæli- ue corporibus, planetis, syderibus, figuris, lumi- us, & si quid præterea cœlo extenso similis ratio- nsit: post hæc & elementorum temperaturis cæli nfluxibus affectis, caussis inquam præparantibus, materiam ad nouam formam cooptantibus.

Cuncta & à Deo & ad Deum ex ordine constituta sunt.

* *Sapientissimum.*

* *Clementia plurima.*

Proprietatum occultarum caussa unde sunt.

Habent itaque (iuxta philosophorum illoru[m]
sum) virtutes illæ reconditæ suam originem
pressis, specificis determinatisque formis à c
men materiali per vires præparatorias, in arc
per Ideas ac formas exemplares, quæ omnes
ad cuiusuis rei generationem absolutam (q
communem ordinatamque Dei constitutione
tinet) conuenire illis videntur. Vnde tandem
verum commonstretur, quod iamiam diceb
quod Deus scilicet rebus omnibus pro libera
luntate, altissima ac præstabilissima bonitate, h
niam, concentum & ordinem à se & ad sese q
instituit, indeque rerum omnium cum prima
Deo ipso, sympathia, connexio, correspon
consensusue, Diuinum de singulis decretum
sequens, non inepte statuatur, hoc est, vt omne
creaturis rebusque artificiosis insitas à Deo ip
omnium est actus primus, & actionis omnis p
pium creaturis impermiscibile) ministrantib
iam dictis caussis, quæ ideo secundæ vocantu
dere ac esse intelligas. Quo tamen pro libera
mnipotenti sua voluntate (amissis quandoq
quorum meminimus mediis ac ministris) i
diate ex seipso ea facit quæ vult, quibus quoq
raculis nomen est. Cæterum ex his luce meri
clarius patere mihi persuasi, diuersos in rebus
ctus pendere non solum à materiæ varia altera
seu præparatione, sed à diuerso cœli afflatu, ma
autem à discriminatis formis discrimine, inq
non solum speciem consequentem, sed & c
indiuiduo proprio. Tametsi materiæ appar
rebus gignendis ac perficiendis non obscuri esse
menti certum sit. Qua ratione videre est indi
eiusdem etiam speciei, alia aliis etiam esse cla
vel viribus ignobiliora, pro videlicet symm
puritate vel conf sione eorum substantiæ. N
ni

Effectuum varietas est partim ex materiæ præparatione, partim à cœlo.

que rerum naturalium gnaro dubium esse
r, cælicos influxus impediri posse vel omnino
propter ineptitudinem materierum in quas
ercerent potentias. Cui & illud subscribit Vir-
um:
neus est ollis vigor & cælestis origo.
minibus quantum non noxia corpore tardant.
am pulcre & id Platonicum adstipulatur, se- *Democriti*
n merita materiæ infunduntur v res cælestes. *egregia sen-*
e ex cunctis his diuinioribus meditatis, multis *tentia.*
ibus claret Democriti illius extollenda mul-
tentia, qua diis, id est, diuinis virtutibus o-
sse plena, constanter asseuerabat. Is quidem
um vires cum inferioribus huius mundi gene-
ecierum ac indiuiduorum naturis ac proprie-
conferens. sed & eorum cum superioribus,
e vero cum bono ipso, connexionem perpen-
n summo ipso bono singula & esse, & proprio-
uniorum exercendorum potestatem adipisci
, in iis ipsis Dei vires adeoq; Deum ipsum cla-
rnebat. Quas virtutes nonnulli diuinas illices
irco appellarunt, quod contemplantium ani-
d Deum alliciant tam insignem opificem, vel
otentiæ illæ diuinæ omnem in omnibus pro-
nt functionem, quod & Ouid. præsensisse vide-
c carmine:

st Deus in nobis agitante calescimus illo,
Impetus hic sacræ semina mentis habet.

ro, nescio quo tandem suggerente Mercurio, à
sito scopo dilapsus quodammodo forsitan vi-
præstat itaque eo recurrere vnde discessi. In-
n tamen iamdudum hanc disputationem in
m communeque theatrum adductam prius
bsoluere. Quædam enim digitulo tantum te-
s quæ dilucidiori enodatione egere fortassis
ntur, quam sic accipias velim. Vulgata mul-

tum est Aristotelis sententia quod necesse sit
dum hunc contiguum esse superioribus latio
hoc est, cœlo extenso, vt inde vis omnis illius
netur, & vt hinc plurimis creditum conspicia
cœlum omnium gignendorum sit caussa eff
Quapropter vt pro philosophorum celeberrim
tantum non diuinis meditatis rem hanc omn
Cœlum duplex. plicemus operæpretium facturus videbor, si h
que adiiciam duplex philosophis sublimiorib
cœlum, primarium videlicet & princeps, cœlu
lorum, quod & spirituale à quibusdam nuncu
idemque illis esse intelligitur, atq; anima illa m
quæ ascita sibi quadam simplici plurimum, se
genea consentaneave substantia, spiritus eua
omnia diffusibilis, omnium post Deum ipsu
eo functionum primarium ministerium. Neq
sunt qui sincerius existimant cœlum illud esse
te diuina ceu omnium rerum prototypum q
& intelligentias quasdam esse creatas cœlo e
mouendo atque dirigendo non inficientur. Q
diuus ille Augustinus sentire videtur super Ge
dicens, quod Deus sic mundum ordinauit, vt spi
omni creaturæ perficeret.

Cui etiam subscribere videtur Bonauentu
dist 14. 2. Art. his verbis : *Sicut congruum est*
deputari ad ministerium hominum, sic etiam congru
ipsos deputari ad motum & regimen cœlorum, cum in
nistrent homini viator & diuini subseruiant maiesta
hæc positio est magistrorum tam in theologia quam in
phia: quia concors pietati & fidei rationi plurimum e
Cœlum alterum. *tur.* Hæc ille. Alterum cœlum velut prioris vi
quandam & instrumentum statuunt, & in co
ras situ disponi pro earum excellentia natu
ribus senserunt. Quas omnes & vicissim sing
primam communemque mundi illam anima
rius autem ad spiritualem illam intelligenti

Deum ipsum, ineffabili quodam ac obse-
imo consensu conspirare sunt arbitrati. Item
anetas, sydera, & quicquid præterea in cœlo
enso constitutum est, vti superioribus seruire,
ioribus & submissis potentias suas transfun-
t & hinc sub terra quædam, quasi cælica gigni
sit: dum videlicet corpora illa cælestia pro-
mine radiis ac viribus, id est, afflatibus, mate-
rmarum auidissimam dispumant contempe-
e, in ea seminariam introducendæ formæ ra-
ad sui propagationem exstimulant, atque ad
susceptionem plasmatori rite præparant. Sic-
nque hæc illa virtute præcellunt, nobilitate ac
ita & in inferiora vires suas ipsa transfundere
ora præstabilioraque vniuersi ordo poscere vi-
, & benignitas creatoris voluisse perspicitur.
num vt qua ratione est mouens aliquod nō mo-
militer & alterans sit quoddam non alterabile,
dico qualitatibus. Neque enim quod varios
t influxus, est (vt pleriq; putarunt) quod quali-
iuersæ participes sint, sed quod illa virib. à crea-
lonata sint multiiugis. Quum namque instituta
corruptibilia illa cœlestia vt vrgerent regant, &
eatore tueantur adserantque infima hæc, mul-
de transmutationi obnoxia, æquum fuit, vt mul-
nes eis impartirentur virtutes, quibus scilicet
nt exstimulentque subiectæ naturæ vim : non
ecto vt sibi simile quicquam producant, sed vt
pareant atque subministrent. Quod reuera præ-
cælica corpora philosophi putarunt cum vi lu-
is, tum virtutibus propriis speciem totam conse-
ntibus, per radios lumenque in inferiora hæc de-
is. Deum scilicet cœlicorum corporum radii
erram (quæ ceu punctum ac centrum ad cœli
itum & capacitatem existimatur) transmissi

assumta etiamnum forsitan quadam tenuiori
consentanea elementorum, per quæ penetran
stantia arctantur : proindeque densiores esse
potentiores, materiam rite & ad portionem
coaptantque, & præinfusas in eum seminales
nes ad actum inuitant, donec ad formam ta
materia illa ad amussim, hoc est, pro diuina
ratione disponatur, vt & hinc non paucis sensua
philosophis (vt præscripsimus) visum sit atque
ptum, cælum illud extensum cunctorum quæ h
inferiori mundo generãtur caussam esse effectr
quod tam rationi profecto alienum est, quam
strumentum, non autem artificis intelligentia
operis alicuius formam artificialem efficere
rent. Quamobrem vt cælica illa corpora minist
riæ, vel si mauis instrumẽtariæ, caussæ speciem q
dam à Deo iniisse eorum quæ stata naturæ consu
dine producuntur, primoribus illis & fere di
philosophis iudicentur, numquam tamen veræ
est, creatricis aut plasmatricis causæ rationem
concesserint.

Cæterum pro Christiana nostra veraque phil
phia hoc loco non p gebit subnectere verba di
lius Augustini, summi profecto & diuini philos
& doctoris nomen meriti, quibus Deum forma
omnium specificarum & proprietatum singula
auctorem esse & caussam veram principemque
palam testatur. *Inuisibilium* (inquit) *seminum cre*
ipse creator est omnium rerum, quoniam quæcunque nas
ad oculos nostros exeunt, ex occultis seminibus accipiunt
grediendi primordia: & incrementa debitæ magnitudini
stinctionemque formarum ab originalibus tamquam re
sumunt. Et mox subdit: itaque Apostolus Paulus d sce
interius Deum creantem atq; formantem, ab operibus crea
quæ admouentur extrinsecus, & de agricultura similitudi
assumens, ait: Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incre

it. Hactenus Augustinus. Atqui pro huius suprema manu subnectendum duximus, proprietatis effectus bifariam discriminatur: namque vtilis est, aut nocuus. Vtilis censetur, *Proprietatu vtilis effectus.* mini quippiam inuitatur, adferturve emolu- vt (verbi gratia) eius functiones aut vires con- vegetet, roboret, reparet, absoluat, & ab inter- e vindicet: Vel etiam ad meliorem faciliorem- tam quicquam adferat vtilitatis. Nocuus au- ic ex diametro contrarius iudicatur. Deinde nutilisve dicitur proprietas vel toti corpori, vel im cuidam parti. Toti siquidem corpori vene- ingulis item sigillatim eius particulis, theriaca est, speciatim vero Hyacinthus, Granatus, Mar-, Aurum, cor sedesque virtutum: Corallium & Achates stomachum & ventrem solantur, oxiis causis afferunt. Simili modo Napelli vis eria toti iuxta ac singulis quibusque partibus ca cognoscitur. Cæterum proprietatum quæ uersis defendunt, quædam hoc moliuntur no-, ad se primum quidem conuellendo, deinde itando. Qua ratione Amethystus vmbilico ius vini vaporem cum primis allicit, & Scam- ium bilem reuellit. Alia vero quod flagitiosum eturbant, ac tandem propellunt, veluti iam di- heriacæ cum aliis medicamentis aduersus vene- lentissimis contingit, quod & Smaragdo, lapi- yaneo & aliis nonnullis familiare esse perpetuo itu conspicitur. Alia denique præsentem esse mminuere causam diuersam certo indicio com- strant, vti electro atque Adamanti coram toxi- nadere contingit, & Torchois vel findi vel omni- uinam aut maculam quandam efferre dicitur etente periculo. Eorum rursus quę viribus occul- nituntur, quædam ad actionem corporis extimu- one egent, quemadmodum pleraque pharmaca

in actum (vt physicis vulgatum sermonem v
mus) reduci necessum est, priusquam ad opus p
um emergant. Alia vero citra omnem à corpo
mutationem propria munia exercent, quibus d
cendis sola debita applicatione opus est, quo
cet vires suas actu, vel habitu saltem solam ac
talem potentiam constituente nacta sunt: ideo
egent conuenienti ad obiectum admotione,
impediens nullum adsit. Qua de causa Coralliu
iamsi stomacho diutius adhæreat, nihil a corpo
trimenti admittit: pariter nec Sapphirus anth
sanando vires vel tantillo perdit, quanquam &
quidam falso adscribant.

De ratione & causis virium in Gemmis.

CAP. III.

COgnationem certe non obscuram ea quæ
capiti inserenda sunt, cum iis, quæ nouissim
seruimus, habere videntur. vtriusque enim cap
dem fere obiectum, eadem pene ratio, idem p
modum argumentum, vt & hic quoque bonam
rum, quæ præstruximus, partem adiectam inte
velim: quam & adiecissem profecto, nisi prolixi
nimiæ καὶ ταυτολογίας, id est, repetitionis ac
si metus fuisset. Institutum itaque adgressi dici
præclaras multum in Gemmis excellere virtutes
eoque & in magna illas antiquitus fuisse maie
tam conspicuum est, vt eum nihilo consultius fa
rum existimem, qui illarum dignitatem multis
comiis commendare niteretur, quam qui soli
men leuiculo quopiam fulgore clarius efficere,
luxuriantibus aliquot (longe tamen imparibus)
ctorum more coloribus illud assequi conetur.
enim tantarum virtutum tamq; vere stupendor
muniorum causas persequi non omnibus ex æ
facile fuerit. Qua de re, paucis libet de illarum
ten

rum ratione quędam recensere, non floccipen-
. fuerunt enim qui Gemmas viuere, & à sua a-
peciales, adeoque fere diuinas functiones ex-
crediderunt, quorum iudicium receptum ha-
s non est. Aliter Alexander ille Græcus sensit: *Alexandri Graeci opinio.*
ue quod illarum proprietates elementis, vnde
tuuntur, referuntur acceptæ, nimirum quod
mixto alia edant opera quam extra ipsum, in
ualitatem elementalem, id est, innatum tem-
entum. tanquam instrumentum ad opus mo-
tus est. Cuius sententia, etiam si plerisque pla-
multis tamen non mediocribus philosophis vel
bsurditatis expostulatur, quod instrumentariæ
n causæ recordatus, effectricem: quæ princeps
ætermisisse videri potest, quam peruestigare
tis est negocii. Hermes autem ille Trisme- *Hermetis de Gemmarum viribus sensus.*
cœlum Gemmis occultas proprietates trans-
re perhibet: è quo gignendorum seu produ-
rum omnium facultates tam singulares quam
es in hæc inferiora transmitti non dubitauit
rare, duplici (vt inquit) modo. Aut videlicet
ter & ex amussi, quoties materia in quam cœ-
im suam exercet, eius orbis ac luminis quan-
eciem seu cognationem refert: ad quam scili-
o propius accesserit gignendus lapillus, in hunc
is ac abundantius propter materiæ symmetri-
nnexionem, atq; consensum, cœlum fuisse o-
m intelligatur. Sed & ideo multa admiratio-
nas Gemmis esse proprietates inditas asserit,
lumine & perspicuitate cœlo quadantenus pa-
res demonstratæ, eius actionem perfectius ad-
nt conceperuntque. Vnde scilicet tandem ho-
spiritus effecti specificis pateant Gemmarum
ietatibus, qua ratione Topazium, Carbuncu-
damantem, occultis gratiarum proprietatibus
as esse cõfirmant, viri nõ pauci nec incelebres,

vt non deuoratis tantum, sed & etiam gestatis
edere liceat cælicas potentias: primum quidem
hominis spiritus, demum in humores & solid
eius partes, quibus à peste ac venenis defendatur
enim à cœlo hoc ipsum, quicquid recondita vi
sunt, Gemmas accepisse, vel hoc argumento co
mant, quod magnos parua mole mirificos que
mant effectus. Nulli namque elemento conce
volunt paruo corpere plurimum subito præstare
nec ignem pusillum magnam vnico impetu li
rum congeriem vrere vel aquæ pauxillum, terr
rimum perfundere. Quæ vero cælica vi nituntu
haud multa materia (ceu scilicet vim eam in
magnopere reluctantia obiecta, facili opera, di
dant) admiratione etiamnum dignas suas fun
nes absoluunt. Nimirum quod contrariis aduer
tibusve causis non agunt, & à validissima cœlest
tentia in actionem extimulantur. Quo mod
physiologis quibusdam non vulgaribus placet)
rallium, Carchedonius, Chrysolithusque Gem
ab Ioue præsertim ac Venere id sunt indeptæ v
tis, quo ab atræ bilis melancholiæve symptomat
ferentem adserere valeant. Deinde & Mercur
chaten sacram perhibent, ideoque & facundia
uitare, & homini contra venena amuletum e
stantur. Aduersus quæ etiam è Creta collecta
ctamnum à Phœbo (qui Pythonem transfixi
gitur) id est, à Sole omnis vitæ & propaginis fo
Remedia in febrim. mutuatam esse profitentur facultatem. Sed &
ba Pentaphyllon cælica vi palam prædita cre
non venenatis modo auxiliari potens, sed vnic
lio diariam febrem, si bis in dies singulos sum
ternis, tertio quoque recurrentem: quatuor a
foliis quartanam febrem pellere atque confic
posse laudata. Nec iniuria profecto; quum nem
bres hæ variis pugnent tum naturis tum inte

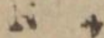
, haud facile fuerit (si me non omnia fallant) ...are, quam ob causam naturalem, vnico simpli...oque hoc remedio, Pentaphyllo scilicet, tam ...ilis rationis affectus abigi queant, si non virtu...tanc cœlum ipsum illi impedisse causeris. Quid ...rea Phœbo sacræ Pæoniæ, à comitiali morbo vel ...ntem vindicare posse, præter cœlum, concesse...turalis sensualisque philosophus? Neque enim ...reperias medicamenta quæ similis caliditatis, ...atis, ac modicæ adstrictionis conformes pro... qualitates, quarum ratione tametsi geminas ...t operationes manifestas, aduersus tamen illum ...tum tam præstabilia esse minime experiaris. Sed ...quorsum? nempe vt mirum non sit, quod philo...i illi arbitrati sint, cœlum Gemmis occultas pro...ere potentias: quum præsertim similes potesta...n obscurioris substantiæ herbas palam sit illud ...uare creditum. Quid præterea? Nonne à veteri...observatum est quarundam arborum; Oleæ, in...m, Populi albæ, & Salicis folia solstitiali tempore ...uerti: fieri etiam vt ipso brumali die frondes ...dam reuirescant? Vt & hæc Marcus Varro stu...da discrimina nominarit, quibus videlicet anni ...pus discernatur, & ex foliorum versura solstiti..., ex recens autem erumpente quarundam herba...n virore brumalis dies internoscatur. Quæ ne iu...quis miretur, non pigebit & hic quoque contexe... quæ M. Cicero ex Stoicorum placitis refert: *Pro...tum est*, inquit, *à Stoicis in ipsa bruma musculorum iecu...la augeri, pulegium aridum florere brumali die, item infla...rumpi vesiculas, & semina malorum, quæ in iis medijs in...sa sunt, in contrarias partes se vertere: Ostreis & conchyliis ...tingere, vt cum Luna pariter crescant & decrescant.* Vn... manifestum esse puto (vti etiam præstruximus) ...od & philosophis diligenter probatum receptum...e inuenio, quod rebus supernis vis quædam insita *Conclusio.*

est vehemens, quę maxima ex parte cum inferiori
conuenit : indeq; sympathia quædam & ceu cōse
emergit, quo animantium motus taciti q; concen
cælicis corporibus (in rebus quæ stata natura fiu
concordare videntur: Quo nomine hæc quoq; in
riora cælicis suis numinibus adscripta reperio: Ap
lini namque Aries, Leo, Gallus, Crocodilus, Can
rus, à Chæremone Porphyrioq; tribuuntur. Ex ar
ribus vero Palma, Lotus, Laurus Soli feruntur a
ptæ. Nimirum quod corā intuearis * Loti folia pr
quam sol emergat contrahi, & eo exorto sensim
plicari: Mitto quæ de Heliotropio, & aliis non ra
herbis, vt literis proditum est, ita re ipsa quiuis n
negligens explorator proprio obtutu cernere pote

* *Lotus hæc herba Nili est, non arbor.*

Porro de lapidibus multa, nec tamen dissimili
Philosophis Ægyptiis ac Magis perhibentur, q
quosdam lapillos syderum imagines plane repræse
tare adstruunt, quos & ideo ab iis virtutes in sese
concepisse crediderunt, & experimento compr
basse testati sunt. Quid namque philosopho nat
rali mirum existimare similitudinem Gemmarum
cum cœlo cognationem maiorem, efficere vt eius v
ribus obnoxius pateant, atq; hinc valentiores eme
gant, quum maxime similitudo & extimulata ta
dem germanitas materiei aptam præparationem
& cœlo obnoxium consensum non obscure subin
dicet. A cunctis siquidem physiologis receptum est
quod agentium actus fiunt in patiente disposito (li
bet enim eorum vulgatam multum sententiam a
verbum referre) quodque singulæ similitudines se
se natiuo quodam affectu appetunt. Verum ne hæc
quidem absurda iudicauerit, qui monimentorum
magicorum astrologicorumque non inuitus memi-
nerit, hi quippe in rebus similitudinem non medio-
cre ad effectus naturales habere robur certa veluti
hypothesi statuere. Sed vt magica omittamus, qui-
bus

solo nomine multi terrentur, astrologicum
adferemus exemplum. Inter omnes astro-
itiores conuenit (quibus etiam medicorum
garium bona pars facto periculo subscribit)
imaginem aduersus calculum amuletum es-
nen stato tempore, hoc est, Sole Leonis pri-
adum occupante in auro sculpta, à collo por-
Cuius rationem nemo crediderim, aliam fa-
ulerit saltem naturalem, quam consensum
umque q endam rerum cœlestium cum con-
iguratione, in conuenienti materia ab ista
harmonia inuitatum procuratumque. Pro-
em virtus illa cœli, quæ constituto illius con-
onis tempore pollebat, à iam dicta parilitate,
riæ, id est, auri, ad mensuram præparatione, in
iam dicta imagine figuratum allicitur, trans-
ur, commeat, quę proximum gestantis scilicet,
sua vi afficit, qua à calculo ipsum tueantur.
amen nolim intelligas philosophos illos, vel
ne sentire virtutem hanc esse imagini, sed au-
effigie figurato & efformato transfusam, vt sci-
baudias illos existimare, quod pręparatio, qua
ulpturam dictæ imagini fabricandæ necessari-
urum cælicis radiis & influxibus concipiendis
e disponitur, efficit, vt materia hæc patentior
ur cælicis afflatibus admittendis, & (vt ait M.
uius lib. 1. de Architect. cap. 6.) de latentibus
tionibus, artificiosis rerum inuentionibus, di-
tis exprimere veritatem rerum peritus vir pos-
latur. De quibus fusius supra disseruimus. Sed
ne philosophorum illorum placita absurdiora
, quam vt humanam apparentemq; saltem ali-
non habeant rationem: maxime autem quo
ra, sublimioraque ingenia oblectemus (non
quod ita esse statuamus) annotanda in primis
nobis videtur Platonis illius celeberrimi, &

Mundum esse animal vnum sensit Plato.

multorum non mediocrium philosophorum [...] brata vulgataque sententia, quod scilicet mund[...] animal vnum, vna quadam anima intellectua[...] est, de qua paulo ante disceptauimus) sub mēte [...] cipe omnium creatrice vita donatum, quæ ([...] obsecundans) congeneo sui spiritu per omnia d[...] vniuersum orbem alit, fouet, moderatur. Cu[...] Maronis egregii illius non minus philosophi [...] poëtæ subscribit:

------- omnia
Spiritus intus alit, totamq́ infusa per artus,
Mens agitat molem

Vna in omnibus vita, omnia inuicem conspirare, & compassione quadam communicare.

Quibus non obscure ostendit naturam hanc [...] mutationi obnoxiam à natura stabili ordinatric[...] regi: singula etiam artus & particulas esse qua[...] mundani illius ac magni animalis, eademque sa[...] communi vita viuere; adde & cōmuni quodam [...] tu in propria munia extimulari. Ideoq; & illoru[...] consilium, vnam in omnibus vitam sub mente [...] gore, quæ cuncti eius vi & imperio peragat. Ita [...] men vt ad suas functiones obeundas tum cælicis, [...] nonnunquam etiam rudioribus instrumentis vt[...] Quapropter & in hac communi omniū vita sent[...] singulas formas cum inuicem, tum per animam [...] vniuersalem ad omnium vltimum finem, hoc est [...] premum ipsum bonum, tandem conspirare, vt & [...] cunque fiant mundi opera, sigillatim mundi pa[...] sint, vel ad eas spectent, vt & ad totum. Quod &[...]

Pythagoræ de Trinitate per numeros compendiosa sententia.

Pythagoras suis numeris demonstrare contende[...] dum vnitatem omnem numerum constituere, [...] lem primum atque ex vnitate & binario ternari[...] (id est, Trinitatem quandam) comprehendi, dei[...] & in simplicem vnitatem alium omnem numer[...] resolui multa ingenii dexteritate disserebat. Ve[...] vnde digressus est noster tandem redeat sermo. S[...] feiunt item & philosophi illi, quod citra substan[...]

oximamque causam non possit in hoc infe-
mundo naturaliter produci substantia, nec sine
e causa viuens quippiam generari: deinde &
quodam communi diuersa quæque conciliari.
le & per substantialem illum mundanæ animæ
e præsentem spiritum. omnia consensum, cu-
me commeminimus, participare volunt. Ad-
od & inter philosophos conuenit, quod lumen
gentiæ est actus: intelligentias quæ & supe-
lumine & spiritu non modo communi, sed &
rio agere. Quid igitur illis arduum fuit opinari
um illum vniuersalem, cœli vim materiæ ad
ite paratæ admouere, vnde rationis eius semi-
virtus ad opus pridem à creatore inseminatum
etur. Præstat tamen Chimæricam illam ani-
, Christianis incognitam, philosophis in hanc
asionem ductis relinquere: & attendere iis,
ratio diuinis oraculis subnixa suadet, & quoti-
a naturæ consuetudo commonstrat. Naturam
m sic operari videmus, vt cœli lumen non desit,
tionum seminalium elementis, id est, in ipsa ma-
,latentium per id excitetur fœcunditas. Quem-
odum quippe prudens agricola terram semen-
que, sic sua arte ac diligentia præparat quo speci-
rei, cuius in semine rudimentum aliquod à natu-
delitescere scit, cœlum omnibus numeris felicius
oluat: Ita & solertissimam prouidissimamque na-
am, vel hominem artificiosum aurum lapillum-
sic aptare posse putant, vt quæ in iis per creatio-
n cœpta est virtus, vel insita, per naturam, vel ar-
n eius, quam proxime æmulam, ad perfectionem
dem extimuletur. Proindeque nulli iam mirum
, quod Philosophi illi senserunt, cœlum & artem Quodque
e inuicem non raro iuuare cælicis concipiendis vi- pro.
ous, & materiis decẽter adparandis, cœlestium mo-
nes & situs obseruare docuerint, vel ideo saltem,

quod hæc ad materiam pertineant, aliter vel
aptandam. Nempe quod elementa pro illorum
tu, positione, propinquitate aut distantia qual
euariant, quas non pauci rerum naturalium p
mas effectricesve causas existimant, vel saltem i
superioribus ministrare, quod pro eorum mi
& temperamento formam quandam edant, q
specificam quamplurimum disponat. Vt & id
uidens, quod superiore capite prætexuimus, D
ordinem quendam constituisse omnium rerum
se ad se. Quem Deum credi non ab re potest, s
ea quæ ab vniversali rerum naturalium con
quæque species & quoduis indiuiduum recepit,
prietatem quandam humano captui, non ration
sed solo experimento peruiam ad hominis vsum
beralissima sua pietate infudisse, atque impartiu
Vt & vtilitatem inde homo capesseret, & tanti
que reconditi operis admiratione illectus, ad Dei
Domini sui omnium creatoris contemplation
amoremque raperetur conuolaretque. Hic nam
ordo vniuersi, & hæc rerum proprietatumque adm
randa varietas, dum ab intellectu diligentius au
usq; introspicitur, illuminatis tandem mētis ocul
principium suum, quod est bonum ipsum, id est, D
um, refert, incomprehensam sublimitatem, ac ma
statem simplicissimam, sapientissimam, potenti
mam, benignissimamque virtutem atque bonitat
esse. Sed institutum tandem absoluamus: forsit
enim longius palati discessimus. Itaque tametsi Tr
megistus ille non absurde videri possit sensisse, qu
cœlum lapillis vires abditas impertiatur, proxim
tamen earum causæ non meminit, quam inter phil
sophos conuenit in materia consistere, & inde su
promere functiones. Qua ratione patet, cœlum
psum materiale ac extensum non esse principem pr
ximamque, vel si mauis, coniunctam causam earu
qu

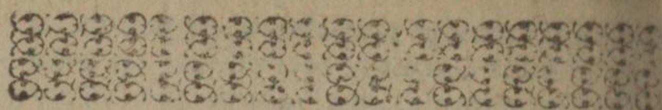
Cur proprietates occultæ rebus à Deo inditæ sunt.

emmis latent potentiarum. Quamobrem
erius ostenderimus, reconditarum virium
ulla fieri complexionali qualitate: sed nec
elemento aut forma elementorum tem-
imarie atq; essentialiter consequente, vo-
tus ille Magnus cum numerosa nō medio-
turæ ac iudicii virorum turba, quod species
ntialis Gemmarum forma sit delitescenti-
x iis experimur, facultatum causa effectrix
ediata. Quanquam nec illi forte negarint
li illi formæ vim aliquam adiici cœlestem,
eipsa, nonnunquam autem Gemmarum
mperaturis elementalibus, præcipuæ illi
fragetur. His autem non de nihilo subte-
idetur, quod quæ Gemmæ natura purissi-
ntur, & ab omni sorde defecatæ, nullam ar-
rationem ambiunt, nisi vt rite corpori ad-
tur, & nihil obstet. Quæ vero terra aut crusta
preciosum intro condunt thesaurum & gra-
britudinem, mangonum officio, abiecta cru-
rtutibus & illecebris difundendis, idoneæ
ur. Neque etiam tibi persuasim velim Gem-
aliter suis functionibus corpora quæuis et-
ana efficere. Quandoquidem pro corporum
cis orbibus & afflatibus, vnde vim lapilli mu-
nt non modicam, maiori vel minori consen-
rum corporum conueniente vel aduersante
peramento & innata proprietate, effi-
cacius aut segnius Gemmas ope-
rari contingit.

Alberti Magni de proprietatum essentialium causa sensus.

Non in quauis corpora Gemmas æqualiter operari.

PRIMI LIBRI FINIS.

DE GEMMIS XIII. QVAR[um] Diuus Ioannes in Apocalypsi meminit,

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

JACTIS instituì nostri fundamentis, [...] secundi huius libri limine prætexendum [...] tur, quod diuus ille Ioannes Apostolus A[...] lypseos, id est, Reuelationis libri capite [...] timo, dum ciuitatis sanctæ Hierusalem [...] lo descendentis, ac Dei claritate illustris [...] ram describeret, tredecim Gemmarum non [...] magno sacramento [quod ne in aliena messe [...] mus, in præsentiarum prætermittimus] com[...] nit. Quas non pigebit, ex ordine eo loci serua[...] quoque recensere. Neque enim video qua [...] ratione, Dominus omnium Deus nobis con[...] strauerit, diuinas quasdam Gemmis inesse [...] & proprietates, quam iis ipsis cœli muros, [...] eius virtutes, vel [si mauis] Christi Iesu cum [...] decim eius Apostolis, Ecclesiæ videlicet cap[...] columnarum amplitudinem, maiestatem, cu[...] tam denique nobilitatem & inuincibilem virt[...] per Gemmas designando. Sunt itaque omne[...] Iaspis, Sapphirus, Carchedonius, Smaragdus, S[...] nyx Sardius. Chrysolithus Beryllus, Topazius, C[...] soprasus, Hyacinthus, Amethystus: nouissimas [...] fecit Margaritas. De singulis autem his hoc libr[...] mum ex ordine differere consilii est.

De Iaspidis speciebus & viribus.

CAP. I.

plura ab autoribus enumerantur fastigia. a quæ apud Indos nata Grammatias, aliis mmos vocata est: quæque virens, Smaragdo nus similis pellucet (vt & hinc sola sub- castitie ab hoc desciscere fere videri possit) m obtinuit maiestatem. Ab hac vero diuer- im Cypria visitur, colore glauco, substantia Gallis Iaspis alba dicta. Persica æri similis, a nominata, conspicitur. Thermodoontia- n Iaspis, cærulearum optima est. Cappadox, ureo cæruleum refert in materia opaca, ideo- n fulget. Phrygia ruboris nonnihil admisit. a Indicæ æmula, Chalcidica turbulenta ac sultum substantiæ, omnium minime iucun- nctarum vulgo præstantissima est, quæ pur- uippiam complectitur. Secundum habet lo- uæ roseum quiddam nacta est. Tertiam obti- nitatem, quæ Smaragdum: quartam, quæ Au- le matutinum serenumque cœlum imitatur. quædam Iaspiachates seu Iaspidem & Achaten ne complexa, vires vtrarumque perstringere a. Sunt & aliæ (autore Vincentio) peregrinæ is species ex Thetel enumeratæ. *Nam inuenitur in Iaspide scutum habens in collo, & cuspidem in manu, pedibus serpentem, qui habeat contra omnes inimicos em. Item & alius, in quo sit homo, habens fasciculum in collo cuius virtus sit omnes discernendi morbos ac san- m restringendi: quem Galenum in digito gestasse refe- Deinde & cruce signatum viridem reperire est, ne quis ergatur efficacem.* Hactenus ille. Hic itaque fere gitauimus optimam principemque Iaspidem. ntem illam & Indam, quæ (quod præ cæteris a- etum esse credatur) Polygrammos nuncupata

Thetel.

Iaspis quæ optima.

existimatur, quæ tamen celeberrima asserit
viridi purpureum quidnam complexa, alba
gatur linea. Vnciis vndecim magnam vidisse
testatur, indeque arte consculpatam Neroni
catam effigiem. Porro quod ad vires attinet,
pro singulari aduersus perniciosissima quæque
na amuleto toto Oriente deferri, idem Plinius
ptis relinquit. Verum enimuero eam quæ G
tias dicitur, alba insignem lineam præferunt,
geminata candidam efferat crucem à nonn
miter prædicatur ferentem adeo contra aqu
rias adserere, vt & hunc à submersione vin
Gal. medicinæ vsui illas esse confirmat, quod
hæsu stomachum firment, quem ventriculi o
dem autor dixit illiusq; rei se periculum feciss
tetur, totq; videlicet ex Iaspide à collo ita sus
vt stomacho è directo responderet. Affirma
coram exploratum esse sculpturę expertes nih
nus prodesse, quam si dracone radiato figurat
sent: quales Nechepsus rex insculpi instituit, v
Gal. refert. Adde quod Iaspis mulieribus ment
hibet drachmæ pondere deuoratus sanguinem
remq; compescit, hydropem & febres arcet, o
rum aciem suo virore reficit, Venereorum pet
tem appetentiam retundit: partum proprietate
dam occultiori moderari creditur. Sunt qui a
uersis casibus gestantem liberare, phantasma pe
conceptioni aduersari, & oculos ab omni sorde
gare Iaspidem dicant.

Iaspidis vires.

De Sapphiro. CAP. II.

Sapphiri differentia & nomina.

IOVI Phœboq; e antiquitus sacram sapphiru
duo partiuntur præcipua discrimina. Sunt nam
quæ Orientales seu Indæ, sunt & quæ Podiæ, à
scilicet suæ generat onis appellantur. Inuenio
que illam & Syrtitem, ab inuentionis loco, vo

Syrtites.

Qu

mquam non eam putauerim esse, cuius Plinius
init libro 37. hist. natur. cap. 10. his verbis: *Syr-*
inquit) *in littore Syrtium, iam quidem & in Lucania*
iuntur, è melleo colore refulgentes, intus autem stellas con-
t languidas. Tametsi namque nomine & originis
conuenire videantur, color tamen huius syrti-
melleo croco refulgens, manifestius reclamat,
n vt à quoquam suspicari deceat, hanc syrtem es-
pphirum. Sapphiri namque cœlesti colore con- *Sapphiri descriptio.*
i sunt. Porro earum quæ apud Medos reperiun-
supremam sibi maiestatem vendicarunt, quæ se-
ssimi vernique cœli colorem efferentes, cæruleæ
piciuntur & ceu transfusas nubeculas (immixta
nuum leui quadam purpura) repræsentant: vt vi-
cet sulphuris primum accensi colorem referant,
is insuper punctis colluceant scintillentque, ita
n vt visus aciem materiei crassitie retundant, vt
motarum rerum imaginem speculi instar mini-
eddant: sunt itaque hæ optimæ sapphiri. Multæ
n aliæ visuntur, quæ quo magis ab his vel sub-
ia vel colore desciuerint, eo viliores censebun-
Inter quas tanquam subcandicantes quasdam
culas ostentant, præferuntur, vt ab optimis
um sibi locum occupauerint. Supremam olim
hirum autoritatem habuisse, vt apud diuos
am ipsa perhibet antiquitas. Tam quippe diis,
bo maxime, gratam hanc Gemmam cantantur,
m præcipue sua huic sacra placuisse creditum sit,
inter hæc sapphirum (tanquam videlicet Con-
liæ signaculum) etiamsi non citra fastum super-
nemque ostentarent. Qua de causa Pontifici-
n primis, dein etiam regibus, summis denique
, præ cæteris dignam, ob propemodum diuinas
s facultates, philosophi iudicarunt. Venere- *Sapphiri vires.*
ompescere affectus creditur, ideoque castis præ-
io vsui esse perhibetur: deinde animi in Deum

Superstitiose credita. propensionem, deuotionem, pietatem, consta pacis ambitionem: deorum munera opimaq; ad hanc vitam spectan) beneficia inuitare conci fertur: vt vel hinc ecclesiasticis præsulibus o maxime dignam rude etiam vulgus profiteatu dunt & contra iracundiam, & inuidiam fra tristitiam pollere. Adeo scilicet contra effren mi mores efficax est credita. Verum æc ad a pertinent.

Corporis præterea incrementum moliri principesq; fouere & asseruare partes, cordis rumq; vires reficere, horum excrescentias & p inhibere: ruptas quoq; membranas cogere G & Dioscorides autores sunt. Addunt & aduers pionum ictus & intestinas exulcerationes b. bi nis etiam pestiferis resistere, & contra venet mnia, adde etiam & incantamenta præsidio e brientes cordis venis pulsantibus admota iuua dorem arcere, sanguinem continere carbunc scessibusq; calidis, pestiferis præsertim, mirum dum aduersari tradunt. Commentitium pur à plerisque dicitur Sapphirum Carbunculo e viribus destitui. Sunt & qui falso iactent sensi scoridem quod Sapphirus araneam in pyxide tam occidat, si diutius supra animantem pen moueatur.

Mitto præterea, quæ de hoc lapillo superst rum Magorum præstigiosa vanitas nugatur.

De Carchedonio. CAP. III.

CArchedonium è Carbunculorum esse gen Plinius inter Latinos philosophos locup mus testatur. Quanquam & hic præmonitū te fere omnia tam Græca quam Latina Apoca exemplaria Calcedonium habere: quum tam hoc nomine vocato lapide nihil apud autores

...nerim : de Charchedonio autem multa. Vt
...non ab re putem scriptorum incuria vtraque
...aria iam olim vitiata esse, quo præstruere vi-
..., ne sacri textus veritatem ac dignitatem ne-
...videremur. Porro Carchedonios putant im-
...mo generari. Luna plena maxime reperitur.
...nonijs montibus nascitur, deinde & apud
...in Ægypto: verum quam prædicti obscurio-
...agis fragiles, venenosi & morientis carbonis
...similes. Neque etiam desunt viri non ince-
...qui iuxta Basileam Argentinamq; claras mul-
...insignes Germaniæ ciuitates quosdam Car-
...os reperiri adstruant. Preterea autor est Sym-
...us Campegius in Lotharingia quoque Car-
...os oriri miræ magnitudinis, & si ferro percu-
...onoros, quos & vi præditos scribit aduersus
...nem : vocemque clarificare ; Ego vero ab-
...mo Carchedonio cum Lotharingo collato,
...n putauerim (tanti viri pace dictum sit) esse
...rchedonium. Quandoquidem optimus
...conspicitur medio inter Beryllum & Hyacin-
...ccedente etiam leuicula quadam & subar-
...rpura, vt & proinde facilis sit suspicio coiis-
...um cum Hyacintho. Ideoque Carbunculis
... & subobscurior visitur, quamquam & Sole
...acrior excitetur. Dicunt etiam Carchedo-
...ora purpureos ostendere, sub dio vere flam-
...deri, & soli expositos scintillare. Qui au-
...tharingis passim circumferuntur rubri sem-
...liter conspiciuntur, tantum abest, vt prædi-
...ia & proprietatibus adsequantur. Quamob-
...rium potius Lotharingum Charchedonium
...cauerim, vel omnino ignobiliorem eius
...n speciem. Præterea commune omnibus
...oniis inuenio, quod ceram sigrandam suo
...u ita quidem liquefaciant vt eius adhæren-

Carchedonij generatio.

Carchedonij descriptio.

Mas & fœmina. tem partem conuellant Carchedonii (vt in om
marum genere) Masculi acrius, fœminæ lan
Carchedonij antes. fulgent. Scalpturæ contumaces esse Carche
inuenio. Cæterũ facultates eis tribuunt non o
contra Cacodæmonas, & atræ bilis symptoma
est tristitiam timoremque. Neque desunt qu
riam ei promittere audeant qui illum secum g
rit. Fertur & festucas calefactus trahere. Præcip
tem dignitatis sunt mares qui stellas intus a
ostentant, vel cælesti hoc schemate diuinas fe
vires attestante.

De Smaragdo. CAP. IV.

VIridium Gemmarum iucundissima primac
bita Smaragdus. Nullus namq; color oculi
placuit, quod horum acies virore maxime der
tur. vt & ea propter viridaria visus & animi re
dorum gratia petantur. Ideoque fit vt nullis l
nostra lapillis quam Smaragdis plus oblecta
consequantur. Nihil quippe cum herbis de vir
meliori ratione certauerit, quum etiam quar
Smaragdi genesis. virorem non raro Smaragdus superet. Porro c
apud Scythas in altissimis montib⁹ ac in meta
reis nascitur, vnde non sine magno discrimine
gocio solet adipisci: Gryphis alitibus ferocissim
auro nidificantibus, & illas tutantibus ab Ari
Arimaspis. vnico in fronte media oculo insignitis, viris a
eo auri & Smaragdorũ cupiditate nimia consue
cedere. Cæterum quantũ reliquas virentes Ge
Smaragdi superant, Scythicæ cũ substantiæ pu
tum viriditatis illecebra reliqui sui generis
antecellunt. Secundã vero sibi dignitatem Ba
vendicant. Ab his autem Ægyptiæ Quamquan
Britannia maiore (quã nunc Angliam vocãt) re
non ignobiles, autor est Albertus Magnus. Post

...as itaque quæque pro sui puritate & viroris ...ti pertinacia, superior aut inferior æstimanda. Porro præclarissima Smaragdus virenti iu- ...te amœnissima prata proxime repræsentat, ... præ omnibus aliis intuitum vbertim explet, ...o labore hebetatam oculorum aciem reficit: ...inc apud scalptores maximam inierit gratiam. ...iam è longinquo sese efferunt Smaragdi, quod ...n circumfusumue aërem suo inficiant tinctu. ...i vero duodecim eius enumerantur omnia ...principis tamen & absolutissimæ descriptio- ...adnotasse sat nobis fuerit; ea siquidem co- ...liquas pro suis metiri meritis, ac æstimare ...fficile fuerit. Selectissima itaque Smaragdus ...uæ viridissima, lucidissima ac purissima exi- ...uo quidem virore oculos constanter explet, ...: ita vicinum aërem proprio tinctu inficiens, ...e soli, neque vmbris seu lucernis cedat: quin ...perpetuo contumacique virenti fulgore sem- ...diat, sui semper præbet conspectum, substan- ...inaci ac durissima. Porro Smaragdorum quæ ...e leues sunt, speculi speciem referunt, & ima- ...rum admotarum supinæ repræsentant. Ideo- ...criptis e...: Neronem gladiatorum certamina ...do conspexisse. Vires huic adscribunt præ- ...mas aduersus venena omnia: vt & hinc octo ...um hordei pondere in polline deuorata, vene- ...morte vindicare potens iampridem explora- ...Affirmant etiam serpentis oculos diffluere, si ...m Smaragdum diutius intueantur. Comitiali ...a morbo vel à collo pendulam vel annulo ge- ...ceu amuletum generosum prodesse; Hemitri- ...ue sanare confirmant. Iam vero apud omnes ...it lapidem hunc rerum Venerearum impatiē- ...e. Vt etiam Albertus ille Magnus adseuerare

Optimæ probatio.

Smaragdi vires.

non dubitarit, regi Hungariæ cum vxore rem h[illegible]
Smaragdum quem annulo portabat, in tres diu[illegible]
fuiſſe parteis. Proinde palam eſſe creditum co[illegible]
rio, ad caſtitatem non mediocrem hunc lapillu[illegible]
bere proprietatem. Addunt denique & ipſam m[illegible]
riam fouere, viſum recreare, opes augere. Mitt[illegible]
de lapillo hoc ſuperſtitioſorum magorum nug[illegible]
ma impoſtura mentitur. Porro qui non vſq; ad[illegible]
rent, vino & oleo abluti (autore Plinio) emenda[illegible]

De Sardoniche. CAP. V.

SArdonychas olim Romanis in magno fuiſſe p[illegible]
autor eſt Demoſtratus. Porro numeroſa ſpec[illegible]
ſuntur: quarum India parens eſt, celeberrim[illegible]
bentur; poſt has Arabicis laudem detulerunt, ci[illegible]
præclaro candore, nec tamen nimis gracili, veru[illegible]
in vmbonibus nitido. Optimæ autem iudica[illegible]
quæ colore conſtant, veluti carnibus humanis[illegible]
gue interfuſo (qualem audio vulgus incarnatum[illegible]
care) vtroque nihilo ſecius colore vtcumque p[illegible]
cido atque languido, ceu ſcilicet quis rubrica[illegible]
ſum tranſmittere intelligat affuſo etiamnum col[illegible]
vtcumque glauco. Itaque Indicæ præſtant. Color[illegible]
quoque varietate ſuam oſtentant dignitatem, vt
in alia Gemma depingenda naturæ diuina ſagac[illegible]
magis reluceat. Ex his namque generoſiores, radi[illegible]
tamquam à baſi quadam nigricante (quam quis [illegible]
iniuria, è nigro ad cæruleum deſciſcere credide[illegible]
Onychas primum quadantenus repræſentant: h[illegible]
imitante Sardium ſubrubente zona præcinguntu[illegible]
qua deinde linea alba in gyri modum ambiunt
Tandem vero lata atque diuerſa intercapedine [illegible]
ampliorem, nec minus artificioſum ac candidum
circulum meant. Poſtrema omnibus iis zonis, vel
ti baſis quadam altera ſubſternitur, quæ vt Arabib[illegible]
nige[illegible]

Opprimæ delineatio.

ma eſt, ita Indis cerea vel cornea conſpicitur, idelicet in candido pingui vnguis humanus ndi, accedente etiam ſubobſcura quadam nu- exiſtimetur. Ideòque nemini mirum eſſe de- quis Sardonychas ex Sardii, Sardæ & Onychis eri ſuſpicetur, quum Sardonychas palam ſit llarum Gemmarum referre colores ac ſub-. Præferuntur quibus candidæ vel purpureæ ſe ex ordine, citra alterius rei intermixtionem nt, & albicantes circuli, immixta leui purpu- ſtis arcus anhelationem quandam referunt. vero & fæculentæ reiiciuntur cum iis etiam, circulus aliquis ſeſe quidem diffundit, non recipit. Aduerſus venerea pollere, & animi fa- em nocuos effectus arcere creditur.

Probatio.

Potentia Onychum.

De Sardio. CAP. VI.

um à Plinio Sardam vocari inuenio; tametſi deſint viri non incelebres, qui ab hac Sardiũ n diſcriminari iudicent quod videlicet hic ru- a vero alba viſitur. Forſitan vocum vicinitas impoſuit: fuit autem Sardius apud Antiquos imi nominis: nunc autem nullus aut minimus us. Porro colore conſpicitur rubro, verum curo, vt ſi quis imaginetur terram rubricam ere quidem, ſed ſubobſcura offundi nubecula. ue is ſui generis optimus cenſetur, & quo la- hac perfectione reliqui abibunt, hoc minus s iudicabuntur. Timorem pellere, audaciam re, à veneficiis maleficiisque geſtantem adſe- nguinem è naribus fluentem compeſcere, ani- titiam, ingenio quoq; acumen inuitare, perhi- ; præterea retundere iniurias creditur: vt vel Sardonychas innocuas eſſe confirment, quod um complectũtur. Sardii item mares acrius ful-

Sardij delineatio.

Probatio.

Virtutes Onychum.

gent, ideoque præstantiores habentur, quod al-
fere Gemmis commune est.

De Chrysolitho. CAP. VII.

Chrysolithi species & genesis. CHrysolithos multiplici discrimine parti-
quarum ignobiliores Arabicæ dicuntur, qu-
rio colore ac turbulento conspectu sunt. Repe-
iam & Chrysolithos in Germania nasci, in iugi-
cer Mysniacis & locis conterminis, splendore
Optimæ descriptio. ad candidum languido, quam aliæ magis fragil-
lectissimarum India nutrix, quæ quadantenus
leæ sunt, marinæ aquæ virorem ita præ se feren-
aurum in collatione quadam veluti argenti fac-
Facultates. gant albicare. Porro partibus respirationis ad-
asthmaticis Chrysolithum conferre tradunt. A-
sus pusillanimitatem, & contra melancholicos,
stultitiamq; pro amuleto defert. Dæmonas p-
pellere, sapientiam, animi quoque constantiam
mouere creditur. Nocturnis item pauoribus, &
lestis intersomniis aduersari crebro sum exp-
Addit & Thetel Iudæus Philosophus, Chrysol-
reperiri insignitas fœmina, vna manu auem, a-
vero piscem continente: mercatoribus vtiles
stultitiam pellant, inuitent autem solertiam, qu-
suis negotiis bene absoluendis maxime egent. Q-
quam & id suam abunde redoleat vanitatem.

De Beryllo. CAP. VIII.

Berylli probatio. BEryllorum India parens est, ita vt raro alibi o-
tur. Est autem Beryllus vna ex virentibus luc-
que Gemmis. Probatissimæ sunt quæ limpidi-
virorem proxime referunt. Ab his Chrysobe-
paulo languidiores, fulgore in aurum vergente,
dantur. Sculpuntur singulæ forma sexangula,
color alioqui hebes & languidus angulorum ex-
tur repercussu: vix namq; aliter politæ fulgent. P-

qu-

his decem eius faciant genera, ſat tamen nobis
amus principem indicaſſe, vel hoc præſertim
e, quod hac cognita, facile cuiuis fuerit reli-
ecies ad iam indigetatæ Berylli faciem metiri.
humentibus, ructibus. ſuſpiriis, iecineris quo-
lis, illius ex qua dilutum (infuſionem noſtri
arii vocant) non mediocriter auxiliatur. Inue- *Vires.*
nanc Gemmam aduerſus hoſtium iniurias, &
ſegnitiem pollere, ingenio prodeſſe & coniu-
muicem conciliare.

De Topazio. CAP. IX.

e de Topazii inuẽtione varia adferuntur, tam-
iam à noſtro inſtituto aliena (quod & in ſingu-
capitibus obſeruare adnititur) omittimus.
Topazium Gemmarum ampliſſimam tradit
s, vt etiam Arſinoæ Philadelphi vxori ſtatuam
erit quatuor cubitorum in delubro aureo ſa-
Duplex eius differentia eſt, priorem Praſoiden, *Duplex Topazy genus.*
orraceam, alteram autem Chryſopteron: re-
utem Chryſopterin hoc eſt ad filicis herbæ vi-
inclinantem nuncupant. Neq; n. à voce Græca
ν, Latinis alam ſignificante aut pennam,
n à voce πτερὶς, filicem herbam indicãte,
opterin deriuari putauerim: eſt namqu filicis
quam porri dilutior. Vt ſit Chryſopteros, vel ſi
Chryſopteris Topazius aureo colore transfuſa
er blanda quadã viriditate ad glaucũ accedẽte.
em Topazium mihi ęſtate ſuperiore cõmonſtra-
uiſſe reminiſcor, ſubſtantia quidem non medio-
tenui, multũ autem pellucida, colore tamẽ ex
in pallidũ languido, immixto etiamnum aqueo
ã virore, adeoq; filicis ſoliorum viriditatem re-
ntante. Solæ autem hæ præcellentium Gemma-
imam admittunt vſuq; atteruntur. Topazii laus

non vulgaris profecto: quandoquidem vires ei ad-
Facultates. sus sanguinis eruptiones tribuuntur: ideo que vi-
admota sanguinem è vestigio compescere: in-
diam præterea ac venerea cohibere creditur. Nec
sunt qui facto periculo audeant affirmare, quo-
nus Topazium habens, ab aqua bulliente citra
ram eripi possit: vt quæ aquæ feruorem vsque
temperet, vt ab ea omnem bullam mox pellat
lorem nocuum. Mirum vero, quod vires pro l-
augmento aut decremento euariet: vt & hinc lu-
cos iuuare perhibeatur. Sunt qui hunc lapillum
titiam pellere, delirium auertere, à momen-
morte ferentem vindicare, & phrenitidi obno-
muletum esse prodant.

De Chrysopraso. CAP. X.

CHrysoprasum & Chrysoprasium Plinius scri-
videtur; nam lib. 37. cap. 8. Topazii genera di-
minatim narraturus in hunc modum scribit: *Du-
genera faciunt, Prasoiden atq; Chrysopteron similem Chrys-
sio.* Nec ita multo post subdit: *Viboris turbæ est Pr-
cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret. Tertium
gulis tribus distinctum est candidum.* Præfertur his C-
soprasius porri succum & ipsa referente, sed hæc p-
lulum declinans à Topazio in aurum. Eiusdem v-
lib. cap. 5. Beryllorum discrimina descripturus: *I-
nium* (infit) *genus huic est pallidius, & à quibusdam p-
generis existimatur vocaturq; Chrysoprasius.* Itē & eius l-
cap. 11. *Colos* (inquit) *appellauit Chrysolithum aureus, C-
soprasum herbaceus.* Puto tamen vel scriptorum vel
pographorum oscitantia Chrysoprasio, pro Chry-
praso, & prasius pro prasus substitutum esse, vel
ratione, quod vtramque asserit porri succum refe-
cui Chrysoprasi & prasi voces longe melius resp-
dent: sicuti & ibidem his pro is. & Chrysopterin p-
Chr

pteron reponendum censeo, vt scilicet in modum Pliniana lectio castigetur. Et duo eius faciunt Prasoidem atq; Chrysopterin similem praso & demum vilioris turbæ est prasus (nisi prasu; vocem adiectiuum quoddam esse cen- ius alterum genus sanguineis punctis obhor- tium virgulis tribus distinctum est candidum. tur his Chrysoprasus porri succum & ipsa re- . Palam enim est Plinium eo loci Chrysopra- bus Prasi generibus conferre, eundemq; præ- rem habere velle. Sed hæc missa.

Emendatur Pliniana lectio lib. 37. cap. 8.

ysoprasus itaq; lapis porri viriditate ad aurum nte conspicitur: ideoque herbaceum colorem ur. Optimus itaq; est qui aureis guttis consper- Mirum quod lumini tam importunum scri- uidam, vt genuinum decorem per solas tene- tentet. Vires ei tribuunt contra sacram auri si- ordis vires reficere, & oculorum imbecillita- ire creditur.

Descriptio.

Virtutes.

De Amethysto. CAP. XI.

cipua inter violaceas Gemmas Amethysto laus utoritas: eius autem plura enumerantur fasti- rro Indicæ supremam sibi vendicarunt maie- : post has vero Arabicæ, Armeniacæ Ægyptiæ in Gallatia reperiuntur. Infimæ omnium quæ so aut Cypro gignuntur. Singulæ tamen vio- umque referunt, fulgent quoque, scalpturæ vt aliæ faciles. Absolutissimam purpuram Indicæ entant: inter quas eæ quidem præcellunt, luti ex carbunculo irradiantis in murice rosei am nitoris iucundam anhelationem effun- Quarum, quæ blando quodam aspectu tam- ignitam eiaculantur scintillam generosissimæ efficacissimæ putantur. Neque etiam hic ad- pigebit, quod accedunt quidem Amethysti o-

Delineatio.

Probatio.

mnes ad vini ruborem , verum eo non adepto
laceum finiuntur, vt purpuræ videlicet fulgor
adeo igneus non sit : sed vt vini colorem
Quamquam inueniam & Amethystos quosd.
Hyacinthos deficere, alios vero ad vinum magi
læ tamen vinosi coloris expertes omnino laud
Potentia. Quæ vero ad crystallum ceu subalbida quadam
ni purpura deseiscunt, cunctis ignobiliores habe
Veneris gemmam coloris luxus & illecebra
fecit. Aristoteles author est amethystum
admotum vini vaporem primum ad se trahere,
de eum discutere : proindeque à crapula & ebri
ferentem vindicare; homini præterea contra
amuletum esse comperio. Addunt & alii malas
arcere cogitationes & præcox felixq; ingenium
cere. Ad hæc vigilantem & principibus gratum
dere eum à quo portetur. Sunt qui grandinem
rere & omnia prospera inuitare illum tradant.
hic quæ de hoc lapillo superstitiosi impostores
dulis nimium auribus insusurrant, tamquam vi
cet Christiano instituto indigna, qualia fere su
iam quædam ex iis, quæ partim paulo ante, pa
etiam & in aliis huius libri capitibus, è certis
autoribus, retulimus, cuius te vel ideo monitum
pimus, ne qua egregio illi censori, aut alii simili
raginis homini calumniandi ansa relicta videatur
ea venia à nobis prodi posse iudicauimus, qua ab
prodita fuisse vidimus, quamquam ea omnino
tergressi simus, quæ præstigiosam illam Magiam
redolere cernebantur, quam Christianam erud
nem deceret admittere.

De Hyacintho. CAP. XII.

HYacinthus à sui nominis flore nomen habe
ius namque colorem quam proxime repræ
Delineatio. tat. Est itaque Hyacinthus colore quidem fu

methysto (Plinio teste) differens quod quæ in hoc
viola. in illo dilutior conspicitur, vt quis sci-
Ab Amethysto ad aurum immixta etiam leui
m sed subobscura purpura, desciscere dixerit
ithum. Triplicem eius inuenio differentiam; *Genera.*
m qui ad rubrum plus inclinat, igniq; purpura-
gis, cui nonnulli primam adiudicarunt autori-
Est & alius, è fuluo croceum repræsentans,
e igne obscurior redditur. Tertium è fuluo ad
eum non ingratam præ se fert anhelationem,
pphirini nomen habet, cui aliï supremam ma-
m adiudicant, vel hoc nomine quod Hyacin-
pphirique naturas complecti ex vtriusque tin-
videatur. Hic præ omnibus aliis aëra sentire *Probatio.*
etur, sereno scilicet cælo ceu gratulabundus,
sius superbiens, nubilo autem aut omnino ob-
iniucundior, humiliorq; adparens. Probantur
c obscuriores nec clariores sunt, quique igni
ti vtcumque purpurascunt. Mirum quod tem-
constitutionibus quoque affici videantur, vt
placido pelluceant: ingrato vero tamquam eius
as ægre ferentes, tristi aspectu compareant, vt
ac cælestis illum esse naturæ, non abre quis as-
et. Probatissimus quisque frigidissimus ore sen- *Proprietas.*
& scalpturæ contumax vix tandem cedit. Porro
ad facultates spectat, pertinaci frigiditate cor-
densare atque reficere, somnum conciliare, vir-
cordis præsertim) tueri, à populatim sæuiente
cum manifesta sua qualitate, tum recondita
m proprietate gestantem adserere, creditur. Id-
pro amuleto collo suspenditur è regione cor-
cutem contingat. Nec desunt qui Hyacinthum
firment diuitias augere, & animi alacrita-
tem efficere, præterea & à fulguribus
portantem defendere.

De Margaritis.

CAP. XIII.

Genesis Margaritarum.

OMnibus certe notiores sunt Margaritæ, qu[illegible] earum delineatione opus esse suspicer. [illegible] quod ad earum originem attinet, varia est aut[illegible] sententia, cuius tamen diuersitatem dissimili [illegible] genesi acceptam tulerim, non autem illorum [illegible] ignauiæ aut oscitantiæ; nec enim video cur cuiq[illegible] mirum videri debeat, si pro diuersa cęli constitu[illegible] illarum generatio variet. Quid namque pro[illegible] aliter nasci eas, quæ ab Erythræo mari, quæue [illegible] probane & Troidis, vel etiam ab Arabiæ petu[illegible] littoribus? secus autem quæ à Paria vicinisque [illegible] strinis vel etiam occiduis Septentrionalibus Oce[illegible] ab edoctis vrinariis solertissima petuntur arte. [illegible] inde Plinium rerum naturalium peritissimum nu[illegible] inscitiæ aut negligentiæ insimulandum censeo, q[illegible] de Margaritarum natalitiis aliter scripserit qua[illegible] Austrinarum. Occiduarumque nuper inuenta[illegible] regionum lustratores literis prodidere quorum [illegible] nimenta prætereo ne prolixior fiam. Sat namque [illegible] bis in præsentiarum fuerit apud omnes conueni[illegible] Conchas pro sua ætate ac magnitudine maiores, [illegible] roris vero (appetente genitali tempore) concepti [illegible] ritate vel obscuritate generosiores vel ignobilio[illegible] eniti. Qua ratione vberiorem has cum cælica [illegible] quam cum æquorea consensum & cognationem [illegible] tinuisse manifestum puto. Flauescere deinde has [illegible] igne, vel omnino senecta atq; etiam crassescere, la[illegible] remque sensim deponere omnibus in confesso est. [illegible] uenio præterea & concham præuisa manu appreh[illegible] sura, sese continuo comprimere, vtpote suas operi[illegible] ram diuitias, gnaram scilicet, quod harum causa i[illegible] peratur, inimicam quoque manum si forte comp[illegible] hẽderit, amputare: iustissima (vel Plinio autore) [illegible]

[...]ritatis, luxus & auaritiæ pœna. Eſt & præterea [...]logeſium in Lotharingia montem amnis Mar-[...]rum ferax: verum non vſque adeo ſplendidæ [...]mirum tamen, quod quæ per geneſin gratia in [...]deratur, per columbas reſarcitur: quæ ſcilicet [...]etas puriores tandem eas cum fecibus reddunt [...]antque. Præferuntur, q̃ candidiſſimæ, lucidiſſi-[...]otundiſſimæ, leuiſſimæ, & minimi ponderis [...]axime autem ſi natura perforatæ ſint. Porro [...]a margaritis laus eſt, quod ſiccitate innata [...]s redundantias abſumunt: vt vel hinc vires, [...], cor & principes corporis partes recreent. Id-[...]ntra cardiacos & melancholicos affectus plu-[...]celebrantur, magnoque vſu commendantur. [...]uod à vulgaribus peſtiferiſque morbis defen-[...]diarrhœis magnopere conferunt; hac tamen [...] vt vel in polline vel alio quouis modo inſu-[...]. Oculorum præterea abundantem humorem [...]leoque & viſui prodeſſe, oculis ſcilicet quam [...]mo earum puluere immiſſo, traduntur. Neq; [...]lo geſtatu quippiam illas poſſe reperio, quam [...]bili humano luxui arridere.

De Carbunculis. CAP. XIV.

[...] quam de tredecim illis, quarum ſacra Apo-[...]ſis meminit, Gemmis, ſermoni coronidem [...]mus, pro noſtri abſolutione inſtituti, de aliis [...]c paſſim in vſu ſunt lapillis, operæpretium [...]fferere, à precioſiſſimiſque Carbunculis or-[...]bunculos itaque (ab igniti carbonis colore [...]tos) inter ardentes igneaſque Gemmas ſu-[...] ſibi vindicaſſe maieſtatem, apud omnes [...]t. Porro in numeroſas diuaricantur ſpecies: [...]nque qui Garamantici, Indici, Æthiopici, A-[...]i nominantur, ſinguli ſcilicet à ſuæ genera-

tionis loco. Persuasum autem habeo præsenti nostro argumento abunde facturum me satis, si carbunculorum quatuor genera explicauero. In quo verissimo generosissimoque, imo & imperatorio dignissimo proprie vocato Carbunculo, Balas, Rubinum, ac Granatum Gemmas vulgatissimas numerabimus: hæ siquidem inter ardentes illum à certissimo Carbunculo propius repræsentant. Vero selectissimorum carbunculorum multiplicem inuenio differentiam. Quidam enim colore vehementer igneo, in modum ardentis prunæ translucent, tamen vt extremus earum igniculus in Amethystiolam desinere videatur: sed & per tenebras lumen diffundunt non iniucundum: sunt & alii qui pingui fulgore pellucent. Alii alba præcincti venula, coloris præstantia atque illecebra nullis aliis cedunt: quibus etiam familiare esse perhibent inter ignes prunas ceu mortuos languidosque comparere: effusa autem aqua, carbonibus extinctis, è vestigio priori gratia ceu rediuiuo colore gloriabundum splendere: tanto naturæ miraculo, vt hinc Carbunculi genus hoc præcipuum nonnulli reputent. Hunc

Apyrotus. Carbunculum Apyrotum nũcupari comperio, quod ignem non videatur sentire. Demum & hunc sequitur qui sandastros quibusdam, aliis Garamanticus vocatus est. Hic ex India vel Arabia, quæ meridiem spectat, petitus superiorum splendore atque igneo colore nobilis, aureas insuper guttas continet, velut stellantes: intro quidem semper, nunquam tamen in facie conspectas, hoc etiam ordine disseminatas, vt Hyades cum guttarum numero tum serie iudicari valeant. Ideoque & hoc Carbunculi genus viri quidam non incelebres, cæteros albis (quod aiunt) equis præire confirmant, quod præ aliis longe vberius cælestes complectatur virtutes, syderumque concessisse similitudinem videatur. Qua de re Chaldæi

...ibusdam æstimatum est. Gemmarum omni-
...ssimæ sunt Carbunculi, vt eadem sit earum
...iquis comparatio, quæ auri ad metalla quæuis
...a. Iucundiores tamen existimantur, quæ A-
...izontes dicuntur: quarum scilicet extremus
...s in violam desinit, ac purpuræ quandam
...nhelationem. Porro in omni carbunculorum
... mares fœminis excitatius fulgent, fœminæ
...ceu pinguiores crassius nitent. Quod autem
... attinet. Carbunculi singulis quibus Gemmæ
...liæ præditæ sunt virtutibus commendantur,
...nc omnium nobilissimi sint habiti. Soli si-
... eiaculato igne fulgoremue rutilo solem imi-
... hoc schemate palam conspiciuntur. Vt &
...æ cæteris Phœbo dicari creditum sit, quem
... syderibus tamquam regem præesse adstruunt
...phi. Ideoque & solum hunc lapillum suam
...uos posse figuram imprimere, quum tamen
...illus in idem præstando sit, Aristoteles autor

Carbunculi vires.

...rum Carbunculis proximam sibi gratiam di-
...mque Balagius coloris iucunditate & illece-
...t: Lapides quidem colore rubro & prælucido,
... superaffuso sublanguido quodam fulgore
...inum vulgo dictum colorem quadantenus
... Sequitur deinde Rubinus lapis ita voca-
...audatus maxime si per tenebras in speciem
... cuiusdam scintillæ micare videatur & sim-
...na consistat substantia. Illis denique Grana-
...dunt longe obscuriore ac minus grato colo-
... tamquam videlicet opaca quadam vmbra
...ecula Rubinum offundi iudices. Lapis cer-
...rarus, proinde & hoc æui in minimo precio
... Porro harum Gemmarum vt quæque ma-
...nusue ad verum Carbunculum accedit, ita
...endatior aut ignobilior, & clarioribus aut

Balagij delineatio.

Rubini descriptio.

Granati delineatio.

Probatio.

Balagij vires. obſcurioribus proprietatibus donata cenſetur. Ba-
gio itaque ſimiles ac Carbunculo facultates, ſed im-
Rubini vis. becilliores tribuunt. Rubinum aduerſus peſtilen-
aërem pro inſigni amuleto portant, & contra te
Granati vis tia ſomnia. Granatum præterea melancholiæ a
ſari & cor reficere credunt. Adulterantur aut
mnes vitro rubore infecto: ſed & elanguidos
bracteisq; quibuſdam rubicundiſſimis ſubſtrat
citatiores reddunt, vt non ſit facile à ſpuriis ver
cernere, Scalpturæ veriſſimæ contumaces ſunt;
teratæ cote deprehenduntur; quod fragiliore ac
liore ſint compareantq; materia, ſed & centroſ
be dinoſcuntur, nonnunquam etiam puſtulis a
teis intus nitentibus.

De Adamante. CAP. XV.

Adamantis deſcriptio & genera. MAximam in rebus humanis ſibi gloriam aſ
Adamas, multo quidem æuo ſolis regibus,
paucis agnitus. Nunc autem tam creber, vt omn
pene in deliciis ſit & luxu. Eſt autem generoſiſſi
Adamas colore ferro candenti haud abſimilis. Fat
hircino ſanguine, maxime ſi aliquot ante dies hi
petroſelino, ſilere montano & vino ſit educa
plumbo item diſſolui reperio.

Porro in ſex Adamantem partiuntur genera.
dicus non in auro naſcitur, ſed quadam cum Cryſ
lo cognatione, candore placido translucet. Huic p
ximus eſt Arabicus, minori tantum, nec alibi qu
Probatio. in ſynceriſſimo auro generatus. Incudibus & ferr
malleis vterque deprehenditur: ita namque iis vt
que reſiſtit, vt indomitus citra omnem iactura
ferro & incude ſeſe explicet. Quin imo puſilla ta
etſi mole, ignibus etiam vaſtiſſimis iniectus med
pertinax atque illæſus ita permanet, vt nullam pr
ſus ignis actionem admiſiſſe (etiam ſi multos dies
perſeueret) palam oſtendat, vnde & indomitam a

tiq

vocari Gemmam inuenire eſt. Eſt & alius A-
s Cenchros nominatus milio magnitudine
dens. Alius deinde Macedonicus cucumeris
æquans. Hunc ſequitur Cyprius in ſulphu-
deſciſcens, qui licet à prioribus fulgoris lãguo-
ciat, præcipui tamen in medicina vſus eſt Pli-
Poſtremus vero Siderites ferreo fulget nitor:
ab antiqua petitum minera paſſim dici audio,
ideo ab inerti vulgo reliquis præferri. Sic vul-
nauum ſuo ducitur ſenſu, vt crebro vtiliſſima
ue pro optimis reponat. Hic namque ſiderites
s cedit & malleis, adeo videlicet ab adamantis
palam degenerans, vt vel hinc ſolam apud e-
minis gratiam vſurpaſſe credatur, qui rebus ex-
contenti ad omnem veritatem oſcitare con- *Mira Adamantis ad hircini ſanguinis vim diſſenſio.*
re. Neque pigebit etiã ſecundo recenſere, non
magno naturæ miraculo fieri, vt vis illa Ada-
s indomita, qua ſcilicet ſuarum partium inte-
contra ferri igniſque iniurias connexionem
aciter tuetur, ab hirci ſanguine calido quidem
enti ita afficiatur, vt tandem conniueat & atte-
atur. Indeque ſepoſito omni ſuperbo, quo an-
riabatur, faſtu, malleis & incudibus cedat, vt
n minimas etiam partes frangi, mangonum
permittat, qui iis poſtea fragmentis nullam
em non ſuperant. Porro maxima Adamantis *Probatio.*
itas auellanæ nucis magnitudinem & formam
re perhibetur. Generoſiſſimus itaque & ſele-
us iudicabitur Adamas, qui iam narrata de-
aque inuicta natura præditus, cryſtallo paulo
rior, ferrum candens nitore refert, cæruleo-
uodam interfuſo ſplendore, ita quidem reful-
vt flammeum ſolaremque quendam radium
mittere videatur; quaſi ſcilicet vario tranſlu-
que ſuo fulgore quandam cœleſtis arcus anhe- *Proprietates.*
nem repræſentet. Porro vires Adamanti fere

diuinas tribuunt Philosophi, efficaciores tam
auro, quamquam quibusdam placere inueniam
ream quandam tenuissimam bracteam subste
bere. Contra venena & incantamenta amu
esse præsentaneum testantur, qui Adamantem
sente toxico madere confirmant. Ideoque p
ris caussis resistere creditur: negantque ferent
scinari posse, adeo scilicet cacodæmonibus inui
se perhibetur. Insaniam, metus quoque van
terrentia intersomnia arcere fertur. Gem
conciliationis prædicatur, quod hostilem dem
furorem, & viri cum vxore necessitatem fouea
incubis & succubis eum adserunt, qui adama
portat. Vanum omnino & præstigii quandam p
ferens imaginem eorum nugamentum puto, q
amantem dicunt vxoris insciæ ac dormientis c
suppositum statim prodere sit pudica, necne. Ve
ratione quod ipsa à mariti consortio, quasi fug
da statim excidat, si quidem fideli toro iniuria
pudica fecerit: Adamante scilicet marito cast
Dissidium toro indignam mulierculam hoc schemate p
ostendente. Huic lapillo natura rerum om
parens tale cum Magnete dissidium ingenuit, v
præsente omnem vim tractricem à Magnete dir
plane conspicias. Quin magis tractum ab hoc fer
feroci quadam vi ab admoto Adamante reuelli
nere est. Vt & hinc multis visum esse suspicer A
mantem aliis Gemmis iunctum ipsarum ad se vi
tem omnem trahere, quod non crediderim. C
rum num reconditas illas vereque admirandas p
prietates ad dæmonum imposturas demandabim
quod earum caussam naturalem nemo (vt puto)
ferat exactam, vti censori nostro ac simi lib. viris
rum circumspectis, nihilq; suæ ignorantiæ conced
volentibus forsitan videtur? absit non ab hoc tant
vno, sed & à quouis alio vere docto & pie Christia

Qu

...omo eapropter in Dei & Domini nostri omnium ...aris propensiorem admirationem feramur, e... magnificentiam ardentiori studio ac necessi... efferamus.

De Achate. CAP. XVI.

...ximam tempus auctoritatem ademit Achatæ, ...on quod viribus minus quam antiquitus pol... ...d quod copiosior sit: qua enim occasione solet ...is humanis elationem fastumq; raritas adfer... ...dem etiam multitudo, & crebrior familiari... ...ontemtum parere consueuit. Plinius auctor ...rrham Epirotarum regem Achaten habuisse, ... Musis cum Apolline citharam manu tenen... ...nem: nulla arte, sed sola naturæ solertia ac ..., sponte maculis ita discurrentibus, vt Musis ...e singulis sua redderentur insignia.

...o tam est vulgaris Achates vt delineationem ... genera scribere omnino superuacaneum ar... Probatissimæ vero sunt perspicuæ, quæque ...æ pelli similes sunt, vel etiam nigræ albis in... ...e lineis. Mercurio sacram Achaten rudis ni... antiquitas credidit, eamque præsertim, quæ ...idos nata est, vbi vario colore, guttis etiam ...ceis conspersa visitur. Cæterum omnem A... venenis pestiferis, araneorum atque scorpio... ...tibus aduersari, prudentiam ac facundiam ...e ab aduersa fortuna tutari, visum fouere, ...reare, sitim ore contentam arcere adstruunt. ...sunt qui tum maxime efficacem scribunt, cum ...oninis inuoluta defertur, quod quam à vani...oque absit, iudex esto.

Probatio.

Virtutes.

CAP. XVII.

Genesis & delineatio.

ALectorius lapis in ventriculo capi reperitu[r] ... ſcuri cryſtalli ſimilis & colore & ſubſtan[tia] ... quod paulo craſſior apparet, non excedens fa[bae ma]gnitudinem. Probatur, quæ intus velut ſtagn[...] ingeſti cibi micam, modicam nec vſqueadeo [...]ram oſtentat. Sunt quoque qui audeant aff[irmare] caponem, in quo Alectorius ſit abſolutus, b[ibere] numquam, ideoque ſtrenuis militibus ex vſ[u] creditur. Proinde Milonem Crotonienſem [...] Gemmæ in ore contentæ præſidio, nullo vi[...] certamine ſuperatum prædicant. Porro A[...] vires tribuunt non incelebres contra pericul[...]uis. Præterea Venerem ciere, homini conſta[...] mulieribus virorum gratiam conciliare, ferem[...]que faeundiam præſtare, potens creditur. S[...]tim ac cordis æſtum arcere ore incluſa experi[...] non raro conſtat.

Probatio

Virtutes

De Torcoide. CAP. XVIII.

Genera & delineatio.

TOrcoiden tam in magno pretio eſſe fere a[pud o]mnes conſpicuum eſt, vt multi ſuo tunc d[...] luxui aliqua ex parte ſatisfactum putent, cũ p[...]ram quandam nacti fuerint.

Duo itaque ſunt eius faſtigia, à ſuæ ſcilicet [...]gationis loco nuncupata. Inferior ſiquidem [...]nica: altera Indica ſeu Orientalis nuncupatur. [...]que tamen conſimili, craſſa & minime pe[r...] ſubſtantia. Porro Hiſpanica colore vtcumq; [...]te, ſubobſcuro adeoque ingrato conſpicitur [...] reſpuitur ceu viliſſima. Indica autem ex her[...] cyaneo quodam lacteſcente nitore gratiam i[...] vulgarem. Colorem igitur præbet ceu in cæ[...] ex viridi, lacteum quiddam perfuſum imag[...] Raro citra rimam venulamve reperta. Proba[...]

est, quæ simplicissima, & persimili substantia, *Probatio.* ...moque & citra omnem labem colore suam ...endat iucunditatem. Mirum quod de diuinis ...rtutibus caussantur. Noui reuera virum quen... insulanum, mihi quidem multa necessitudine ...tum, qui dum viueret Torcoiden in deliciis ...at, annuloque aureo perpetuo gestabat. Is ...rte, ex sæua ægritudine in fata concederet, ...n quoque re inuerat. Tumque naturæ quo... veluti miraculo contigit, vt Torcois illa, quæ ...ite etiamnum suo domino cum numerosis ...neris myriadibus de pulcritudine ac integra ...e certare potuisset, tamquam heri sui necem ...l, longe tum obscurior adpareret, adeoq; con...imam per medium porraceam efferret, vt & ...um maximam suæ maiestatis partem deposuis...retur. Proinde de ea mihi aliquando compa... auiditatem abegi. Ego namque cum ob ...undas lapilli illecebras, tum ob ingentes vi...ibus idem vir, facto periculo, Gemmam eam ...constanter asseuerare solebat: eam si quando ..., quauis etiam ratione comparare constitue... ...ed enim meus me fefellerit error, nam dum ...ione venui expositam eandem illam litura ...s conspersam contemno, hanc alter ciuis vili ...am è vestigio mihi ostendit. At cum illam ...stina, ceu postliminio rediuiua synceritate & ...nte (renouato domino) perspicio, occœpi me... vehementer mirari, inopinatum naturæ ac ad...one dignissimum portentum, deinde & à re... ...eam damnare infelicitatem. Vel hoc euentu ... edoctus diuina quadam lapillum illum fa... donatum esse. Porro ostendendis prodigiis *Vires.* ...s plurimum est Torcois, vt & vix credibili vir...rentem ab imminenti periculo (tamquam vi... innato contra aduersa quæq; quodam amu-

leto medicamentoq;) fortiter vindicare celeb[...]
Adde quod cor & oculos recreare, & hilarita[...]
prosperitatemque adsciscere creditur.

De Corallio. CAP. XIX.

Genesis. Corallium & Lithodendrum appellari inu[...] quod arboreus lapis appareat. In mari m[...] primum crescit, inde vero duratur. Cumque [...] qua quidem vireat, statim atque hanc superau[...] bescit. Adstruunt candidas illud intra aquam [...] ferre baccas, quæ extra eam in sanguineas de[...] rent: easque & forma & magnitudine ad hæc, [...] lore corna satiua repræsentare. Mirum quod ta[...] lapidescit si viuit, proinde restibus primum reu[...] aut ferramento acri præcidunt: qua de re Coral[...] Theophrastus, à radendo, Græcæ voci alludens, [...] appellauit. Porro arboreum esse Corallium, [...] psius rami palam ostenderint. Diuersam præ[...] à ferro ignito naturam Corallium exhibet: [...]

Probatio. namq; vt aqua ita & hoc molliore aere ilico dur[...] Commendatissimum est quod rubicundissimu[...] albissimum, æquabili vsquequaque concreme[...] forma fruticis, ac terenti facile cedens. Quod au[...] in lapidis exactam duritiem coiit, scrupulosum, [...] ne, lacunosumque est, damnatur. In magna anti[...] tus, apud Indos præsertim, fuisse auctoritate Co[...]

Vires. lium in literis comperio. Hi namque pro eo su[...] lim consueuisse Vniones permutare traduntur. N[...] autem quod crebrius est, in magno adeo non est [...] tio. Dæmonas infensos arcere perhibetur. V[...] hinc suspicandum sit prudentem vetustatem, Co[...] lio per diuersas formas (non sine licet fastu quo[...] aut illecebra nunc vsurpetur) effigiato, & ex or[...] infilato, preces Marianas docuisse numerare. [...] gnus illius in medicina vsus percrebuit. Quan[...]

quid

... refrigerat siccatque mediocriter: Ideoque ...is reiectionibus & eruptionibus prodest. ... vero corallium à collo suspensum, vt sto-...n vel pectus contingat, è naribus consuetum sanguinem raro compescuisse vidimus. Cor ...a & ventriculum, vel ingestum, vel extra, vt ...t admodum, roborat. Surculos eius pro a-... infantulorum collis appendunt: fulmini-... marinis æstibus tempestatibusque resistere æ-...r. Proinde Ioui Phœboque sacrum putatum ...ligiosum prætereà gestamen esse amolien-...culis comperio, vt decore ac religione gau-...a hæc & contra vesicæ tormina & calculi ...n puluerem vstos surculos, & ex aqua potos ...i fertur: item & lienem absumi, si id medi-...um sæpius potetur. Oculis deinde prodesse, ...n caua explere, cicatrices tenuare, deniq; & ...s ex vino potos vel ex aqua (si febris vrgeat) ...n conciliare Plinius auctor est. Nec desunt, ...rment illius pollinem erosis dentibus infar-...gros dentes radicitus eruere, demum & gin-...rmare. Commentitium omnino puto quod ... puluere fruges euadant vberiores. Quam-... Corall: puluerem inueniam amaras aquas ...fficere.

De Corneolo. CAP. XX.

...neolus Gemma est vulgaris minii colore, sub- *Delineatio.*
...biguido tamen, ceu videlicet in humanam car-
...rspicuitas perfusa sit. Rheno frequentissima *Probatio,*
...robatur quæ purissima iuxta ac nitidissima *Vires.*
...it substantia, colore carneo translucido San-
...i propalam cohibet, liuentes dentes suo pol-
...endat omnem ab eis detergens sordem. Ira-
...n animum placare creditur.

De Cyaneo Græcis, Cæruleo Latinis, vulgaribus au... Lazuli vocato lapide.

CAP. XXI.

MAgnam profecto auctoribus peperit obscu... tem, legentibus vero perplexionem, cærul... cyanei nominis diuersa significatio: aliis scilic... hac voce cęruleum arenam cum cyanea Gemma... fundentibus: aliis autem solam eadem dictio... tallicam arenam complectentibus. Plinius ... que natura'is historiæ lib.33. capite vltimo ita ... *Cæruleum arena est, huius tria genera fuere antiquitus: ... gyptium, quod maxime probatur: Scythicum hoc diluit... cile, cumque teritur in quatuor colores mutatur, candidi... nigriorem, crassiorem, tenuioremve. Præfertur huic ... num Cyprium. Accessit his Puteolanum & Hispanien... rena ibi confici cœpta.* Dioscorides item lib.5. ca... sic habet ad verbum; *Cærulei origo ex ærariis metall... In Cypro copiosius ex arena litorali secundum quosdam s... uatos specus maris inuenitur, quod & magis probatur.* G... nus vero Simplicium pharmacorum libro nono ... ter metalla Cæruleum reponit. Deinde Paulus ... neta de Cæruleo Dioscoridis sententiam pene ad... bum refert: quam etiam Plinius, eo quo diximu... pite, imitatus palam ostendit non de Gemma ser... nem se facere, sed de metallico Cæruleo: quod ... sa quadam substantia, non tamen lapidea, con... re ad oculum videre est: vt vel hinc in confesso ... debeat, iis locis auctores illos, Dioscoridem, G... num, Paulumque (dico) non de Cæruleo lapid... Cyaneaue Gemma differuisse, verum de metal... illo Cæruleo quo ad generosas imag'nes pictor... ti consueuere. Galli azurum vocant. Sed enim ... nius idem ille libr.37. quem Gemmis dicauit ita ... bet: *Reddetur & per se Cyanos accommodato paulo ant... spidis nomine colore cæruleo. Optima Scythica, dein' Cyp...*

... Ægyptiæ. Adulteratur tinctura, idque in gloria ... gypti ascribitur, qui primus eam tinxit. Diuiditur ... hæc in mares fœminasque. Inest aliquando & aureus ... non qualis in Sapphiris: Sapphirus enim & aureis & ... collucet, cæruleæ & Sapphiri rareque cum purpura. ... apud Medos, nusquam tamen pellucidæ. Quibus ... statim ab ipso lumine videtur Plinius vtrum- ... confundere, Cæruleum scilicet metallicum ... ma cærulea. Primum quidem vel hoc maxime, ... Scythicæ, Cypriæ & Ægyptiæ rationem habue- ... quemadmodum etiam superiore lib. 33. de are- ... Cyaneo singulariter agens Cyanei Ægyptii, Scy- ... & Cyprii meminit. Hinc reuera non mediocrem ... co video imposuisse difficultatem viris etiam ... ssimis, aliis videlicet de vtrisque confuse Pli- ... intelligentibus, aliis de solo arenoso cæruleo ... rquentibus sermones, auctorem insimulanti- ... mnantibusque tamquam hanc inter Gemmas ... n ma e collocarit. Inter quos Hermolaus il- ... barus, vir alioqui peritissimus, ac de re medi- ... Plinio optime meritus (pace tanti viri, pro ve- ... tamen dixerim) nescio qua iudicii adum- ... ne perculsus, non veretur Plinium negligen- ... umniari. Mihi vero (absit omnis arrogantia) ... na lectio rectius consultiusque hoc loco, id est ... cap. 9, castiganda videtur, & in hunc modum ... auctori reponenda: *Reddetur & per se Cyanos ... e, accommodato paulo ante Iaspidi colore ... eo.* Vt his scilicet verbis & Iaspidis & Cyaneæ ... næ substantias conuenire quidem, sed colore ... m ab altero discriminari declaret ostendatque, ... quis ex Iaspide Cyaneum lapillum ementiri ... intelligat si illi colorem cæruleum addat. Cui ... optime adstipulatur, quod mox subnexuit. *Ad- ... tur* (inquit) *maxime tinctura.* Quod demum ... oci Plinius non de cærulea arena disserat mani-

Castigatur Pliniana lectio lib. 37. cap. 9.

festant hæc eius subiecta verba: Inest aliquan
aureus puluis cum iis quæ sequuntur, quæque
retulimus. Nam & ea non arrosæ illi arenæ, sec
neæ (vulgato nomine Lazuli vocatæ) Gemmæ
amussim consentanea esse constat, vt nemini du
(meo tamen iudicio) esse debeat Plinium ho
de sola Cyanea gemma agere: neque etiam
credendum fuerit tam celebrem auctorem ac r
naturalium tam indefessum acrem ac peritum
gatorem scriptoremque, vulgatissimam hanc
mam latuisse. Neque etiam vel leuiter suspican
puto, quod agnitæ nusquam meminerit, quum
sertim diligentissimum sese naturæ mirabilium
scrutatorem præconem, promulgatoremque se
exhibuerit. Sed neque huic nostræ opinioni r
gatur, quod iam citatis locis Ægyptii, Scythici,
priique Cærulei meminerit. Quid namque im
vtramque, cæruleam arenam dico ac Gemmam
neam tribus iam indigetatis locis oriri? Sed cu
bri 33. cap. vltimo ad Ægyptium maxime pro
scribit, secundo loco Cyprium, nouissimo vero
thicum reponit: quibus accessisse adnotauit &
teolanum & Hispaniense. Vbi vero de Cyanea g
ma (quæ ei Cyanos per se vocatur) hoc est lib
cap. 9. scribit, omnibus Scythicam præferri di
Dein Cypriam commendat, nouissimam a tem
gyptiam æstimat. Ecce quam hic vltimam facit, i
primam effert: vt & hinc non de iisdem Plinium
uersis his locis scribentem intelligere debeas. Qui
mo Sapphirum hunc capite cum Cyaneo lapillo p
ea complexus, ita infit: Cæruleæ & Sapphiri r
(vbi etiam coniunctionem, que semouendam pu
cum purpura, &c. His ego certe rationibus eo s
adductus, vt Plinium illis locis non de arena Cyan
aut Gemma tantum, sed libro trigesimotertio de
zenoso Cæruleo, libro autem trigesimoseptimo
Cy

a Gemma capiendum existimem. Quis enim
cio) tam inerti, aut in Plinium alioqui grauis-
auctorem tam infenso ingenio fuerit, vt ea,
yaneæ Gemmæ (emendata licet lectione) Pli-
ropalam tribuit arenosæ illi arenæ quadrare
at: quam nemo lapidea substantia vel pulue-
eo gloriari recte quidem dixerit? Potius ita-
zuli vulgo nuncupatæ Gemmæ consentire
ofecto videbuntur: cum ea substantia sit lapi-
spidi scilicet germana, aureumque puluerem
ostentet. Qua de re subinde vehementer mi-
biit, hoc loco Plinii sensum tot tamque cele-
os auctores Plinianæ lectionis etiam studio-
s hactenus (quod legerim) ita fugisse, vt v-
que confuderint, magno humanæ conditionis
mento: dum nempe apud omnes fere seplasia-
arena pro Gemma in medicandis corporibus
ineptissime vsurpatur. Sed hæc quorsum, eo
vt melioris doctrinæ gratia omnem de me-
lleremus implicationem, & aliquam Pliniano *Descriptio.*
afferremus restitueremusve lucem. Est ita- *Potentia.*
yanos Cæruleave Gemma lapillus substantia
n Iaspidi haud absimilis, colore Cæruleo. Pro-
aureo puluere conspersa. Vnde & stellarum
m dici inuenio, quod stellis similiter lumini
tus aureo puluere scintillet. Præfertur quæ
eum sui nominis præstantissimum (quem no-
urum vocant) colorem assequitur, consimili
uaque substantia & concremento. Lapis est
uræ non vsqueadeo contumax. Vidi ego ex
tharidem, tam affabre tamque graphice con-
, vt eminus veram iudicarem: puluere nimi-
ureo tam apposite, quod in animante fuluum
fecit, imitante, vt cum lapillum ad id mune-
creatum quiuis sanæ mentis non immerito iu-
et.

Porro quod ad vires attinet. Aduersus melan[illegible] licos affectus eius pollen toties ablutus, dum ei[illegible] lutum peregrinum nullum præ se ferat saporem[illegible] cacissime ingeri, literis & experientia confirm[illegible] Melancholicum enim humorem per inferna d[illegible] nit, non lotus vero, cum infernis superiora, n[illegible] tra magnum laborem, commouet. Nec desu[illegible] pueris à collo gestatum nocturnos arcere pauor[illegible] stentur. Oculorum aciem reficit a q; demulcet[illegible] lo appensus prægnantes ab aborsu adterere pe[illegible] tur. Volunt autem appetente partu semoueri.

De Chelidonio. CAP. XXII.

Generationis locus. CHelidonius vel Chelidonia (vtroque enim [illegible] nere dicitur) lapillus est paruus, perspicu[illegible] nime: è iuuencularum hirundinum ventre exse[illegible] Mense Augusto, Luna crescente, reperiuntur op[illegible] magnaque ex parte bini, aliquando autem sin[illegible] in earum scilicet ventriculis aut in cusculis. Dicu[illegible] namq; (auctore Plinio) matres exclusis pullis [illegible] dare lapillum deuorandum. Inuenio & hic qu[illegible] solertissime naturæ non supprimendum miracul[illegible] nempe quod illarum pulli per coniuncta rost[illegible] sese reconditas has gemmas prodant. Dicunt e[illegible] *Differentia.* & has debere erui priusquam primigenius p[illegible] terram contingat. Quamquam ne hoc quidem [illegible] vanitate carere putem. Hanc bifariam discrim[illegible] ri tradit Plinius: aut enim est ruffa, aut nigra, vel[illegible] tius ex pullo nigricans, hirundinum vel pauo[illegible] colore, minimeque pellucet, sed aspectu ingrat[illegible] situr; sunt & earum aliquæ, parte quidem vna n[illegible] cantes, altera vero purpurascentes, nigris inter[illegible] *Probatio.* rentibus maculis. Probatissimas esse compe[illegible]io, [illegible] substantia purissima ac simplicissima, & aureis g[illegible] *Vires.* insigniuntur. Porro singulæ tametsi iucundæ si[illegible]

pu[illegible]

magnis tamen virtutibus prædıtæ adstruun-
& de ipsis recte id occini poss:t;
Regnat in exiguo præcellens corpore virtus.
fam siquidem sub ala sinistra gestatum lunati-
oc est, comitiales, insanos, & languidos sanare
ent. Præterea & facundiam, & apud homines
n, promouere confirmant. Nigricantem ve-
iliter portatam testantur reges & principes
iare, & cœpta negotia pro animi sententia ab-
e, omniumque gratiam inuitare. Eius vero ex
ilutum, oculorum aciem reficere dicunt. Ne-
perstitione vacare putem, quod ruffam in pan-
ceo mundo, nigram autem in croceo tantum in-
as suis præstare potestatibus nugantur, cui &
edit quod parentibus præsentibus erutis vires
nt.

c magna mihi profecto incessit admiratio de quiusdam de literis alioqui bene meriti, non leui antia, qui in scholiis suis in Marbodeum vbi agit helidonia auctorem citaturus, quo Chelidoniam mam oculis ostendere proficeret; Plinium ad-t libri 8. cap. 27. & libri 25. cap. 8. & 12. quibus in non de Gemma, sed de eius nominis herba pa-est Plinium disseruisse; Siquidem, vt rem per ta ex ordine recenseamus, ita habet dicti iam tis 27. titulus: Quæ animantia quas herbas o-derint cerui, lacerti, &c. Demum in contextu helidonia agens ita infit: *Chelidoniam vsui salu-mam hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis medentes.* Deinde libro vigesimoquinto, vbi con-Plinium de herbarum viribus disceptationem professo instituisse, capite octauo sic habet: *A-alia quoque inuenere herbas, in primis Chelidoniam: hac hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt lam volunt erutis etiam oculis.* Capite denique eius-n libri duodecimo, posteaquam Centaurium

Contra Amstelrodamum.

vtramque maiorem scilicet & minorem ocul[illegible] nare tradidit, ita subnectit: *iam Chelidonia supra[illegible] omnibus mire prodest.* Ex quibus luce meridiana cl[illegible] esse constat Plinii locos hos ab Amstelrodam[illegible] stro citatos non posse ad Chelidoniam Gem[illegible] torqueri, verum de similis nomenclaturæ herba[illegible] tum debere intelligi. Quæ ideo annotauimu[illegible] quis eius auctoritate falsus, in similem errore[illegible] pingat.

De Aetite. CAP. XXIII.

Genera. AETITÆ quatuor genera refert Plinius, vul[illegible] tamen nomine singuli, Aquilæ lapides voca[illegible]
Probatio. Vidi ego cinereo colore Aetiten, alterum albo, [illegible] tium pullo. Sonitu dignoscuntur, si quatiantur: [illegible] enim in sese conceptum lapillū manifeste prod[illegible]
Delineatio. Lapis est cortice duro, scabro & minime læui. [illegible] qui aquilam in nido marem & fœminam haber[illegible] struunt, negantque illam sine eis oua parere: i[illegible] que solis iis, quæ è nidis eius alitis erutæ fuerint [illegible] medicam concedunt. Nihil igne hic lapis depe[illegible] creditur. Porro Aetites grauidis, quæ ob vteri im[illegible]
Virtutes. cillitatem fœtum ægre continent, bracchio sini[illegible] alligatur magno earum vsui, parturientibus au[illegible] brachio admoueri debet: fœminibus item alli[illegible] citra dolorem (notatu dignum) fœtum dicitur [illegible] trahere. Nec desunt, qui hanc velint statim à p[illegible] auferri, ne vterus sequax partum vitiet. Mirum q[illegible] furem prodere fertur, si quis in pane conditum [illegible] ferat: neque enim mansum, vel etiam cum ea de[illegible] ctum quicquam, furem deuorare posse confirm[illegible] T[illegible]itum & cerato exceptum comitiales strenue [illegible] nare comperio. Mitto quæ de hoc lapide præstig[illegible] falli ac toto cœlo aberrantes magi nugantur: [illegible] que enim vxorum furta deprehendere, vel fu[illegible] præsagire hunc citra incantamenta posse credider[illegible]

ego quæ de furis proditione prænotaui, refer-
si non auctorum ridicula, & non digna fide gra-
& fides reclamaret.

De Magnete. CAP. XXIV.

tura, vt saxis vocem homini obloquentem,
nmo & Echo resonantem dedisse videri potest:
Magneti sensum manu'q; tribuisse quodam- *Nomina.*
non inepte existimetur. Ferri namq; indomi-
pemodum pugnacissimaq; natura trahenti illi
plo cedit, vtque propius accessit ab eo contine-
quodam veluti complexu cohæret. Sunt qui ab
tore, ita vocato in India pastore, nomenclatu-
us rationem adferant: quibusdam autem Side-
liis Herculeus nominatur. Hic tametsi in Ida *Genesis.*
m repertus sit, passim tamen apud Hispanos &
s quoque locis nascitur. Qui vero à Troade pe-
qui & albus pumici haud absimilis comparet,
neus est, & non vsque adeo efficacis potentiæ,
ue respuitur. Æthiopicis laus & præcipua
endatio, iis præsertim, qui ad cæruleum magis
ant, quales maxime in Æthiopia Zimiri regio-
nosa reperiri inuenio. Æthiopici argumen-
st, quod Magnetem quoque alium trahit. In
lis ferreis oritur. Hunc Germani atq; Itali ha-
ferrugineo tamen seu pullo magis colore: qui
arte cæruleum propinquius refert, acrius tra-
Auctor est tamen Diogenianus probatissimum *Probatio.*
etem argenti adeo similem esse, vt incautos fa-
llat, quē & ad maleficia præstantiorem esse te-
. Porro omnibus præfertur, qui maxime trahit,
vstus Hæmatiten fere repræsentat. Quod au- *Virtutes.*
d vires attinet; Potus triobolorum pondere ex
fœniculi hydropicis aquam detrahit: ferro itē
cato vulneratis præsenti remedio subuenit,
rum medicamentis imponitur, præterea &

ad epiphoras: adusta vero crematus tritusq;
nat. Commentitium puto, quod de Magnete
dam nugantur: Nempe quod in somnis ign
fœminæ capiti subditus, adulteram lecto det
fidelem vero probamque vxorem ad mariti
xus, etiam dormientem prolectet. Vanum i
nec è re publica esse iudico, quod quidam
tem furibus suo fumo atque nidore vsui e
rant, quasi scilicet ad furta lapis natus sit. H
vehementer mirari, admiratione non vulg
gnam huius lapidis tractricem virtutem, qua
cet ferrum non solum, quod contingit coram
re; verum etiam & suo contactu similes in i
ferre vires trahentes, vnde & aliud quodcun
geneum ferrum conuellere possit, vt vider
raro plures acus hac ratione sese suspendere
quam scilicet mutuis sese manibus inuicem c
hendissent. Quinimo non desunt, qui facto p
affirmare audeant, ferrum à Magnete in libra
tractum nihil Magneti ponderis adiicere, ceu
ferri grauitas vi lapidis absorbeatur. Porro
cem hanc virtutem ab Vrsa cœlesti magnete
tuatam esse coniectant, argumento quod ac
affricta libere in solarib. horologiis pendens
sam saltem minorem fere moueatur; Magn
tentiis acum sequacem trahentibus: Vrsa ver
que acum & lapilli in ea virtutem, ceu sibi a
congeneamve, conuellente atque alliciente,
que vi sidus hoc appetente. Quod si ita est, f
illa Magneti cum ab initio perfusa est, tum pe
Vrsæ radiis & influxu vegetatur. Proinde si q
rum, quæ de lapilli huius trahente potestat
mus, rationem expetat, non inscite respond
sit, virtutis eius caussam esse cum lapilli spec
formam, tum eius germanitatem cum ferri
& eorum quidem vtriusque consensum cu

...lesti,cui & obnoxior sit lapill⁹ ipso ferro. Qui-
...d adstipulari video, quod solum ferrum Ma-
...viribus patere palam conspiciatur, easq; con-
...us retinere perpendatur. Adhæc,quod (aucto-
...io) vulnera asperiora fiunt ferro Magnete con-
...orro huic lapidi contrariam inuenio Theame- *Theamedes. lapis Discordia.*
...nemmam,omne à se ferrum respuentem profli-
...ique. Est & Plinio genus aliquod Magnetis,vi-
...orem alliciens Lapillo item illi cum allio dis-
...est nō obscura: is siquidem allio illitus,tractri-
...nnem facultatem perdere fertur. Dissidet etiā
...damante,qui & iuxta positus illum trahere nō
...inimo conuulsum iam ferrum admotus ilico
...t. An autem vires hæ occultæ mirificæq; Ca-
...onum imposturis adscribi debeant, an potius
...idius admirandus atq; laudandus Dominus o-
...creator Deus, ac per ea quæ in hoc lapide fa-
...it,sempiterna eius virtus & diuinitas magis co-
...nda, & in mirabilibus suis operibus benedi-
... tuum esto iudicium Lector.

De Hæmatite. CAP. XXV.

...ando superiore capite Hæmatitis meminimus,
...on ab re quædam & hic de eo recensere operæ-
...m videtur. Duo itaq; Hæmatitis genera Plinius
...lter ... Magnete cognominatū,sanguineo exte-
...lore,ideoq; tritus is sanguinem refert, ferrum
...Magnetis modo minime trahit. Hunc pro vero
...te à non paucis pharmacopolis damnoso erro-
...andari vidimus. Alterum a. Hæmatiten dicit itē
...s venis rubentibus discerni, hoc est, ab optimo
...isse iudicari,ita enim Plinium intelligo. Hic si- *Probatio.*
...Dioscoridi probatissimus est, non qui intermi-
...bet venas rubētes,sed & qui puro colore (vt ei⁹
...tar) niger est durus, in se æqualis, & nulla in-
...sorde nulloq; zonarū e... cur... Itaq; duæ nobis

præcipuæ hæmatitis species relinquuntur. Alter[illegible] ercitiis rubens, interius autem nigricans, vt Mag[illegible] colorem quadantenus imitari videatur, altera [illegible] omni ex parte nigra. Quamquam nec me fugiat [illegible] etiam à Plinio numerari illius fastigia, verum du[illegible] nostro instituto suffecerint. Neque enim de [illegible] Gemmis, sed de selectissimis vulgatissimisque [illegible] rendum suscepimus. Porro quod ad vires attinet [illegible] lis cruore suffusis mire prodest, muliebre proflu[illegible] sistit, & cum mali punici succo iis qui sanguinem [illegible] ciunt confert. Vesicæ præterea vtilis est, & [illegible] tium ictibus. Ex lacte oculos à lacrymis vindicat [illegible] & ipsos procidentes ingenita vi continet cohibet[illegible] Calfactoriæ & extenuatoriæ est facultatis.

Virtutes.

De Succino. CAP. XXVI.

Genesis. *Plin. lib. 37. cap. 3.*

VAriæ multum de Succini ortu auctorum sen[illegible] sunt. Pretermissis tamen de eius origine & na[illegible] opinionib. diuersis, sed & de eo ridiculis Poet[illegible] fabulis, in India atque Germania Plinius tradit [illegible] defluente medulla arboris è pinearum genere, q[illegible] admodū è Ceraso, gummi, & ex Picea, resina red[illegible] Erumpere namq; humoris abundantia, succos[illegible] primū esse, deinde vero vel rigore vel tempore [illegible] mni densari atq; durari confirmant, & intumesc[illegible] bus tandem marinis æstibus rapi, ac in littora [illegible] quam transportari aduersa. Indeque succino no[illegible] quod pini arboris succus esse credatur, argu[illegible] quod attritum pineum refert odorem, accensu[illegible] tedæ modo nidore flagret. At liquidum primo [illegible] indicio quid ē sunt quædam intus translucentia [illegible] ro succinorū tria esse præcipua genera literis p[illegible] tum est. Primū, quod melleo colore conspicit[illegible] cundum quod Phalernum vinum: tertium, quo[illegible] didum refert, quod & odore præstantissimu[illegible]

Genera.

...runt quidam Phalernum, fuluum ſcilicet ac *Probatio.*
...lucens conſimili vndequaque ſubſtantia & con-
...rento, ea tamen lege vt non nimio ardore flagret,
...tuem tantum ignis oſtentet anhelationem, non
...n igneum fulgorem adſequatur. Apud multos
...n album odoris illecebra commendat. Rude
...em primum & auſterum legitur, tandem vero
...lactētis ſuis incoquitur, deinde expolitur. Por- *Vires.*
...od ad ſuccini virtutes ſpectat, infantibus pro a-
...to ligari, lymphationibus prodeſſe, ac lotii diffi-
...tibus, inuenio. Præterea in polline exhibitum
...menſes, ſtomachi fluxiones, ventuſque profluſ-
...ſtere crebro didicimus experimento. Cor & ce-
...m vel odoris præſtantia propalam recreat. Ex
...e teritur ad oculorum finiendas humiditates. At-
...m & calfactum feſtucas, quiſquilias & leuiſſima
...que allicit & trahit, præter Ocimi tamen ſurcu-
...uos auctore Plutarcho, reiicit repellitque, vna
...n cum iis quæcunq. oleo perfuſa fuerint. Succi- *Lyngurius.*
...ſeplaſiariorum officinis charabe, barbara Arabū
...dicitur. Hoc genere & Lyngurium vel (vt aliis
...et) Lyncurium contineri, coloris, ſubſtantiæ &
...rietatum congenea germanitas multis perſua-
...orſitan enim fuerit ſecundi generis, hoc eſt, Pha-
...i ruborem referentis ſpecies quædam ardentior.
...loſum omnino eſſe ſuſpicio eſt, quod pleriſque
...mmarum perſcrutatoribus videtur, Lyncurium ex
...cis animalibus vrina harena mox à deiectu contę-
... Solis deinde ardore concreta ac durata conſiſte-
.

...ctitiarum veris Gēmis differentia & dignoſcendi ratione.

CAP XXVII. & vltimum.

...On mediocrem fidei ac maieſtatis partem Gem-
...mis ademit de republica peſſime meritorum
...minum pertinax auaritia & luxus. Quādoquidem

inde factum est, vt tam subtili dolo fere omnis ge[...]ris Gemmæ adulterentur, vt à fictis veras dignos[...] vix sit aliquis modus. Sunt quippe qui ex veris, a[...]lioribus, alterius generis lapillos ementiuntur: [...] iam vsus percrebuit multo contumacique igne [...]phiro Adamantem fingere, & tanta arte imitar[...] multis hic fucus non raro imposturam faciat: voc[...]que album Sapphirum. Quibus longe pernitio[...]res sunt, qui nitro, vitro ac aliis vilissimis mate[...] adiecto coloris mendacio, optimas ita æmulantu[...] sua nequitia naturæ opus, sagacissimamque & inu[...]cibilem artem tantum non assequantur, qui vtin[...] à republica amandarentur, suis namque id genus [...]laciis tam huic quam auctoribus qui solerti stu[...] & diligentia de verarum Gemmarum natura & v[...]bus doctissime disseruerunt, ita quidem imponu[...] vt dum qui ementitas decepti, pro germanis em[...]runt, easque iis non esse præditas facultatibus dep[...]hendunt, quibus philosophi naturales donatas e[...] confirmarunt, & Gemmas & de ipsis definientes a[...]ctores vel vilitatis, vel mendacii, atque temerita[...] damnent, vel etiam plerumque male audiant qui ce[...]tissimas absolutissimasque commendant. Vt itaq[...] impostorum vitari queant scelestissimi fuci, pau[...] Gemmarum probandarum rationem persequi lib[...] vbi primum te monuerimus & has multo æuo sen[...]scere, proindeque & gratiam & vires sensim mul[...] seculis deponere. Pellucentes igitur lapilli seren[...] ac matutino cœlo, omnino autem in horam qua[...]tam probari debent. Re namque compertum est i[...] horis ac aëris constitutione penitius longe introspi[...] posse quicquid vitii habeant. Porro & pondere i[...]ternosci comperio, quamquam & hic diuersas mul[...]tum auctorum esse sententias animaduertam, non[...] nullis enim placet generosas grauiores esse: aliis con[...]tra sentientibus, eas scilicet leuissimas minimique [...]

Gemmas tandem senescere.

Hora probandis gemmis opportuna.

Pondus.

pon[...]

deris esse, quod & facto periculo deprehendi, nec Cene ... ra rationem fuerit, vel hoc præsertim nomine mineris pon- d fictitias cum ab ignobiliori, adeoque & minus deris. aci gente, tum ex longe obscuriori ac magis ter- i substantia fieri palam sit, quibus etiam Plinius pulatur lib. 37. capit vltim. *Experimenta*(inquit) *bus modis constant. Primum pondere grauiores sentiun- Post hæc corpore: fictitiæ pustulæ in profundo apparent, itia in cute & capillamento, fulgoris inconstantia*, &c. bus coram ostendere videntur, quod a falsis in- gat veras pondere superari. Cui & id suffragatur que, Margaritas præfert, quæ minus graues sunt. Bulla emen- minantur denique & corpore. Ementitis quip- titas o ten- ullo in profundo comparant, quas & scabra cute dunt. apillamentis, staminum tenuissimorum instar in- Fulgoris in- urlantibus, conspicias: fulgore item inconstante constantia. ue iniucundo, nitore videlicet priusquam a- n complectatur elanguido. Certissimarum si dem splendor colorve non in facie tantum (vt in lterinis) sed & per omne corpus, quibusvis etiam ma & situ gratissimæ iucundissimæque visuntur, scilicet ad sui decoris spectaculum blanda qua- n oculos alliciant comitate: quo namque diutius piciuntur, hoc magis delectant, ac gratiæ non in- caci illicio obrutus explent. Laudatæ item limam Argumen- n capiunt: vt vel hoc solo veras à falsis dispescere tum à lima. gonum magna pars norit. Sunt tamen qui Sma- dum & Topazium excipiant. Deinde & gnibus pinquæ non spuriæ, illæsæ euadunt: excepto ta- Experimen- en Chrysolectro ignium rapacissimo. Ad hæc du- tum ab igne. res maxime commendantur, nimirum quod lapi- Laudato- propria sit durities. Quod autem ad optimarum rum electio. lectum pertinet, æqualibus cauas vel extuberantes stponunt. Oblongas quadratis prætulit antiqui- s: verum nunc anteponunt quadratas, vt quibus gulosis minima olim fuerit auctoritas, nunc versa

vice clarior sit gratia. Illas sequuntur quæ lenti... forma, deinde quæ triangulæ. Omnium vero no... mæ æstimantur rotundæ, quamuis forsitan omni... præferri deberent si figuræ rationem spectes,

Epilogus. Nostris vero his lucubratiunculis ad vmbili... tandem perductis, postremo te quoque beneuol... ctor admonere visum est, nil tibi mirum esse de... quod Gemmas quandoque masculino, aliquand... tem fœminino genere scripserim, nimirum cu... troque genere ac promiscue illas collocari apud... sicos auctores crebro legere sit. Cuius quidem re... vnicus mihi testis & auctor est idoneus Galen... ille Medicorum ab Hippocrate abunde princeps lib. 9. simplicium pharmacorum.

LARISSIMO AC RVDITISSIMO VIRO ANCISCO RVEO MEDICO,

ſul:s artem Apollineam profitenti, frater Paſchaſius Balduinus canonicus Phalempinenſis S P.D.

Epiſtola ſuper his duobus Ruei libris iudicium continetur primum: deinde de Hebraicis Gemmarum nominibus, deque earum admiratione, vſu abuſu, & viribus tractatur.

PErlecto libello quem de viribus ac natura Gemmarum nuper elaboraſti, non potui tibi non gratulari optime Franciſce, hoc à te argumenti genus eſſe tractatum ac illuſtratum tum quod tuam profeſſionem dedeceret eiuſmodi ſtudiorum inquiſitio, tum d nos quibus potiſſimũ ſacris operã nauare opus ermoleſta animi anxietudine atque labore leua- s. Ea enim nõnihil ad ſacra pertinere nullus reor, rias ibit, quum tã ſedulo ac ſerio illis interferan- ac ordine diſponantur. Atq; penitius iſta exqui- ,quia per varia prophanorum ſcripta diſpergun- atq; ea mente ab eis explanantur vt ad tempora- ommodũ proficiant, per otium nobis non conce- r. Sed & pontificiis decretis plus nimio eiſdem in- bere vetamur, cogimur quoq; præſcriptis diuinis as euoluere literas: *Scrutamini ſcripturas* inquit ipſe oſanctorum oraculorum conditor *Quia vos puta- n ipſis vitam æternam habere*, &c. Quod vero Ioannes

Apocalypſeos locum tibi potiſſimum delegeris
traditum ordinem tenueris, ac deinceps cæter
Gemmarum quæ celebriores habentur, non om
elucidationem, maxime probo. Certiſſimum
ac ſolidiſſimum locum qui in diuinis literis hab
& qui tuo congrueret inſtituto ſelegiſti, vtpote
interpres & auctor idem eſſet, de quo ambige
pharium ſit. Illa autem nomenclatio quæ in h
libro digeritur cap. 28. incertior ob variam inte
tum translationem, & diuerſas ſcriptorum opin
habetur. Si voces Hebraicæ perinde comper
ſent, atque Græcæ, nulla fuiſſet eligendi ratio
forte quia hæ ad ſacerdotalium ornamentorũ ſp
dorem, illæ autem ad ciuitatis diuinæ cultum
natum pertinent. Nunc quia Hebraicus ſermo
ciſſimus fuit agnitus, qui externarum linguarum
buere peritiam, tum ob venuſtatem, tum ob ſo
riam Hebræorum vitam, qui ab aliis gentibus ſe
gati, earum commerciis rarius vterentur. Græcu
tem tam nobis familiaris vt in quotidianum vſu
noſtrum tranſierit, merito quod ſic vſitatum h
tur, præ altero tibi in explanationis materiam ſu
ſti, ne ambiguis fundamentis iactis totum quo
perſtrueretur, vacillaret. Hebræi ſiquidem ma
huius ætatis, tanta caligine in horum notitia ex
unt, vt pluſquam talpas exoculatos credere fas ſit
forte quorundam lapillorum Hebraica vox in ex
nam linguam deriuata antiquæ veritatis veſtigi
iam cæteris nationibus reliquerit, ac inde à prim
uis ad nos vſque permanarit illorũ incolumis no
clatura. Quorũ præter Sapphirum qui ipſis vniu
quoq; dicitur & Iaſpidem *Iaſeph* nominatum null
crediderim hac ratione cognitũ: tãetſi etiã in Iaſp
aliud interpretes nonnulli ſentiant, eundẽ in Bery
vertentes, cæterorum nomina ad linguam noſtr
translata variant, aliis alia ſuſpicantibus. Vnde

Hebraica nomina Gemmarum.

Sapphirus Iaſpis.

...mpertum habetur, an idem diuus Ioannes sa-
...is gemmis antiquitus per Mosen proditis allu-
...l conuenire voluerit; quandoquidē in nomi-
...descriptione cum interpretibus antiquis non
...num dissentit, hoc est, tantum in carbunculo, a-
... Ligurio & Onychino, quarum vice Chalcedo-
... siue Carchedonium, Sardonychen, Hyacinthū
...rysoprasum constituit, vt non satis liquidum sit
...rpretum fide, quum iam omnis illorum versio
...pium à nonnullis vocata sit. Arbitror tamen
... non eosdem lapillos adiicere voluisse, quum
...is, qui apud Mosen inter duodecim Gemmas
...ratur nullam mentionem fecerit, quem pleri-
...mnes in eo nomine ab Hebraica voce *scoham*
...im vocitant: nisi forte Sardonychen idem
...es pro illo statuerit, quod Iosephus facere vi-
..., cuius onychini lapilli in tuo opusculo vix re-
...tus es quum tamen præ cæteris in veteri instru-
... eius mentio frequentius repetatur. Arbi-
...l consulto tibi accidisse, quod maligniorис sit
...æ, nec inter celebriores Gemmas supputetur,
... tantæ sit dignitatis & vsus vt curæ tibi fuerit
... enucleatius explicare. Quod idem in Lyncu- *Probatio.*
...em nostrates theologi aut physiologi Ligurium
...l tant efficere visus es, nisi quod succini natu-
...emonstrans eius aliquātulum memineris. Por-
...terorum qui sacris libris continentur, quos ta-
...Apocalypsis non habet, gaudeo te non fuisse ob-
..., quatenus non minus è re theologica fuerit,
...oscere quam illos. Carbunculum & Achaten
...i liber cap. 28. atque Ezechiel nobis exhibent,
...as quoque ab eodem Ezechiele cap. 3. & à Za-
...a vsurpatur, quamuis hoc potius interpreti La-
...quam veritati tribuerim. Neque enim Hebrai- *Virtutes.*
...rmo ibi permittit Gemmam omnium nobilis-
...m intelligi: quum duritjes indidem tantum,

non præ signis eminentia petatur, vt etiam fit
illic memorato. Intellexerim itaque pro i
quod saxi genus: quod etiamnum Græcus in
ostendit, in petram eam vocem vertendo. Su
in Exodo ac Ezechiele loco Iaspidis adamante
locent, tanta est Hebræorum oculis offusa
Nec non sunt alii, qui pro vitro, quod Iob ca
interprete positum est vocem Hebraicam Ze
in Adamantem vertendam autument. Idipsum
in omnibus Gemmis reliquis vsuuenit Heb
subinde nouam vel aliam pro alia excogitent
cæci errorum magistri, quibus illæ diræ à sacro
profusæ imputantur. Obscurentur, inquit, oc
rum ne videant. Est quoque eodem cap. Iob vo
lum, quod in Corallium trahunt, quum nusq
in sacris habeatur: id autem est pro quo, excel
duxit interpres Latinus, minus considerate
Hebraicam pro altera sumens. Inuenimus q
Gabis. alteram vocem, in eminentia, in eodem capi
sam quam etiam volunt esse cuiusdam Gemma
bolum Gabis ea dictio scribitur. Hæc autem
rim, vt tuum consilium approbem, qui diui Io
Gemmis explanandis, reliquas etiam vsu & dig
celebriores non omittendas censueris, inqui
quæ sparsim in diuinis literis leguntur, tamet
rum non sit, quæ sint verisimile fuerit cont
Non abnuerim tamen illud primum seculum
sacræ conditæ sunt scripturæ, hoc est Mosis æta
vsque adeo fuisse edoctum, vt omnium Gemm
permouerit naturas & vires, quum inficiari nō
mus, illud tunc primum omnem ruditatem ex
& perspicuum sit ab ætate Plinii, non parum in
Gemmarum admiratio. tatam esse earum gemmarum æstimationem, &
busdam non parum pretii accessisse, quum eo
pore primū vel secundū dignitatis locum obtin
vniones, nunc autem vix quartum sortiantur, H

ertium centies vna Cleopatræ Ægypti reginæ
rita: quæ summa non minus æstimatur ducen-
riginta quatuor milibus trecentis quoque &
ginta quinque ducatis. Potuerunt itaque eo
iculo Adamantes & nonnulli alii lapilli primæ
idicaturæ fuisse ignoti: & qui maximæ tunc
tis fuere, temporis accessione, nobilioribus
cœperunt. Ecce quo me protraxit tuus de
is & lapillis operosus labor. Cernis quis tan-
pistolę finis erit, si cuncta examussatim pergam
quæ fœcundum hoc tuum argumentum pa- Gemmarum pretium.
ssit, si mysticas à singulis Gemmis significatio-
ere parem: si duodecim fundamenta his la-
rnata, portasque singulis Margaritis exstructas,
gorum more ad morum fabricam, & sacra-
rum expressionem trahere velim. Quem hæc
nplatio, atque tam decori habitaculi adum-
, ad vitæ purioris splendorem non pertrahat?
rauos mores ad rectitudinis lineam huius ciui-
m speciosæ desiderio non corrigat? quis tam
mentis & hebetis ingenii, qui non ex his per-
t, quanta munditie præpollere debeant ciuita-
ntis ornatam miraculis ingredi cupientes, quũ Contra luxũ in gemmis gestandis.
oinquinatum, vt palam diuus ipse Ioannes
, in illam recipiendum sit. Iam paulisper
igebit animum attendere in eos, qui horum
rum gestaminibus gaudent onerari, vel vt se
rcitia spiritualia inde promoueant, quod in il-
ificis vestibus quas sacerdoti magno apparatas
us, factum credimus: vel vt eorum fulgoribus
nditẽt, apud vulgus ignobile gloriosam quam-
ex his captantes, & quiddam diuinum sibi ar-
tes, quod Tyrio regi impingit propheta Eze-
quem in medio ignitorum lapidum ambulasse
at: de quo paulo ante dixerat. *Eo quod eleuatum*
m quasi cor Dei. Et post, *Omnis lapis pretiosum ope-*

rimentum tuum. Eiuſmodi homines quis non
degeneris eſſe animi, qui propriis ornatibu
hoc eſt, virtutibus denudati exoticos & exte
tus aſciſcunt, tiaras, digitalia, cingulos & q
frequentiſſimis lapillis infarciunt? perinde a
los vertendi eſſent, animi natiua ornament
entes. His omnibus ſi vel mentis mica ineſſ
diuerſa, ea nimirum quæ omne factitium
mentitium aſpernatur, in primis appeter
honeſtos mores illis ipſis lapillis deſignatos
ſatagerent. Excellens quidem naturæ opu
exiguum miraculum eſt Gemmarum natur
ſi ſpectetur materiæ temperamentum & qu
lucis cum elementari craſſitie copulatio, &
cellentius quo durabilius: & tam eſt mirabi e
natura ſuam totam vim in earum opificium
giſſe ac effudiſſe videatur. Quamobrem has
ris, quia ſummopere intuentium oculos allici
pedit, vt in cuiuſdam inſignioris operis ſymb
aut ſignum adſumantur, quo mens haud i
naturæ gradibus illas antecellens vegetior, &
operationis promtitudinem accommodatio
tur: & ad æternam beatitatem, ad quam benig
ditor illam deſtinauit, compendioſius perueni
præcipuum horum lapillorum munus cred
quod ſi defuerit indignum prorſus celſitudin
næ geſtamen poterit iudicari, ne vnde corpu
corrumpitur ornatum aucupatur inde maius
dium animus cœleſtib. natus incurrat & ne ni
pillorū fulgetris addictus, lapideus etiā ipſe
euadat, ac proinde a ſua conditione decidat: ne
honoris ſubſidium quærat, quib. ipſe opinion
noris elargitur. Hac ratione agnoſcant reges &
fices. & quicunq; horum geſtiunt adiacenti lu
rioſiores apparere, eorundē vires, illaſq; ad ani
getationem transferant, vt in Sapphiro ſit ca

Admiratio earum rurſus, & geſtatio licita qua.

m amor, in Carbunculo ardens caritas, in te iustitiæ constantia, in Smaragdo facilis as, & in cæteris simile aliquid quod menti tribuat: ne quiddam simiaticum referant ne sicut simia in purpura fastum quendam t, & se ridendos præbeant. Nolim tamen Gemmarum vires attenuare, corporibus oppido quam profuturas, si commodæ, illis ntur. Quas vires & proprietates vt reliquarum, corpori humano conducibiles, fuerit rum vestigare: illa vero signa quæ mentem t, theologorum, vt in eadem re tractent medici, & diuina theologi, atque sic vnumquodmbrum in mystico Christi corpore, suo mune perfungatur. Vides optime Francisce, i lectione me non parum fuisse delectatum, verbis gaudium testatum reliquerim & affevelut œstro percitus, vel potius numine afiderim, ne prorsus perditum laborem tuum . Nam si eiusmodi fructus neutiquam se-, frustra fuerat à sacris tuum argumentum uandoquidem luce clarius est in his Gēmas oratas non vt corpori decorando seruirent, i virtutibus vel conquirendis vel conseruanerent, sed neq; alioqui plurimum decuisset libellum cuius ἰσόῤῥοπον dicare, cra tractare semper incumbit: sed neque me n statui oportuisset, cuius vires tantæ rei eximpares sunt. Non pauca etenim è philon adytis, nonnulla è Theologorum placitis m deduxisti, de quibus certum ferre iudiicile fuerit, quādo nec summus philosophus nibus his sufficere, & Theologus interdum bit, nonnunquam dissimulabit, modo nihil is cœlestibus ac ecclesiasticis dogmatib. re-Eiusmodi sententiorum nonnumquam

Vires naturales.

narratorem non assertorem suspicio, quod [illegible]
non infimos auctores quibus acceptum fera[illegible]
expromis & quibus te tuearis, quum liberu[illegible]
plerisque vtranque partem fouere. De quib[illegible]
esset longius quicquam differere, præsertim q[illegible]
probe calleas quid intus habeam. Relinquo [illegible]
logis apotelesmata, theologorum turbam no[illegible]
refragantem, sed manibus pedibusque illo a[illegible]
tem interim dissimulo, de quibus nihil mi[illegible]
nunc scribere, quando prolixior ipse fueri[illegible]
putaueram præsertim tibi occupatissim[illegible]
cuius seria interpellare, piaculi
quiddam refert.
Vale.

F I N I S.

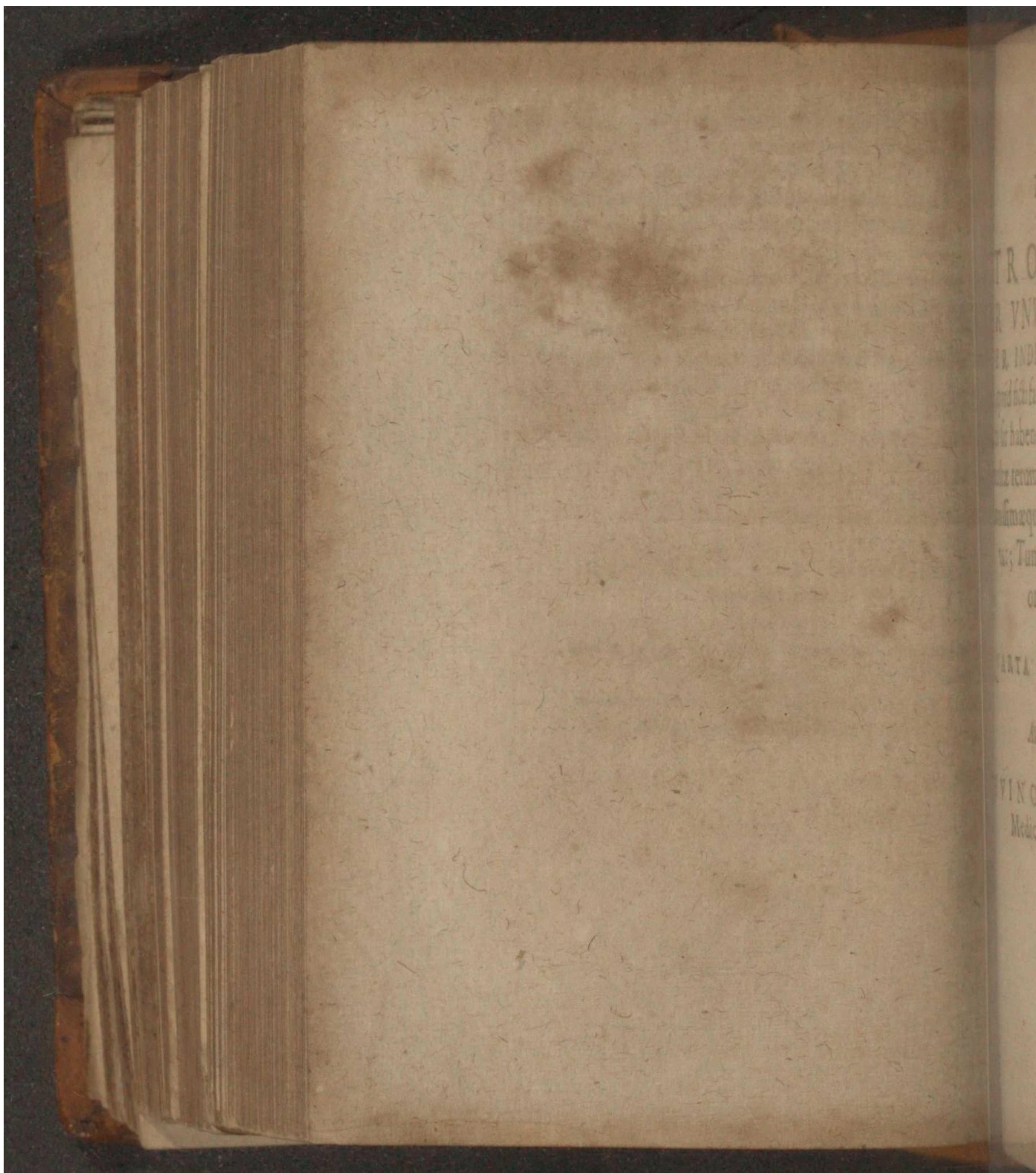

RDVS RVEVS ETIAMNVM
r, Patris obseruandissimi libellum Lectori
commendat hoc Elegiaco.

legis inuisi conuiuia cruda Thyestæ,
scerptumq; vagis curribus Hippolitum.
odemq; oculis captum: structamq; venenis
edeam, regum bellaq; ficta legis.
legis Harpyias, Centauros, Gorgonas, Hydram,
uid nisi monstra precor, prodigiosa vides?
quæ cruciant animum male sana facessant,
uæq; virum sapiant perlege scripta patris:
vim gemmarum tractat, quæ cognita longe
arum vincit commoditate decus.

Eiusdem ad Patrem integerrimum
Epigramma.

pater volitant totum tua scripta per orbem,
octa per æternos scripta legenda dies:
pe tuo exemplo me nostrum nomen in auras
pargere vis: tutum tunc mihi pandis iter.

DE

TROLOGIA

ER VNVS; IN QVO TER INDICATVR, QVID

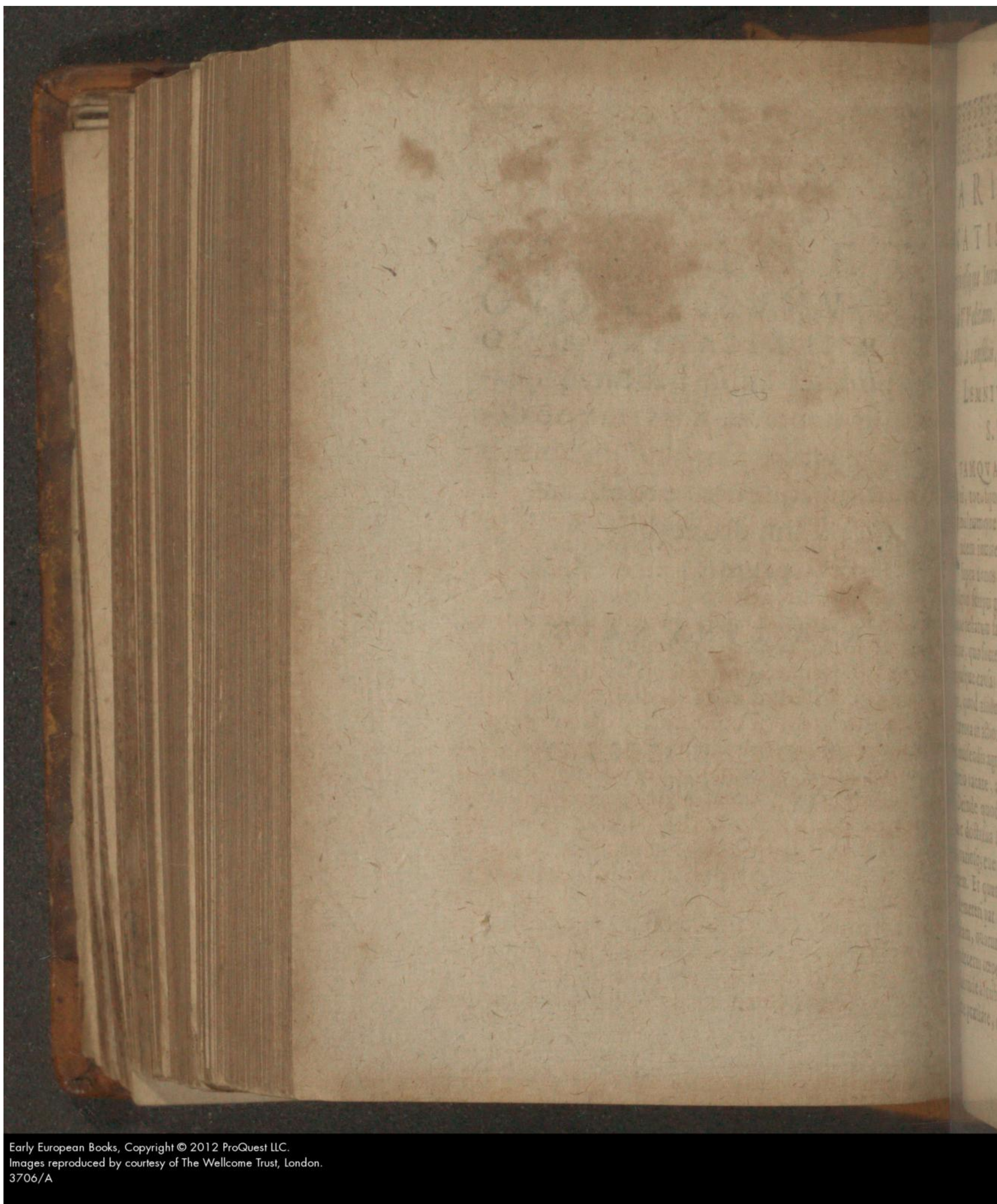
ti, quid ficti falsiq; habeat, & qua-
rti sit habenda fides: in quo de-
multæ rerum Physicarum abditæ
œnissimæque causæ explican-
tur; Tum prouerbii
origo:

QVARTA LVNA NATI:

Auctore

EVINO LEMNIO
Medico Zirizæo.

R

ARISSIMO, NATISSIMOQVE

vtriusque Iuris consultissimo, D. *Cor-io à VVeldam*, *inuictiss. Cæsari Ca-rolo à consiliis*, LEVINVS LEMNIVS *Medicus*

S. P. D.

QVAMQVAM vrbis nostræ viri primarii, totusque fere Senatorius ordo, diu multumque me inuitarint, atque identidem inuitent, vt rem Medicam quam supra annos vndeuiginti apud nostros ex- aliquo scripti genere illustrem, atque exte- oque testatum faciam, qua vsus sim medendi itate, quo successu; hactenus tamen ob mul- agnasque causas constanter iis sum obluctatus. m, quod assiduè in ea Medicinæ parte versa- quæ tota in actione consistit; atq; hinc vltro ci- e inuisendis ægrotis essem occupatior, quam vt gotio vacare, aut vllam operam impendere li- Deinde quod dicendi artibus tenuiter instru- nec doctrina satis excultus, scribendi difficul- , variosq; euentus, atq; ancipites exitus perti- erem. Et quamuis illos aliquo obsequio, offi- demereri par est; atq; his nostram approbare triam, quorum consilio & auctoritate Medicis a decerni cœperunt: ea tamen huius cōsilii mei subinde à scribendo deterruit, quod tale quid- me præstare, efficereq; posse diffiderem. Nunc

vero propemodum expugnari animum me[...]
tior, postquam tam instanter id a me exigun[...]
ftuntque tot amplissimæ dignitatis viri, & tu[...]
pue vir Clarissime, si quando principis tui m[...]
delegatas functiones, summa cum laude, ac p[...]
publ. commodo, apud nostrates Belgas obire[...]
quum nō ita pridem studiose apud me hoc ege[...]
vulgari more, prognostica in vulgum proferre[...]
que eo agebas instantius, quod hæc soleam per[...]
los Lunæ, Solisque decursus, & curricul[...]
ἀμφιβολικῶς, aut ambigue ciuibus nostri[...]
nuntiare. Nam in his sciscitandis vrgendisque[...]
tigare ingenium meum consueuerunt illustr[...]
D. Hieronymus à Seroeskerka, Equestris ordi[...]
dignitatis heros, D. Lininus à Burgk vrbi nostra[...]
cretis, cuius in rebus politicis ante complures[...]
spectata virtus & prudentia, tum Iacobus ille S[...]
cui prçter generis claritatem, & nominis splend[...]
raras ingenii dotes naturæ parens est elargitus.[...]
cum illis, tum plerisq; aliis, quibus cum versari [...]
suetudinem habere consueui, innotescant: hact[...]
tamen ab his publicitus exhibēdis abstinui, quo[...]
derem passim exagitari, & proscindi conuiciis[...]
huius Professores, tum vanitatis atque impostur[...]
singulari: tametsi vt ingenue fatear, paulo impu[...]
tius, & acriori, quam par est, stomacho id quidam[...]
ctitasse videri possent; nisi quorundam nugitas[...]
prognosticandi libido superioribus seculis creu[...]
in immensum, sic iniquum illis petendum fuisse[...]
terpretor, vt æquum ferrent. Ego vero, vir ornat[...]
me, artem ipsam vtilissimam, omnibusq; amplect[...]
dam esse censeo, modo quis ea legitime vtatur; m[...]
do ne cum pietatis iactura coniuncta sit, & mor[...]
integritati officiat, modo ne quid detrimenti Re[...]
ex illa capiat. Itaque non verebor hanc versare al[...]
& (quo tibi nostroque Magistratui gratificer, Ast[...]
log[...]

qua ex parte aſſertor eſſe, & extra contem-
ntum ipſa patitur, hanc vendicare; cuius
s Medicis vſui ſit, & neceſſaria, Galenus in
ebus decretoriis (modo ne ſuppoſititii ſint,
falſo inſcripti) tum Hippocrates De aere &
onſtrare mihi videntur. Cæterum ne quis
uibuſvis aſſentiatur, iudicium delectumq;
ndum ſtatuo, quæ ab Aſtrologis prodire ſo-
lta enim merito improbari in hac progno-
emeritate, quædam minus recte, & præter
impugnari. Itaque commonſtrandum du-
q; progredi fas ſit, & in quibus culpandi di-
uidam, quorum improbitate effectum eſt,
contemtui eſſe, & deſpicata haberi cœpta
tem vir magnifice ſub tuis auſpiciis, & no-
fauore perficere ſtatui, vt qui in medendis,
diſq; morbis; in tuenda ſarciendaq; ſanitate
xperimentum ſumſiſti, atque illum cumu-
s, quam eius tenuitas eſt merita, laudibus
; ita eiuſdem in his, quæ minoris ſunt mo-
alecumq; ingenii ſpecimen accipias. Deus
diu te nobis conſeruet incolumem, vna cũ
io Caſſio ſingularis ingenii viro; cui præter
obilitatis inſignia, exacti excuſſiq; iudicii
efero: quem vt habes eiuſdem vrbis ciuem,
es in celebri illo Hagenſi conſeſſu eiuſdem
s eiuſdemq; dignitatis collegam, & mu-
nicipem. Ex Ziriҳæa, anno incoatæ
ſalutis, M.D.LIII. No-
nis Martii.

PASCHASII OENII APVD ZIRI[illegible] Archididascali, in Operis commendati[onem] Epigramma cum primis eruditum.

ECquid ab incepto properas desistere cursu?
Et retrahis, veluti tactus ab angue, pedem?
An tua, vix lecto titulo, censura libelli
Tam temere auctorem damnat, agitve reum?
Dente Bionæo diuina mathemata rodi,
Aut cælo æquari somnia vana putas?
Falleris haud dubie: nec enim conuellit honestas
Artes: nec fumos vendit amôre lucri.
Altius hunc purum subuexit in æthera Phœbus,
Quam qui sic læuo tramite serpat humi.
Nil minus, ac verbis alienis diuitat aures,
Ingerat vt loculis mille talenta suis.
Nulla futurarum sunt hic præsagia rerum,
Nec quæ cælesti condita mente latent.
Longe aliud Medico scribendi præbuit ansam,
Iustaq; suscepti causa laboris erat.
Sunt quibus Astrologi vel sidera vertice tangunt,
Et quicquid fingunt numinis instar habent:
Sunt qui præcipites vel ad infima Tartara mittunt,
Astrologisque ferunt vanius esse nihil.
Iudicium morbo superante videlicet illos:
Atque hos transuersos, quo lubet, error agit.
Lemnius imbutus meliore Pallade, neutris,
Assensus medium (non sine mente) probat.
Astrologos sequitur sacras duntaxat ad aras,
Quas si conscelerent, deserit Astrologos.
Quid veri, falsiq; habeant, velut indice monstrat;
Quatenus & Physicis rebus habenda fides.
Proinde fac expendas ad amussim cuncta, priusquam
Lector, Aristarchi munus obire pares.

:VINI LEMNII MEDICI ZIRIZÆI

De Astrologia

LIBER VNVS.

ASTROLOGIA, artium vetustissima, ob diuinandi, nugandique temeritatem, atque impudentiam plus quam coniecturalis & commentitia, à veteribus explosa est; adeo -us Professores ab eruditis aliquot proscindi -itiis & suggillari cœperint, prorsusque vanitatis, imposturæ insimulari, quod ipsum nemo vm- in artis contumeliam ab his esse factum in ani- induxerit, nec calumniandi morbo, aut libidi- præclarissimæ; aut iis, qui illo ex professo sunt -insultasse, sed ea mente in hoc argumento in- -sse, quod perspicerent credulam vulgi turbam -omiscuam plebem plus satis illis fidere, illo- -ue responsa tamquam ex tripode dicta arripere, omnem spem ac fiduciam in illorum dictis col- -rent, iisque fixius inhærerent. Denique cum hu- -octrinæ professores nihil nō pollicerentur, mul- -nque mentes inescarent, vel incantarent po- -pe fallaci atque ambigua, certatim à cordatiori- -orum professio cœpit irrideri, atque exsibilari.

Lib. 17. Sic Corn. Tacitus: *Mathematici*, inquit, *genus ho... potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in nostra ... te & vetabitur semper & retinebitur.* Sic Seneca: I... inquit, *Mathematicos aliquando verum dicere, qui ...*

In ludo Claud. *dium, postquam princeps est factus, singulis mensibus, ... annis efferunt: & tamen mirum non est, si errant, hora... nemo nouit.* Fauorinus quoque apud Gellium ...

Lib. 19. Cap. 1. lixe contra illos agit, illorumque professionem ... gno verborum apparatu subruere, atque inter ca... huiusmodi argumentis conuellere tentat. Au... uersa dicunt euentura Astrologi, aut prospera ... prospera, & fallunt, miser eris, frustra exspecta... Si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser eris fru... timendo. Si vera respondent, eaque sunt non pro... ra, iam inde ex animo miser eris, ante quam fatu... finies. Si felicia promittunt, eaque ventura sunt t... plane duo erunt incommoda, & exspectatio te ... suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum ... tibi deflorauerit. Nulla igitur huiusmodi præsa... habenda fides. Erasmus itidem tali vtitur dilemma... contraque illos sic ratiocinatur: Aut vera prædic... Astrologi, aut falsa, aut ambigua: Si ambigua, per... est, ac si nihil prædicant: Si falsa, contumelia est de... di mendacio: Sin vera, aut læta sunt, quæ dicuntur, a... tristia: Si tristia, miser eris ante tempus, & condu... cabitur malum; frequenter enim metus impenden... mali, est ipso malo grauior. Consequitur igitur, in...

Tuscu. 1. tilem esse futurorum scientiam. Iam vero Cice... non patitur viros cordatos mollibus cogitationib... effeminari. *Nam si ante*, inquit, *mors ipsa aduenter, qua... Chaldæorum promissa sumus consequuti, spoliati magnis qu... busdam bonis destituti, illusique videbimur. Quod si desiderani... pendemus animis, cruciamur, angimur.* Et cum hæc persua... sio Iudæorum quoque mentes occupasset, multosq... auerti à Deo curiosa astrorum obseruatione indi...

gnare

tur Hieremias. *Iuxta vias gentium*, inquit, *nolite* Cap. 10.
& à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes: quia
populorum vanæ sunt. Pari zelo incitatus Esaias sic
loquit populo Iudaico splendidis promissis deluso, Cap. 47.
auida spe futurorum destituto: *Stent, & saluent*
auspices cæli, qui contemplantur sydera, & supputabant
vt ex eis annuntiarent futura tibi: ecce facti sunt vt
ignis consumsit illos. Postremo, quo probatio
efficacior, Christi testimonia proferam: qui cum
nos anxie discruciari futurorum exspectatione,
illam illam obseruandi curam animis nostris his
eximit: *Nolite quærere, quid esuri sitis, aut bibituri, &*
sublime tolli, hoc est; Nemo vestrum sit tam dif-
fluctuantisque animi, vt superuacua, & nihil
futura sollicitudine diuexetur, vt qui ex Astro-
cursu procul in futurum consulunt, ac sciscitan-
Genethliacis, quos euentus successusque sint
futuri. Hæc autem, & pleraque alia, quæ hic conge-
rent, & quibus inuadi à nonnullis Mathematici
qui, ipsorumque placita luxari; non eo accipi ve-
quasi Astrologia despici, contemnique merea-
tantum non artis, sed Professorum vitia hic desi-
tur, qui ad imposturas nonnunquam illa abu-
tur, fumosque imperitæ multitudini offendunt.
enim Mathematice suas apodixes, nec omnino
vanas, nec fallaces: sed intra has professores eius
consistunt, vt qui nulla certa & probabili ratio-
nulla demõstrationum peritia fortunas, euentaq;
,& contingentium causas explorata comperta-
habere se exerte profitentur: qua persuasione in-
numeris modis imponunt, & ignaras mẽtes ludifi-
cant. Sic minutula quædam, vt pluuias, vt tẽpesta-
augura, coruscationes, tonitrua, caritatem atque
æ penuriam, morbos denique populares, quos
[illegible] Græci vocant, quotannis denuntiant

cum fere nihil tale subsequi soleat, sed mag[...]
parte in contrarium omnia deuergant; quo sunt [...]
existimationem passim consequuti, vt plerique [...]
hallucinari, & cæcutire in assertionibus pronunt[...]
tum raro scopum attingere & collimare. Quum [...]
tem eorum plerique sint à pietate synceroq; Dei [...]
tu alieni, nec (vt sacri vates olim factitabant, quo[...]
id videntes Scriptura vocat) ex Dei præscripto [...]
prædictiones moliantur, nec ad amussim Euan[...]
cam illas exigant, non verentur tamen inconside[...]
Reg. 1. c. 9. decernere quas clades sit acceptura Respubl. qui[...]
turus rerum status, quis cursus, quæ fortuna cu[...]
obuentura sit, regibus, satrapis, dynastis, heroini[...]
pulentisque matronis, nam tales potissimum [...]
ptant ac venantur, spe & cupiditate lucri. De [...]
Prou. 10. beis vero atque tenuioris fortunæ infimæque s[...]
Psal. 112. hominibus, qui Deo opt. max. etiam num curæ s[...]
1. Reg. 2. & ex quibus nonnumquam emergunt ad opes, [...]
principatus, ad imperia, nulla mentio. Obserua[...]
est anno incoatæ salutis vigesimo nono supra se[...]
millesimum, grassante Cardiaca sudorifera (qu[...]
affectum inter contagiosas ephemeras refero,) n[...]
bisque aliis populatim ingruentibus prorsus fu[...]
elingues, ac pisce magis mutos. Insuper cum ab a[...]
incarnati Seruatoris trigesimo ad hunc qui n[...]
voluitur, quinquagesimum secundum, iam quart[...]
Oceanus, dissipatis aggerum molibus, maxima[...]
Belgicæ partem oppresserit, tantamque homin[...]
pecudumque stragem dederit, vt nemini non te[...]
rem & miserationem, tum luctuosum funestum[...]
spectaculum incusserit, à nullo tamen Astrologor[...]
hæc calamitas vel est præuisa, vel denuntiata; ma[...]
argumento, hæc ipsa non tam siderum concoctio[...]
bus ad quas omnia illi reducunt, quam vltioni di[...]
næ esse assignanda. Quod si istarum rerum pro[...]
sores dexteritate quadam, atque artifici conie[...]

norint, facile efficiunt, vt euentus illorum di- respondeant, aut non penitus aduersentur repu- atque. Nam pleriq; illorum vafricie quadam at- Vlyssæa calliditate regiones omnes perlustrant, studia populi obseruant, tum in quem fauor ho- rum inclinet: qui rumores disseminentur, vel in- em, vel in probrum cuiusque: quot huic regi finitimo controuersiæ, aut simultates; quæ sit r fœderatos conspiratio; inter ciuiles contentio; r competitores concertatio: sic illis fere astra mi- aiunt qui opibus minus valent, quiq; armorum, amicorum præsidio sunt destituti: Nunc Rex anriæ periclitatur; nunc Imperator inuictus fini- aliquid exspectat; nunc Galliarum Rex aliquid nstri alit, & quo regni limites proferat, bellum ditatur, etiam quum tale quiddam numquam illi mentem venerit; nunc Turca infestissimus Chri- norum hostis ceruicibus nostris imminet, atque ropam terra mariq; inuasurus dicitur; nunc Ec- siastici proceres ditione seculari spoliandi, quod nnullos, qui his non optime volunt, affectare im- rium videant. Sic modo huic, modo illi minitatum fama, fauore, opinione, ac fortuna nutante, aut nc, aut in illum minus propensa. Hæc quum non alitiose, nec petulanter, insolenterq; à me dican- r, sed eo studio, vt quæ vitia arti subesse sentiam rrigantur; nolim me fraudi esse, aut à quoquam terpretari malignius, quum nemo me huius artis sit idiosior, illiq; addictior. Nam is demum huic arti ebitum honorem deferre videtur, qui inspectis ob- ruatisq; sideribus, mentem in illorum opificem e- igit, quique horum vires, & quam habent in res in- riores efficaciam Deo asserit, illud exclamans iden- dem:

Tu stellas numeras, quarum tu nomina solus
Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti. *Ouid. Lib. Metam. 5.*

Vel vt familiarius cum illo agas, ve.bisque popularibus illi suas laudes & magnificentiam decant.

Ps. 146. *Tu numeras stellarum myriadas, & singulis nomina impon*
Psal 32. *Verbo tuo Domine cæli stabiles sunt, & spiritu oris tui consi*
Iob 4. *omnis virtus & ornatus eorum. Tu præcipis Soli, & non o*
Psal. 8. *tur, & stellas claudis veluti obsignaculo. Video cælos opera m*
nuum tuarum, Lunam & stellas quæ tu fundasti.

Quæ cum euidenter demonstrent, Deum nihil temere, nihil frustra, aut fortuito, sed omnia prudenter & solerter in hac mundi vniuersitate constituisse; nec passim stellas, omni vi ac facultate destituta vagari otiosius: certo statui potest à viris etiamnum Christianis, inferiora hæc motibus cælestibus duci influxuque siderum seruari, foueri, ac vegetari herbas, frutices, arbores, virgulta, metalla, fodinas, & subterranea quæque. Sic Lunæ impulsu suos æstus habet Oceanus, & continenter dissultat ac reciprocatur; sic Soli secundum Deum debetur, quod non intermittit statis vicibus;

Apud Ciceron. Tusc. 1.

Cælum nitescere, arbores frondescere,
Vites lætificæ pampinis pubescere
Rami baccarum vbertate incuruescere,
Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata conuestirier.

Nec solum vi & calore Solis vegetabile quodque, vt stirpes, atque arbores fructiferæ maturescunt, & incrementa sumunt; sed mentes quoque humanæ vigent, atque illustrantur. Nam magna ex parte sagaciora exsistunt, minusq; obstupescunt, quæ huic sideri vicina sunt, quæq; Sol ipso fulgore suo propius irradiat; ad quod sic allusit Dido Virgiliana:

Æneid. lib. 1.

Non obtusa adeo gestamus pectora Pœni:
Nec tam auersus equos Tyria Sol iungit ab vrbe.

Et quoniam sidera non vnam seruant faciem, sed varias formas, ac diuersos colores sibi asciscunt, vel ex situ loci, cælique ambitu, quem permeare solent,

, vel ex obiecti natura, & re quapiam illis offu- *Anno 1552.*
t gemini nuper conspecti soles, & totidem iri- *Ian. 19.*
præter solitum auersoque à Sole curuamine ex-
(stæ) ideo curæ est rerum Physicarum studio-
quid illa portendant, exactius obseruare, atque
prænuntiare serenitates, ventos, pluuias, tur-

Ac tempestates dubio prædicere cælo, *Virgil. Geor. I.*
t quando infidum remis impellere marmor,
onueniat quando armatas deducere classes.

s nautæ apud Belgas biduo ante Solis & Lunæ
ressum, & totidem diebus post hunc, Oceani æs-
n obseruant, quem indigenæ voce gentilitia
stroom vel, *Chierst com* vocant: nam eo tempo-
re intumescit, solito altius, & fluctus crebre-
Cuius rei ignarus Cæsar, cum in Oceano Gal- *Commen. belli Gal.*
infidam stationem esset nactus, amissis armen-
onuulsisque antennis & artemone, propemo-
classem elisit. Similem Oceani æstum & Luna
constanter fieri videmus, quo tempore con-
,& testacea quæque turgescere,& impleri con-
. Hæc autem & pleraque eius generis tempe-
a & rerum futurarum præsagia, quæ ex physicis
tionibus eruuntur, non improbat, nec obser- *Luc. 12.*
etat Christus, quum inquit, *Hypocritæ, faciem ca-*
s diiudicare. Sed vult iis, quæ menti cultum ad-
t, parem adhiberi diligentiam, eorumque ob-
tores esse tum oculatos, tum curiosos. Medi-
o eatenus obseruanda siderum ratio, quatenus
adripartitas anni varietates, ad corporum mu-
es, ad morborum insultus spectat. Sic Gale- *De morbis vulgar. comment. I.*
m primis; inquit: *Necessarium vnaquaq; in regio-*
artem Medicam obire instituis, perspexisse cuiusque si-
mersus obitusque, quia tempora anni ab his circumscri-
r. Quod ipsum rectissime præcepisse mihi visus
quum corpus humanum magnas ex hac vicissi-

tudine mutationes sustineat, humoribus aliis e-
mergentibus, vel subsidentibus. Sic euidenter p
cimus vere efflorescere sanguinem, & spiritus
æstate flauam bilem efferuescere, atque iras e
autumno restagnare melancholiam, mentemq
iici, atq; obnubilari; hibernis mensibus red
pituitam & corpus veterno opprimi. Iam ce
quam caussam aliam referri velis muliebris pr
statas fixasq; periodos, quam in Lunæ motum
quibus naturalis is fluxus est futurus, exactis tr
plus minus diebus, quibus lunare curriculum
citur, excitari solet: quod si serius, vel citius flu
decurrat, præter naturæ ordinem, atque ex
id fieri constat. Sic iuuenculis, atque iis quæ n
sunt, maturæque viro, à decimoquarto ætatis
ad primum & vigesimum pubescente Luna, ip
in cornua modo falcata, menses profluunt, ob
7. & 9. ta climacterici anni ratione. Ab ea vero ætate
gesimum octauum, aut trigesimum primum.
medio orbe diuisa, hunc sexum prolui cont
Quæ vero ab eo annorum decursu ad trigesim
quintum prouehuntur, Luna plena eaque in o
circinata, mensium profluuio obnoxiæ sunt. E
autem, & quarum ætas ad quinquagesimum a
vergit, sensim desinunt muliebria, aut madore
confertim, nec affluenter, sed collapsis meatib
conniuentibus locis, quarta Luna, iamq; senesc
promanant. Atque hinc prouerbiali schema
QVARTA LVNA NATOS dicimus, q
sinistra, parumq; auspicata rerum omnium sun
tia. Quod ipsum non tam ad diem quartum, li
eo humores etiam rarescant subsidantque, qua
postremum Lunæ quadrantem refero. Nam q
nescente Luna, aut post huius dodrantem nascu
partim ob sideris defectum, partim ob enitenti
bilitatem ægre atq; laboriose in lucem prodeun

Cum enim parturienti loci dehiscere aut dilatari
cipiunt, confestim erumpente humoris profluuio,
usculos membranasque macerari, ac lubricas fieri
ntingit; qua vligine vulua destituta; vt quarta Luna
olet cunctantius partus absoluitur, adeo vt vix ma-
o conatu ac molimine ex tam angustis aridisque
tebris infantulus eluctetur. Tale enim quiddam *Simile.*
partu imaginari debemus, quale in nauigiis, ma-
isque molibus subducendis obseruamus, quæ vn-
oleoque perfusa commodius propelluntur; vel
ochleis, vnguine, seuoque illitis ac delibutis fune
ctario quaqua versum minimo negotio incitantur,
terum in conceptu & partu omnia contraria exi-
ntur: in illo enim moderata siccitas & scabrities;
hoc læuor, & mera lubricitas exquiritur, labraque
a atque hiantia. Sic sternutamentum in conceptu,
citatio in partu noxia est: quod per illud dilatari
diduci, per hanc præter rationem concludi con-
ingique vterum contingat. Porro iis quæ parturi-
incipiunt, salutaris sternutatio; quæ vero conce-
uræ sunt, oscitatio: sic vt post congressum marita-
m oscitare mulierem, firma plerumque conceptus
gumenta præbeat; sternutare vero effluxum eius
uod adhæsurum erat, indicat. Quamobrem instan-
vrgenteque partu, aut secundis hærentibus ster-
menta ciere vtile est, quod hisce Aphorismis Hip- *Lib.5.*
crates astruit: *Mulieri quæ strangulatu vterino mole-* *Aph.35.*
tur aut difficulter parit, sternutatio superueniens, bonum.
em Aphoris.49. *Vt secunda procidat, sternutatorio ap-*
sito, & nares apprehendito & os. Puerperæ itaque, vt
cepta persequar, commodum facilemque par-
m Luna plena experiuntur, quod vterus humo-
mucoso affatim madescat, cuius adminiculo in-
ntem procliuiter desilire contingit atque ela-
. Quamobrem mulieres, quæ obstetricandi mu-
us obeunt, ruptis secundis, ac profluente humore

lubrico, sedulo instare operi par est, atque partu-
rem, vt alacriter eniti studeat, placide exstim-
præsertim vbi quarta Luna pariendi labor incid-
Quod si illam occasionem atq; huius rei confic-
opportunitatem præterlabi sinant, tam difficil-
tus absoluitur, vt toto vitæ tempore illa enitend-
ficultas & delassatio vtriq; adhæreat; sic vt in p-
rum dubia sint valetudine ac vacillanti, omnibu-
membrorum functionibus improspere vtantur;
xima tamen calamitatis pars in fœtum recidere s-
Nam hoc illi accedit ad malorum cumulum, v-
tam agat ærumnosam, atque infelicem plerumq-
aggrediendis rebus successum habeat: siquidem
tam corporis viribus quam consilio & pruden-
quibus res maximæ perfici solent, sunt destit-
Hinc igitur prouerbii origo profluxisse mihi vide-
quæ tamen apposite ad conceptum referri pot-
Qui enim concepti sunt vtero destituto humor-
quo fœtus alitur quo vires & incrementa sumit, n-
possunt omnibus numeris suis perfici, omniumq-
partium facultatibus absolui; quod fere vsu ven-
Psal. 4. solet iis, qui quarta Luna arentique vulua, vt Esd-
Cap. 5. ait, concipiuntur. Sic videre est illos, qui à prouect-
ribus, vergentisque matronis progenerantur ob co-
poris ariditatem plerumque esse graciles, macile-
tos, strigosos; ob spirituum vero densitatem rigid-
præfractos, refractarios, totosque ἀγελάσ-
atque à Gratiis alienos: nisi forte in ea ætate prog-
nitores blandi atque hilares, tum modice vino co-
calefacti procreandis liberis operam dederint. Vi-
sunt enim seniculi aliquando inter se iuuenari & la-
sciuire, suaque habere blandimenta, ac vernis men-
sibus in amplexus ruere. Nam ea pars anni pro-
uerbium nobis peperit: *Nullus equus est tam effœtu-*
tamque exhausto corpore, quin mense Maio hinnitum edat.
Quo intelligunt neminem tam senilis aut deuexa-
ætati-

tis, quin in amœnissima illa anni parte aliquid in-
iuuenilis animi testetur, aut aliqua hilarioris, e-
tiorisque mentis indicia proferat. Hinc elice, qui
, vt infantium nonnulli viuidi sint, alacres, erecti,
iculosi, moribusq; plane Comicis: & quod ad ex-
nas notas attinet, corpore succulento, colore flori-
vultu blando, facie honesta & liberali, vt quibus
da illa oris compago decenter sit expressa; non os
ortum; non frons tetrica & superciliosa; non la-
deformiter exporrecta, & protuberantia; non
tes exserti, & prominentes; sed quod ad oculos,
ineamenta, totiusq; corporis speciem attinet, *De temp. 1. & 2.*
rsus amabiles, & gratiosi. Cuiusmodi constitutio-
hominibus temperamentum æquabile & symme-
Galenus attribuit, quod omnes facultates tum
rales, tum animales inculpatas inoffensasq; ob-
at. Alii vero his dissimiles, & toto diametro op-
ti taciturni sunt, cogitabundi, atque animo pla-
emisso, deiectoque, aut quam pro ea ætate seda-
e; colore denique exsangui, aut qui albo est dete-
giluo, aspectu vero toruo, fronte obducta:

Obstipo capite, & figentes lumine terras, *Per. Sat. 3.*
Murmura qui secum, & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello.

Quos ego vel ex morosis, vel seniculis, vel valetu-
riis prognatos iudicare soleo; quibus fere, dum
gignendæ soboli dediti sunt, vires flaccescant, ac
uide remisseque connubiali munere persungun-
Sunt etiam pleriq; minus salaces minusq; feruī-
e qui grauate huic rei operam impendunt; hi quo
ribus gratificentur, atque illas pacatiores magisq;
mmodas experiantur, pensum concubitus persol-
t quidem, sed frigide, flaccide & oscitanter. Quo
vt proles, si quas excitent, degeneres, minusque
erosæ exsistant; quod illis spiritus cum humori-
parcius contractiusq; distribuantur. Hinc arrepta

est occasio quibusdam, vt dies, & signa quæda[m] ominosa vitent. Cum enim per totius corporis[...] Luna voluitur, studiose cauent, ne quod mem[...] aliquid incommodi sentiat. Sic Luna cum S[...] inhæret (quod insecti genus non in terris tantu[...] bus infensu & exitiale est) in re venerea sibi in[...] imperant, nec consultum arbitrantur illas par[...] fatigare, quas Luna perreptat, & quæ Scorpion[...] butæ assignatæq; sunt. Non desunt, qui in ipso [...] lunio concubitum fugiant; quod non abs re m[...] cere videntur; quum eo tempore venæ arefca[...] natura iis præsidiis, quibus res ista perficitur, sit [...] tuta. Quod si eiusmodi conditionis homines v[...] sus, vel necessitas, seu debiti solutio (sine qua co[...] re nequit pax domestica) ad concubitum impu[...] cum fere meticulose sese operi accingant, nec e[...] rem ipsam perficiant; fit, vt vel fructus præsentis[...] ris frustrentur, vel qui concipiuntur, aut non si[...] tales, aut macilenti & squallosi ex humoris defec[...] vitam prodeunt. Similes animorum affectiones i[...] fantem recidere solent, si quando vel ira, vel mœ[...] vel quauis alia perturbatione mentem opprimi, [...] obnubilari contingat. Sic Socratem dicere soli[...] accepimus; *Corporibus ebrietate diffusis, aut ira percit[...] impendendam operam procreandis liberis: nam fœtus mo[...] & membris mutilos obliquosq́ procreant.* Sic Diogenes [...] quando conspicatus adolescentem lasciuum, at[...] improbis moribus; *Ebrius te*, inquit, *proseminauit p[...]* Nec sane aliunde, quam ex perturbati animi moti[...] proueniunt tot vitiati atq; ante diem exturbati c[...] ceptus, tot abortus informes & inelaborati, tot p[...] digiosi partus, tot monstra portentaque hominu[...] tanta deniq; deliratio, tantusque error mẽtis, & al[...] natio; adeo magni refert, quo quisque sit animi af[...] ctu, qua corporis cõstitutione, vbi propagationi p[...] lium est deditus, aut in rem venereã incumbit. A[...]

Εἰρωνι-κῶς.

Plato de Repub. 6.

autē his rebus efficaciter astrorum cōcursus:
ristotele verissime est prolata sentētia: *Homo*
minē & Sol. Quæcunq; n. in humore & calore 2. *Physic.*
nt, eoq; perfici debent, Solis ac Lunę motibus
unt. Quod ipsum obseruantes agricolæ, ligna
us carie infestentur minusque vermiculis &
obnoxia sint, silenti Luna cædere solent: vt-
ore excrementitio minus imbuta. Quæ ve-
ur, plantantur, inseruntur, & inoculantur:
ut vbi cultores aliena ex arbore germen 2. *Georg.*
cidunt, vdoq; docent inolescere libro;
Luna tempestiuius ea perficiunt. Nam ci-
scunt, atq; incrementa capessunt succulen-
, atq; affluentius humore perfusa. Sic colo-
t, frumenta senescenti Luna in horrea con-
o sicca permaneant, atque à gurgulionibus
tantur. Quod si humida tempestate, aut
Austrino sata, demessasq; fruges inferri cō-
renascuntur, vel asseruata promtissime vi-
ahunt. Sic zythus, eaq; potio, quæ cereui-
icitur, ex huiusmodi fruge decocta citissi-
itiatur, tum panis confestim mucidus fit,
icitur. Atq; huc refero, quod cereuisia (vt Mout.
e vtar) mense Martio cocta, serius acescat.
polentaria, aut cremor ille frumentaceus
octo huiusmodi liquamen & colore fulue-
re tantum non vini naturā asciscit) ex ae-
e minus corruptelæ sentiat. Nam eo tem- Hopp.
lictarii flores, atq; frumenta tempestiue
n eumq; vsum macerata, perennare solēt,
anni decursum nihil vitii aut noxæ con-
aqua cælestis, quę mense Maio delabitur,
britatem omnis corruptionis expers est,
us inter calorem feruidū, & frigus in-
intra duo extrema constitutum, maxime
exultat; diffusa scilicet vndiq; florescen-

tium stirpium, herbarumque suauitate &
Quo fit, vt nihil contagii concipiat, aut
tredinis causam præbeat, assumat: adeo
trienniũ in vsum depromserim defecatiss
omnis vitiosæ alienęq; qualitatis experte
tur res inferiores sic afficiat cæli qualitas
polleat, Sol ipse dux & moderator omni
Luna (vt cetera prætercam) suas vires co
aliena atq; ascititia luce splendescat: non
fecto, nec ab re siderum meatus obseruar

1. Georg. *Nec frustra signorum obitus speculantur &*
Temporibusque parem diuersis quatuor an

Multi enim morbi statis fixisq; tempo
runt, atq; impulsu siderũ agitatis humo
minio recrudescunt. Sic qui morbo com
luntur, atq. epilepsia concidunt, quũ aut
tur, aut impletur, magna ex parte huic ma
tur, statu fere cæli nubilo atq. Austrino,
iis corporis partibus infixo, in quibus del
mor, qui huic malo causã præbet & semi
que circa ea tempora purgationes his m
tum coercere morbi sæuitiã amuletis, atq
macis; inter quę præsentanea comperi Pę
lam, Galeno etiamnũ celebratam, scyllan
generẽ Pancration, fruticulum, quem vi
(quẽ graphice his versib. expressit Virg. in

Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic leui crepitabat bractea vento;
Quale solet siluis brumali frigore viscum
Fronde virere noua, quod non sua seminat
Et curuo fœtu teretes circumdare truncos.

Elant. Alcis animantis vngulam, postremo bu
scobem aut ramenta: eaque omnia vel ex
tione vel totius substãtiæ vi & proprietat
rem accurate siderum ratio obseruanda M
plorandis excutiendisq. morbis; in exhil

ſecandis venis, in ciendis ex morbo ſuppreſ-
bus: ſic, quo ars naturæ adminiculetur, iu-
atq. iis, quæ in ætate florida hoc præſidio ad
dos morbos opus habent, in nouilunio aut
o circa malleolos venam ferire iubeo, aut
lis coxis admotis ſcarificari. Sic horum de-
ſagia critica ſtabilire, fulcireque ſoleó, ſuc-
a Hippocraticis. Nam hecticos, tabidos, ma-
marcore affectos, quoſq. immodica ſiccita-
rophia, hoc eſt nutriendi defectu implicari
Silicernia deniq. & capulares ſenes ſilenti
uq. maris ſubſidente, exſtinctum iri denun-
oricos vero, & quos morbis ex plenitudine
rum redundantia tentari video, ceu Peri-
a, Pleuritide, Lethargo, Apoplexia, Cato-
, Catalepſi, morbiſq. aliis pituitoſis & in-
s, Luna plena, æſtuq. Oceani exundāte in-
pronuntio, aut ſaltē pleroſq. eorū pro mor-
one manifeſtam alterationē ſubituros, ſub-
ritica ſanguinis eruptione, vel ex quauis
ſpontanea humorum purgatione. Hæc ve-
us à me dicuntur, quod Aſtrologiā plurimi
c velim quemquam ab hac profeſſione de-
il incitari potius, & calcar adiic, modo in
r, quæ generi humano ſint vſui & abſit in
o ſuperſtitioſa vanitas, atq. in pronuntian-
lta temeritas. Nam ad hunc modum is, qui
a conſcripſit, ſeu Solomon, ſeu Philo, ob- *Cap. 7.*
memoratur aſtrorum decurſus, totiuſq. cæli
Ex his enim vices rerū varias, atq. innoua-
ilitas, ſubſequi videmus. Non enim temere,
la cauſa firmamentū opus tam ſpectabile,
pecie, oculis hominū exhibuit Deus: ſed *Geneſ. 1.*
te, ſit in ſigna & tempora, in dies & annos. *& 2.*
em vero Aſtrologiam, ſeu iudiciariam (quā
rofitentur verius, quā præſtant) non omni-

no improbo, modo intra fines suas ipsa cons...
do ne religioni fiat iniuria, & pietati iactura...
modo ne nos, nostraq. omnia siderũ necessit...
stitiosius astringat. Quod autẽ præter artes...
ras, Mathematica potissimũ sit amplectenda...
neminẽ, qui in operibus naturæ sit exercitat...
in rerũ contemplationem mentem habet ere...
gnorare existimo. Quis enim rei Medicæ ca...
ab Astrologiæ placitis tam est alienus, qui q...
non obseruet, quid astra efficiant, & quas vire...
in terrena concretaq. ex elementis corpora...
causæ? Sic vel ex plebe quiuis facile perspex...
niculę ortũ, atq. ardentium stellarũ congress...
re corpora, & siticulosa efficere, febres æstuo...
tare, siccitates & squalores (vt Hippocratis...
tar) inducere: sub qua tempestate ac cæli sta...
aguntur in rabiẽ, homines extenuatis resolut...
ritibus flaccescunt & resoluuntur, fi... es grand...
unt atq. strumosi, pecudes & iumenta lassitu...
cerosa, languoreq. morbido efficiuntur, præse...
bi aura ęstiuis mensibus egelida est, aut flantib...
siis & Euronoto tepescit. Nec solũ quicquid s...
vitale exsistit, his iniuriis expositum est, his m...
noxiũ, sed inanima quæque, atq. ipsa aliment...
ris à ambientis qualitate noxã contrahunt ac...
tur. Sic etiam apud hos qui polo Arctico subsu...
nes rancescũt, & vermiculis scatent, panis muc...
tuq. obducitur: zythus & quę Belgis *Biria* dicit...
mo quoq. tempore euadit acida, restagnant ap...
putei, & velut Cocytus, aut Camerina mep...
quandam exhalant, vestes à tineis, à blattis pap...
eroduntur, fruges rubigine, herbæ vredine infe...
teneros olerum cauliculos, plantarumq. aspara...
turiones erucæ depascunt: è caseis scaturiunt t...
num examina, vinum in cellariis, nisi in intim...
cessus reconditũ, porticibus fenestrisq. Aquilo...

De morbis vulgar. lib. I.

s, modo fluctuat feruescitque, modo pendulum mellis lẽtore tenax & glutinosum, ex cuius poculi in renibus, in articulis purulenta concretio tacea durities cõgelascunt. Quę cũ magno mor- damno ac detrimento quotannis spectemus, on assentiat astrorũ cursus effectusq. obseruan- edico tum rationem ineundam. qua horum in- oda declinari, euitariq. possint? Ceterum nolo iã existimet, sic me patrocinari Astrologis, vt o- llorũ demonstrationibus subiiciam: neq. enim s Mathematicis rationibus inhærescunt Medi- qui in materia & humorũ commixtione, mor- um causas tum differentias perquirant, quum maticimorbos, eorumq. symtomata ad siderũ sum referant. Sic Martis aspectus, vt isti statu- iosos efficit, irritabiles feruidos, suiq. generis s parit, nulla habita flauæ bilis, aut rubræ cho- tione: Saturni sidus melancholicos effingit: s, morosos, amarulentos, quartanisq. obnoxi- i modo de reliquis ratiocinantur. Hinc Per- uod Cornuto philosopho indiuulse cohæreret, . esset vtrinq. animorum consensus, ac sym- astrorum motibus his numeris id adscripsit:

on equidem hoc dubites, amborum fœdere certo Satyr. 5.
nsentire dies, & ab vno sidere duci:
stra vel æquali suspendit tempora libra
rca tenax veri, seu nata fidelibus horis
uidit in geminos concordia fata duorum:
turnumq́; grauem, nostro Ioue frangimus vna.
scio quod certe est, quod me tibi temperat astrum.

us sane vt non repugno, ita Medicorũ senten- us adhæreo. Nam firmioribus illi rationibus ti videntur, vt qui ad qualitatum elementariũ s, ad temperamenti differentias, ad humorũ antiam & defectũ omnia referant. Siquidem in morbi naturam, eiusq. symptomata defixi,

decumbentē periculo eximunt, mortiq; eripiu
tempore atq. opportune adhibita venæ section
uiq. ductione, tum iis q̃ vrinas, quæq. sudores
atq. humorū collectiones discutiunt, quorū pr
sublata humorū redundantia. & ebullitione, di
putredine & oppilatione, mitescunt morbi, &
mitari solent accidentia consopiuntur. Nec ver
dici, quālibet dira minentur astra, quantumuis
aspectus formidabilis exsistat, sibi moras iniic
untur, aut a legitima curandi ratione absistunt;
morbus vrget & infestus est, omnia quæ dictat
quæ suadet experientia (queis duobus tota me
nititur) nō segniter circa ægrotū moliuntur, ne
nę sectione deterrentur in ea etiamnū parte cor
cui Luna insistit, atq; immoratur. Et profecto h
nō mihi semper visa Medicorū sententia potior,
quū ad sanitatem tuendā, profligandosq. morb
consilia dirigunt Medici, vnica ratione & dēnun
morbos, & iis commode mederi norunt, vitæq.
letudinis incommoda diserte p̃dicere, & dextre
pulsare: quum Astrologi non ad curandi ratione
euentuū modo prædictiones nonnumquā male
intenti sint, omniumq; morborū, & contingent
causas assignēt astris, quæ vt donē in corpus, illiq
hærentia aliquē locum, effectumq; sortiri: hoc ta
axioma, seu pronuntiatū, vt rationi & vero conse
neū, omnibus persuasum esse conuenit: *Astra nec*
mo imperare, nec mentē aut voluntatem illorū vi incitari.
ma n. non est elementaris; & astra, si quid efficit
non agunt, nisi in ea, quæ ex elementis cōstant,
è rerū concretione conflantur. Insuper & hoc p
doxi loco adiiciā, cui, q̃ ad probationem nō deess
tiones intelligā, ego lubens assensum facio, & nem
nō assentiri credo, nempe: Lōge minores motus c
in corpore astra, multoq. inefficacius & tardius i
pellere ad agendū concursum siderū, quam quali

sas elementares, q̃ humores corpori cognitos &
iares q̃ ipsa alimenta, ex quibus humores suam
ã,suasq. qualitates sortiuntur. Aliquãto n.con-
iores,magisq. feruidos vinũ facit, meracius libe-
sq.haustum,q̃ Martis rutilantis radii.Nõnulli n.
no plus satis incalescunt,ad arma prosiliũt pau-
lentius,q̃ si ex astris impelli contingat, denique
acrius lubos incitant partesq. corporis abditas
obscœnas tentigine afficiũt scincus,bulbi, orchi,
nones,cicercula,fungi,eruca,nasturtiũ, rapæ, na-
yngiũ,cinara,scolimos,q̃ Veneris,aut cuiusuis si-
influxus & inclinatio. Sic salubris diæta,victusq.
antia, & frugalitas optimũ corporis habitũ mo-
animi sedatos constituunt. praua autẽ viuendi
etudo,quæ luxũ vitæq. intemperantiã comites
t deterrimũ corporis habitũ efficit: ex quo fere
es animorũ motus,affectionesq. emergunt.Nam
mq. vt Galen,asserit, *Animi mores corporis tempera-*
quuntur.Cæterũ nemo tã est infelici constitutio-
rporis,nec tã inæquali intẽperie, quin salubri a-
ntorũ vsu & laudabilis succi cibis,appositisq. ex-
is,deprauatũ corporis habitũ ad commodiorem
reducere.Humores n.atq. alimenta subinde al-
cunt,atq. alia in alia promte transeunt qualitatũ
utatione. Sic admodũ facile est ex Cholerico vel
ncholico sanguineũ perficere, vel vt ad qualita-
tius hæc referã, frigido & sicco, vel alteriꝰ qua-
s tẽperamento calidũ atq. humidum inducere,
tsi vel Martis, vel Saturni sidus rapit in contra-
. Sic quod ad internas notas attinet, sæpe videas
gmaticũ veternũ & torporẽ excutere, Cholericũ
itati animi impetus, atq. excandescendi procli-
ẽ cohibere:Sanguineum ad seueriores motus se
nere:Melancholicum anxium, & ex nulla causa
itum animum exsuere. Vt n.feræ & immanes be-
ura atque officio hominum mansuescunt, & ci-
tur exsuta natiua insitaq. feritate: vt deniq. ge-

nerosi ac feroces equi palpo & popismate cōdi
insultare solo, & gressum glomerare superbum:
Ita natura hominis mutationib. assuescit, finge
obsequitur arbitrio; sic vt non in corpore mod
etiam in animo ad diuersos mores & studia ad
vitæ consuetudinem reducantur. Natura n. hu
vti stirpes & virgulta cultu domita & condocef
omnem partem flexilis atq; obsequiosa est. Siqu

Ex Plinii Epistolis.

Vt laus est cera, mollis cedensq; sequatur
Si doctos digitos, iussaq; fingat opus;
Et nunc informet Martem castamve Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum:
Sic hominum ingenium flecti duciq; per artes
Haud rigidas docta mobilitate solet.

De vsu part. Gale lib. 1.

Quod ipsum nemini absurdum videri debet, q
sint homini insita virtutum semina, ipsaq; mens
buta sit artibus etiā ante artes. Ratio n. menti in
omnes artes in se complectitur, illasq; animo in
sas elicit, vt nos attritu silicis scintillantes ignicu
Quod si huc accedat proba institutio, mentemq
uinitus afflari contigerit, nō est quod quisquam
tuat quamlibet ferale sidus aut noxiū. Dici a. vix q
at, quā commode, quā inculpate, quamq; ex vsu v
tudinis in his qui liberaliter incorrupteq; sunt e
cati, perfici contingat naturaliū facultatum potē
ceteraq; inoffense administrari, quib. sanitas consi
& conseruatur: qualia sunt cibus & potus, quies, ex
citatio, somnus, vigilia, aëris ambientis qualitas, af
ctiones animi, ex quib. fere infinitæ corporū differ
tiæ, motusq; animorū dissimiles oriuntur. Gentes
& nationes omnes non solū locorū interstitiis dist
ac discretæ sunt: sed etiā cultu inter se differunt, li
gua, moribus, alimentis, corporū atq; animorum v
rietate. Sic intra vnius ciuitatis mœnia, intra eiusde
domus septa, & ædiū conceptacula, quæ ingenioru
morumq; dissimilitudo perspicitur? quale animorū
disc

ſcrimen, quãta corporũ diſparitas? Iulius Firmicus,
io artem ſuam plauſibilem factitet, eamq; attollat
immenſum, omnium rerũ ordinem, curſum, fortu-
m, caſus, atq; euenta ad ſuã profeſſionẽ refert, cæ-
q; & aſtris horum cauſas aſſignat: quod vt in præ-
ntia nõ libet refellere, in eoq; eſſe contentioſum ſic
ucationẽ maximam habere vim, ac plurimum hac
re momenti obtinere prorſus ſtatuo, illique omnia
penſa acceptaq; refero, vt quæ in tota ratione mor-
lium ſola (vt Plin. verbis vtar) vtramque conficiat *Naturalis*
ginam. Nam ſi multorum populorum ſtudia, mo- *hiſtor. lib. 2.*
s, propenſiones, conatus atque molimina libeat *c. 7.*
cutere, inuenies non ab aſtris, ſed ab educandi ra-
ne, & patria conſuetudine hæc ipſa pendere: ſic *In arte Poet.*

Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius auaris:

c Theſſali veneficii infames: Leontini poculis ad-
cti. petulanteſque ac laſciui: Sybaritæ luxu perditi,
tuq; turgidi: viles Cares, & venale mancipiũ: Mile-
molles & delicati: in diſciplina militari ſeueri La-
dæmonii, & corũ coloni Crotoniatæ, callidi ac frau- *Gal. 3.*
lenti Thraces, Galatæ ſtolidi & (vt Paulina vtar *Tit. 3.*
ce) ἀνόητοι: Cretenſes, vt idem ex Epimenide
fert, ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri: *Galli.*
lli agiles, erectæq; mentis, & inquietæ ingenio va-
, verſatili, panurgo, & nato reb⁹ agẽdis: obiter illos *Iuuenalis*

Eſſe putes quamuis hominem: tum dicier apte *Satyr. 3.*
Grammaticus, Rhetor, geometer, pictor, aliptes,
Augur, ſchœnobates, medicus, magus, omnia nouit.

lli magnificentia regia, & maieſtate prorſus heroica
ctantur, inceſſu moderato, cultu habituque cor-
ris decenti & compoſito, ingenio ad dicendum ap-
ſito: ceterum ſimultatum atque iniuriarum tena- *Hiſpani.*
, ac vindictæ auidi: Hiſpaniarum populus, qualem
ratius in arte Poëtica producit Achillem,

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura negans ſibi nata, nihil non arrogat armis.

Britanni. Britanni in cultu & corporis nitore ſplendidi, in vict
delicati, & ſumtuoſi: ſed plerique eorum inhoſpit
les, & inhumani, ne dicam crudeles: vt qui in victo
In Catill. bello. inclementer ſæuiant (quum olim Romani orbis do
mitores, vt Saluſtius ait, nihil præter iniuriæ licenti
eripere ſoleant) doctrina tamen, & inſtitutione iar
pridē illorū ingenia miteſcere, minuſq. ferocire didi
Germani. cerunt. Germani magnanimi, atq; animoſi, ſed ex ve
De bello. Gal. 6. teri inſtituto prædationibus aſſueti: quæ, vt Cæſar ait
nullā habent apud illos infamiam, vbi extra fines cu
Mela lib. 3. iuſq; ciuitatis perpetrantur: eas n. exercendæ iuuen
tutis minuendæq; deſidiæ cauſa tolerari prædicant, &
Flandri. ne ea ætas otio ac veterno torpeſcat. Flandri ex Pleu
moſiis, Gordunis atque Aduaticis conflati, lingua &
manu prompti ſunt, in bello audaces, & nullis poſt-
habendi, niſi poculis atq; amoribus illorū virtus lan-
gueſceret. Quod vero ad huius gentis vulgarē & ver-
naculū loquendi vſum ſpectat, nuſquā gratior verbo-
rū blandities, & lenociniū, nuſquam maior comitas,
affabilitaſq; ſermonum. Nec ſolum in patrio natiuoq;
idiomate diſerti ſunt, linguaq; fluxa, volubili & flexa-
nima, ſed externas peregrinaſq; linguas tā exacte ſo-
nare conſueſcunt, vt nō cuiuis promptū ſit, innata ne ſit
hæc illis, an aſcititia diiudicare: adeo penitus gētilitia
loquēdi proprietas illis aboletur. Quæ naturæ dotes
pleriſq; nationib. in diſcendis, exprimendiſq. linguis
prorſus denegantur. Brabanti, quos *Ambiuaritos* olim
dictos ex Cæſare colligere licet, ſympoſiis gaudent, &
cōpotationibus dediti ſunt: quod teſtantur tot apud illos
encænia & ſodalitates, tot dies Geniales & Soteria:
quo fit vt ſenectutē minus grauē atq. oneroſam ſenti-
ant, nec vt ceterarū nationū ſeniculi moroſi aut que-
ruli exſiſtant, nec inertis & ſomniculoſæ mentis, ſed
qui ingraueſcente ætate viuant hilarius ac mores pla-
ne Comicos ſcenicoſq. exprimant: ſic vt quā minimū
imaginationib. melancholicis ſe inquietari patiātur,
imo

imo his obsistant potius atq. obluctentur. Qua viuēdi ratione efficiūt, accedēte aëris tēperie, vt longæui sint tū cruda omnes viridiq. senecta Bataui, quos Hollādos modo vocāt, olim (vt Lucanus & Tacitus testātur) inter inferioris Germaniæ populos virtute & belli gloria pcipui, nūc vero resides & dissueti bello, ob vberrimū annonæ puentū, rerumq. omniū affluentiā, obesi, ac ventricosi potius esse student, q̃ bellaces: sic vt plerisque, *Pinguis aqualiculus propensō sesquipede exstet.* In his tamen nihil fuci deprehēdas, nec illos quidquā vel simulate, vel insidiose agere: quo spectat illud Cæsaris, q à nonnullis admonitus, vt ab Antonio & Dolabella sibi caueret: *Non istos*, inquit, *metuo obesos & rubicundos sed illos macilentos & pallidos*; Brutū & Cassiū designans. Itaq. Hollandi, tāetsi ad res gerēdas minus apositi videātur, & ab vsu armorū alieni, humanitatis tamen & candoris haudquaquā sunt expertes: in ædib. vero & domestica supellectile omnia apud illos speciosa sunt, & muliebri cura nitescunt. Zelandi, qui à Cimbris profluxisse memorantur, Mattiaci Tacito dicti, moribus plerumq. rusticanis atq. incultis exsistunt, sed laboris patientes, in rebus aggrediendis audaces, in bello intrepidi, in conficiendis negotiis celeres & expediti, in re nautica strenui. Negotiatores illorum callidi & cati ad rem attenti, in contractibus astuti, versipelles, & polytropi: inter quos sunt minuti quidam & ignobiles, qui quum non liberaliter, nec ingenue mercaturam exerceant, omnia callide versute, insidiose agunt, vtque Virgilianus ille Sinon,

------In vtrumq. paratus
Aut versare dolos, aut iisdem inuoluier ipsis.

Qui vero ex erythrodano quā rubeam vocant, quæstum faciunt, atq. emolumēta spectant: quiq. saperdas & salsamenta venditant, deniq. salinatores ipsi, quorū in Zirizæa ex viris primariis maior, quā apud reliquos Belgas copia est, optima rerum contractarū fide vtun-

tur, magiſtratus etiamnum interpoſita atteſtatio
affixaq. mercibus peculiari teſſara, ſic vt nulla in
ſuſpicio, vel fraudis, vel doli mali incidere poſſit. Q
autem à plebeis moribus remotiores, atq. à negoti
di conſuetudine alieni, literis & diſciplinis ſe oblect
(quorum ſane apud hos permulti) ſimili fere ſunt i
genio, quo fuiſſe Ariſtotelem & Iſocratem refert C
cero, quorum vterq. ſuo ſtudio delectatus contem
alterum. Quæ æmulatio hoc effecit ſuperioris ætat
memoria (nam id vitiũ nunc ſublatũ eſt) vt nulla fu
rit inter eruditos conſiliorum ſtudiorumq. cõmun
catio: nulla inter eiuſdem artis candidatos & ſymm
ſtas vitę cõiunctio, nulla ſocietas: rari amicorũ cœtu
rari conuictus domeſtici, cõgreſſuſq. familiares, qu
tamen propter ſermonis feſtiuitatẽ tempeſtiuis mo
deratiſq. conuiuiis impenſe ſe delectatũ apud Cic
ronem refert Cato: atq. ab his non modo non auocat
verum etiã inuitat atq. illectat Plato: non certe ob ali
ud, quã vt quiſq. animi nebulas, & quæ vel inuitis nõ
nunquã obrepunt, abſurda phantaſmata, huiuſmod
laxamentis diſcutiat, diluatq. Nec ſane cuiuſquam
magis intereſt φιλανθρωπίαν inter ſe colere &
fouere, quã eorum, qui humanitatis ſtudiis ſunt im
buti. Hæc aũt morũ atq. ingeniorum diſcrimina (qua
nullius, vel iniuria, vel contumelia, ſed illuſtrandi ar-
gumenti cauſa obiter à me referuntur, vt quæ in rudi
atq. imperita plebe paſſim eluceſcant) partim ab aui-
tis morib. & progenitorũ natura, partim ex alimẽtis
atq. ambientis aëris qualitate, præcipue autẽ à prima
inſtitutione atq. inueterata conſuetudine profluxe-
runt. Sic videre eſt pleraſq. gentes rebus inclinatis, ac
ſtatu publico labente in deterius, ac corruptiſſimos
mores eſſe prolapſas: rurſus alios mutatis morib. reli-
ctoq. veteri atq. inolito errore, erectos in melius, ac
laudabile vitæ inſtitutũ, aſciuiſſe. Sic obſeruatum eſt
noſtra

a & auorũ memoria, Cisalpinos aliam vitã, alios s assumsisse, vel alterius gentis coalitu & com- one, vel per nomophylaces, hoc est, legũ condi- , saniori inducta disciplina. Sic Belgæ cultiss mis o esse cœperunt postquã huc inuecta negotiatio opulentissima emporia erecta sunt; postquam nducta artium atque humanitatis studia; quæ cta primũ ab Academia Louaniensi (qua nulla rior) progressu temporis in finitimas quasq; re- s deriuari propagariq; cœperũt: postquã deniq; iss. Imp. Carolus eius nominis V. has oras fre- are consueuerit tot viris Heroicis, atq; illustri- ot inclytis ambactis (vt Cæsaris voce vtar) sti- Quibus rebus effectu est, vt homines olim bar- tq; ab omni humanitate alieni, nũc lingua, cul- ribus quosuis non emẽtiri, sed ad viuum expri- didicerint. Sunt n. istiusmodi hominum ingenia modũ vti frutices atq; arbusta, quæ si cõmode arate tractes, facile vt ait præstantissimus Poeta,

xuerint siluestrem animum. cultuq; frequenti.
n quascunq; voces artes, haud tarda sequuntur.
Quippe solo natura subest.

ur vitiosum ac deprauatum corporis habitum lum facile est mutare in melius: ita quæ cuique tia sunt, & cognata, quæq; à prima saliua, atq; psos nutricũ amplexus inhæserunt, admodum le est, si quid habent vitii, vel eximere, vel co- , nulla habita siderũ ratione, eaq. vel neglecta, n anxie obseruata. Cæterum in his quæ ad res, nenta, ad qualitates spectant, non patiar astro- i debita laude fraudari, sed metas statuo, atque a iniicio, qui impudẽtia quadam circulatoria ur longius, & (quod hinc quæstus manat vber- e inexplorata pro certis, dubia pro veris, inco- ro compertis hominum mentib. ingerunt: quo ud consequuntur miseri, qui ab his responsa

petunt atque oracula scitantur, quam vt exc... pugnataq. animi stabilitate inconsultis mori... cantur. Nam plerosq. noua Genethliacorum ... sione imbutos, ingrauescentib morbis aut cal... aliqua sæuius ingruente, remedia, quælibet pr... nea respuisse, omniaque vitæ & valetudinis so... doloris lenimenta penitus auersatos, sic vt me... tis, aut inanē aliquam opinionē impendentis ... ex vanis quorundam auguriis conceperant, a... eximi paterentur. Alios obseruari tā supina sc... te, tantaq. licentia ætatē transigere, vt freti qu... præsagiis, ne dicam præstigiis, nullis mouerent... roribus nec vllis periculis, vllisq. malorum a... borum insultibus concuterentur: sic vt pror... persuaderent, ea omnia, quæ generi humano c... bet acerba diraq. ac formidanda singulis mo... impendent, nihil ad se pertinere, ab iisque se c... fore tutos atq. immunes. Quod ipsum hi sol... persuasum habere & possunt & debent, qui fi... Dei fulciūt, eoq. subsistunt, quiq. ex fiducia in... torem nulli non expetendam atque optabilem... εὐθυμίαν iure sibi vendicāt, quæ quid effi... animis hominū, cū Paulus ad Rom. abunde d... strat, tū Psalmi & Prophetæ nusquā non testifi... Huc igitur nostri instituti ratio, atq. huius narr... scopus dirigitur: ne quis Astrologiā figmentis ... cōtaminet, nec superstitiosius siderū vires in fo... in liberos animi motus, in cōsilia actionesq. no... voluntates tamquā illorū necessitati obstrictas... trare sinat: postremo (in quo totius rei cardo ve... ne sit alter in consultationib. expetendis nimi... curiosus, vel credulus, alter in iis pronuntiād... satis aut pceps aut temerarius. Siquidē vt Vi... carmine rē finiā, *Nescia mens hominū fati, sortisq.*

FINIS.